This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

I 4/22

Gift of

Leona I. Forster Gift Fund

STANFORD
UNIVERSITY
LIBRARIES

278 5/41

№ 348

Oshte nekolko dumi... 471
03 VIII 23.

ОЩЕ НѢКОЛКО ДУМИ

по

ИЗМѢНЕНИЕТО НА КОНСТИТУЦИЯТА

И ГРАБИТЕЛСКАТА ПОЛИТИКА НА РУССИЯ.

ИЗДАВА РЕДАКЦИЯТА НА В. „СВОБОДА".

СОФИЯ
БЪЛГАРСКА НАРОДНА ПЕЧАТНИЦА.
1893.

DK189
.O8

Настоящата брошура е печатана въ видъ на статия въ нашия вѣстникъ. Историческитѣ данни, които тя съдържа и които много подхождатъ на епохата, която прѣкарва нашето отечество, подбудиха редакцията на вѣстника да я издаде на отдѣлно, съ нѣкои значителни допълнения.

Документитѣ, които не отдавна публикувахме, ясно раскриватъ адскитѣ дѣйствия на русското правителство за поробванието на България; историческитѣ свѣдения, които даваме сега, доказватъ, че това правителство е дѣйствувало и другадѣ по сѫщия начинъ. Ако България успѣ да се исплъзне изъ рѫцѣтѣ му, то е благодарение на голѣмия патриотизмъ на Българ. народъ и на далековидностьта на дьржавнитѣ му хора. Тѣзи исторически свѣдения не сѫ крадени изъ русскитѣ архиви; тѣхъ русското правителство не може да ги отрича, както *документитѣ,* че биле фалшифицирани или измислени отъ нѣкой коваренъ френецъ или нѣмецъ, русски зломишленникъ; тѣ сѫ *прѣведени буквално отъ русски источници, издадени отъ русски професори и отъ русски общества, съставлявани съ царски укази и пудликувани въ самия Петербургъ.* Тѣхната истинность, не подлежи абсолютно на никакво съмнѣние, защото тѣ

сѫ взети 1) отъ „Исторія Россіи“ отъ професора по историята въ Петербургскій университетъ — *Соловьевъ,* който пъкъ отъ своя страна ги е взелъ отъ „Сборникъ Русскаго Императорскаго Историческаго Общества“, което въ грамадни томове публикува постепенно старитѣ документи на русскитѣ тайни архиви; 2) отъ „Собраніе договоровъ и конвенціи“ отъ професора по международното право въ Петербургъ — *Ф. Мартенсъ,* 3) отъ нѣколко классически френски автори, като Comte de Garden и пр. Русското правителство ще публикува нѣкога и издаденитѣ отъ насъ *документи,* но когато тѣ не могѫтъ вече да принесѫтъ врѣда, както не принасятъ и публикуванитѣ днесь отъ русскитѣ историци, които ний цитираме. Желателно е щото читателитѣ, които иматъ възможность, да прочетѫтъ посоченитѣ отъ насъ русски съчинения, защото извлеченото тукъ не съставлява нито стотната часть отъ мрьснитѣ дипломатически дѣйствия на русското правителство изложени въ тѣзи съчинения.

---

*
* *

Указътъ за избиранието на прѣдставителитѣ, които ще дадѫтъ гласътъ си за измѣнението на Конституцията, е издаденъ вече. Въпросътъ за това измѣнение изглежда като да е исчерпанъ отдавна, ако се вземе прѣдъ видъ шумътъ, който дигаха около него всички опозиционни вѣстници прѣди нѣколко мѣсеци и мълчанието имъ сега. Дѣйствително, всѣки отъ тѣхъ го разглѣжда доста на пространно; нѣкои даже, като взеха него за поводъ, излѣха върху правителството всичката си отрова; други огънь храчаха (!) противъ извѣстни точки на измѣнението, които трети удобряваха. Ний мислимъ слѣдователно, че могѫтъ да се кажатъ на мѣсто още нѣколко думи по прѣдмета, та ще се потрудимъ да разглѣдаме въ общи черти измѣнението и да освѣтлимъ, до колкото можемъ, читателитѣ върху тѣхната сѫщность, като посочимъ значението, което тѣ иматъ за утвърдението на нашето положение.

Първия въпросъ, който се прѣдставя, като става дума за нашата Конституция, е: трѣбва ли да се измѣнява изобщо. Ако вземемъ да говоримъ съ езикътъ на единъ физикъ, ний би казали **да**, по простата причина, че въ свѣтътъ нѣма нищо вѣчно, всичко се измѣня, движи се, осъвършенствува се, слѣдователно нашата Конституция не може да направи исключение отъ тоя божественъ или естественъ законъ. Какго човѣкъ е въ невъзможность да се облача въ сѫщото облѣкло, отъ дѣтинство до старость, колкото добрѣ и да е сложено на тѣлото му при изработванието, така и народитѣ не могѫтъ да се облачатъ вѣчно въ сѫщитѣ закони. Нѣма примѣръ въ историята, гдѣто нѣкое правило за управлението на хората да не се е измѣнило съ врѣмето. И най-мѫдритѣ закони на Солуна не траяха дълго врѣме слѣдъ смьртьта му, ако и за тѣхното създавание той да е пропѫтувалъ цѣлия тогавашенъ

свѣтъ, за да намѣри най-подходящитѣ за отечеството си. Па и друго-яче не може да бѫде. Както единъ законъ излиза отъ появившитѣ се нужди на обществото, което го приема, така и съ течението на врѣмето могѫтъ да се появятъ нови нужди, които да правятъ необходимо неговото прѣмахвание, измѣнение или допълнение. Това правило нѣма исключение. Погледнете на държивитѣ, които сѫществуватъ съ стотини години вече; и тѣхнитѣ законодатели намиратъ нова работа, и тѣ измѣнятъ съобразно съ врѣмето държивнитѣ нарѣдби; Английската Конституция не прави исключение, ако и нейното измѣнение да не става писменно.

Може ли тогава ний да излѣземъ вънъ отъ това естественно правило и да провъзгласимъ нашата Конституция за облѣчена въ една свята неприкосновенность? Нали това ще бѫде да признаемъ най-голѣмия абсурдъ: че нашия народъ е галерия отъ автомати, неподвижни, неспособни за усъвършенствувание, вънъ отъ естественния законъ? Ние сме далечъ отъ да сме съвършенни. Наопаки, самата наша младость е причина да не стоимъ тъй, както сѫ ни оставили, а трѣбва най-внимателно да не пропущаме нито една минутка отъ нашия общественъ животъ, безъ да извлѣчемъ отъ нея урокъ за подобрѣнието на този животъ. И у насъ има достатъчно доказателства, че притѣжаваме тая способность, че умѣемъ добрѣ да се ползуваме отъ уроцитѣ на врѣмето. Нѣколкократното измѣнение на издадени закони по общественния ни животъ може да потвърди това. Закона за изборитѣ и тоя за печата, които по нѣколко пѫти сѫ влазяли вече въ Народното Събрание, сѫ най-добритѣ примѣри, безъ да посочваме на осъвършенствуванието ни въ политическия животъ.

Ако, прочее, сме измѣняли по нѣколко пѫти закони, изработвани отъ самитѣ насъ, което е единъ залогъ, че сѫ съборазни съ битътъ на народа, то какво трѣбва да кажемъ за единъ законъ, вдѫхнатъ отъ чужбина, почти наложенъ на първитѣ български прѣдставители въ Търново? Ако Конституцията бѣше излѣзла изъ срѣдата на нашия опитъ, ако тя бѣше слѣдствие отъ единъ дългъ политически животъ, ако българский народъ бѣше далъ силни доказателства, че тя е необходимо условие за неговото по-нататъшно развитие, ако той я бѣше извоювалъ съ жертви, даже и тогава не можѣше да се провъзгласи тя за една святиня, защото въ свѣтътъ

вѣченъ застой не сѫществува. А какво трѣбва да кажемъ тогава за тая Конституция, когато при нейното скрояване не е вземено мѣрка отъ тѣлото на българския народъ? На какво може да се основе нейното провъзгласяване за свята и неприкосновенна; какви доказателства има, че тя е съвършенна за насъ, че не трѣбва да я зачекваме? А ако прибавимъ при това, че нейнитѣ вдѫхновители, сѫщинскитѣ ѝ създатели, а не Търновското Велико Събрание, което отъ неопитность, а най-вече отъ признателность, трѣбваше да приеме даденато му, не сѫ биле непорочни; ако напомнимъ, че подобни конституции тѣ сѫ давали и другадѣ, че сѫ ги защищавали съ своя войска, защото сѫ имали интересъ за поддържанието имъ; че чрѣзъ тѣзи конституции тѣ сѫ гонили и постигвали лоши цѣли; че у насъ има вече доказателства, какво и въ България сѫ се гоняли сѫщитѣ тѣзи цѣли; тогава съ какво име може да се нарѣче провъзгласяванието на нашата Конституция за неизмѣняема? И има у насъ лица, интелигенция ужъ, които проповѣдватъ, че било „добросъвѣстно испълнение на длъжностьта си, като депутатъ“ (Габрово), ако поддържашъ тая неизмѣняемость на Конституцията. Ние би му дали друго название, но задьржаме правото си за по-нататъкъ, когато събитията ще захванатъ да се произнасятъ; а за сега нека прибавимъ, че авторитѣ на тая Конституция, ако обстоятелствата бѣха малко по-благоприятно сложени за тѣхъ, съ оружие щѣха да защитятъ неприкосновенностьта ѝ. Та „добросъвѣстнитѣ“ испълнители на своя мандатъ ставатъ хора на тѣзи автори. Но и историята на нашата Конституция, отъ издаванието ѝ до сега, е най-осязателното доказателство за нейното несъвършенство, за нейната несъобразность съ нашия животъ. Нѣма нужда да спомняме, че това сѫ били повеляющи, неприклонимн обстоятелства, когато е имало борба за животъ, които сѫ създали тая история. Измѣнението на основния законъ, прочее, се налага и отъ нѣколко годишната само практика.

При това състояние на въпроса и като се вземе прѣдъ видъ здравия разсѫдъкъ, който не може да се откаже на нашия народъ, неволно излазя въпроса: защо народната масса изобще глѣда на Конституцията като на святиня, като на незамѣнима гаранция за сѫществуванието на България, която, по-добрѣ е, никакъ да се не похваща? Ако оставимъ на

страна лично заинтересуванитѣ политикани, които сами сѫ готови по-радикални измѣнения да въведѫтъ, но искатъ да експлоатиратъ расположението на массата, за да напакостятъ на противницитѣ си и да извлѣкѫтъ лична полза отъ въпросътъ, ние мислимъ, че необяснимата за населението и слѣпа привърженность къмъ Конституцията намира своето извинение въ слѣднето:

Единъ морякъ, хвърленъ отъ бурята въ морскитѣ вълни, най-напрѣдъ се бори юнашки за избавлението си, но, съ продължение на врѣмето, силитѣ му постепенно исчезватъ. Прѣдъ него захваща да се мѣрка дъното на бездната съ черната смьртъ, която се готви да го грабне. Въ тая минута, когато той е на върха на отчаянието, когато чувството за самосъхранение е помрачило у него послѣднята слѣда отъ разсѫдъкъ, нему притърчва на помощь нѣкой, когото той схваща прѣзъ рѫцѣ съ всичката сила на отчаянието си и не му позволява да се мръдне отъ мѣсто; никакви увѣщания, още по-малко заплашвания сѫ способни да убѣдятъ давящия се да остави свободни рѫцѣтѣ на своя спаситель, за да го изведе на брѣгътъ. Съ помрачения отъ отчаяние ще загине и явившия се на помощь.

Българский народъ цѣли 500 години е билъ въ положението на давящий се, и когато послѣдний опитъ за спасение, вмѣсто избавление, тикна го по-дълбоко въ задушающия елементъ, явява се единъ чистосьрдеченъ или заинтерисованъ доброжелатель и му подава едно орѫдие, което да го носи къмъ животъ. Това е нашата Конституция. Въобразете си, че не бѣше се минало много, отъ какъ той бѣше се прѣтисналъ слѣпо о тая спасителна вѣщь и ето че излазятъ други и съ камшикъ въ рѫка я отнематъ отъ него. Това бѣше прѣвратътъ въ 1881 г. Туй, което народътъ прѣкара до докопването отъ ново до Конституцията, никакъ не бѣше отъ естество да го расположи къмъ второ отказвание отъ нея. Впечатленията отъ събитията, прѣди даването на тая Конституция и прѣзъ врѣмето на отниманието ѝ, сѫ толкова прѣсни и тъй мрачни, щото потрѣбно е порѫчителството на единъ Стамболовъ, за да склони народътъ да отстѫпи за едно малко закърпване гнилата дъска, върху която той е поставенъ всрѣдъ морето. Ако се прибави при това майсторската и шумна агитация, която единъ изгубенъ вече държавникъ води, повече отъ шар-

латанство нежели по убѣждение, върху святостьта на Конституцията, по който начинъ той успѣ да вземе второто мѣсто на държавната трапеза и отъ тамъ да пѣе почти сѫщата пѣсень нѣколко години нарѣдъ; ако се вземе прѣдъ видъ, че прѣзъ неговото властвуване отечеството прѣкара една побѣдоносна война, когато отъ друга страна финансовото му положение изглѣждаше цвѣтуще, никакъвъ заемъ не сѫществуваше, ще си обяснимъ защо народътъ има слѣпа привърженость въ Конституцията; той утождествява всичкитѣ тѣзи приятни врѣмена съ нея; безъ нея е невъзможно да ги има — е идеята, която първенствува при въпросътъ за измѣнението ѝ.

Ние мислимъ, че само страхътъ отъ злини е, който несъзнателно кара недалековидната масса, да глѣда въ цѣлостьта на Конституцията своето спасение, безъ да иска да разбере, че тя може да се прѣправи, за да кара по-спокойно държавния корабъ. Добросъвѣстното испълнение на прѣдставителский мандатъ не се състои прочее, безрасѫдно да отхвърляшъ всѣко измѣнение на тая Конституция, както направиха Габровскитѣ прѣдставители и способнигѣ да боравятъ повече съ пушката, отъ колкото съ разума, а здраво да обсѫдишъ тѣзи измѣнения, да ги разтълкувашъ, та да се убѣдишъ въ тѣхната врѣдителность. Само неуспоримото доказване на пакоститѣ, които могѫтъ да сполетятъ държавата вслѣдствие тѣзи измѣнения, трѣбва да рѣши народния прѣдставитель да подаде гласътъ си противъ тѣхъ. А горѣпомѣнатитѣ депутати на да ли слѣдъ едно подобно убѣждение подадоха гласътъ си.

Така щото, въпрѣки настроението на массата, Конституцията трѣбваше единъ день да се измѣнява, понеже вѣчностьта за нея е немислима. Този день дошелъ ли е? Ако рѣчемъ че го нѣма още, кой ще ни покаже, кога той ще пристигне; по какви знаци ще признаемъ, че е настанала благоприятната минута за прѣглѣждането; ще чакаме провидението ли да ни вдѫхнови, или ще трѣбва пакъ сами да прѣтѣгляме обстоятелствата? Ако ще е нужда, сами да опрѣдѣляме благоприятностьта на врѣмето, не е вече рано да си дадемъ този трудъ. Историята на Конституцията показва, че нѣма нужда да чакаме още, че въпросътъ е повече отъ узрѣлъ, че по-нататъшното му отлагание може да навлѣче злини, които да отнесѫтъ както самата Конституция, тъй и нашето

сѫществувание, като отдѣленъ народъ. Има само едно обстоятелство, което би било желателно да не сѫществуваше поне въ очитѣ на никой българинъ; но трѣбва ли заради него да се испущатъ настоящитѣ благоприятни минути, които на да ли ще се прѣдставятъ втори пѫть? Нека не забравяме думитѣ на не помня кой дипломатъ, че *единъ русски консулъ е по-опасенъ отъ цѣлъ полкъ войска.* Па ако въ 1879 год. ние приехме цѣлата Конституция, не толкова отъ убѣждение слѣдъ зрѣлото ѝ изучвание, колкото отъ довѣрие къмъ авторитѣ ѝ, защо сега най-сѣтнѣ да не дадемъ подобно довѣрие на авторитѣ за измѣнението на нѣколко нейни членове? Нима въ 1879 год. имахме по-голѣми доказателства, че сѫздателитѣ на цѣлата Конституция сѫ се водили отъ единственното желание на нашето благосъстояние, а пъкъ днесь сме увѣрени, че сегашнитѣ измѣнения на тая Конституция се водятъ отъ обратни желания? Наопаки, тогава, а още повече сега, има доказателства за противното: че чужденеца, увѣренъ въ нашата слѣпа признателность, ни е дарилъ съ Конституцията, за да постигне лоши намѣрения, когато днешния водитель на сѫдбинитѣ на отечеството ни е испълнилъ своя животъ съ обратни доказателства. Защо тогава да се не довѣримъ, че той е притѣглелъ най-добрѣ згодностьта на врѣмето? Но и вънъ отъ неговата гаранция, измѣнението на Конституцията се налага като неотлагаема вече нужда.

Ако горѣказаното е вѣрно, явява се въпросътъ: въ каква смисъль трѣбва да стане това измѣнение? Ний, лично, сме убѣдени, че най-съобразното съ достоинството на человѣка управление е республиканското, въ което народътъ самъ, непосрѣдственно, създава законитѣ, по които ще се управлява. Такова би било желателно да бѫде управлението по цѣла вселенна. Но сто, че цѣлото человѣчество не е дошло на една стѫпень на развитие и когато едни се наслаждаватъ вече отъ подобно управление, други вѣрватъ, че то е развратъ, а пъкъ трети и не се съмняватъ, че може да сѫществува подобна нарѣдба. Единъ демократъ би казалъ, че това нищо не прѣчи, щото всѣкой разбранъ человѣкъ, въ каквато срѣда и да се намира, да воюва за тѣзи идеи, защото тѣ дѣйствуватъ благотворно върху всѣкой народъ, защото даватъ на человѣка да съзнае своитѣ права, слѣдователно и длъжности.

Тукъ именно се състои грѣшката: туй, което е истина на едно мѣсто, на друго мѣсто е лъжа. Ако Швейцарската Федерация съ своето развито население бѣше не въ Алпитѣ, а въ Кавказскитѣ планини, нейното име никакъ не би се появявало въ Историята, или би излѣзло за нѣкой мѣсецъ и би загинало за винаги. Ако Полската и Краковската републики би били между Франция и Австрия, или около Пиринеитѣ, или най-сетнѣ на Британскитѣ острови, тѣ би цъвтѣли днесь. Ако Парижъ би билъ не на Сена, а на Босфора, той би изгубилъ прѣди 100 години и по-вече своята народна физиономия. Туй, което може слѣдователно да сѫществува въ Алпитѣ, въ Америка, или оттатъкъ Лотарингия, това не може да вирѣе другадѣ, а около русскитѣ граници най-малко. Да не се лъжемъ, че на това мѣстностьта е виновата, или народитѣ сѫ съ съвсѣмъ различни способности. Дайте на Българина, на Поляка, или на Мюсюлманина една мѣстность, каква да е, но го избавете отъ лошитѣ намѣрения на по-силни съсѣди и той би биилъ примѣренъ гражданинъ на едно републиканско управление. Туй послѣднето условие е необходимо за всѣкой демократически строй. Съсѣдството на силнитѣ държави винаги има влияние върху ходътъ на работитѣ у по-слабитѣ. Ако това влияние е благосклонно и безинтересно, слабия лѣсно може да се оправи отъ врѣменни нѣкои сътрѣсения, които би го сполѣтели; но ако то е прѣдумишленно и злонамѣренно, той е осѫденъ на непрѣменно исчезвание, защото раздоритѣ и анархията сѫ гробътъ на държавитѣ. А при единъ демократически строй, гдѣто народната масса рѣшава сѫдбинитѣ на страната, могѫтъ да ставатъ голѣми злоупотрѣбления съ идеитѣ на тая масса. Единъ влияителенъ гражданинъ, единъ силенъ съсѣдъ, може съ различни срѣдства да експлоатира невѣжеството на народътъ; съ подкупи и обѣщания да разбърка умоветѣ, да спечели привърженици, да произведе раздоръ, смутове, анархия, още по-вече ако той си е спечелилъ име на покровитель и доброжелатель. За това въ много страни най-родолюбивитѣ демократи и либерали несъзнателно ставатъ орѫдия на чужденеца и разрушители на отечеството си.

Много отъ съврѣменнитѣ държави сѫ употрѣбявали демократическото управление като срѣдство за поглъщание на по-слабитѣ си съсѣди. Нѣка да дадемъ нѣколко примѣра.

На западната русска граница сѫществуваше една отъ най-старитѣ републики въ свѣтътъ: Полската. Нейната конституция е била по-демократическа отъ нашата: кралътъ се избиралъ отъ Народното Събрание всѣкога, слѣдъ смьртьта на царствующия; той нѣмалъ почти никаква власть, защото тя била въ рѫцѣтѣ на депутатитѣ, отъ които всѣкой билъ по-силенъ отъ самия краль, пенеже можалъ да спре и унищожи рѣшението на цѣлата камара (Liberum veto). Тая конституция прѣдставлявала най голѣма гаранция за постиганието злитѣ намѣрения на тритѣ силни съсѣди на републиката, и тѣ се заловили да я защищаватъ, до като имъ даде нуждния резултатъ. Най-напрѣдъ трѣбвало да се направи, щото Поляцитѣ да си изберѫтъ за краль едно лице, което да испълнява исканията на съсѣдитѣ, а да не бѫде като царствующето сега, Августъ II, който „като искалъ да установи въ Полша наслѣдственостьта на престола, отнасялъ се къмъ Руссия, Прусия, даже и къмъ Австрия съ различни прѣдложения, които имали за цѣль, да се добие съгласието на тѣзи три дьржави, непосрѣдственно заинтересовани въ въпроса“[1]). Но ходатайството му като противно на интереситѣ на тѣзи дьржави, бивало винаги отхвьрляно. За това още прѣди неговата смьрть русската царица Анна (1733) захванала да се грижи за единъ по-добръ наслѣдникъ. По земята не липсватъ хора, които за пари на всичко сѫ готови. Между Руссия и Пруссия още на 19 Септемврий 1730 билъ сключенъ договоръ, на който втория таенъ членъ между другото гласи: „Понеже Н. И. В. русската царица и Н. К. В. пруския краль желаятъ да иматъ подъ свое попечителство съсѣдната Полска Република, щото тя да запази първитѣ си учреждения, волности, прѣимущества и права и щото всичко, прѣдприето противъ това положение, да може на врѣме да се отстрани, то помѣнатитѣ И. и К. Величества не само кога се упразни Полския прѣстолъ, но и отъ сега ще работятъ съгласно, щото на Полския кралски прѣстолъ да бѫде въскачено лице, което да не бѫде опасно за полскитѣ волности...“[2]) А на 13 Дек. 1732 мѣжду тѣзи дьржави и Австрия билъ сключенъ другъ договоръ гдѣто се казва: „че тѣ при испразнюва-

---

[1]) **Ф. Мартенсъ. — Собраніе трактатовъ и конвенціи, т. I, с. 64.**

[2]) **Мартенсъ. Собраніе, т. V, с. 288.**

нието на Полския прѣстолъ ще намѣрятъ такъвъ наслѣдникъ, който прѣдварително би се съгласилъ да поддържа настоящата Конституция и волностите на Събранието и слѣдов. да бѫде въ съгласие съ всичкитѣ договорющи страни" [1]). Явява се единъ кандидатъ — Фридрихъ Августъ, — който склонилъ на прѣдлаганитѣ условия и подписалъ едно задължение, срѣщо Руссия, въ което се казвало: чл. 1. Кандидата се обѣщава да употрѣби всичкитѣ си усилия, за да добие за Руссия едно пълно удовлетворение на законнитѣ ѝ искания срѣщу Полската Република. Чл. 3. Ако кандидата се въскачи на Полския Прѣстолъ, ще поддържа съществующата конституция. Чл. 5. Нейно И. В (руската царица) обѣщава да подкрѣпи въ съгласие съ своитѣ съюзници (Австрия и Пруссия р.) кандидата да се въскачи на Полския Прѣстолъ, било съ влиянието си, било съ пари, а въ противенъ случай и съ войска. Тя ще вземе съ своитѣ съюзници достатъчни мѣрки, за да не би кандидата да бѫде отхвърленъ и свободата на избора ограничена, ще спре дѣйствията на тѣзи, които би пожелали да прѣмахнатъ републиката и достигнатъ неприятелскитѣ си дѣйствия" [2]).

Тогава прѣпоржчватъ Ф. Августа на поляцитѣ, като найспособенъ човѣкъ да въздигне отечеството имъ, който ще разшири свободата, ще намали налозитѣ, съ една рѣчь ще направи всичко, което може да желае единъ народъ. Не ще съмнѣние, че горѣказанитѣ условия се пазяли тайно отъ Полския народъ: но тѣ биле пакъ усѣтени, и въпрѣки всичкитѣ подкупувания, обѣщавания и заплашвания на тритѣ държави, болшинството на Сейма отхвърлило кандидатурата на Ф. Августа. Меншеството обаче, по подучванието на съюзнитѣ държави, се отдѣлило и въ Краковъ, подъ прѣдсѣдателството на Краковский митрополитъ, избрало за краль чуждия кандидатъ, който билъ и признатъ за такъвъ отъ тримата съсѣди и наложенъ съ сила. Прѣзъ неговото царувание въ Полша владѣяло анархия, на която краля не можалъ да тури край, защото се билъ задължилъ прѣдварително. „Извѣстно ми е, говорялъ Ф. Августъ на русския при него посланникъ, Бестужевъ, какъ поляцитѣ ма ненавиждатъ

---

[1]) Мартенсъ. т. 1, с. 319.

[2]) Comte de Garden. Histoire générale des traités de paix. т. III.

и вие сами знаете какъ, ругателски постжниха къмъ мене миналата година въ Сейма, и какъ азъ, ако и да стояхъ цѣла нощь на тронътъ, да ги съвѣтвамъ и да обѣщавамъ, но нищо не излѣзе отъ това" [1]). На сжщото мѣсто, с. 135, е изложено, какви подарки е просилъ русския посланникъ да подкупува прѣдставителитѣ: кому кожухъ, кому сабля съ диаманти, кому Анна на шею, кому пенсия, кому китайски рѣдкости и пр. и пр. „По моето мнѣние, пишалъ Бестужевъ, подобрѣ е да се оставятъ Поляцитѣ въ слабостьта и безредието, въ които сега се намиратъ, да се поддържатъ въ тѣхъ и да се не допуща умножението на войската, защото тя на насъ нѣма да бжде полезна, а пъкъ ако за напрѣдъ стане нужда на русскитѣ войски да минаватъ презъ тукашната земя, може тя да имъ прави прѣпятствие".

Нѣкои отъ полскитѣ дьржавни хора разбирали, че злото произлазя отъ Конституцията, нъ безъ съгласието на Руссия не се наемали нищо да направятъ. Така, министрътъ Брюль говорилъ на русския посланникъ: „разбьрканото и злочесто състояние на Полското господарство е очевидно; господарственнитѣ дѣла могжтъ да се разглѣждатъ само въ Събранието, но когато рѣшението на това Събрание зависи не отъ желанието на болшинството, или почти на всички, а отъ това на едного, то отъ само себе си излазя, че сждбинитѣ на Краля, на Републиката и на всичкттѣ дьржавни работи зависятъ отъ волята на едно лице, което нѣкоя дьржава употрѣбява за свои цѣли. Едно господарство, на което Конституцията е такава, че доброто винаги срѣща прѣпятствие, а злото не може никога да се избѣгне, трѣбва най-сетнѣ само да се разложи. На такъвъ пжть се намира сега и Полската Република: нейната волность прѣдставлява само единъ способъ, отъ който неприятелитѣ ѝ се ползуватъ за да припятствуватъ на всичко, което е полѣзно и вигодно за нея" [2]). Русския посланникъ, като съобщавалъ това на царицата, молялъ да се помогне на републиката, да излѣзе отъ това безисходно положение. „Но отъ Петербургъ било прѣдписа на Кайзерлинга да употрѣбява всичкитѣ си усилия, щото Полша да стои непрѣменно съ на-

---

[1]) Соловьевъ, т. XXII, с. 135.

[2]) Соловьевъ, т. XXIII, с. 68.

стоящия строй и нищо ново да се не въвежда“ [1]). Послѣ година нѣщо се събралъ Сейма, и сѫщия русски посланникъ получава ново наставление щото, „съ всички сили да не допуща измѣнението на Конституцията и унищожението на liberum veto“. Ако нѣкой отъ далековиднитѣ патриоти вземалъ инициативата за единъ полезенъ законъ, той бивалъ спиранъ; защото стигало единъ депутатъ да не е съгласенъ и най-добритѣ намѣрения оставали безъ послѣдствие. Когато обаче всички поляци захванали да съзиратъ, кѫдѣ ги води настоящия рѣдъ и се рѣшили да направятъ едно прѣглѣждание на своята конституция, тогава царица Елисавета испратила на своитѣ консули въ Полша слѣдующата декларация, за да бѫде съобщена на цѣлия народъ: „Тъй като Н. И. В. русската царица въ качеството си на истиненъ съюзникъ и покровитель, не прѣстава да се грижи не само за благоденствието и спокойствието на Полската Република, но и за запазването на нейнитѣ правдини и свобода . . . . За да даде още едно доказателство за своитѣ миролюбиви чувства и чистосърдечно приятелство, които тя питае къмъ Полския краль и Републиката, дава заповѣдь на своитѣ пратенници въ Полша, да обяватъ на кральтъ или на населението, и да ги увѣрятъ по единъ най-категорически начинъ, че тя нѣма да допусне никакви съглашения, или прѣобразования, както противъ священната особа на Кральтъ или Републиката, тъй и противъ нейната свобода и правдини (на републиката), отъ гдѣто и да идатъ тѣ, отъ когото и да е и подъ какъвто прѣдлогъ да бѫдѫтъ прѣдлагани, и че наопаки, Н. И. В. царицата ще се въспротиви съ всичкитѣ си сили на подобни прѣобразувания“ [2]). (Идатъ ни на умъ голѣмитѣ прѣпятствия, които се правяха у насъ, за да не можемъ да излѣземъ из ъбезцарствието. Р.).

Слѣдъ смъртьта на Августа, прѣзъ царуването на когото съсѣдитѣ успѣли да задьржатъ анархията въ Полша, русската царица Екатерина испратила въ Полша единъ специаленъ свой прѣдставитель, князь Репнинъ, комуто „било поржчано да работи съ всичкитѣ си сили, щото прѣдаденитѣ на Руссия поляци да испратятъ прѣдъ самата императрица една формална просба, съ която да се проси покровителството

---

[1]) Соловьевъ, т. XXIII, с. 69.

[2]) Chodzko, La Pologne Illustrée.

на царицата. „Чрѣзъ това, говорило се въ инструкцията, ний, освѣнъ собственнитѣ си интереси, ще получимъ извѣстно право да се мѣсимъ по единъ прямъ начинъ въ това важно дѣло“ [1]). Въ сѫщото врѣме тя сключва единъ договоръ съ прусския царь, за да работятъ тамъ съгласно. Въ този договоръ се казва: „Двата царски двора рѣшаватъ, щото избора на бѫдѫщия полски краль да стане свободенъ и въ полза на единъ полякъ, удобрѣнъ отъ двѣтѣ дьржави“ и отъ най-благоразумната часть на народа, (чл. 1). Тъй като Нейно И. В. вече е взела нѣкои мѣрки заедно съ най-здравата часть отъ нацията за избиранието на кандидата, то Н. В. Прусский царь се обѣщава да бѫде съгласенъ съ тѣзи мѣрки (чл. 2). Чл. 4 отъ договора гласи: „Понеже интереситѣ на Н. И. В. русската царица и на Н. В. пруския краль изискватъ, щото Пол. Република да си запази правото да избира своя краль, то да не би нѣкое лице да направи прѣстола наслѣдственъ или да стане самодьржавенъ управитель, Н. И. В. русската царица и Н. В. пруский краль чрѣзъ настоящия таенъ членъ се задължаватъ взаимно по единъ най-рѣшителенъ начинъ не само да не позволятъ никому да лиши Пол. Република отъ избирателното ѝ право, но и да попрѣчатъ съ всичкитѣ си срѣдства на всѣко подобно намѣрение, щомъ то бѫде открито и да прибѣгнатъ даже къмъ силата на оржжието, за да запазятъ Републиката отъ едно унищожение на конституцията и на основнитѣ ѝ закони“ [2]). Като че ли не стигало да се каже това веднъжъ, когато подиръ 5 години 12 Окт. 1769. билъ исключенъ съюзенъ договоръ между двѣтѣ дьржави, тѣ счили за нуждно да впишатъ въ четвьртия му таенъ членъ буквално сѫщото рѣшение: „понеже интереситѣ на Н. И. В. Всеросийската царица и на Н. В. Прусския краль искатъ тѣ да употрѣбятъ всичкитѣ си старания, щото полската република да бѫде оставена въ своето право свободно да избира кральтъ и щото никому да се не дозволи да на прави наслѣдственно въ своята фамилия това кралство или да стане тамъ самодьржавенъ, то Н. И. Величество и Н. В. Прусския краль съ настоящия таенъ членъ обѣщаватъ и взаимно се задължаватъ по единъ най-силенъ начинъ да не позволятъ, щото който и да е

---

[1]) **Соловьевъ. XXV, 307.**

[2]) **Мартенсъ. VI, 26.**

да лиши републиката отъ правото ѝ на свободно избирание, да направи кралството наслѣдственно...“[1]) и т. н. сжщото, както по горѣ. Пруския краль освѣнъ това се обѣщалъ да подкрѣпи съ войската си лицето, което покаже Екатерина. Нейния изборъ падналъ върху Станислава Понятовски, „отдавна познатъ на царицата, съ когото тя имала приятни сношения“, говорилъ съ насмѣшка Фридрихъ II. „Тъй като ние сме съгласни, пишала Екатерина на сжщия Фридрихъ II, да се избере единъ Пястъ, то трѣбва сега да се обяснимъ и азъ безъ много забикалки прѣдлагамъ на В. В. между Пястите такъвъ, който по вече отъ всички ще дължи на Васъ и на мене всичко, което ние ще направимъ за него. Ако В. В. сте съгласни, то той е графъ Станиславъ Понятовски и ето моитѣ причини: отъ всичкитѣ претенденти за прѣстола, той има най малко средства да го получи и слѣдователно най много ще е дълженъ на тѣзи, отъ ржцитѣ на които го е получилъ“. Екатерина съобщила своито рѣшение и на Австрийската Императрица, Мария Терезия, като ходатайствувала нейното съдѣйствие. М. Терезия прѣдлагала да се избере за краль синътъ на умрѣлия краль, но най сѣтнѣ се съгласила да се избере Пястъ. „стига само тя да получи пълна увѣренность, че нѣма да има никаква мисъль за раздѣлението на Полша сега или въ бждще“.[2])

Екатерина дала обѣщанието, защото тя цѣнила твърдѣ добрѣ правилото, че дипломатическитѣ обѣщания много лесно се забравятъ.

Като умрѣлъ Ф. Августъ и престола билъ вече вакантенъ, полскитѣ сановници се явили при Кайзерлинга „и направо го попитали, кого мисли царицата да се избере за краль, защото и тѣ за него ще гласуватъ; угодно ли е на Н. И. В. да види на Полский Престолъ Саксонский принцъ или повече иска единъ Пястъ и има ли съглашение съ прусския краль? Кайзерлингъ отговорилъ, че императрицата желае да се избере единъ Пястъ и за това е направила съглашение съ прусския царь, при което обѣщалъ силна помощь на всички, които, като истински дѣца

---

[1]) Мартенсъ. VI, 221.

[2]) Мартенсъ. II, 7.

на отечеството, ще съдѣйствуватъ на Н. И В. както за своѐто, тъй и за онова на отечеството си благополучие“ [1]).

Дѣйствията на русската царица и на прусския краль, колкото и да се пазяли тайно, все достигнали до ухото на народътъ, който захваналъ явно да роптае противъ русското покровителство и захваналъ да търси средство да се отърве отъ него. Екатерина испратила тогава слѣдующата декларация, която да се съобщи по цѣло Полско: „Ако демона на лъжата е сполучилъ нѣкога да измисли една пълна лъжа, то е когато е распрьсналъ слухътъ, че ако поддържаме да се избере за полски краль единъ Пястъ (полякъ, дворянинъ р.), то сме имали за цѣль да улеснимъ чрѣзъ неговата помощь, или съ неговото съдѣйствие отцѣплението на нѣкоя область и съвършенното подчинение на кральството подъ наша власть. Този слухъ, измисленъ не на врѣме и съвършенно безосновенъ, пада отъ само себе си, като лишенъ отъ всѣко основание. Нашето намѣрение е да направимъ народа си честитъ безъ да правимъ завоевание на чуждото. Правдата и человѣколюбието сѫ нашето правило, тѣ сѫ ни въздигнали на прѣстола. (Екатерина за да сѣдне на прѣстола свали мѫжътъ си и послѣ го одуши за да ѝ не прѣчи. б. р.). Ний трѣбваше да прѣмълчимъ съ приличното прѣзрение тѣзи лъжливи и низски измислици, но за да блѣсне истината и да обявимъ на цѣла Полша чистотата на нашитѣ намѣрения и да освѣтлимъ съмнението на тѣзи, които сѫ далечь отъ държавнитѣ работи, обявяваме по най-тържественъ начинъ, че сме рѣшени да поддържаме Полската Република въ настоящето ѝ положение, нейнитѣ закони, нейната свобода, както и нейнитѣ владѣния, съобразно съ договора отъ 1686 год.; и понеже имаме присьрдце запазването цѣлостьта на Полската земя, ний нѣма да позволимъ, нито ще прѣтърпимъ, щото тя да се накърни отъ когото и да е.

„Въ сѫщо врѣме ний обявяваме на всички, че водими отъ длъжноститѣ на единъ истиненъ приятель и добъръ съсѣдъ, желаемъ, щото при избирането на новия краль, поляцитѣ да турятъ на прѣстола единъ Пястъ, роденъ въ Полша, отъ баща и майка поляци. И какъвъ по-добъръ краль, за Републиката отъ единъ Полякъ, който се е родилъ и отхранилъ

---

[1]) Соловьенъ. XXV, 305.

въ нейнитѣ закони, на които е навикналъ да се покорява? Единъ краль, избранъ и взетъ отъ сърдцето на народътъ, не може да има друга цѣль освѣнъ да направи своето отечество спокойно и честито; въ такъвъ случай подозрѣнията и безспокойствието, което единъ чюжденецъ царь може да причини на своитѣ съсѣди, нѣма да иматъ мѣстото си; пълното довѣрие, приятелството и доброто съсѣдство ще почиватъ тогава на не поколибими основи"[1]). (Прѣзъ Май 1890 год. князь Мещерски прѣпоръчваше да се избере за князь на България г. Стамболовъ. Той казваше: „Ний приемаме да видимъ самия Стамболовъ, на княжеското мѣсто, но никакъ не можемъ да допустнимъ, щото въ България, освободена съ русски пари и жертви, чуждъ князь да царува — билъ той Батембергъ или Фердинадъ. И безъ всяко съмнение Стамболовъ би билъ най-добръ князь, понеже познава страната и народа" (вѣст. „Свобода", 9-й Юний 1890 година. Какво сходство съ декларацията на Екатерина!)

Цѣльта на Екатерина бѣше чисто и просто да осамоти съвършенно Полската република, да й отрѣже всички врьзски съ другитѣ царски дворове и тогава да се расправи съ нея. (Забѣлѣжително е, че русския кандидатъ за Български князь, Мингрели, е въ сѫщитѣ условия, само че не е Българинъ). Като издавала горнята прокламация царицата испратила наставление на Кайзерлинга, „въ което се повтаряли напреднитѣ съвѣти, щото за Полски краль да бѫде избранъ единъ Пястъ, който да дължи короната си само на Руссия, та да й бѫде напълно прѣданъ и да испълни извѣстнитѣ вече изисквания". Върху наставлението царицата писала: „по какъвто и да е начинъ да се привържи къмъ насъ първия министръ; ако съ по-малко неможе, да се дадѫтъ до 100 хиляди рубли даже"[2]). Върху сѫщия кандидатъ русския посланникъ въ Варшава, Кайзерлингъ, писалъ на Екатерина: „Единъ силенъ Полски краль никога нѣма да бѫде полезенъ за Руссия; ако той е богатъ, ще може да живѣе съ собственнитѣ си средства и нашитѣ ще бѫдѫтъ безполѣзни, ще се грижи малко за Полша, а за Руссия никакъ нѣма да помисля, ако и чрѣзъ нея да получи короната си. Благодарностьта е днесь рѣдка добро-

[1]) Chodzko. La Pologne Illustrée.

[2]) Соловьевъ. XXV, 302.

дѣтель. А единъ чужденецъ принцъ, който би ималъ родински връзки и обязателства съ великитѣ и силни европейски дворове, неможе никога да бѫде полезенъ за Русия“ [1]).

За да стане избора на Понятовски още „по-свободенъ“, по границитѣ биле натрупани голѣми масси русска войска, която трѣбвало да навлѣзе въ Полша при първото поискване отъ русския консулъ въ Варшава. „Не се удивлявайте за движението на моитѣ войски по границата, пиши Екатерина на Пруския Краль. Всѣки смутъ ми е противенъ и азъ горѣщо желая, щото великото дѣло да се свърши спокойно“ [2]). Криво лѣво слѣдъ благополучното избирание на русския кандидатъ, той поискалъ малко войска да го пази, което на часътъ било испълнено. Тая войска, ако и да срѣщнала малко съпротивление, скоро се приближила до самата столица. Заедно съ нея Понятовски получилъ и 100 000 рубли „за обзаведение“, освѣнъ годишната субсидия, 50.000 рубли, които царицата се задължила да му плаща. „Бѣдния краль за всичкитѣ подарки и благодѣяния можилъ да испрати на своята благодѣтелница само едно сънджче гжби; но ний знаемъ какво желали да получатъ отъ него въ благодарность за короната“ [3]). Числото на войската скоро се увеличило и тя захванала да става несносна за народътъ, та кралътъ помолилъ царицата да си я прибере, защото му не била потрѣбна вече. Тогава Екатерина се заловила сама да създаде причина за неистеглуванието ѝ. Тя прѣдприела да направи Полската конституция още по-демократическа. Нейния посланникъ трѣбвало да иска, щого съ всички политически права да се ползуватъ, и всички държавни и изборни служби да бѫдатъ достѫпни за всичкитѣ поддани на Републиката, безъ разлика на вѣра и происхождение. Ходатайството било за православнитѣ и протестанти поляци, за които Репнинъ писалъ: „Отъ нѣколко врѣме вече търся съ нарочни пратенници да ми доведѫтъ отъ тѣхъ когото и да било малко нѣщо способенъ, но до сега никого не съмъ открилъ, защото тѣ всички само земята работятъ и сѫ безъ всѣко въспитание [4])“. „Остава ми да ви прѣпоръчвамъ най-

---

[1]) Соловьевъ. XXV, 299.

[2]) Соловьевъ. XXV, 314.

[3]) Соловьевъ. XXVI, 64.

[4]) Соловьевъ. XXVII, 245.

главно двѣ работи, писала Екатерина на Репнина: тая за дисидентитѣ и оная за границата; мойта слава е заинтересувана и въ двѣтѣ, помнете това; двѣтѣ работѣ сж въ вашитѣ ржцѣ, дѣйствувайте съобразно наставленията и инструкциитѣ“ [1]).

Отъ доброжелателство не било това искание, защото въ Руссия не само тогава, а и до день днешенъ не може да се говори за политически права на никой подданникъ въ широката русска империя, а и за всички, които сж имали нещастието да бждѫтъ родени отъ еврейка, или въобще отъ не русскиня, по-голѣмата часть отъ дьржавнитѣ служби сж недостжпни. Царицата е знаяла, че това й искание ще срѣщне съпротивление, особенно въ духовенството, ще породи раздори, смущения; но тѣ сж именно които ще й даджтъ възможность да постигне намѣрението си. Въ Варшава биле увѣрени,че исканото прѣобразование не ще може да се достигне по миренъ начинъ. Понятовски писалъ въ Петербургъ: „заповѣдьта, дадена на русския посланникъ, да се въведжтъ десидентитѣ (поляци отъ православно и протестанско вѣроисповѣдание. Р.) въ законодателнитѣ събрания, е единъ гърмеженъ ударъ за цѣлата страна и за мене лично“. Отъ всѣкждѣ послѣдвали протести противъ русскитѣ желания.

Кралтъ се заловилъ отъ друга страна да измѣни Конституцията въ смисъль да се за'вьрдятъ дьржавнитѣ работи. „Но за прокарването на това прѣобразование трѣбвало да се вземе съгласието на съсѣднитѣ дьржави, особенно на Руссия, и затова Понятовски се заловилъ да убѣждава царицата че прѣобразуванието е необходимо за успѣха на дисидентското дѣло . . . Вий желаете щото Полша да бжде свободна, пишалъ той на Екатерина: азъ искамъ сжщото и съ тая цѣль искамъ да я избавя отъ безредието, което царува въ нея. На голѣма часть отъ ревностнитѣ патриоти до толкова е дотѣгнала анархията, щото тѣ захващатъ явно да говорятъ, че ще прѣдпочетжтъ монархическото управление на отвратителното злоупотрѣбление съ своеволията. Азъ желая да ги прѣдпазя отъ подобно отчаяние, но единственно средство за това е въпросното прѣобразование“ [2]). Като отго-

---

[1]) Соловьевъ. XXVI, 66.

[2]) Соловьевъ. XXVI, 68.

воръ на Понятовски, било му дадено да разбере, че прѣобразуванието е прѣждеврѣменно. Русския посланникъ, Репнинъ, се въспротивилъ слѣдователно и когато Литовский Канцлеръ му казалъ, че „Поляцитѣ иматъ право да правятъ у себе си всички прѣобразования, които тѣ считатъ за полѣзни“, той отговорилъ: „Вий сте свободни да правите у васъ каквото искате, а ний сме свободни да приемаме само това, което желаемъ: вий можете да подпишете вашия проектъ и да го внесете въ конституцията си, но при испълнението му ще срѣщните съпротивление отъ наша страна, защото ний по съсѣдството си трѣбва да наблюдаваме, щото да се не измѣня формата на тукашното управление“. Исканото отъ Поляцитѣ измѣнение се състояло въ това, щото рѣшаванието на финансовитѣ и военнитѣ въпроси въ камарата да става чрѣзъ болшинството на гласоветѣ. „Увеличението на приходитѣ и на войската сж главнитѣ пунктове на държавнитѣ работи; ний не можемъ да допустнемъ подобно измѣнение на конституцията, защото то е противно на главната ви свобода, която се заключава въ liberum veto, чието унищожение ний не можемъ да позволимъ“, говорилъ русския посланникъ. Вслѣдствие настояванието на кралтъ, да се прокара това прѣобразование, той билъ лишенъ отъ субсидията, 50.000 рубли, която получавалъ ежегодно отъ царицата. Желанието на Екатерина било удовлетворено най-сетнѣ: прѣобразованието, прѣдложено отъ кралтъ, било отхвърлено.

Слѣдъ този успѣхъ, Репнинъ получилъ наставления да работи за измѣнението на Конституцията, споредъ исказаното по-прѣди желание. „Дисидентското дѣло трѣбва да рѣшите не за расчространението въ Полша на нашата и на протестанската вѣри, но за придобиванието чрѣзъ нашитѣ едновѣрци и веднжжъ за винаги една твърда и надѣждна партия, която да има законно право да участвува въ всичкитѣ полски работи. Не само по поржчителството, което Н. И. Величество взема за цѣлостьта на полската конституция, но и вслѣдствие покровителството на дисидентитѣ, което ний си присвояваме за вѣчни врѣмена, като най-слаба часть въ бждщето полско правителство, тѣ ще могжтъ да се държатъ въ него само съ нашата помощь. Протестанската религия, като обуздава народното суевѣрие, може чрѣзъ излишното си распространение въ Полша да стане вредителна за Русия, която ще трѣбва

въ бѫдѫще да се яви, като главна нейна съперница, защото между политическитѣ общества неможе да сѫществува ни злоба за прѣтърпѣната врѣда, ни благодарность за направеното благодѣяние"[1]). Като се имало това прѣдъ видъ, русския посланникъ употрѣбилъ най-отвратителнитѣ средства да прокара прѣобразованието. Неговитѣ дѣйствия би трѣбвало да знае всѣкой Българинъ, защото тѣзи на Каулбарса бѣха второто имъ издание, съ твърдѣ малко приправки.

Когато въпроса билъ внесенъ въ Събранието, противъ него възстанали всички депутати, и когато владѣялъ най-голѣмия разгаръ, явява се самъ Репнинъ въ салата на засѣданието, както Каулбарсъ на Софийския метингъ. Той поискалъ да мълчатъ и когато неговитѣ думи били посрѣщнати съ оглушителенъ шумъ, той извикалъ силно: „Прѣстанете да викате, защото ако продължавате да шумите, то и азъ ще вдигна шумъ и моя шумъ ще бѫде по-силенъ отъ вашия .... Вий забравяте, продължилъ той, колко доказателства имате за доброжелателството на Н. И. Величество; вий забравяте, че само подъ нейното покровителство можихте да се съедините за запазването на вашитѣ волности и права"[2]). На два пѫти посланника билъ прѣкъсванъ и на двата пѫти принуждавалъ депутатитѣ да мълчатъ, за да не хване и той да шуми по-на високо, подъ което разбиралъ русскитѣ топове, що били наредени около Събранието. Страхътъ произвелъ своя ефектъ, забѣлѣжва русския историкъ. Подъ щиковетѣ на русската войска и слѣдъ арестованието на водителитѣ, Събранието приело русското прѣдложение. Тутакси пламнало на всѣкъдѣ възстание за защита на вѣрата. Русситѣ това и чакали. Опустошенията се захванали. Русскитѣ войски станали господари на цѣлата страна подъ прѣдлогъ, че гонятъ възстанницитѣ. Русското правителство обаче не вземало строги мѣрки за погашение на възстанието, защото било въ неговъ интересъ анархията да се продължи колкото се може по дълго за да викнатъ поляцитѣ най-сѣтне аманъ и да поискатъ Екатерина за своя господарка, която да въдвори миръ въ страната. „Каква слава ще съставлява щастието на единъ цѣлъ народъ, ако му се позволи да излѣзе отъ безредието и анархията" пишалъ Репнинъ на цари-

---

[1]) Соловьевъ. XXVII, 236.

[2]) Соловьевъ. XXVII, 246.

цата; но тя оставала глуха на плачьтъ на поляцитѣ. Когато Портата поискала отъ Екатерина да се отнася малко по-човѣшки съ своята жертва и да освободи между другитѣ затворници и Краковский епископъ, русския посланникъ въ Варшава съвѣтва: „За удовлетворение исканията на Портата азъ не виждамъ друго срѣдство освѣнъ да се обяви, че Краковский епископъ е умрѣлъ, а въ сѫщото врѣме той да се испрати на вѣки вѣковъ тамъ, отъ гдѣто не може да доде вѣсть, че е живъ“ [1]).

Когато анархията истощила съвършенно полскитѣ сили, Панинъ пише на русския посланникъ въ Виена: „Императрицата, въ съгласие съ Пруския краль е изволила да се рѣши да обьрне противъ поляцитѣ тѣхната неблагодарность и да направи на тѣхна смѣтка едно прилично присъединение както къмъ своитѣ граници тъй и къмъ тия на своя съюзникъ, Пруския краль. Сега е необходимо князь Кауницъ да разбере, че ние сме се рѣшили вече на всичко и за това да ли не ще бѫде по-добрѣ и за Виенския дворъ да направи едно присъединение, и вмѣсто да влазя въ една неизвѣстна и опасна война, да увеличи своята часть на смѣтка на Полша, въ което нито ний, нито Прусский краль нѣма да му припятствуваме, ако само той на време се съгласи съ насъ и съ него“ [2]). На 17 Януарий 1772 Австрия се съгласила да влезе въ прѣговори, защото „тя не желае никакво раздѣление на Полша, но предъ видъ противното рѣшение на съсѣдитѣ ѝ, тя не може да се отнесе равнодушно къмъ увѣличението имъ и къмъ нарушението на политическото равновѣсие“.

На 4-й Януарий 1772 била сключена тайна конвенция между Руссия и Пруссия относително първото раздѣленне на Полската Република. Въ Мотивитѣ на тая конвенция се говори: „Въ името на прѣсвятая Троица, Н. В. Всеросийската императрица и Н. В. Пруский краль като се намиратъ въ искренно съгласие относително всичкитѣ интереси на тѣхнитѣ монархии, считатъ за длъжность да обьрнатъ най сериозно и обмисленно внимание както на общия смутъ, въ който се намира Полската Република вслѣдствие разединението на велможитѣ и разваленностьта на нравитѣ у всичкитѣ граждани,

---

[1]) Соловьевъ. XXVII, 271.

[2]) Мартенсъ. II, 17.

тъй и на войната, въ която е въвлечена Н. И. В. Русската царица съ Турция влѣдствие събитията въ тая Република. Казанитѣ Тѣхни Величества, като взематъ предъ видъ, че отъ всичкитѣ, употребявани отъ тѣхъ, средства нито едно не достигна цѣльта си; че, наопаки, ужесточението тамъ на партийнитѣ духове и крамолитѣ всѣки день придобиватъ нови сили и че анархията толкова се закоренява тамъ, щото трѣбва да се боятъ да не би продължителностьта на смутоветѣ и раздора да повлекжтъ слѣдъ себе си распадението на господарството. Като взематъ още въ съображение, че вслѣдствие на тѣзи обстоятелства Н. В. Императрицата е заповѣдала на единъ корпусъ своя войска да навлезе въ Полша и да заеме тѣзи окржзи, на които тя претендира. Казанитѣ Величества, като притѣглиха зрѣло непосредственнитѣ отношения, които едно такова положение на работитѣ въ съсѣдното имъ господарство има върху интереситѣ на собственнитѣ имъ владѣния и върху безопасностьта на тѣхнитѣ граници, тѣ признаватъ за необходимо да се съгласятъ помежду си върху срѣдствата за да предпазятъ своитѣ права и изисквания на смѣтка на Полската Република, като присъединятъ извѣстни окржзи отъ това кралство къмъ своитѣ владѣния, като прѣдполагатъ, че по този начинъ ще запазятъ отъ една страна своитѣ интереси, а отъ друга ще произведжтъ силно впечатление върху разединения духъ на Поляцитѣ и ще приближатъ къмъ тѣхъ окончателното умиротворение на отечеството имъ“ [1]).

А на 25 Юлий сжщата година въ П.-Бургъ било сключено окончателенъ договоръ между Руссия, Пруссия и Австрия за първото раздѣление. Мотивитѣ на този договоръ сж отъ особенна поучителность за насъ, за това ги привеждаме на цѣло. „Въ името на Пресвятая Троица. Партизанския духъ, смутоветѣ и междуособията, отъ които се вълнува вече отъ много години Полското Кралство, и анархията, която тамъ печели всѣкой день нови сили, така щото подрива съвсѣмъ властьта на законното правителство, възбужда справедлива опасность, че може да настжпи съвършенното распадване на държавата, че интереситѣ на Полскитѣ съсѣди ще бждатъ нарушени, ще бжде нарушено доброто съгласие, което се е възстановило между тѣхъ и ще бжде възбудена всеобща война,

---

[1]) Мартенсъ. VI, 71.

както вече е възбудена отъ тѣзи смущения война между Н. И. В. русската царица и Отоманската Порта. Въ сѫщото време съсѣднитѣ на Полската Република държави, като иматъ къмъ нея права и искания колкото стари толкова и законни, удовлетворението на които никога не сѫ получвали, рискуватъ да изгубятъ безвъзвратно тѣзи права ако не взематъ мѣрки за тѣхното обезпечение и не ги турятъ въ испълнение сами, съвъкупно съ възстановлението спокойствие и редъ въ вѫтрѣшнитѣ работи на Републиката, като опрѣдѣлятъ политическото ѝ устройство да бѫде по съгласно съ интересите на нейнитѣ съсѣди" [1]).

Слѣдъ като билъ сключенъ договора, Руссия нѣмало вече защо да гали Поляцитѣ съ думи: покровителка, доброжелателка и д. т. Когато единъ отъ полскитѣ министри се оплакалъ на русския посланникъ, че прусскитѣ войски се распорѣждатъ като у себе си въ оная часть отъ Полша, която тѣ биле вече завзели, и молялъ да се испрати една депутация прѣдъ царицата за да се оплачи противъ тѣзи дѣйствия на прусския краль, посланника отговорилъ: „Азъ мисля че царицата нѣма да приеме никаква депутация отъ Полша до когато смутоветѣ се продължаватъ. (Помни читателя, че попрѣди сѫщата искаше да ѝ се испрати нарочно подобна депутация, чрѣзъ която да може да произведе по-лесно смутоветѣ; сега бѣше вече излишна такава една. Б. Р.). Н. И. Величество много добрѣ помни всичко, което се е направило тукъ отъ много години насамъ: тя забѣлѣжва не само равнодушието на Полския Дворъ относително нея, но и явното въспротивление на всичкитѣ ѝ добри намѣрения. Какъ искате русската царица да се застѫпи за Полша прѣдъ прусския краль, когато той е единственния господарь, който дѣйствува единодушно съ нея въ сегашнитѣ работи, и какъ искате моята господарка да направи една неприятность на своя приятель, като се застѫпи за поляцитѣ, които сѫ нито топли, нито студени и на които може да се гледа като на русси неприятели . . . . Императрицата иска отъ кралътъ и Републиката една благоразумна дружба, основана на поддържанието естественната полска конституция. Ако кралътъ и неговитѣ приятели желаятъ да стоятъ въ бездѣйствие и да упорствуватъ

---

[1]) Мартенсъ. VI, 85.

въ своето равнодушие, то вината не е нейна, ако вземе нѣкои мѣрки съотвѣтствующи на нейното достоинство и на интереситѣ на нейната империя“ [1]).

Въ сѫщото врѣме русския канцлеръ пишалъ на посланника: „Настоящето положение на нашитѣ работи при Виенския дворъ измѣнява съвършенно сѫщностьта на комбинациитѣ, движенията и интригитѣ въ всичко, което се отнася до вашия постъ. Много работи, които инакъ би заслужвали нѣкакво внимание отъ наша страна, сега губятъ значението си. . . . Ний трѣбва да отговаряме съ мълчание на полскитѣ оплаквания противъ Пруссия. Нашето съгласие съ пруския краль е вече подписано, затова отъ наша страна ще бѫде противоречие да обръщаме внимание на оплакванията противъ войската на този господарь; нашия интересъ изисква, щото той да притѣснява силно и по силно поляцитѣ и да бѫде въ състояние да ни помогни при окончателното обяснение съ Полша“ [2]).

Прѣзъ Септемврий мѣсецъ сѫщата година официялно било съобщено на полското правителство за първото раздѣление. Въ сѫщото врѣме билъ издаденъ единъ манифестъ отъ името на тритѣ държави, съ който се обявявало на Поляцитѣ, че разграбването на отечеството имъ става по причина на смутоветѣ, анархията и пр., които владѣятъ въ страната отъ нѣколко години. Манифеста билъ перефразирание на мотивитѣ на договора за раздѣлението.

Трѣбвало да се свика Народното Събрание за да одобри раздѣлението. Прѣзъ Февруарий 1773 год. русския посланникъ въ Варшава, Щакелбергъ, получилъ наставление какъ да работи съ посланницитѣ на другитѣ двѣ държави, щото Събранието да одобри безъ никакви измѣнения раздѣлението. Въ туй наставление, между другото, се говори: „Колкото се отнася до конституцията на Републиката, то избирателното управление трѣбва да бѫде възобновено и утвърдено за винаги; за напрѣдъ за Полски краль ще трѣбва да се избира само Полски болеринъ, роденъ въ Полша, и тамошенъ землевладѣлецъ; чуждестраннитѣ принцеве се исключватъ за винаги. . . . . Liberunu veto трѣбва да остане неизменимъ за-

---

[1]) Соловьевъ. XXVIII, 363.

[2]) Соловьевъ. XXVIII, 364.

конъ. . . . . Всичкитѣ прѣобразования трѣбва да клонятъ къмъ установлението на едно равновѣсие между властьта на Краля, на Сената и на владѣлцитѣ. . . . . Тъй като влиянието на велможитѣ и на кралтъ върху сѫдилищата служи за притѣснение на народа, и нарушава равновѣсието на властитѣ, то прѣдсѣдателитѣ, и членоветѣ на сѫдилища да се избиратъ отъ окрѫзитѣ и околиитѣ и да се издадѫтъ закони, които да освободятъ съвсѣмъ сѫдиитѣ отъ зависимостьта на краля и на велможитѣ“ [1]).

Хубавия резултатъ отъ анархията за полскитѣ неприятели ги накаралъ да поддържатъ още по силно сѫществующата конституция, която била направена още по-демократическа, защото испълнителната власть била отнета отъ кралтъ и дадена на единъ *постоянъ съвѣтъ*, състоящъ се отъ 18 сенатори, 18 депутати и въ който кралтъ влазялъ само като членъ. Тѣ сключили по между си единъ договоръ, който русския посланникъ съобщилъ въ Диетата, като казалъ, че „неговата господарка, заедно съ двамата нѣмски императори рѣшили: 1) полския краль ще бѫде избираемъ вѣчно; всѣки наслѣдственъ рѣдъ ще бѫде забраненъ. Всѣко лице, което би прѣдприело да наруши този законъ, ще бѫде провъзгласено за неприятель на отечеството и ще бѫде прѣслѣдвано; 2) ще се приеме за законъ, щото отъ сега нататъкъ никой не може да бѫде избранъ за полски краль, ако не е полякъ по народность, благороденъ по происхождение и ако нѣма земи въ Полша; 3) управлението ще бѫде вѣчно свободно, независимо и републиканско“. Той прибавилъ, че тѣзи рѣшения трѣбва непрѣменно да се впишатъ отъ Събранието въ конституцията, инакъ тритѣ съюзници ще ги наложатъ на сила. Заплашването произвело своя ефектъ и Полша била принудена да подпише договора, като че доброволно отстѫпва земитѣ си на своитѣ съсѣди.

Слѣдствията отъ новата конституция не закъснѣли да излѣзатъ сѫщитѣ, както тия преди раздѣлбата. Всичкитѣ полски патриоти виждали гдѣ е злото, та за това, въпрѣки заплашванията на съсѣдитѣ, на 3-й Май 1791 г. Диетата, като вижда, че Руссия е заета въ война съ Турцитѣ, измѣнява Конституцията въ недемократически духъ: Престола става наслѣдственъ въ лицето на Станислава Понатавски, Liberum

---

[1]) Словьевъ. XXIX, 37.

veto се унчтожава а испълнителната власть се дава на кралтъ и министритѣ му, които сѫ отговорни предъ Събранието. Продаденитѣ на Русия депутати употрѣбили всичкитѣ си сили да не позволятъ измѣнението, но не сполучили. Тѣ се ограничили най напрѣдъ само да протестиратъ. На съобщението отъ русския посланикъ за преврата, Екатерина, която била заета още съ турцитѣ, отговаря: „Както преди, тъй и сега ний ще останемъ спокойни зрители до когато самитѣ полици не поискатъ отъ насъ помощь, за възстановлението на старитѣ закони на Републиката“ [1]). За това една депутация отъ русскитѣ партизани се отправя въ Петербургъ да иска отъ Екатерина отмѣнението на новата Конституция. Царицата ги приела на радо сърдце и подъ прѣдлогъ да имъ помогне, както и на съмишленницитѣ имъ, които споредъ тѣхнитѣ думи съставлявали цѣлия народъ, тя изпраща нѣколко хиляди войска на полската граница.

Отъ друга страна царицата сключва съ Прусския краль единъ съюзенъ договоръ (27 Юлий 1792), на който втория таенъ членъ гласи: „Тъй като старата Полска конституция, поддържанието избираемостьта на кралтъ, правдинитѣ на Републиката и основнитѣ ѝ закони, влазятъ въ постановленията на договоритѣ, сключени по-прѣди между договоряющитѣ страни, като въпроси, които най-много заслужватъ сериозното внимание . . . . то Н. И. В. русската царица и Н. В. Прусский краль се задължаватъ между себе си, тъй и съвмѣстно съ Н. В. Унгарский и Бохемский краль да дѣйствуватъ въ тѣсно съгласие, като се стрѣмятъ да прѣмахнатъ нововведенията, които конституцията отъ 3 Май 1791, приета отъ части на сила, отъ часги ненадѣйно, въвежда противозаконно въ прѣдишната Полска Конституция и които сѫ съвсѣмъ несъвмѣстими съ интереситѣ на договоряющитѣ се страни. Вслѣдствие на което споменатигѣ Тѣхни Императорско и Кралско Величества се обѣщаватъ и задължаватъ по единъ формаленъ начинъ да си помагатъ взаимно и да се поддържатъ единъ други за възстановлението и поддържанието въ Полша една ферма управление, което да се приближава къмъ основа, прѣдвидено въ старата конституция“ [2]).

---

[1]) Соловьевъ—История Паденія Польши. с. 247.
[2]) Мартенсъ. VI, 230.

„Екатерина, като сключила миръ съ Портата (Яшский. Б. Р.), намислила да се възползува отъ своитѣ войски, които се врьщали отъ турскитѣ земи, за да нанесе единъ новъ чувствителенъ ударъ на Полша“ [1]). Въ сѫщото врѣме наставлявала своя посланникъ въ Варшава, Булгаковъ, да излѣзе отъ първата си недѣятелность и да обѣщава русска помощь на привьрженицитѣ на стария редъ. Когато нейната войска на полската граница била въ достатъчно количество, русския посланникъ въ Варшава съобщава на Събранието, че „всичко, което е направено до сега: измѣнението на Конституцията, гарантирана отъ Руссия; обидитѣ, нанесени на Русската държава; изгнанието на множество поляци, най-отличнитѣ по своитѣ качества и родъ, възстанали да освободятъ отечеството си отъ хомотътъ на новата Конституция и които молятъ да имъ даде Руссия своята помощь, всичко това принуждава царицата да навлезе съ войска въ Полша и силомъ да възобнови свободата и гражданскитѣ правдини“. Напразно Нар. Събрание отговоряло, че Полша, като независима държава, има право да прави всичкитѣ вѫтрѣшни прѣобразования, които мисли, че й сѫ потрѣбни. Съвременно съ това русската войска навлязла въ полскитѣ предѣли, за което билъ издаденъ манифестъ, гдѣто се говоряло, че тя иди като приятелка, за да възстанови старото републиканско управление и да заварди равновѣсието на властитѣ. Тѣзи които, я приематъ като такава, ще получатъ, освѣнъ пълно забравяние на миналото, още и всѣкакъвъ видъ помощь и безопастность, както за себѣ си лично‘ тъй и за своитѣ имущества“ [2]). Заедно съ това била съставена отъ самитѣ поляци една конфедерация за възстановлението на стария редъ на работитѣ. Слѣдъ като войската завзела цѣла Полша, стария рѣдъ билъ напълно възстановенъ и анархията пакъ се захванала. Тая анархия взема за прѣдлогъ Екатерина да сключи подиръ година нѣщо (12 Януарий 1793) една конвенция съ прусския краль за второто раздѣление на Полша. Въ мотивитѣ на тая конвенция се говори: „Смутоветѣ, които сѫществуватъ въ Европа, вслѣдствие гибелната революция, която се е случила въ Франция, прѣдставляватъ една неизбѣжна и

---

[1]) Мартенсъ. VI, 161.

[2]) Солвьевъ, И. П. Польши. с. 269.

всообща опастность по своето развитие и распространение..... Н. В. Всеруссийската Императрица и Н. В. Прусския краль намиратъ основание да се боятъ, повече отъ всѣкиго, защото по нѣкои вѣрни признаци сѫ се убѣдили, че сѫщия този духъ на възстание и нововведение, който царува сега въ Франция, е готовъ да се обяви въ Полското кралство, непосрѣдственно прилѣжаще къмъ тѣхнитѣ владѣния. Такова едно положение на работитѣ, естественно дава на тѣхни И. и К. Величества да почувствуватъ необходимостьта да удвоятъ своитѣ усилия и предпазливость за запазванието своитѣ подданници отъ послѣдствията на съблазнителния и често заразителния примѣръ и въ сѫщото врѣме да устроятъ тъй, щото тѣзи усилия да послужатъ въ сѫщото врѣме и за безопастностьта на настоящето и бѫдѫщето и за възнаграждение извънреднитѣ издръжки, които ще имъ бѫдѫтъ причинени" [1]). Членъ II отъ тая конвенция опредѣля полскитѣ земи, които си присвоява Руссия, а чл. V тия,—които си присвоява Прусския краль. Къмъ тая конвенция не слѣдъ дълго време се присъединява и Австрия.

Вслѣдствие на това, Прусския краль завзелъ по-голѣмата часть отъ Велика Полша, защото „по причина на революционернитѣ и демократически идеи, които сѫ били вкоренили въ тая страна, той считалъ за необходимо да я присвои, за да не прѣмине заразения съ такива идеи духъ на неговитѣ подданници. Съ съгласието на русската императрица той признава, че за безопасностьта на неговитѣ владѣния и за да се даде на Полша едно Пространство съобразно съ силитѣ ѝ за да може да си уреди едно здраво управление, необходимо е да си присъедини всичкитѣ области, които окупирва сега". Отъ своя страна русската царица не закъсняла да обяви: „тъй като се увѣрила какво Полский народъ билъ съвсѣмъ не способенъ да защищава своята политическа независимость и да пази какъвъ-годѣ рѣдъ въ страната, то тя се рѣшила да постави Полската Република въ по-прилични за нея граници и да си присъедини полскитѣ области, които сѫ по нейната граница". Полското събрание по най-отвратителенъ начинъ било принудено да признае за законно новото раздѣление. Въ сѫщото време то било принудено да приеме

---

[1]) Мартенсъ. II, 228.

свързваниото на единъ съюзъ съ Руссия, чрѣзъ който тая послѣдната ставала господарка на останалата Полша. Чл. 4 отъ този договоръ гласи: Руссия се отказва отъ всѣкаква претенция надъ областитѣ, които сега съставляватъ Републиката и гарантира цѣлостьта и властьта на владѣнията ѝ. Другитѣ членове постановяватъ, че двѣтѣ държави ще си помагатъ, ако нѣкоя отъ тѣхъ бѫде нападната, при което начелствуванието на войската ще принадлежи на оная държава, която извади повече войска; Руссия може въ всѣкой случай да въвежда войскитѣ си въ Полша; безъ съгласието на Руссия, Полша не може да сключи съюзъ съ никоя държава; безъ съгласието на императрицата Полша не може да измѣнява вѫтрѣшното си устройство.

Слѣдъ този договоръ, който давалъ право на Руссия да води вѫтрѣшнитѣ и вѫнкашнитѣ дѣла на Полша, неи не оставаше друго освѣнъ да намери първия сгоденъ случай да вкара войскитѣ си въ независимото ужъ Полско царство.

Не се минало много врѣме и размирицитѣ, поддържани подъ форма на свобода отъ русското правителство, плюсъ възстанието на Костюшко, дали мотивъ на царицата да пиши: „Дойде минутата когато тритѣ съсѣдни държави трѣбва да се погрижатъ не само да угасятъ до послѣдня искра запалення огънь между тѣхнитѣ граници, но и да му отнематъ всѣка възможность да се запали нѣкога“ [1]).

На 8 Декемврий 1794 станала първата конференция за окончателното раздѣление на Полша; но грабителитѣ не могли да дойдатъ до съгласие за дѣловетѣ си. За това на 23 Декемврий с. г. билъ подписанъ договоръ само между Руссия и Австрия. Въ мотивитѣ на този договоръ се говори: „Усилията, които Нейно И. Величество е била принудена да употреби за обузданието и прѣкращението на мятежътъ и възстанието, които се появиха въ Полша съ стремления най-пагубни и опасни за спокойствието на съсѣднитѣ съ Полша държави, се увенчаха съ съвършенно пълнъ и честитъ успѣхъ и Полша биде съвършенно покорена и занята отъ войскитѣ на Императрицата: за това И. Величество като е предвиждала подобенъ исходъ, уповающа се на справедливостьта на своитѣ искания и като е расчитвала върху силата на срѣдствата, приготвени

---

[1]) Мартенсъ, т. II, с. 219.

отъ Нея за одьржание на побѣдата, побьрзала е предварително да влезе въ съгласие съ своитѣ двама съюзници, а именно: Н. Величество Римския Императоръ и Н. Величество Пруския краль, относително вземанието на най-дѣйствителни мѣрки за предотвращението на смутове, подобни на онѣзи, които справедливо ги растревожиха и на които зародишитѣ, постоянно развивани въ умоветѣ, напоени до дъно съ най-нечистиви принципи, не ще се забавятъ рано или късно да се подновятъ, ако тамъ не бжде въдворено едно твърдо и силно управление. Тѣзи двама монарси, убѣдени отъ опититѣ на миналото въ пълната неспособность на Полската Република да устрои у себе си едно подобно управление или да живѣе мирно подъ покровителството на законитѣ, когато се намира въ каква да е независимость, признаватъ за добрѣ, за съхранението на мирътѣ и щастието на своитѣ подданници, че съвършеното раздѣление на тая република между тритѣ съсѣдни държави се прѣдставлява като крайно необходимо"[1]). Тогава стана послѣдното раздѣление на Полската Република.

*
* *

Другъ примѣръ. Отъ приведеното до тука не е трудно да се забѣлежи, че Полша дължи своето затривание главно на републиканската си конституция. Прѣкаления демократизъмъ, съ който тя бѣше напоена, даде възможность на силнитѣ ѝ съсѣди да се мѣсятъ и бъркатъ въ вжтрѣшнитѣ ѝ нарѣдби, чрѣзъ експлоатирането на народнитѣ свободи. Когато освѣтленитѣ полски патриоти съзрѣха ямата, къмъ която ги тикаше тѣхната конституция и поискаха да я измѣнятъ, то бѣше вече късно: тѣхнитѣ неприятели се бѣха вече съгласили върху участьта на отечеството имъ.

Нѣка сега пъкъ да дадемъ единъ другъ примѣръ, гдѣто измѣнението е станало на врѣме, когато народнитѣ сили още не сж се биле сплули. Това измѣнение е станало малко прѣвратаджийски, но ний искаме да покажемъ единственно какви сж биле неговитѣ резултати.

Прѣди 150 години нѣщо (1740) Швеция се управляваше отъ една конституция много по демократическа отъ нашата.

---

[1]) Мартенсъ. II, 239.

Кралтъ нѣмалъ никакви права върху държавнитѣ служители: всичката власть била въ ржцетѣ на Събранието и на държавния съвѣтъ; депутатитѣ, като демократически прѣдставители, не получавали никаква заплата, но за това тѣ били господари за раздаването на всички държавни мѣста; всичко се вършило по тѣхното желание.

Кралтъ, като глѣдалъ какъ силнитѣ му съсѣди, Руссия и Англия, експлоатиратъ тая конституция, за да поддържатъ постоянни разногласия и слабость въ шведското управление за своя полза, билъ наклоненъ да я измѣни. Като подушва това русската царица, Елисавета, пиши на наслѣдника, който билъ избранъ за такъвъ само съ нейната поддържка, да се пази отъ хората, които му даватъ подобни съвѣти, защото „тѣ като знаятъ вашето къмъ тѣхъ довѣрие, търсятъ съ своитѣ прѣдприятия да възбудятъ противъ васъ шведския народъ, който ревнува за своята свобода и за сегашното управление и съ подобни коварства да постигнатъ злитѣ си намѣрения за безвъзвратното ви изгубване. Моитѣ къмъ ваше кралско височество чувства, както винаги сж имали единственно вашето благополучие, тъй и сега азъ имамъ на сърдце найглавно постоянното ваше благосъстояние“ [1]). Когато царицата говорила официално така, тайно работила да разслабява и умаломощава шведското кралство. Но наслѣдника разбиралъ добрѣ интереситѣ на отечеството си, за това като дѣйствувалъ отъ една страна да помогне за измѣнението на конституцията, отъ друга увѣрявалъ русския посланникъ въ Стокхолмъ, „че безъ да гледа на всичкитѣ противни внушения, той постоянно ще се труди за общия интересъ на Руссия и Швеция, ще постжпва винаги съ съгласието на императрицата и че тѣзи хора, които го съвѣтватъ въ противното, той не ги признава за свои приятели“ [2]).

Прѣзъ Юний мѣсецъ щѣли да ставатъ изборитѣ за камарата, която се дѣлила на три съсловия: благородни, духовници и селяни. За русски посланникъ въ врѣме на изборитѣ билъ испратенъ нароченъ човѣкъ, Корфъ, съ миссия да прокара болшинството отъ русската партия, нарѣчена *Патриотическа*, или *Калпацитѣ*. Когато Корфъ

---

[1]) Соловьевъ. XXII, 76.

[2]) Соловьевъ. XXII, 72

пристигналъ въ Стокхоломъ, тукъ изборитѣ биле вече извършени и противната партия, *Капелитѣ*, спечелила. Той тутакси се заловилъ на работа да спечели поне въ провинцията изборитѣ и влѣзалъ веднага въ сношение съ Калпацитѣ. Тѣ му обѣщавали успѣхъ, но за това трѣбвало пари: въ прѣдишната камара тѣ имали въ начало болшинството, защото располагали, съ 133 хиляди рубли руски пари, но когато паритѣ съ привьршили, болшинството минало на противната страна. Английския посланникъ се съгласилъ съ русския да раздѣлятъ по между си разноскитѣ за изборитѣ; той билъ далъ вече за подкупувание въ провинцията 10.000 таллера на едного отъ водителитѣ на Калпацитѣ, които искали за сега още 8.000 рубли, които сѫщо тъй имъ дали двамата. Въ Петербургъ отпуснали 20.000 рубли за подкупувание депутати въ тѣзи избори, а Корфъ писалъ, че „не трѣбва нищо да се жали, защото щомъ злото министерство бѫде свалено, то Швеция ще бѫде въ пълна зависимость отъ Руссия“[1]) и искалъ да се дадѫтъ вънъ отъ тая сумма 5.000 рубли на барона Унгерна, за да вземе тѣхната страна. За да се расположи шведския народъ къмъ Руссия, рѣшено било да се изнесе 1.000 ласта храна безъ мито за въ Швеция, а по мнѣнието на Бестужева трѣбвало да се позволи изнасянието безъ мито още на толкова храна, „което между патриотитѣ дѣйствува по-добрѣ, нежели много хиляди рубли“[2]). Русския и агнлийския посланници се срѣщнали съ водителитѣ на тѣзи патриоти, които просили 160.000 рубли, за да се поддържатъ въ столицата тѣхнитѣ партизани, които не би били въ състояние да харчатъ свои пари прѣзъ врѣме на сессията, както и за привлачание отъ противната партия. Водителитѣ на Калпацитѣ моляли тѣзи пари да се иматъ тутакси на расположение, инакъ болшинството е изгубено. „За себе си тѣ, водителитѣ, нѣма да взематъ нито петаче; сѫщото ще направятъ и Шведитѣ, които обичатъ отечеството си; думата е за хората, които сѫ толкова бѣдни, щото презъ сессията не могѫтъ сами да се поддържатъ въ столицата“[3]). Корфъ извѣстилъ въ Петербургъ за това. На извѣстието канцлерътъ, Бестужевъ,

---

[1]) Соловьевъ. XXII, 146.

[2]) Соловьевъ. XXII, 147.

[3]) Соловьевъ. XXII, 147.

писалъ на царицата: „ако не тридесеть, то поне двадесеть хиляди рубли трѣбва най-скоро да се пратять на камергера Корфъ и за това е необходима най-бѣрзата височайша резолюция, защото ако се пропустне благоприятното врѣме за раздаванието на паритѣ, то врѣдата, която ще произлѣзе отъ това, не може се поправи даже и съ една война“[1]). Слѣдъ като се получили и раздали паритѣ, Корфъ, явява̂, че „дѣлото ще върви изрядно, ако само пари има; ако нѣмаме недостатъкъ отъ тѣхъ, то министерството непрѣменно ще падне“[2]). За избиранието прѣдсѣдатель на камарата трѣбвало да се дадѫтъ 12.000 рубли на дворянското съсловие, на селското — 6 000, а на духовното — 3.333; освѣнъ това, за подкупуванието на хофмаршала Бромана, други 15.000 рубли. Слѣдъ всичкия този развратъ, който не би се случилъ при дурго управление, ако и Руссия да е съсѣдка, билъ избранъ за прѣдсѣдатель кандидата на Патриотитѣ, Унгернъ, само съ 18 гласа болшинство. Борбата между двѣтѣ партии се усилила още по-вече и Корфъ далъ още 13.000 рубли за поддьржание слабата партия.

Но не били само паритѣ, които употрѣбявало русското правителство, за да събори умразното нему министерство. Корфъ съобщилъ на това министерство, че 26 русски кораби съ войска ще прѣминатъ отъ Петербургъ за Ревелъ, и ако вѣтърътъ ги принуди да спрѫтъ на шведския брѣгъ, то на основание на Абовския договоръ, войската да бѫде приета като съюзническа. Това извѣстие произвело страшна тревога между противната партия, когато Калпацитѣ тържествували, че русска войска ще имъ дойде на помощь; но това не траяло дълго врѣме. При изборитѣ за постоянния комитетъ Капелитѣ побѣдили, което съставлявало много по-голѣма загуба за русската партия, отъ колкото избиранието на прѣсѣдатель. Оставало да се спечели болшинството въ общото засѣдание на Сейма. Корфъ не се надѣвалъ вече на градското съсловие, за това глѣдалъ селското. Той, преоблеченъ, нощно врѣме, се срѣщналъ съ водителя на това съсловие, който се оказалъ съвършенно съгласенъ съ взглядоветѣ на русския посланникъ. „Ний имаме причина, говорилъ водителя, да считаме

---

[1]) **Соловьевъ**. XXII, 149.

[2]) **Соловьевъ**. XXII, 151.

царицата за своя майка и благодѣтелница; съобщението за корабитѣ принесе ни голѣма полза: патриотическата партия би била съвършенно унищожена, ако не бѣ добила надѣжда за една такава помощь"[1]). Тукъ Корфъ го научилъ какъ трѣбва да постжни селското съсловие въ засѣданието на Сейма, за да може той да се растури, което ще даде поводъ за нови избори, гдѣто може да се успѣе. „Той свършилъ разговора си съ увѣрението, че императрицата нѣма да остави водителя безъ едно щедро възнаграждение, още по-вече, че той, като патриотъ, отхвърлилъ прилъстителнитѣ прѣдложения на противната партия". Корфъ ималъ подобно свиждание и съ единъ отъ водителитѣ на духовенството и така докарялъ работата, както самъ съобщавалъ на царицата, че „нито една партия не може да успѣе да се задьржи твьрдо, при всичко че наслѣдника дьржи страната на противната партия, което задьржа патриотитѣ отъ енергически нѣкои дѣйствия"[2]). Полѣгка-лѣгка обаче Капелитѣ взели да се усилватъ: патриотитѣ губяли, защото Корфъ исчерпалъ своята касса; тѣ му говорили, че ако Капелитѣ овладѣятъ селското съсловие, страшна опастность заплашава настоящия режимъ и молили русския посланникъ да не жали за Бога никакви пари за поддьржание на селянитѣ". Корфъ като виждалъ, че паритѣ малко помагатъ, захванал съ заплашвание, както постжнвала противната партия. Той исходатайствувалъ да се подаде една заплашителна нота на шведското правителство, въ която да се заплаши най-много наслѣдника, понеже той се тъкмялъ да принуди краля да отстжни нему престола, за да направи по-скоро прѣобразованието. Нотата била получена. Въ нея се говори: „На цѣлъ свѣтъ е извѣстно, че ваше височество за настоящето си благополучие е длъженъ на Нейно И. Величество. Грамотата на императрицата отъ 6 Юлий миналата година бѣше ново доказателство на нейното старание за вашето благополучие: въ нея тя ви предпазваше отъ тѣзи хора, които съ вънкашнитѣ си ласкания желаятъ да спечелятъ вашето довѣрие за да се ползуватъ отъ него въ вреда на кралството, отъ което щѣха да произлѣзатъ вредителни слѣдствия и за ваше височество. Но Н. Имп. Величество съ прискърбие се научи слѣдъ това, че водителя на противната пар-

[1]) Соловьевъ, XXII, 156.

[2]) Idem. 157.

тия, графъ Тессинъ, съумѣлъ да задържи въ своитѣ рѫцѣ благосклонностьта и сърдцето на ваше височество, ако и да не е тайно за ваше височество, че той се старае съ всички сили да припятствува на съгласието между Руссия и Швеция .... Ако ваше височество и слѣдъ това поиска да държи въ милость графа Тессина и неговитѣ съдружници и да слѣдва неговитѣ зли съвѣти и слѣдователно да се отдалечава отъ Нейно Величество, то и Н. Величество ще бѫде принудена не само да прѣкрати своето искренно старание за ваше височество, но и съвсѣмъ да го прѣкъсне"[1]). Тая нота произвела своето дѣйствие, но не постигнала напълно гонимата цѣль, защото наслѣдника виждалъ добрѣ гдѣ сѫ интереситѣ на неговото отечество.

Презъ Априлий, (1748), Корфъ билъ замѣненъ съ Панина, който донасялъ въ Петербургъ: „Кралътъ ако и да не почини скоро, но по причина на старостьта си и на невъздържанието, послѣдния му часъ не ще да е далечь и бдителната противна партия взема своитѣ мѣрки; наслѣдника почти всѣкой день ходи въ Сената, гдѣто прѣдаденитѣ му сенатори присѫтствуватъ постоянно, когато нареченитѣ патриоти — твърдѣ рѣдко. Тѣзи патриоти добрѣ виждатъ лошитѣ слѣдствия отъ смъртьта на краля, но слаба е надѣждата, че тѣ ще могѫтъ да взематъ нѣкои полезни мѣрки, защото всички празнаватъ слабостьта и страхливостьта на своитѣ едномисленници. Единъ отъ тѣхъ ми казва, за тѣхната партия, че не може се въздигна безъ помощьта на нѣкоя вънкашна държава"[2]). Панинъ съвѣтвалъ въ сѫщото врѣме какъ трѣбва да се дѣйствува послѣ смъртьта на кралътъ и че Руссия трѣбва да има предъ видъ три задачи: 1) да не допуща установяванието на самодържавно управление; 2) да събори настоящето министерство; 3) да постави вмѣсто тѣзи министри нѣкои добри патриоти, съ което ще се вържатъ рѫцѣтѣ на младия краль. Да се постигне този резултатъ чрезъ старата русска партия (Калпацитѣ) е невъзможно; трѣбва да се избере отъ противната партия нѣкой силенъ человѣкъ и да се склони къмъ наша страна[3]").

---

[1]) Соловьевъ. XXII, 158.

[2]) Соловьевъ. XXII, 244.

[3]) Соловьевъ. XXII, 245.

Не слѣдъ много Панинъ получилъ едно тайно наставление въ което се казва: „Като виждаме отъ вашитѣ рапорти, че владѣющата партия се старае да въведе самодържавно управление по исканието на кральтъ, ний, като се грижимъ за благото и цѣлостьта на нашата империя и за отхвърлянето на всичко онова, което може да бѫде вредително за нейнитѣ интереси, то сме заповѣдали на нашия канцлеръ да се съгласи съ данския прѣдставитель тукъ за да можемъ съ съединени сили да разбиемъ лошитѣ замисли на тая шайка и съ това да направимъ надѣжденъ и постояненъ мирътъ на Сѣверъ. И ние се полагаме на вашата вѣрность и искуство, щото тая деликатна материя да водите съ най-надѣждитѣ патриоти толкова тайно, щото нищо на яве да не излѣзе отъ това“ [1]).

Послѣ нѣколко мѣсеца Панинъ получилъ една нота, която трѣбвало да съобщи на Шведскитѣ министри. Въ нея се говоряло, че Руссия ще се въспротиви съ всичкитѣ си сили противъ въвеждането на едно самодържавно управление. Данский посланникъ направилъ сѫщото, защото между Руссия и Дания било направено съглашение съ сила да се въспротивятъ на всѣко прѣдприятие въ подобенъ смисъль. „Военнитѣ приготовления на съсѣдитѣ нѣма да причинятъ никаква врѣда на Швеция, говорилъ Панинъ на шведитѣ, които му исказвали своя страхъ отъ въоржженията на Дания и Руссия; тѣ иматъ за цѣль да запазятъ шведскитѣ волности; не ще съмнѣние, че ако Дания и Руссия не би пазили тъй бдително сегашната форма на управление, то шведитѣ отдавна би били роби на извѣстната „ватига“ и подданници на Франция и Пруссия“ [2]). Въ разговоритѣ си съ водителитѣ на Калпацитѣ, на тѣхнитѣ въпроси: „могѫтъ ли тѣ да се надѣватъ, че царицата като излезе изъ нетърпение, ще даде нуждното правосѫдие за неблагодарностьта на наслѣдника, и кога, благодарение на нейното оржжие, народътъ ще дочака часътъ на своето избавление“, Панинъ се задоволявалъ да отговаря: „Вий можете да бѫдите увѣрени, че Нейно Величество има едно само желание, то е да поддържа вашата свобода. По моето мнѣние, трѣбва двама или трима отъ най-извѣстнитѣ патриоти тайно да се

---

[1]) Соловьевъ. XXII, 245.

[2]) Соловьевъ. XXIII, 82.

съгласите и заедно да искате защитата и помощьта на Нейно Величество, като обмислите здраво по кой начинъ да се извърши това дѣло"[1]).

Въ края на Май, Панинъ получилъ едно дълго наставление, какъ да даде втора нота на шведското правителство противъ измѣнението на Конституцията. Въ наставлението се говоряло: „Ако кралтъ и да увѣрява, че нѣма подобни намѣрения, нашия естественъ интересъ, съ който е свързана безопасностьта на империята и запазването спокойствието и равновѣсието на сѣверъ, изискватъ да не се довѣряваме много на даванитѣ увѣрения". „А за да се излѣзе веднѫжъ за винаги изъ настоящето съмнѣние и да се не не боимъ за напрѣдъ за своя собственъ интересъ и за свободата на шведския народъ, ний считаме за нуждно къмъ тая нота да се прибави слѣдующето: ако, слѣдъ смьртьта на кралтъ, въ Швеция помислятъ за измѣнявание настоящата форма на управление, то, за да се прѣварятъ всичкитѣ бѫдѫщи безрѣдия, ний сме взели рѣшение да навлѣземъ съ единъ корпусъ въ шведска Финландия, не като неприятели, но като приятели, вѣрни съюзници, защитници на притѣснената шведска свобода. Този нашъ корпусъ ще бѫде поддържанъ съ наши срѣдства, ако, разбира се, цѣлия шведски народъ посрѣщне нашата войска по единъ дружелюбивъ начинъ. Ако обаче нѣкои шведи вѣматъ криво да тълкуватъ нашитѣ намѣрения и рѣкѫтъ да се въспротивятъ на войската, на такива ще се гледа като на неприятели"[2]). При всичко, че Панинъ при подаването на нотата прибавилъ, че „Руссия не търси да распространява своитѣ граници, за което има достатъчно доказателства", тя произвела голѣмо впечатление не само въ Швеция, но и въ странство. Никой отъ съюзницитѣ на Руссия не искалъ да я поддържа въ тоя пѫть, за това трѣбвало посрѣдствомъ самитѣ шведи, да се прѣпятствува на измѣнението. За тая цѣль на Панина биле испратени 50,000 рубли да образува нова партия, защото Калпацитѣ се оказали не толкова ревностни. Заслужва да се спомѣне, по кой начинъ тѣзи пари сѫ внесени въ шведската столица, за да не бѫдатъ забѣлѣжени отъ властьта. Двама

---

[1]) Соловьевъ. XXIII, 83.

[2]) Idem.

агенти ги домъкнали до стѣнитѣ на Стокхолмъ и когато едина останалъ да ги пази, другия влиза въ градътъ да съобщи на Панина. Този послѣдния излѣзълъ за ловъ съ своитѣ секретари и се установилъ да прѣнощува на ханътъ, гдѣто билъ слѣзълъ куриерътъ съ паритѣ, подъ прѣдлогъ, че е болѣнъ; прѣзъ нощьта паритѣ биле прѣнесени въ стаята на посланника, който съ своитѣ секретари ги натуряли въ чантитѣ си вмѣсто ловъ и ги внесли въ градътъ[1]).

„Не виждамъ друго средство за сформируванието на нова партия, пишалъ той слѣдъ получванието на паритѣ, освѣнъ подкупуванието на 2 или 3 сенатори, които би имали всичкитѣ качества на водители и които би взели върху си съставлението на партията, и понеже сессията на Сейма е далечъ още, а работата иска много пари, то англійското правителство ще може да надвие тукъ съ златото си силата на Франция". Но и тѣзи пари не спомогнали да се постигне тутакси гонимата цѣль. Скоро умрѣлъ кралътъ и на прѣстола дошелъ избранния по желанието на царицата наслѣдникъ, който гледалъ съ жалость всичкитѣ интриги на чужденцитѣ въ дьржавата и чакалъ съ нетърпѣние благоприятната минута да прѣсуши почвата, въ която тѣ вирѣятъ. Тая минута обаче не бързала да се прѣдстави, а между това Панинъ пакъ искалъ 20—30,000 рубли да може да подкрѣпи партията на Калпацитѣ и да се избере единъ русски партизанинъ за ландмаршалския жезълъ.

Между това, на Панина било заповѣдано да подаде една третя нота, съ която да се иска отъ шведското правителство да сключи единъ договоръ съ Руссия, въ който договоръ то да се задължава, че никога нѣма да измѣня формата на управлението. Но и тая нота не произвела желаемото слѣдствие, защото въ отговоръ на нея шведското правителство рѣшително се отказало да влезе въ какви да е преговори относително формата на управлението. Въ сѫщото врѣме Англия се отказала да помага на Руссия, ако тая послѣднята вкара своята войска въ Финландия единственно отъ досада, че Швеция не се съгласява да сключи съ нея договоръ относително промѣнението формата на управлението. Австрия била на сѫщото мнение. Като отговоръ на декларацитѣ на тѣзи дьржави, между Руссия и Дания билъ склю-

---

[1]) Соловьевъ. XXIII, 91.

ченъ договоръ, съ който тѣ се задължавали взаимно да си помагатъ за въспротивлението съ всички срѣдства противъ въвеждането на самодържавие въ Швеция.

Но въпрѣки това, като отговоръ на ходатайство си за нови пари, Панинъ получилъ отъ русския канцлеръ писмо, въ което между другото се говори: „повече не ни остава, освенъ да оставимъ Шведитѣ на собственнното имъ жребие, като се ползуваме само при удобнитѣ случаи да вселяваме помежду имъ недовѣрие единъ къмъ другъ и несъгласие. Между насъ казано: колкото и да доказваме на Шведитѣ, че собственнитѣ имъ интереси изискватъ, щото винаги да бѫдѫтъ въ съгласие и искренна дружба съ насъ, при всичко това азъ никога не могѫ да намѣря тѣзи интереси; а и за тѣхъ само на дума се говори; никога не е прѣдприемано доказванието имъ“[1]).

Въ това състояние се намирала Швеция, когато на русския престолъ дошла Екатерина II, която още съ първата си инструкция дала да се разбере какво поведение ще дръжи относително Швеция: „като се ограничаваме върху формата на управлението, да се поддържа противната на владѣющата партия“, пишала тя за своя посланникъ въ Стокколмъ. Остерманъ, който замѣстилъ Панина, писалъ: „Никога не съмъ чувалъ толкова ожесточени нападения противъ настоящата форма на управление“. Когато попиталъ едного отъ шведскитѣ държавни хора върху сегашното състояние на работитѣ, Остерманъ получилъ отговоръ, че „цѣльта на просвѣтенитѣ шведи е унищожението на сѫществующитѣ безредици, което не може да се постигне безъ прѣглѣжданинто на основния законъ, безъ отстранението на противорѣчията, които сѫществуватъ въ него и безъ точното опрѣдѣление границитѣ на кралевата и сенатската власти“. Това измѣнение се заловила да подкрѣпя и найзлата тогава неприятелка на Руссия, Франция, която до сега поддържала противницитѣ на кралевската власть, като се водяла отъ общото правило, че слабостьта на тая власть дава възможность на другитѣ държави да се мѣсятъ въ работитѣ на страната и да прѣкарватъ въ нея своето влияние. Между това Остерманъ поискалъ и получилъ изъ Руссия 50.000 рубли, за да „запази непоколебано сѫществующето свободно управление“,

---

[1]) Соловьевъ. XXIII, 297.

при което Екатерина му пише: „Ний признаваме за благонамѣренни патриоти всички, които се стараятъ само за възстановлението на пълно равновѣсие между тритѣ власти“ [1]).

Царицата искала шведската Конституция да се направи още по-демократическа и за да не може да става измѣнението и въ обратна смисъль, приглѣжданието ѝ трѣбвало да се съпровожда съ такива формалности, които би го правили почти невъзможно. „Тя искала да си състави въ Швеция своя, независима партия, или да въздигне старата партия, Калпацитѣ, която отъ една страна да противудѣйствува на френското влияние, а отъ друга да въздържа кралътъ отъ стремлението му да измѣни Конституцията. „Заповѣдвамъ ви, прибавяла тя, да давате на истинскитѣ благонамѣренни патриоти всѣка помощь не само въ съвѣти, но и въ пари. Вий трѣбва да съставитѣ отъ тѣзи патриоти единъ дѣйствующъ корпусъ“ [2]).

Остерманъ испълнилъ добрѣ поржчката на своята господарка. „Безъ да се глѣда на всичкитѣ интриги и на паричнитѣ расходи отъ страна на френската партия, пишелъ той, за прѣдсѣдатель на Сейма е избранъ единъ благонамѣренъ патриотъ. Истина е, че не малка суммма пари похарчихме за тая цѣль съ английский консулъ но за това пъкъ никога не е имало такъвъ благополученъ Сеймъ, защото всички оратори сж избрани отъ благонамѣреннитѣ“ [3]). „Сега, донасялъ сжщий, зависи отъ В. И. В. да започнете благополучното начало, за да направите шведский народъ вѣчно да прославлява вашето име“ [4]). За постигание горния резултатъ Русския посланникъ пахарчилъ 30.000 рубли и английксия 15.000 рубли, а за поддържание на този успѣхъ, Остерманъ поискалъ още 70.000 рубли, на което царицата написала: „да се отправятъ, безъ да се губи врѣме“. Съ помощьта на тѣзи пари, болшинството въ сената се усилило още помного, като исключвало изъ Събранието своитѣ противници и ги замѣнявало съ свои партизани.

Слѣдъ този успѣхъ канцлерътъ Панинъ писалъ на Остермана: „Здравата политика изисква щощо ние отъ своя

---

[1]) Соловьевъ. XXVI, 98.

[2]) Соловьевъ. XXVI, 99.

[3]) Соловьевъ. XXVI, 182.

[4]) Idem.

страна да туримъ друга основа на нашитѣ работи въ Швеция. Сега трѣбва да се стараете най много, щото нашата партия да се затвърди въ самото правителство, което може да се постигне ако се промѣни министерството и ако се вкаратъ въ Сената нѣколко членове отъ нашата партия, чрезъ което само ще се обеспечи нейната твърдость и безопасность подиръ закриванието на Сейма; другояче, слѣдъ затварянието му може да се разсипи партията. А понеже чрезъ тая реформа въ сенатътъ народа ще се увѣри, че и при настоящата форма на управление работитѣ могжтъ да се подобрятъ, то естественно ще исчезне и неговото негодувание противъ това управление, та и за насъ ще премине опасностьта отъ неговото промѣнение. Ваше сиятелство нѣма нужда да се съобразява съ желанията и удобствата на Шведския дворъ, а трѣбва да обърните всичкитѣ си грижи въ полза и за затвърдяванието властьта на благонамѣренната партия, при което е желателно да се съкрати още повече кралската власть, така щото на тѣхни шведски величества да остане въ памятъ двукратната имъ къмъ насъ неблагодарность и да помнятъ колко е вредително да се упорствова противъ народното благо“ [1]).

Като че ли тѣзи успѣхи не били достатъчни за Екатерина, та на 11 Мартъ, (1765) билъ сключенъ съюзъ съ Дания, на който третята тайна статия говори, че двѣтѣ договорящи страни се задължаватъ да поддържатъ основната конституция и да възстановятъ равновѣсието на властитѣ въ Швеция. Отъ друга страна, съ подкупуване на демократитѣ патриоти, русския посланникъ билъ сжщинския господарь на страната. Той поискалъ нови 100.000 рубли, за да се завърши засѣданието на Сейма споредъ неговитѣ желания. Съ тия пари той успѣлъ да прокара измѣнението на конституцията въ още по-демократически духъ. На това донесение Панинъ писалъ за царицата: „Това дѣло ще рѣши за винаги полѣзната за Руссия форма на управление въ Швеция, което прадѣдитѣ на В. И. Величество не можаха никога да постигнатъ, ако и нашитѣ дѣйствия въ тая страна да сж имали най-много това прѣдъ видъ“. Спорѣдъ новата Конституция правителството

---

[1]) Соловьевъ. XXVI, 190.

било лишено отъ всичката власть почти, за това и кралътъ не се съгласилъ да я приеме.

Прѣзъ Февруарий (1769) се събралъ Сеймътъ на засѣдание. Остерманъ поискалъ 207.250 рубли, за откупуване гласове, защото слухътъ за измѣнението на конституцията въ обратна смисъль захваналъ силно да се распространява. Дания се въоржжила, на основание тайния договоръ съ Руссия, съ оржжие да защищава шведската свобода. А Екатерина писала на своя посланникъ да обяви на всеуслишание, че „да остане и единъ Шведъ за защитата на свободата то азъ и него ще поддържамъ. Освѣнъ това, заповѣдайте да се напише въ тая смисъль една статия, като излѣзла отъ нѣкое чуждо лице, която да се напечата и распрьсне въ цѣлата страна“ [1]). На Остермана било заповѣдано да употрѣби всичкитѣ си усилия за запазване сжщеэтвующата конституция. Но понеже Руссия била се заловила въ война съ Турцитѣ, въпроса за измѣнението ѝ въ обратенъ смисъль на русскитѣ желания все повече и по вече напрѣдвалъ. Двѣтѣ сжществующи партии били наклонни да си съгласятъ на взаимни отстжпки само да се направи измѣнението. Всичкитѣ усилия на Остермана, се обърнали да не допустне съглашението между партиитѣ. Той постигналъ желанието си: русската партия надвила и довела работата до тамъ, щото било забранено да се повдига въпросъ за измѣнението на конституцията. Тая операция костувала на русската държава 450.000 талера; а за да се въсползува отъ благоприятното настроение и да завърши Сейма спорѣдъ желанията на царицата, Остерманъ поискалъ още 150.000 рубли.

Слѣдъ закриването на Събранието, той донасялъ, че въпрѣки всичкото усьрдие отъ русска страна, голѣма часть отъ шведския народъ глѣда подозрително на Руссия, на което донесение Екатерина написала: „Каквото и да говорятъ държавнитѣ служители, всѣкой Шведъ, който люби своята волностъ, трѣбва да признае, че Руссия е най силната защитница на тѣхнитѣ волности, за което трѣбва да се прѣдпиши на графа Остермана по често да го повтаря на шведитѣ, които сж привьрзани къмъ своитѣ волности“ [2]). Въ

---

[1]) Соловьевъ. XXVIII, 96.

[2]) Соловьевъ. XXIX, 188.

същото врѣме обаче тя се безпокояла, че Шведския краль ще се възползува отъ войната й съ Турция и ще извърши нежелателното измѣнение на Конституцията. „Врѣмето отъ день на день ни показва, че злонамѣренната въ Швеция партия, съставена отъ кралски и френски креатури, никакъ не се отказва отъ своето намѣрение да премахне законната форма управление, а даже се стрѣми съ всички сили да ускори събитието“, [1]) пишела тя на Остермана и му испращала 30.000 рубли да противстои на злонамѣреннитѣ.

Въ началото на слѣдующата година Остерманъ явявалъ за смьртьта на кральтъ и искалъ пакъ пари „за поддържанието на благонамѣреннитѣ патриоти, които се стрѣмятъ за запазванието на народната свобода“. При това щѣли да ставатъ избори за новъ Сеймъ. Русския посланникъ смѣталъ, че за да спечели партията на патриотитѣ, ще сж потрѣбни 250,000 рубли. Паритѣ биле похарчени, но болшинство било спечелено само въ селското съсловие. Тая побѣда принудила Остермана да прати нароченъ куриеръ въ Петербургъ за пари, като явявалъ, че у него останали само 9000 рубли. Екатерина писала Панину: „По-добрѣ да дадемъ пари, нежели да видимъ силно правителство въ Швеция“. [2]) Дадени биле 337,900 рубли. При всичкитѣ тѣзи пари, Остерманъ пакъ се оплаквалъ, че „въ Швеция не сжществува нито едно печатано политическо съчинение, гдѣто да се не говори за русскитѣ дѣйствия въ Полша и да се недоказва, че сжщата участь очаква и Швеция съ настоящата й конституция“. Въпрѣки това, русския посланникъ успѣлъ да състави болшинство за своята партия, като изискалъ отъ Петербургъ още 100,000 рубли. „Сега, писалъ той на царицата, слѣдъ спечелването на болшинството и въ тритѣ съсловия, всичката власть се намира въ ржцѣтѣ на нашата партия и до колкото може да се прѣдвижда, не само че всѣка опасность противъ насъ е прѣдотвратена, но отъ В. И. Величество зависи да опрѣдѣли началата на най-тѣсното свързвание между Русия и Швеция“. [3]) За да прѣвари едно подобно *свързвание*, шведский краль кроялъ да измѣни конституцията, като остави

---

[1]) Соловьевъ. XXVIII, 190.

[2]) Соловьевъ. XXVIII, 307.

[3]) Соловьевъ. XXVIII, 308.

на разнитѣ съсловия свободата, но като имъ отнеме правото да правятъ зло и да измѣнятъ на отечеството. Като срѣдство противъ това рѣшение на новия краль, въ Петербургъ било рѣшено да се испрати въ Швеция храна за 50.000 р. Вслѣдствие това, русската партия пакъ се съвзела; тя спечелила въ селското съсловие, но тая печалба костува 62.000 долара на русската държава. Подиръ мѣсецъ нѣщо били испратени въ Столкхолмъ още 100.000 рубли, но Остерманъ писалъ, че тая сумма е недостатъчна и трѣбватъ още пари, вслѣдствие на което Екатерина написала Панину: „Ако привѣденитѣ напослѣдъкъ графу Остерману пари сѫ недостатъчни, и вие мислите, че трѣбва да му испратимъ още, то испратете му толкова, щото употрѣбенитѣ му до сега усилия да не отидатъ на праздно". [1]) Испратени били още 100.000 р.

Извѣстието за първото раздѣлѧние на Полша карало Шведския краль да бърза съ преобразованието. Още младъ той записвалъ въ своя дневникъ между другото и това: „полскитѣ извѣстия сѫ все сѫщитѣ: анархия и подкупи. Сѫщото ще бѫде и съ насъ, ако не си помогнемъ съ нѣкои силни мѣрки". А изъ журналитѣ се четяло: „Отъ какво произлазя нещастието на Полша? — Отъ мягкостьта на законитѣ, отъ постоянното унижение на правителственната власть и отъ тамъ неизбѣжното вмѣшателство на съсѣднитѣ държави въ вѫтрѣшнитѣ дѣла". [2]) При подобно съзнание, и подкупитѣ не биле въ състояние да спрѫтъ прѣобразуванието на Конституцията.

На 19 Августъ 1772 г. кралътъ направилъ съ сила прѣвратътъ, когото русскитѣ рубли правили невъзможенъ по други начинъ. Конституцията била измѣнена въ недемократически духъ. Отъ тогава анархията прѣстанала. Екатерина, ако и да била въ война съ Султана, готвѣла се съ сила да отмѣни направеното измѣнение, защото „унищожението на шведската форма управление, пишалъ Панинъ на Остермана, е за насъ отъ най-голѣма важность. Но за да имаме при бѫдѫщето наше дѣйствие въ полза на шведскитѣ волности едно съдѣйствие въ самата Швеция, вие трѣбва, безъ да давате съмнѣние върху си и по единъ тайнственъ начинъ

---

[1]) Соловьевъ. XXIX, 312.

[2]) Соловьевъ. XXVIII, 385.

да подкрѣпяте надѣждата на благонамѣренната партия за скорошното промѣнение на настоящето поробване и да приготовлявате по единъ искуственъ начинъ духътъ й за прѣдстоящата борба за общото благо". [1]) Приготвленията отъ страна на Руссия да защити шведската конституция слѣдвали, но войната й съ Турция и К.-Кайнарджикския договоръ съ своитѣ шумни послѣдствия, плюсъ дѣлбата на Полша, я принудили да отложи за по-далечно врѣме своето намѣрение.

И тъй, благодарение на ограничението распасаната свобода, съ която шведитѣ бѣха подвѣждани да злоупотрѣбяватъ, днесь Швеция съществува. Отнѣ й се само Финландия, благодарение пакъ на единъ демократъ-републиканецъ, Шпрингпортенъ. Милостьта му се намиралъ въ Парижъ, когато тамъ станала революцията и била провъзгласена републиката. Когато се завърналъ въ отечеството си, Финландия, той се заловилъ и тукъ да присади туй, което видѣлъ да вирѣе въ Парижъ. По своето происхождение и съ богатствата си, той билъ въ състояние да приготви достатъчно партизани, които я нагласили да направятъ и тѣ своята революция, и провъзгласятъ Финландия за република. Отъ Петербургъ прѣдложили на републиканеца да му дадѫтъ оружие и войска, защото русския царь обичалъ републиканското управление. Оружието захванало да се внася тайно, а единъ корпусъ войска се нарѣдила по границата и чакала само повикването на Шпрингпортена, подъ чиято заповѣдь била поставена. Но заговора билъ откритъ и организаторитѣ му трѣбвало да бѣгатъ; тѣ се спасили въ Петербургъ, гдѣто биле приети, както нашитѣ емигранти. Комплота не сполучилъ, но не се минало много и хвърленото сѣме дало плодъ: съ тайното помагание на русското правителство, идеята за републиканско управление заразила всичкото почти население въ Финландия. Този пѫть революцията успѣла: русскитѣ войски навлѣзли въ разбунтуванитѣ страни подъ прѣдлогъ да помагатъ на възстаналитѣ. Когато цѣла Финландия била окупирана, царь Александръ издалъ приказъ за нейното задьржание подъ покровителството му. Въ приказа се казвало, че царьтъ „да тури край на непрѣкѫснатото раздражение и вълнение, което е обхванало тая страна отъ нѣкое врѣме, което вълнение се

[1]) Соловьевъ. XXVIII, 392.

придава и на неговитѣ погранични поданници и може да се отрази и върху цѣлата империя, спокойствието на която изисква неговото искоренение, той взема подъ свое покровителство тая область". Финландия е днесь русска область.

*
* *

3-й примѣръ. Прѣзъ 1798 г. Наполеонъ навлѣзе въ Египетъ. Царь Павелъ прѣдложилъ на Султана, да му помогне срѣщу френцитѣ и една русско-турска ескадра се отправя да прѣвземе островитѣ, които бѣха попаднали въ френскитѣ ржцѣ. Адмиралъ Ушаковъ напада Ионическитѣ, които бѣха покорени отъ Наполеона, и чрѣзъ многобройни обѣщания къмъ населението, успѣва да го разбунтува срѣщу осамотенитѣ френци, които скоро били изгонени. Султана прѣдлага тогава да се образува отъ тѣзи острови нѣщо като Влашко и Молдавия, едно княжество съ християнски управитель, назначаванъ отъ Портата. Павелъ не се съгласявалъ, защото, ако тѣзи о-ви се върняха на Турция подъ една или друга форма, тѣ се изгубваха за него. За това той прѣдложилъ и Султана приелъ да се създаде отъ тѣхъ една република подъ покровителството на двамата владѣтели. Не се минали нѣколко мѣсеци отъ създаването на тая република и русския прѣдставитель успѣлъ вече, по сѫщия начинъ както въ Швеция, да състави нѣколко партии, които съ распаленностьта, свойственна на гърцитѣ, и инатътъ, свойственъ на арнаутитѣ, съ които сѫ населени тѣзи о-ви, се заловили да се покажатъ неспособни за независимъ животъ. Слѣдъ година и половина, гонението между тѣзи партии достигнало да създаде такава анархия и насилия, щото всичкото население взело да съжалява френското управление. Това било и цѣльта на Павела. Когато Портата крояла, какви мѣрки да се взематъ, за да се даде миръ и спокойствие на страната, русския посланникъ тамъ употрѣбявалъ послѣднитѣ си усилия, да распали още повече партиитѣ една противъ друга, та да докара анархията до върхътъ ѝ. Когато плодътъ билъ вече узрѣлъ и всички викнали аманъ отъ този редъ на работитѣ, русския посланникъ съ пари и обѣщания сполучилъ да създаде една партия, която да иска защитата на царьтъ. Въ своето отчаяние жителитѣ на тая република съ готовность приели да се подчинятъ на едно управление, каквото и да било,

само да получатъ редъ и спокойствие. Една депутация прѣдложила на царьтъ подчинението на островитѣ нему. Този послѣдния съ готовность приелъ отдавна очакваната молба и тукакси пратилъ тамъ единъ русски губернаторъ съ двѣ фрегати и нѣколко полка войска. Така седемтѣхъ Ионически о-ви, слѣдъ едно четиригодишно републиканско управление, станали руска губерния.

*
* *

Въ 1769 год. Екатерина обявява война на Турция. Въпроса билъ внесенъ въ Държавния Съвѣтъ, който трѣбвало да рѣши: „каква цѣль трѣбва да има войната и въ случай на успѣхъ, каква полза да се извлѣче отъ нея?“ Рѣшено било, при сключването на мирътъ между друго да се иска и свободно плавание по Черно-море, за това още прѣзъ войната да се построятъ пристанища и крепости на това море. Понеже войната вземала голѣми размѣри, па и Австрия гледала съ недовѣрие на русскитѣ дѣйствия, то, за да не се повдигнатъ и Кримскитѣ князье противъ Руссия, на Панина било написано отъ царицата: „Ний намѣрихме за добрѣ да опитаме, не е ли възможно, щото Кримъ и всичкитѣ татарски народи да се поколебаятъ въ тѣхната вѣрность къмъ Портата, като имъ се внуши, че могжтъ да си съставятъ едно независимо правителство. Тукъ ви се прилага черновката на едно писмо, което вий ще отправите отъ ваше име на Кримския Ханъ. Ако кримскитѣ водители не ви отговорятъ, въ такъвъ случай да распрьсните между татаритѣ копия отъ това писмо, отъ което все ще може да произлѣзе единъ малъкъ развратъ между тѣхъ“[1]). „Работата обѣщава успѣхъ“, отговарялъ Панинъ.

Въ това врѣме Държавний Съвѣтъ рѣшава: „Чрѣзъ приемането татаритѣ подъ свое непосрѣдствено поданство, Руссия ще възбуди противъ себе си обща и основателна завистъ и подозрѣние, че се стрѣми да увеличава безкопечно своитѣ владѣния; благоразумието изисква да се предпазваме отъ възбуждането на подобни чувства, особенно когато нѣма никаква сѫществена полза, защото татарскитѣ народи подъ името поданство разбиратъ всичко да искатъ въ своя полза. Но ако ползата за Руссия е малка отъ покорението на Кримъ

---

[1]) Соловьевъ. XXVIII, 32.

и на другитѣ, принадлежащи къмъ него татарски орди, то голѣмо може да стане увеличението на силитѣ и, ако татаритѣ се изтръгнатъ отъ турското владичество и съставятъ едно независимо владѣние . . . . За да може да се получи тая полза прѣзъ настоящата война, трѣбва да обьрнемъ нашия постояненъ предмѣтъ — свободното плавание по Черно море — къмъ ободрение и помагание на татаритѣ, и за това прѣди всичко да се вземе едно окончателно рѣшение да се не слага оржжието, ако даже това и да роди едно излишно продължение на войната, до когато Портата не признае тържественно независимостьта на Кримъ съ принадлежащитѣ къмъ него орди. Вслѣдствие на това, да се водятъ съ татаритѣ прѣговори по този начинъ, щото Панинъ да ги убѣждава не да приематъ нашето подaнство, но къмъ независимость отъ Турция, да имъ обѣщава нашето поржчителство, покровителство и защита, като имъ дава надѣжда, че ако тѣ подпишатъ сега договоръ съ насъ за своето отричание отъ Турция, то ний нѣма да сключимъ съ послѣдната миръ, до когато не утвьрдимъ чрѣзъ договора независимостьта на Кримъ. Наконецъ, графъ Панинъ да поиска отъ татаритѣ, щото, за да могжтъ да ни даджтъ възможность да ги защищаваме отъ турцитѣ, да пуснатъ нашъ гарнизонъ въ нѣкои отъ крѣпоститѣ си и да ни даджтъ едно пристанище на Кримския брѣгъ, отъ гдѣто нашата флота да може да припятствува на едно турско излазяние на сушата". (Срѣщу тѣзи думи въ протокола Екатерина прибавила: „Не по-малко ни е нужно да имаме въ наши ржцѣ проходътъ отъ Азовско въ Черно море, за това и той да се иска") [1]).

Разбира се, че въ началото на прѣговоритѣ съ татаритѣ исканията за земленни отстжпвания не можаха да се обявятъ: работата и безъ това била трудна. Ако се оставятъ съвсѣмъ независими, съ право да избиратъ своитѣ приятели и съюзници, Руссия не би спечелила твьрдѣ много. Това право трѣбвало да имъ се откаже, което можало да се постигне, само ако татаритѣ приематъ покровителството на руската царица; но въ такъвъ случай русситѣ завзематъ мѣстото на турцитѣ въ Кримъ, въ което чуждитѣ държави ще съзржтъ властолюбивитѣ стремления на русското правителство. Татаритѣ много добрѣ разбирали, че отъ тѣхъ искатъ да ги прѣхвьрлятъ отъ

---

[1]) Соловьевъ. XXVIII, 116.

турска въ русска зависимость, за това кагато Панинъ се завзелъ да испълни заповѣдитѣ на Екатерина и испратилъ своето увѣщателно писмо на кримския ханъ, този послѣдния му отговаря: „Обяснявашъ ни, че твоята господарка иска да възстанови старата ни волность; но ти не трѣбва да пишишъ подобни думи. Ний познаваме себе си. Ний сме съвсѣмъ доволни отъ Портата и се наслаждаваме отъ благоденствие. А едно врѣме, когато бѣхме независими отъ Оттоманската Порта, цѣлъ свѣтъ знае, какви междуособни борби и безспокойствия съществуваха въ Кримъ, и за това каква нужда имашъ ти да ни прѣдставлявашъ тѣзи наши раздори за по-добри? Въ това твое намѣрение нищо дурго се не заключава освѣнъ пустословие и безрасждство“ [1]). Увѣщанията сами слѣдов. не били въ състояние да дадѫтъ на Руссия желаемия резултатъ. Татаритѣ се криели и задъ Алкорана, като казвали, че той не позволява, щото мохамеданина да се отказва отъ едновѣрния си господарь, до когато не е заплашенъ съ мечь и огънь. Трѣбвало прочее да се направи едно заплашвание отъ русска страна. За това не се минало много и русската войска завзела всичкитѣ крайбрѣжни точки на Кримъ, което принудило ханътъ, Селимъ Гирей, да избѣгне. На негово мѣсто билъ избранъ за князь Сахибъ-Гирей, който и подписалъ заедно съ всички други водители, че се отказватъ отъ Портата.

Когато слѣдъ това главнокомандующия увѣдомилъ Ханътъ, че въ кримскитѣ твърдини трѣбва да останатъ русски гарнизони за запазвание страната отъ турско нахлувание, Ханътъ отговорилъ, че Кримъ, като се е отдѣлилъ отъ Портата, ще се защищава самъ и че безъ русска войска страната ще има най-голѣма независимость, а ако турцитѣ се появятъ, напролѣть, той наврѣме ще съобщи на главнокомандующия. На това този послѣдния отговарялъ: „азъ нѣмамъ власть да изведа гарнизонитѣ, защото тѣ сѫ доведени по повѣлението на моята господарка, вашата великодушна покровителка и най-щедра благодѣтелка“. Подиръ малко на Ханътъ билъ прѣдставенъ единъ актъ, който той трѣбвало да подпише и който гласялъ, че „Кримъ става свободна и отъ никого независима държава и понеже това съкровище му е дадено единственно отъ человѣколюбието и милосердието на нейно величество Екатерина

---

[1]) Соловьевъ. XXVIII, 119.

велика, то Кримъ влазя въ вѣчна дружба и неразривенъ съюзъ съ русската империя подъ силното покровителство и поржчителство на нейната самодержица" [1]).

Отъ страна на Руссия билъ пратенъ нароченъ човѣкъ да уреди независимостьта, комуто било поржчано да иска, щото тритѣ най-голѣми крайбрѣжни градове да се отстжпятъ на царицата. Кримскитѣ пълномощници се противяли на това, като казвали: „каква ще бжде нашата независимость и свобода, когато въ три главни точки ще има русска войска? Народътъ ще се безпокои постоянно отъ тая отстжпка, като се страхува отъ сжщото угнетение, което търпѣхме, когато трурцитѣ владѣяха тѣзи градове". Събранъ билъ нароченъ съвѣтъ отъ всички стареи, да рѣшатъ въпроса; но и тѣ отхвърлили това прѣдложение. „Ако имахъ една значителна сумма пари, пишалъ русския посланникъ, то всичкитѣ затрудненния и упорства щѣха да бждатъ прѣодолени, защото този народъ по свето користолюбие е съчинилъ поговорката, че паритѣ сж една вѣщь, която върши всичкитѣ работи" [2]).

Никакви увѣщанией съ добро не помагали противъ упорството на татаритѣ. „За какво има да се пази волния человѣкъ?" „Като сме независими, ний можемъ да се съгласяваме и да не се съгласяваме съ вашитѣ прѣдложения" и д. т. възражения правяли тѣ. Но най-сетнѣ Сахибъ-Гирей билъ принуденъ да подпиши акта, въ който се заклѣвалъ, че съ цѣлия кримски народъ се отдѣля за всѣкога отъ Отоманската Порта и ще стои подъ покровителството на Екатерина велика и на нейнитѣ наслѣдници.

Освѣнъ съгласието на самитѣ Татари, което не би било много трудно да си дибие отъ Руссия, трѣбвало и това на Портата, която владѣяла по прѣди Кримъ. Но упорството на Турцитѣ било по-силно отъ това на Татаритѣ: „Можемъ ли ний да отстжпимъ независимостьта на татарския ханъ както иска Руссия, говорялъ турския прѣдставитель; това е противно на нашитѣ закони, на нашата религия. . . . . Да отстжпимъ Керчь Еникале, (градове на кримския брѣгъ б. р.), то значи да влѣземъ въ зависимость отъ Руссия, която въ кжсо врѣме ще построи тамъ страшна флота и ще ни прѣдписва закони".

---

[1]) Соловьевъ. XXVIII, 223.

[2]) Соловьевъ. XXVIII, 224.

Слѣдъ 2 годишно воюване се събира конференция въ Фокшани, гдѣто русскитѣ пратенници прѣдложили между друго и освобождението на татаритѣ отъ турското владичество. Турцитѣ отхвърлили това искание и войната се продължила. Подиръ други двѣ години събрала се нова конференция, сега въ Букурещъ, гдѣто русския пратеникъ Обрѣшковъ говорилъ, че „понеже Руссия се отказва отъ всѣко завладѣване, то Кримъ трѣбва непрѣменно да се признае за независимъ". Турцитѣ пакъ се отказали да се съгласятъ и войната пакъ се продължила. Чакъ когато русскитѣ войски завзели една голѣма часть отъ Сѣверна България и и Турция била съвсѣмъ истощена, тогава въ Кючукъ-Кайнарджа Екатерина получила многожелаемата и многоожидаемата независимость на татаритѣ.

Тутакси русската царица се заловила да урежда освободената страна, на която била дадена една конституция не писана, а устна, както Английската, и много по-демократическа отъ нашата: народътъ, между друго, ималъ и право да избира князътъ. Едва се минали нѣколко мѣсеца отъ освобождението и татаритѣ почнали да се ползуватъ отъ своята независимость споредъ желанието на своитѣ освободители. Единъ отъ тѣхнитѣ водители, който билъ живѣлъ дълго време въ Руссия, се заловилъ да сѣдне на княжеския прѣстолъ. „Ний искаме, щото неговото желание да вземе властьта надъ Ногайцитѣ, да не излазя въ видъ на насилие, но да се извърши съ запазването всичката вънкашность на свободата, пишала Екатерина на своя прѣдставитель въ Кримъ; дайте да разумѣе на Шахимъ-Гирея, колко му е нужно и полѣзно да не употрѣбява никакво насилие съ помощата на нашитѣ войски". [1]) Татаритѣ обаче сами дошли на помощь на Руссия, за да излѣзе тя като безпристрастна покровителка. Тѣ свалили своя Ханъ, Сахибъ-Гирей, и избрали вмѣсто него Девлетъ-Гирея, а не русския кандидатъ.

Въ Цариградъ разбрали, че съ това сваляние и качване на князътъ, кримската независимость скоро ще исчезне, за това ходатайствували прѣдъ русската царица да се установи въ Кримъ единъ наслѣдственъ редъ за княжеската власть.

---

[1]) Соловьевъ. XXIX, 102.

Екатерина отговаря: „Нито вий, нито турцитѣ, имаме право да се мѣсимъ въ татарскитѣ работи, защото тѣ (Кримцитѣ) сѫ независими“ [1]).

Новия ханъ естественно се показвалъ не до тамъ прѣданъ на царицата, за това тя накарала свойтъ креатура, Шахинъ-Гирей, подобенъ на Мингрели, да навлѣзе съ единъ отрядъ русска войска въ Кримъ и да се провъзгласи той за князь. Татарина съ готовность испълнилъ отеческитѣ съвѣти на Екатерина. Тогава тя явява въ Цариградъ, че се „принуждава чрѣзъ избирането на Шахинъ-Гирея да пази свободата на кримскитѣ и ногайски татари, които желаятъ подъ неговото управление да се ползуватъ отъ дадената имъ чрѣзъ мирния договоръ свобода“. Портата се въспротивили на избирането Шахинъ-Гирея за Ханъ, защото то било станало въ присѫтствието на русскитѣ войски. Екатерина отговаряла, че оплакванията на Портата сѫ несправедливи и че войската не се мѣсила при избора на Ханътъ, и че тя нѣма да излѣзе изъ Кримъ, до когато Турция не го признае за законенъ господарь на независимата область.

Заедно съ новия Ханъ били испроводени въ Кримъ нѣколко съвѣтници русси, които да го опѫтватъ въ работитѣ му. „Като слушате тѣхнитѣ съвѣти, му пишала Екатерина, вий ще спечелите моето благоволение, което ще ви донесе голѣми богатства и ще ви направи силенъ и свободенъ царь. Инакъ вий рискувате да изгубите дадената ви отъ мене корона“. Златото и величието, така изобилно обѣщавани, заслѣпили невѣжественния татаринъ, който се обьрналъ на кукла въ рѫцѣтѣ на натрапенитѣ си съвѣтници. Тѣзи послѣднитѣ имали за миссия съ срѣдствата, употрѣбявани въ Швеция, да произведѫтъ резултатитѣ на Ионическата Република. Съ подкупи и ласкания скоро тѣ успѣли да създадѫтъ три партии и да ги хвърлятъ една върху друга: едната, съставена повече отъ чиновницитѣ, искала

[1]) Соловьвъ. XXIX, 203. Извѣстно е, че послѣдната Русска нота по нашитѣ работи казва, че понѣже Берлинския договоръ не опрѣдѣлялъ ясно, да ли Българския Тронъ е избираемъ или наслѣдственъ, то Руссия не може да го счита за наслѣдственъ. Този въпросъ е отъ капитална важность както за насъ, тъй и за освободителката. Защо обаче Руссия е поддържала тогава, че никой нѣма право да се мѣси въ вътрѣшнитѣ работи на Кримъ, а днесь поддържа противното за България? — Оставяме на читательтъ самъ да рѣши въпроса.

русското покровителство; другата, по-умѣренна, искала самостоятелна независимость, а третята се боряла за възстановлението на стария редъ. Отъ горѣ надъ тѣзи партии, които се хвьрлили съ ожесточение една противъ друга, самия князь, по съвѣтитѣ на русскитѣ си съвѣтници, дьржалъ такова поведение, което да докача всичкитѣ му подданници и да ги повдига противъ себе си, безъ разлика на партии. Така, той билъ принуждаванъ да носи на шията си кръста, който Екатерина му подарила нарочно, да ходи въ християнската черква прѣзъ царскитѣ праздници и да се облича не като мюслюманинъ, — всички постжпки способни да възнегодуватъ и найразумния мохамеданинъ противъ него. Всичко това имало за цѣль да докара възстанието на жителитѣ противъ Шахинъ Гирея.

Когато отъ една страна съвѣтницитѣ вьршили това, отъ друга — тайно съвѣтвали населението да се оплаче прѣдъ Султана и да иска смѣнението на този умразникъ. Бутани отъ невидима ржка татаритѣ захващатъ на явно да исказватъ своето негодувание. Князьтъ съзиралъ, кждѣ ще го изведжтъ съвѣтитѣ на наложенитѣ му съвѣтници, но не билъ въ положение да ги не слуша; той усѣщалъ народния гнѣвъ и искалъ да спрѣ по нататъшното му подклаждание, но за това именно той билъ и туренъ на княжеския прѣстолъ: да вижда и да мълчи. Екатерина го подьржала, защото, като приготовлявала вжтрѣшната революция прцдъ неговитѣ очи, той трѣбвало да мълчи и да вьрши каквото му кажатъ, за да ускори огъньтъ, а не да попрѣчи на междуособията. Той се надѣвалъ, че милостивата царица богато ще надари услугитѣ му, за това и съдѣйствувалъ на намѣрението ѝ.

Така приготовляваната революция не закжснѣла да избухне. Шахинъ-Гирей билъ сваленъ отъ прѣстола. Русскитѣ войски, които отдавна чакали по границата, навлѣзли да турятъ рѣдъ въ страната и да защитятъ русскитѣ партизани. Станало новъ изборъ, въ който билъ избранъ за князь единъ не добрѣ расположенъ къмъ Руссия татарски бей, но и стария получилъ нѣколко гласа. Него именно русситѣ турили пакъ на прѣстола, защото „другия избранникъ не изражавалъ свободната воля на населението“, писала Екатерина на Султана и настоявала и той да подтвърди нейния кандидатъ, защото другояче сама ще се рас-

порѣди. Турция протестирала противъ русското навлизание въ Кримъ и прѣдлагала да се оставятъ татаритѣ, като независими, свободно да изберѫтъ своя князь. Екатерина не искала да чуе, и нейнитѣ войски продължавали да окупиратъ страната, което накарало Портата да ѝ обяви война. Но появившата се холера турила край на приготовленията и въ Айналж-Кавакъ Турция отново се задължила да признае съвършенната независимость на Кримъ.

Слѣдъ окончателното припознавание на русския кандидатъ, работитѣ въ Кримъ тръгвали тъй, както било рѣшено по-отрано. Шахимъ Гирей, който всичко дължалъ само на Екатерина, билъ длъженъ да ѝ се отплаща отъ тукъ нататъкъ; той трѣбвало да даде на народътъ нуждната свобода, за да докаже, че е неспособенъ самъ да се управлява, че е недостоенъ за дадената му независимость и че не е напустналъ старитѣ си обичаи за опустошение. Това било необходимо на царицата, за да може да оправдае покорението. Когато Ханътъ искалъ да покаже малко независимость, Екатерина писала на Румянцова да му съобщи: „Ний се надѣваме, че настоящия Ханъ много-добрѣ помни и признава, че спечеления му тронъ е самъ по себе си мечта безъ нашето съдѣйствие и покровителство, че тъй като той дължи само на Руссия своето повдигание, то за своето запазвание и за цѣлостьта на новата татарска държавица той е длъженъ и за напрѣдъ да се покорява на благонамѣренното рѫководство на нашия дворъ, слѣдов. да съгласява своитѣ дѣйствия съ неговитѣ политически интереси и да не захваща работи, които могѫтъ да го заведѫтъ право въ пропастьта“ [1]).

Екатерина сама му показала какво трѣбва да върши въ тая смисъль. Близо до самата граница на Кримския брѣгъ турцитѣ владѣяли единъ малъкъ островъ, гдѣто държали постоянно войска. Това островче трѣбвало да стане причина за нови разбърквания. Екатерина съвѣтвала Шахинъ-Гирея да го отнеме отъ Турция и да го присъедини къмъ земята си; съ това той щѣлъ да докаже, че старото юначество не е угаснало у татаритѣ и съ това щѣлъ да стане съвсѣмъ независимъ, като изгони турскитѣ войски, които постоянно го надзиравали. Тя прѣдложила сама да го прѣвзема, ако татаритѣ се боятъ и послѣ

---

[1]) Соловьевъ. XXIX, 244.

да имъ го прѣдаде на готово. (Глѣдай въпроса за Арабъ-Табия, колко е сходенъ съ този). Шахинъ-Гирей се съгласилъ, защото той билъ поставенъ само да се съгласява. Русскитѣ войски навлѣзли въ Кримъ и завзели най-укрѣпенитѣ мѣста. Князьтъ видялъ сега, гдѣ го водяли, но пакъ мълчалъ, до когато една нова революция, подготвена отъ самитѣ му съвѣтници, го свалила пакъ отъ прѣстола. Екатерина заповѣдала пакъ да го покачатъ само за форма, защото русскитѣ генерали се распорѣждали вече съ Кримъ като съ русска земя. Най-сѣтнѣ и нему дотѣгнало; той се съгласилъ да приеме обѣщанията на царицата и да се откаже отъ своята корона въ нейна полза. Екатерина му обѣщала чинъ по-високъ отъ Кримски князь, почести императорски, злато съ шепи, до като получи отричанието му. Веднжжъ подписа му полученъ, тя издава слѣдния приказъ:

„Само любовьта къмъ порядъка и спокойствието принуждава русситѣ да завзематъ Кримъ. Естественната немирность на татаритѣ, подбуждани отъ единъ извѣстенъ намъ источникъ, бѣше подкопала повдигнатото отъ насъ здание за тѣхното благоденствие; тѣ злоупотрѣбиха съ подарената имъ свобода и независимость, подъ владичеството на единъ князь, избранъ отъ самитѣ тѣхъ. Разноскитѣ, причинени отъ необходимостьта да стои винаги въоржжена, за да защищава Кримъ и нуждата да тури единъ край на тѣзи постоянни смутове, принуждаватъ Руссия да си присъедини Кримъ, като едно възнаграждение за разноскитѣ, които тя бѣ длъжна да направи, за да поддържа мирътъ и тишината“.

Да не дадемъ мѣсто на единъ подобенъ приказъ, трѣбва да употрѣбимъ всичкитѣ си усилия. А да ли къмъ подобно нѣщо се е стремила и нашата неканена освободителка отъ освобождението насамъ, оставяме на читательтъ самъ да прѣкара прѣзъ память по-главнитѣ събития отъ новѣйшата ни история.

*
* *

Да продължаваме съ примѣри, мислимъ, че ще бжде вече излишно. Посоченитѣ до тукъ сж достатъчни, за да опрѣдѣлятъ направлението, въ което трѣбва да става измѣнението на нашата конституция, до когато имаме за съсѣдъ и натрапенъ покровитель

родната дипломация на князь Мещерски. Да не се оболщаваме съ идеята, че въ Руссия гледатъ на насъ съ друго око, като на родна рожба, че тамъ мислятъ само добро за България да сторятъ. Дѣйствията на руската дипломация отъ 1885 год. сѫ извѣстни и на дѣцата, та нѣма нужда да ги спомняме. Има обаче едни нови доказателства, които заслужаватъ да се спомѣнатъ, като увѣрения за лошитѣ намѣрения, които е гонила нашата покровителка, съ припоржчването да приемемъ, за основенъ законъ една конституция, която е почти послѣдната дума на демократизма.

Въ *Документитѣ*, на страница 16, четемъ: „Въ другитѣ страни конституционното управление е било слѣдствие отъ единъ исторически опитъ..... Българитѣ обаче, като сѫ стояли 500 год. подъ турското иго, въ продължение на това врѣме не сѫ имали възможность да бѫдѫтъ свободни, слѣдователно историческитѣ примѣри на другитѣ народи не могѫтъ да се приложатъ къмъ тѣхъ..... Като взема въ съображение, че на първо врѣме въ България нѣма да има подготвени хора за управлението на държавата и че безъ поддържката на една силна държава, едва ли ще бѫдѫтъ въ състояние да управляватъ страната, Военний Съвѣтъ (отъ висши русски офицери, който е засѣдавалъ въ Пловдивъ при сключването на войната. Р.) дошелъ до това заключение: 1) Българското Княжество да има едно конституционно управление, т. е. законодателната власть да принадлѣжи на народа, въ лицето на неговитѣ прѣдставители; 2) Българския князь само да утвърдява законитѣ, издадени отъ народнитѣ прѣдставители, а самъ той да не може да има законодателна власть; 3) свобода на религията на събранията и пълна свобода на печата..... По отношение свободата на печата и на събранията, въ протоколитѣ на Съвѣта, между друго е исказано и слѣдующето мнѣние: за да дойде български народъ самъ, безъ вънкашно влияние, въ съзнанието, че му е необходимъ протектората на русското императорско правителство, трѣбва да му се даде свобода на печата и на събранията. Свободата на печата влѣче слѣдъ себе си постоянното осѫждание на правителственнитѣ власти; създава опозиционни партии въ самото законодателно тѣло и прѣдизвиква събрания за явно осѫждение на правителственнитѣ мѣрки. Като се ограничи Княза да не взема участие въ законода-

телната власть и при отсѫтствието въ България на способни хора да управляватъ господарственната машина, то печатътъ и събранията се явяватъ като букан за правилното течение на държавнитѣ работи и чрѣзъ това отъ само себе си ще се породи застой въ дѣлата на централното управление, ще се усилва недоволството на населението противъ правителството и нѣкога противъ Върховния глава на държавата. Тогава ще се обяви необходимостьта за единъ държавенъ прѣвратъ. А при сѫществуването на единъ такъвъ строй на работитѣ, българския народъ ще дойде въ съзнание за русския протекторатъ и самъ ще се обърне къмъ покровителството на Царя-Освободителя". (Сравнете и вижте, не е ли това буква по буква копие отъ наставленията, давани отъ сѫщото русско правителство на неговитѣ прѣдставители въ Кримъ, Полша и пр. страни, които сѫ днесь негови владѣния? Р).

Не се минава дълго врѣме и княза захваща да съобщава въ Петербургъ слѣдствията, прѣдвиждани отъ Военния Съвѣтъ. „Правителственнитѣ мѣрки се осѫждатъ публично въ уличнитѣ събрания; подбудитель къмъ това се явява сѫществующия въ княжеството свободенъ печатъ" (стр. 38). Понеже той се крилъ задъ тая свобода при отказването си да удовлетвори многото русски искания, въ Петербургъ рѣшили да примахнатъ тая прѣчка, за да могѫтъ по-скоро да се удовлетворятъ желанията имъ. Убийството на Александра II и донесенията на тайната полиция, че България е свърталището на нихилиститѣ, окончателно рѣшаватъ русското правителство за прѣмахването на демократическата конституция, при всичко че дипломатическия русски агентъ въ София, Кумано, пишалъ: „Мене ми се струва, че за насъ е по-вигодно конституционното управление, нежели едно самодържавно княжество съ князь Батемберга на чело".

Намъ е чудно, какъ русската дипломация се е удала така лѣгко на една толкова груба погрѣшка по управлението на България, когато опитътъ трѣбваше да я кара да дѣйствува въ обратна смисъль. Ний отдаваме тая грѣшка на убийството на царя и моменталното помрачавание на умоветѣ отъ умразата къмъ нихилиститѣ. „Г. Кумано отива по на далечъ, говори единъ отъ русскитѣ дипломати; той, като се опира на конституцията, казва, че въ България всичко се вѫрши на законно основавние, значи; нашитѣ еми-

гранти намиратъ прибѣжитѣ въ България на законно основание, распространяватъ въ България разни забранени книги отъ швейцарско издание — на законно основание; вселяватъ всрѣдъ младото интелигентно българско население вражда и ненависть къмъ нашето правителство — на законно основание; пропагандиратъ тамъ противъ монархическитѣ принципи — на законно основание. . . . Вий глѣдате на България, като на отдѣлно европейско княжество, или на область à la Швейцария, напр., а ний глѣдаме на България като на една русска губерния, управлявана не на общо основание. Като имаме възможность да измѣнимъ формата не управлението и да направимъ една крачка за присъединението на България къмъ империята, не трѣбва да се отлага за утрѣ, по пословицата: „Удряй желѣзото до като е топло“.

България клонеше слѣдователно, да направи единственно исключение въ дипломатическитѣ дѣйствия, на Руссия за завоевание въ Европа. Хитрото поведение на князь Александра съдѣйствува въ това отношение; той бѣше далъ на русситѣ да прѣдполагатъ въ него единъ азиятски емиръ, който е готовъ да направи всичко за русския царь, та руското правителство се съгласи да уничтажи припятствията, които той ужъ срѣщаше въ конституцията. „Вий се отнасяте съ недовѣрие къмъ князь Батемберга, пише сѫщия дипломатъ, и търсите нѣкакви негови вдѫхновители, а ний напълно му довѣряваме и имаме за това неуспорими доказателства“ (стр. 43). При всичко това въ Руссия не били напълно заблудени смрямо нашия Князь. Вмѣсто да му даджтъ въ рѫцѣтѣ нѣщо постоянно, което той може да обърне нѣкога противъ русската дипломация, „чрѣзвичайния съвѣтъ на министритѣ единодушно прие слѣднето рѣшение: исканието на Българския Князь, за измѣнението формата на управлението въ княжеството, да се отхвърли. Сѫществующата въ България конституция, която е съставена отъ управлението на Императорския комиссарь и е приета отъ Вел. Народно Събрание, не подлѣжи на измѣнение . . . . . Можемъ да се ограничимъ съ спирането за извѣстно врѣме дѣйствието на конституцията, като се упълномощи царствующия Князь да управлява страната съ особенни права, но съ условие, че това пълномощие да се удобри отъ Народ. Събрание не за повече отъ 7 години“. Така се вързваше Княза да върви по желанието на русското правителство, защото той

се поставяше подъ едно постоянно заплашвание: възстановлението на сѫществующата конституция. Събитията дадоха право на русското недовѣрие и конституцията бѣ възстановена.

Но и слѣдъ рѣшението на министерский съвѣтъ да се даджтъ пълномощия на Княза, мнозина русски дипломати не се съгласявали съ тая мѣрка, ако и да не се усмѣлявали явно да исказватъ мнѣнието си. Така, директора на Азиятский департаментъ пише на консула въ Руссе между друго, че „генералъ Обручевъ мисли, че удовлетворението желанията на Княза Батенберга не влазя въ нашитѣ грижи за България", но самъ директора вѣрва, че „настоящата крачка, направена отъ насъ въ България, е правилна, вѣрна и дѣйствителна за постиганието на благата цѣль". „Вий казвате, продължава той, че ний не се бихме за нѣкого си Князь Батенбергъ. Азъ съмъ съвършенно съгласенъ съ туй; но ний още повече не воювахме за нѣкакви си Петко, Драганъ и Стефанъ. А тайно ще ви кажа, че не воювахме и за нѣкои братушки. Нашата задача бѣше да очистимъ пѫтьтъ за извѣстния пунктъ . . . Тая цѣль ще можемъ да достигнемъ по-лесно, когато ще имаме работа само съ едно лице, а не съ уличната тълпа, която българитѣ наричатъ Народно Събрание . . . Дайте на Княза права и само тогава искайте да испълни длъжноститѣ си" (стр. 58).

Съмишленницитѣ на прѣврата вѣрвали, че по-лесно ще се постигнатъ русскитѣ желания, ако Княза събере въ рѫцѣтѣ си всичката власть и изцѣло я сложи въ рѫцѣтѣ на царьтъ, по примѣра на азиятскитѣ емири и ханове. Когато се увѣриха, че нѣмецътъ, ако и да дръжи короната си на русския монархъ, нѣма да се съгласи да я прѣдаде доброволно, тогава русситѣ обьрнаха да постигнатъ това съ съдѣйствието на конституцията, както това сѫ правили другадѣ. Но още при самото извършвание на прѣврата тѣ захванали да се съмнѣватъ въ благитѣ му слѣдствия. Хитрово пише на консула въ Руссе: „Пълната индеферентность и въздьржанието на чуждестраннитѣ прѣдставители къмъ настоящитѣ събития въ България ми даватъ да се съмнѣвамъ, да ли Княза не си е обезпечилъ прѣдварително съгласието на другитѣ дьржави за сегашния прѣвратъ и не ставаме ли ний въ този случай слѣпи орѫдия на Англия, Австрия и Германия?" А когато генералъ Еренротъ казвалъ на Хитрово: „На, ний всичко

устроихме за васъ", този послѣдния му казва: „Ний още не признаваме устроения отъ васъ държавенъ прѣвратъ въ България за полезенъ на Руссия. Може би, по-подирѣ ще стане нужда да разваляме сварената каша. На насъ именно се възлага грижата да испълнимъ историческото прѣдначъртание. Хубаво, ако Князь Батенбергъ испълни даденото отъ него задължение, — но въ противенъ случай ще трѣбва да разрушимъ до основа всичко, което вий устроихте и да прибѣгнемъ къмъ други, съвършенно противоположни мѣрки".
Като какви можаха да бѫдатъ мѣркитѣ, за които намѣква Хитрово, читательтъ ще се сѣти отъ дѣйствията на русската дипломация въ държавитѣ, които споменахме по-горѣ. Скоро сѫщата дипломация трьгва въ България изъ пѫтьтъ, който е слѣдвалъ въ тѣзи държави. На 9-й Септемврий 1882 година азиятския департаментъ дава своята тайна инструкция на русскитѣ консули въ България, гдѣто е казано: 1) подъ думитѣ народна партия да се разбира опозиционната партия; 2) на тая партия да се дава съдѣйствие, както въ морално тъй и въ материално отношение, въ случай на нужда. Около сѫщата дата Зиновьевъ пише въ руссенското консулство: „необходимо ни е, за да постигнемъ нашето прѣдначъртание въ княжеството, да поддържаме либералната партия. Азъ се основавамъ на това, че прѣди всичко ний трѣбва да се грижимъ за нашитѣ собственни интереси, които по никакъвъ начинъ не съвпадатъ съ личнитѣ интереси на Княза Батенберга и слѣдов. по възможность трѣбва да гледаме да поколебаемъ довѣрието на народа въ Княза".

Отъ като русското правителство се увѣри окончателно, че Князъ Александръ не се съгласява да играе ролята, която му се прѣдписваше, то захваща да работи за възстановлението на конституцията. Съ телеграмма началника на азиятския департаментъ заповѣда на руссенский, а на вѣрно и на другитѣ консули: „Вий сами, или посрѣдствомъ други лица, но не явно, да рѫководите дѣйствията на народната партия, като я направлявате къмъ възстановлението на конституцията. Необходимо е сѫщо така отъ страна на опозицията да се устрояватъ по-често народни митинги за порицание на правителственнитѣ мѣрки". На друго мѣсто, министерството на Външнитѣ Работи учи консулитѣ, какъ да урѣждатъ депутации отъ народа, които да искатъ отъ Княза сниманието на пъл-

помощията. Работата дохожда до тамъ, че русския прѣдставитель въ София се явява лично при Княза и му прѣдлага: или да възстанови непокътната конституцията, или да се откаже отъ прѣстола. Захванало се даже приготовление за свалянието на Княза, ако не се съгласи съ желанието на русското правителство. Това опитвание отъ една страна, отъ друга, голѣмата агитация, която биде заведена между народа. принудиха Княза да възстанови конституцията [1]).

Слѣдъ всичко казано до тукъ ний питаме пакъ, въ каква смисъль трѣбва да става измѣнението на Конституцията? Като имаме толкова доказателства, че нашата освободителка си служи съ демократическитѣ идеи, за да изнурява и убива слабитѣ си жертви, трѣбва ли да се поведемъ по умътъ на единъ невѣжа, който по поводъ на измѣнението съвѣтва: „Не угодно ли, *като у нѣкои конституции*, да бива прѣдставитель самъ народътъ? О, да, ний бихме ржкоплѣщили на такова измѣнение на Конституцията, защото не ще бжде възможна никаква игра съ цѣлъ народъ. Прѣди да бждемъ „социалъ-демократи", добрѣ е да бждемъ по-прѣди само „демократи". Или трѣбва да послушаме социалъ-демократа отъ в. „*Прогресъ*", който иска, щото вмѣсто да се увеличи срокътъ на депутатский мандатъ, до се намали до една година, до едно засѣдание само и депутатитѣ вмѣсто 300 да бждатъ 30.000, даже 300.000. „Какво може да има отъ подобни крайности, освѣнъ сгодности?" наивно задава въпроса милостьта му. Цалувка прѣзъ камжшъ, би билъ най-сполучливия отговоръ. Прѣдставете си 300.000 депутати, прѣизбирани всѣка сессия, всѣко засѣдание, испращани и врьщани въ София на дьржавни срѣдства. „Читателитѣ ще се съгласятъ, че освѣнъ добро, тѣзи крайности нищо друго не прѣдставляватъ" се осмѣлява да прибави сжщия писатель.

---

[1]) Въ днешна Гърция се случи нѣщо подобно въ началото на сжществуванието ѝ. Съ съдѣйствието на Руссия, Гърцитѣ провъзгласили републиканско управление у себе си. Примѣрътъ съ Ионическитѣ острови блазнилъ потомцитѣ на Павела. Анархията въ скоро врѣме достигнала до такава степень, щото клонияла да завлече едва създадената Гърция. Но Европейскитѣ дьржави, като прѣдогаждали, кой ще се въсползува отъ грьцкитѣ безредия, въ Лондонската конференция рѣшавать, щото новата дьржавица да има едно монархическо управление. Руссия не се въспротивила, защото за монархъ билъ избранъ единъ русски

Като оставимъ на страна постоянната анархия, която ще произлѣзе отъ единъ подобенъ редъ, ний ще прибавимъ, че въ България и да расте манна за прѣхрана на вѣчноизбирающитѣ, то едва ли ще може да се изработи нѣкога единъ само законъ. Проповѣдницитѣ на тѫзи форма управление, както се вижда, живѣятъ въ Сандвичитѣ, за това и ний ще спомѣнемъ само тѣхното желание, безъ да се спираме повече върху него.

Като оставимъ нашитѣ „демократи" и се обърнемъ къмъ защитницитѣ на вѣчната неизмѣняемость на конституцията, ний се боимъ, че нѧ̀ да ли ще се намѣри между тѣхъ поне единъ, който да се е увѣрилъ слѣдъ едно зрѣло и всестранно обсѫждание, че основния ни законъ не е билъ вдѫхнатъ по сѫщитѣ мотиви, по които сѫ били вдѫхвани изброенитѣ погорѣ конституции. Ний сме на мнѣние, че, наопаки, убѣждението въ непорочностьта и съвършенството на нашата Конституция се е прѣдавало и распространявало по съчувствие, а не по убѣждение. Фиаското на първия опитъ за измѣнение твърдѣ много съдѣйствува въ това отношение. Така щото, ако да нѣмахме даже доказателства, че руската дипломация е гонила чрѣзъ нѣкои точки на конституцията да постигне и у насъ сѫщия резултатъ, както у други държавици, то само примѣра на тѣзи послѣднитѣ трѣбваше да ни вразуми, че обезпечението на сѫществуванието ни като народъ изисква да имаме едно силно правителство, правителство, което да има достатъчно власть, за да може ползотворно да употрѣби народнитѣ сили. Ако, било въ Полша, било на Ионическитѣ острови, правителството имаше достатъчно власть и сила, за да даде рѣдъ и спокойствие на страната, тамъ руската ржка не би достигнала, както се вдигна да пипа въ Швеция, слѣдъ прѣобразованието, за което говорихме.

министръ, Каподистрия. Наопаки, тя се е заловила да го поддържа толкова яко, като вѣрвала въ неговата покорность, както вѣрваше въ тая на князь Александра при извършването на преврата, щото той билъ убитъ отъ самитѣ гърци прѣдъ черковнитѣ врата. На негово мѣсто дошелъ единъ нѣмски малолѣтенъ князь, Отонъ, който взелъ да управлява подъ попечителството на едно регентство. Тутакси Руссия извърта своето повѣдение. Нейни агенти тръгватъ изъ Гърция да подбуждатъ населението да не признава това регентство, да го прѣмахне, а заедно съ него и чуждестранеца князь, който го търпи, и да провъзгласи репу-

Всичкото стрѣмление на народътъ трѣбва слѣдователно да бѫде, да се даде власть и сила на правителството, за да отбива дѣйствията на вънкашнитѣ неприятели. Слабостьта на нашата конституция, слабость, нарочно прокарана, се състои именно тукъ, че по буквалния ѝ смисълъ никаква трайна власть е немислима въ България. Всичкитѣ ѝ измѣнения трѣбва, прочее, да гонятъ унищожението на този недостатъкъ. Мнозина може би ще викатъ, едни отъ заслѣпение, други отъ чужди подбуждения, че народната волность, свободата, пропадатъ; но на този викъ разбраната часть на българский народъ не трѣбва да обрьща внимание, защото свободата и независимостьта на отечеството сѫ но-мили на хората, които водятъ дьржавната машина, отъ колкото на всѣки другиго. Ний видѣхме, че за неограничена свобода и волность викатъ най-много рускитѣ дипломати, когато у себе си дума не пропущатъ да се каже за такива нѣща. Самия знакъ, че тѣзи дипломати ни искатъ нѣщо, трѣбва да служи за доказателство, че то е пагубно за насъ и трѣбва да се пазимъ отъ него. Когато руский консулъ въ Букурещъ казалъ на едного отъ ромѫнскитѣ дьржавни хора, защо да не провъзгласятъ Ромѫния за република, а трѣбва да викатъ единъ нѣмецъ за свой господарь, ромѫнина отговорилъ: „Ний република можемъ да провъзгласимъ, но само защото я иска Руссия, нѣма никога да го направимъ". По това правило трѣбва и ний да се водимъ. Подъ диктовката на русското правителство невѣжественния Цанковъ е вдигналъ вече врявата изъ чуждитѣ вѣстници, че народната волность, свободата, се унищожаватъ чрѣзъ измѣневието. Това трѣбва още повече да ни увѣри, че съ измѣнението се прави добро за отечеството.

блика подъ покровителството на царь Николая. Самитѣ думи, Николай и Република, би трѣбвало да открийтъ заслѣпението на Гърцитѣ. Но както всѣкадѣ, тъй и въ Гърция се намерили водители, нѣкои отъ слѣпота, други за обѣщавани отъ царьтъ блага, които повдигнали възстание за придобиването на тая особенна република. Благодарение, че голѣмата часть отъ грьцкия народъ имала трѣзвеностьта да види открито золожения капанъ, та възстанието било потушено; инакъ, сѫществуванието днесь на Гърция щѣше да бѫде много съмнително.

Руссия обаче не се отчаяла отъ тая несполука. Тя се *обявила* явно противъ Отона, както бѣше се обявила противъ

Нека най-сетнѣ да разгледаме въ общи думи проектиранитѣ измѣнения, за да видимъ, да ли тѣ сж въ състояние да дадѫтъ резултата, който трѣбва да гонятъ всичкитѣ наши закони: усилването властьта на правителството.

Измѣнението на членоветѣ 6, 58 и 59 е оформирание на едно сѫществующе положение, та нѣма какво да се спираме върху тѣхъ, За чл. 115 може да се каже сѫщото нѣщо. Чл. 38 е, който повдигна най-голѣмия шумъ, та заслужва да се кажатъ нѣколко думи, които трѣбва да бѫдѫтъ като отговоръ на въпроситѣ: 1) каква цѣль се гони съ измѣнението му, 2) какви жертви се правятъ и 3) резултата ще струва ли жертвитѣ.

Каква е цѣльта на измѣнението на чл 38, това е извѣстно: създаването на една династия чрѣзъ оженването на Господаря. Ако Н. Ц. В. Княза бѣше припознатъ отъ Силитѣ, навѣрно не щѣше да има нужда да се зачеква чл. 38, защото Той би ималъ по-голѣмъ просторъ на дѣйствие. Но понеже Той се счита за незаконенъ владѣтель отъ извѣстни държави, а ний гонимъ да постигнемъ неговото припознаване за законенъ, то трѣбва да направимъ всичкитѣ улѣснения, за да може Той повече да се затвърдява на българский прѣстолъ. Не ще съмнѣние, че и при сегашнитѣ обстоятелства не би ставало нужда за това измѣнение, ако народното достолѣпие допущаше да стане коя да е Българска Княгиня. Освѣнъ достолѣпието обаче, при задомяването на държавнитѣ глави се взема въ внимание и държавния интересъ: Княгинята трѣбва да доведе приятелството на нѣкоя държава, сродяването съ нѣкой силенъ царь, който би ни помогналъ въ случай на нужда. За постигането на единъ подобенъ резултатъ, българский народъ на драго сърдце трѣбва

князь Александра, и поставяла своитѣ принятствия на всѣка крачка, както правяше и прави у насъ. Нейнитѣ агенти пакъ се распрѣсвали по Гърция, сега да проповѣдатъ едно конституционно управление. Монархията е срамъ за нашия вѣкъ, билъ девизътъ на русскитѣ партизани. Захванали да се печататъ съ русски пари разни книжки, които се раздавали даромъ по всичкитѣ жгли и въ които се проповѣдало изгонването на чужденцитѣ, приемането на една либерална конституция и единъ царь отъ грьцко происхождение. Сърбия, Влашко и Малдавия, се говоряло въ тѣхъ, ако и да не сж независими княжества, иматъ си князье отъ своя вѣра и народность; въ разни краища на Европа има по-

всячески да съдѣйствува на Господаря, защото България, особенно сега, има нужда отъ подобно сродяване. Нашитѣ неприятели, както другадѣ, тъй и у насъ, се стремятъ да ни изолиратъ отъ европейскитѣ дворове, за това и сега бѣха повдигнали чрѣзъ духовното наше началство крьстоносенъ походъ противъ измѣнението, което се прави да улѣсни женитбата. А пъкъ че този послѣдния резултатъ се е гонилъ, събитията не отдавна подтвърдиха това: сгодяването на Н. Ц. В. Княза послѣдва тутакси слѣдъ вотирането закона за измѣнението.

Какви жертви се правятъ за постигането на този резултатъ? Негово Блаженство плака като Еримия, че праотеческата вѣра на народа пропадала. Ако да не знаяхме, че титулярътъ на този постъ го е заелъ повече отъ нужда, нежели отъ убѣждение, ний бихми наклонни да се отзовемъ по-подробно на неговия плачъ; но като имаме прѣдъ видъ, че Блаженството експлоатира своя постъ по чисто свѣтски съображения, ще се задоволимъ да кажемъ, че жертви нѣма никакви. Ако въ Цариградъ плакаха, то е, защото скръбьта идѣше отъ Петербургъ, гдѣто жалѣятъ за изгубването на милата рожба България. До сега у насъ не е станало събитие, гдѣто Екзарха да не се е явявалъ орждие на руското правителство, а ний спомѣнахме, че то има важни причини да бжде недоволно, не отъ измѣнението на самия чл. 38, а отъ слѣдствията, които косвенно ще се родятъ отъ това измѣнение. Че народната вѣра се заплашвала, че щѣла да се потжпче отъ наслѣдника, само защото исповѣдвалъ друга религия, това сж празни думи, безъ никакво упование. Не виждаме ли ний днесь да се явяватъ най-вѣрли гонители на разнитѣ вѣроисповѣдания самитѣ онѣзи, които сж се крыща-

---

томци отъ старата византийска царска фамилия; защо да не се избере нѣкой отъ тѣхъ за царь на Гърция. (Читателътъ ще се сѣща какво се е гоняло съ това). Руската партия вдигнала походъ и противъ цивилнатъ листа на князътъ, който ужь живѣялъ раскошно, когато народътъ нѣмалъ хлѣбъ да яде, като че ли руския монархъ нѣма на расположение всичкитѣ държавни имущества. За да наостри още по-силно суевѣрната масса, тая партия разглясявала, че нѣмеца царь слѣдъ освѣтяването на палата си отъ Грьцкия православенъ владика, извикалъ своя священникъ, католикъ, за да го исчисти отъ първото му благословяние. И народа вѣрвалъ на всичко това.

вали въ тѣхъ и обратно? Па и да бѣше работата тъй, както я расправя Блаженството, то за затвърдяването и съществуването на отечеството, за запазването свѣтскитѣ интереси на България, за създаването на една достойна династия, трѣбваше да направимъ една жертва.

„Ако отидете при послѣдний овчарь и говедарь, нѣмайте съмнѣние, че ще чуете сѫщитѣ думи: лошо е“ (измѣнението на чл. 38. Р.), казва Екзарха. А ний ще прибавиме, че ако отидете при най-изумѣлитѣ и прѣгърбени вече бабички, ще чуете нѣщо повече: камъни ще паднатъ, Господь нѣма да търпи, свѣтътъ отива, клѣтви, бабишки ругания. Тамъ ли обаче трѣбва да отидемъ, когато се отнася работата до държавни интереси? защото тукъ единственно държавния интересъ играе роля, а не нѣкакво въображаемо гонение на *праотеческата вѣра*. Ний поне мислимъ, че не е мнѣнието на „послѣдния овчарь и говедарь“, което трѣбва да има прѣодоляюще значение при разрѣшаването на политическитѣ интереси на Княжеството. На разбранитѣ хора, на тия, които виждатъ по-далечь отъ послѣдния овчарь и говедарь и отъ прѣгърбенитѣ баби, тѣхъ трѣбва прѣди всичко да питаме, тѣ да обяснятъ важностьта за нашето съществуване, като народъ, на въпросното измѣнение. А тѣзи послѣднитѣ на-да-ли ще сѫ на мнѣнието на Екзарха, че прѣстола щѣлъ билъ да се подкопае, като се позволи и на наслѣдника да исповѣдва не православна вѣра. Прѣди всичко, за това българскитѣ държавни хора се грижатъ по вече, отъ колкото всѣка духовна власть, на която сѣдалището е вънъ отъ България. Блаженството трѣбваше да вика само едно, именно, че вѣрата пропада, а какво ще докара за свѣтското ни битие прѣдмѣтното измѣнение, нека остави на свѣтскитѣ тѣ да му мислятъ. Въ настоящия вѣкъ,

---

Въ Руссия прѣдполагали, че Отонъ ще се счете за докаченъ отъ този начинъ на дѣйствие отъ страна на подданницитѣ си и ще напустне престола Престола празенъ, — тъкмо това било желанието на русската дипломация. Грѣцкия краль ималъ слабостьта на единъ младежь: само защото идеята за една конституция се поддържала отъ една държава, гдѣто монархътъ е всичката законодателна власть, не искалъ да послуша желанието на поддданницитѣ си. Той ималъ основание да се съмнявъ въ чистотата на това желание, за това билъ наклоненъ да влѣзе въ пѫтеката, къмъ която го тикала Руссия: по скоро да се откаже отъ короната, нежели да отстѫпи прѣдъ русскитѣ агитации.

когато и самитѣ служители на черквата, изъ килии и мънастири, се отнасятъ твърдѣ лѣгко къмъ званието си, материалнитѣ, политическитѣ интереси сѫ, които могѫтъ да подкопаятъ прѣстолитѣ. Особенно въ България трудно ще се намѣри днесь лице, което да не туря земнитѣ блага по високо отъ други грижи А именно за охранението на тѣзи интереси, на тѣзи блага, става измѣнението на 38-й членъ. Българскитѣ държавни хора вѣрватъ, че прѣстола е по-подкопанъ, когато Господаря е самъ, когато нѣма кой да дойде слѣдъ него, ако, не дай Господи, той изчезне внезапно; че прѣстола ще се подкопае още по-вече, ако по една прѣчка отъ конституцията той бѫде принуденъ да дѣли този прѣстолъ съ една коя да е Княгиня: че, на опаки, сѫщия прѣстолъ се затвърдява, ако Му се даде възможность да вземе нѣкоя принцеса отъ колкото е възможно по висока фамилия, която би довела едно сродяване съ една силна държава.

Кое трѣбва сега да прѣдпочитемъ: не измѣнението на чл. 38, или такава женидба за Господаря? Нѣкой узлобенъ духовникъ би прѣдпочелъ първото, но хладнокръвнитѣ хора, които турятъ своя разумъ прѣди страститѣ си, тѣ би плюли на подобенъ духовникъ. „Оносвенъ законъ не е добрѣ да пада подъ съврѣмененъ политически натискъ“, би възвило блаженството, подобно на единъ изджхналъ вѣсникарь. Съвсѣмъ обратно трѣбва да става, би отговорили ний; когато го иска нѣкоя съврѣменна нужда, всичкитѣ закони трѣбва да се измѣнятъ, защото не е държавата, която е създадена за законитѣ, а законитѣ сѫ сѫздадени за държавата и тѣ трѣбва да се измѣняватъ спорѣдъ нейнитѣ нужди и политически интереси. За закрѣпяването на Българский Прѣстолъ трѣбва, въ случай на нужда, да се измѣни нѣщо по-

---

Истинскитѣ грѣцки патриоти обаче му посочили важностьта на събитието, което той се готвелъ да върши и което можало да навлече, ако не отъ ново поробвението на страната, то силното ѝ вѫтрѣшно р склатвание и вънкашното ѝ компромитирание. Предъ видъ опорството на Отона, Русия напрѣгала всичкитѣ си сили да го премахне. Гърция се бѣ лишила отъ всичкото очерование въ Европа; едноврѣмешнитѣ симпатии, спечелени чрѣзъ дългогодишната борба, бѣха замѣнени съ подозрѣние и съмнение въ способноститѣ на нинѣшнитѣ Солунови потомци. Още нѣколко криви стѫпки отъ страна на гърцитѣ и тѣхната независимоть бѣ осѫдена на затривание. Въ Петербургъ потривали рѫцѣ и когато

вече отъ чл. 38, който има по-вече значение за едно съсловие, а не за цѣлия народъ.

Ще се постигне ли цѣльта, която се гони съ измѣнението на чл. 38? Сгодяването на Господаря е единъ подтвърдяющъ фактъ: бѫдѫщата Княгиня между друго ни донася и сродяването съ единъ отъ най силнитѣ царски дворове, отъ най-заинтересуванитѣ въ нашитѣ сѫдбини. Може ли това обстоятелство да се не счита като единъ важенъ факторъ за затвърдяването на Българската Корона? Единъ вѣстникъ пишаше, че всичкитѣ улѣснения за това оженване нѣма да помогнатъ много, защото въ съсѣднитѣ намъ държави и слѣдъ това имало антидинастически агитации. Ний споменахме гдѣ е корена на тия агитации и какъ могѫтъ тѣ да се ограничаватъ, понеже за тѣхното изчезване не може да се мисли до като сѫществува днешния духъ въ Руссия. Но трѣбва ли, защото ги има, ний да стоимъ съ скрьстосани рѫцѣ и да чакаме спасението си отъ небето? Наопаки, нѣка създадемъ една Княжеска фамилия, да се обезпечи наслѣдството на прѣстола чрѣзъ нѣколко законни наслѣдника, да имаме единъ силенъ приятель, съ една рѣчь да създадемъ всичкитѣ гаранции за обезпечението на Българския Прѣстолъ, че нека да видимъ тогава колцина ще се намѣрятъ наши охотници за неговото прѣмахване. Върху неограденото съ защита винаги се полакомяватъ по-лесно. Измѣнението на чл. 38 ще съдѣйствува прочее, за постиганието цѣльта, която трѣбва да иматъ всичкитѣ ни закони: затвърдението и осилването на правителството. Това го оцѣнява най-добрѣ руската коварна дипломация, за това и издаде своето *официално съобщение*, като допълнение на Цанковата прокламация, гдѣто тя, подъ булото на майчини съвѣти и съ кро-

---

отъ една страна тикзли неопитната държавица къмъ всѣкакъвъ родъ прононц-амента, отъ друга, подавали нота до европейскитѣ сили, че грѫцкото правителство е некадърно и несъстоятелно, понеже не си плаща дѫлговетѣ.

Тая нота на русското правителство распалила умоветѣ до крайность. Прѣзъ нощьта на 3-й Септемврий, 1843 год. двореца на краля билъ обсаденъ и той се принудилъ да обѣщае желаемата конституция, безъ обаче да се откаже отъ престола. Руссия пакъ не можа да постигне цѣльта си, тъ трѣбваше сетнѣ да приготовлява свалянието на Отона, както направи това на князь Александра.

кодилски сълзи кани българския народъ съ възстание даже да се въспротиви на това измѣнение. Ней не й е за вѣрата, съ която тя си е служила и служи като съ ржкавица, а именно за този резултатъ, който е най-голѣмия неприятель на нейнитѣ мрачни планове.

Измѣнението на чл. 144 е необходимо слѣдствие отъ измѣнението на чл. 86, за това нека видимъ какво значение има измѣнението на този послѣдния членъ. Както е извѣстно, споредъ това измѣнение, числото на народнитѣ прѣдставители се намалява отъ 300 на 150 и мандата имъ се продължава отъ 3 на 5 години. Каква е важностьта на това намаление? Не е икономеята, която е водила правителството въ този случай, защото икономиитѣ при народнитѣ събрания винаги сж давали гибелни резултати. Отъ примѣритѣ, които приведохме, ний видѣхме, че главната причина за загинването на рускитѣ жертви, и въобще на всѣка слаба държава, се явява безсилието на правителството. Тамъ, гдѣто водителитѣ на държавата нѣматъ достатъчно власть и сила да прѣварватъ смутоветѣ, да турятъ край на анархията, тамъ не ще закъснѣе да се яви неприятелския кракъ. Сама България не е ли найблѣскавъ примѣръ за това? Между посоченитѣ *документи* има, които ни показватъ, че руската дипломация е имала предъ видъ това срѣдство за покорението на България при изработването на Основния ни Законъ; отказването отъ пълномощията бѣ едно слѣдствие отъ това съображение; слѣдъ детронирането на Александра I ако бѣше се вървѣло по демократическитѣ съвѣти на генералъ Каулбарса, ако не бѣше се намѣрила една далековидна глава съ твърда ржка, която да тури край на свободата и разузданностьта, проповѣдани отъ сжщия генералъ, кой не може да предвиди каква участь ни чакаше? Ако въ това врѣме г-нъ Стамболовъ бѣше послушалъ съвѣтитѣ на нашитѣ демократи, че „противъ злинитѣ, пораждани отъ новопридобитата свобода, има само едно средство и това средство е — самата свобода“, както билъ казалъ Стюартъ Миль, то сега нито ний, още по-малко тѣ, щѣхме да пишемъ вѣстници. Отъ наведенитѣ примѣри видѣхме какво сж правили отъ подобна неразбрана свобода гладнитѣ за чуждо държави. Нѣколко годишното управление въ България, което я истѣгли отъ устата на зиналата срѣщу нея мечка, което тури край на чуждата намѣса въ страната, ни показва

пжтьтъ, въ който трѣбва да вървимъ до като народътъ се сдобие съ извѣстно политическо възпитание.

Измѣнението на чл. 86 има този духъ именно. Чрѣзъ намалението числото на депутатитѣ, партията, която е на власть ще има възможность да избере хората си, способни за прѣдставителския мандатъ, които сигурно би поддържали правителството въ испълнението программата на партията. Това постигнато, този, който е на власть, ще бжде обезпеченъ за одобрението на своитѣ дѣйствия и ще има ржцѣтѣ си свободни въ границитѣ на законитѣ. По този начинъ правителството ще бжде силно, ще може свободно да располага съ народнитѣ способности, ще може да се прѣдава на всички полезни прѣдприятия, които изискватъ една трайна и обезпечена власть. Продължението на прѣдставителския мандатъ дава сжщитѣ слѣдствия: правителството, снабдено съ власть, ще има единъ по-дългъ животъ, та страната ще бжде въ право да изисква отъ него по-здраво обмислени закони и по-цѣлесъобразни мѣрки за въздиганието на отечеството.

„Биватъ случаи, и не само у насъ, когато прѣдставителскитѣ мѣста се добиватъ не чрѣзъ свободния вотъ на избирателитѣ, а благодарение на разнородни влияния“, говори единъ демократъ, по случай измѣнението на този членъ. Чрѣзъ намалението числото на избираемитѣ и чрѣзъ продължението на тѣхния мандатъ се туря именно едно ограничение на *разнородниття влияния*, които, никому не е тайна, че се упражняваха въ единъ голѣмъ размѣръ отъ нашитѣ неканени доброжелатели. Това е едно второ благотворно слѣдствие отъ измѣнението и само за неговото избѣгване рускитѣ консули биха употрѣбили безъ четъ рубли, ако бѣха въ България. „Но, казватъ нашитѣ демократи, по този начинъ ще се даде по-голѣма възможность за въцаряването на грубата сила“. Отъ казаното до тукъ читателятъ ще си е съставилъ мнѣние, по кой начинъ може да се даде възможность за въцаряването на грубата сила, да ли чрѣзъ неограничената разузданность подъ видъ на широка свобода, или чрѣзъ едно усилване на правителственната власть, прѣдназначена да пази въцаряването на тази груба сила. Ний видѣхме, че отъ когато се появи една силна правителственна власть въ България, отъ тогава намалѣ страхътъ за въцаряването на грубата русска сила. Демократитѣ се утѣшаватъ, че народътъ

билъ дошелъ въ съзнание, и не искалъ подчинението на Русия та нѣмало нужда да се взематъ мѣрки. „Нека си говорятъ каквото щжтъ, но освѣнъ нѣколко личности, които се знаятъ на прьсти, въ цѣла България нѣма днесь нито единъ човѣкъ, който да би желалъ да види държавата ни обърната на Задунайска губерния, Босна-Херцеговина или Източна Румелия“, казватъ тѣ. Ний пъкъ казваме, че нѣма абсолютно нито единъ българинъ, който да би желалъ намалението независимостьта на отечеството Му. Прѣчи ли обаче това на зломишленницитѣ да употрѣбяватъ народътъ като маша, да прѣскачатъ неговитѣ желания и подъ единъ прѣдлогъ да го водятъ къмъ съвсѣмъ друга цѣль? Никой народъ не е дипломатъ, а още по-малко излѣзлия вчера отъ робство, та да може да съзрѣ употрѣбяватъ ли го или не за орждие. А нима питаха народътъ когато свалиха князь Батемберга? Всички знаемъ, че той бѣше любимъ на всѣкадѣ въ България, това обаче никакъ не попрѣчи за успѣванието на комплота противъ него. Съмнителната народна любовъ слѣдователно е слаба гаранция срѣщу мрачнитѣ дѣйствия на вънкашния неприятель. А срѣщу тѣхъ именно трѣбва да се даде власть и сила на правителството.

Измѣнението на другитѣ членове има второстепенно значение, за това и ние спираме до тукъ своитѣ „нѣколко думи“ отъ опасение да не дотегнемъ на читателитѣ си. Считаме за нуждно обаче да обърнемъ още веднжжъ вниманието имъ върху *примѣритѣ*, които цитирахме. Тѣ излазятъ като едно освѣтление на *документитѣ*, публикувани отъ редакцията на „Свобода“. Отъ тѣхъ читательтъ ще се е увѣрилъ, че не само у насъ руската дипломация е дѣйствувала по коварния начинъ, изложенъ въ тѣзи *документи*, но че нейнитѣ дѣйствия сж едно повторение на вършени другадѣ работи. Като имаме прѣдъ видъ резултатитѣ, къмъ които тя е достигнала въ разнитѣ случаи, нашето невъсползувание отъ тѣзи примѣри ще съставлява една непростима грѣшка.

448

ОТЧЕТЪ

ЗА

Състоянието на Плѣвенското Окржжие въ Икономическо, Землѣдѣлческо, промишленно и други отношения.

ПРѢЗЪ

1891 И 1892. ГОДИНИ

ОТЪ

ПЛѢВЕНСКИЙ ОКРЖЖЕНЪ УПРАВИТЕЛЬ.

ПЛѢВЕНЪ

Печатница и Книговѣзница »БРАТСТВО«.

1892.

СЪДЪРЖАНИЕ.

Народонаселение	стр.	3
Движение на населението	«	4
Женитби, раждания и умирания	«	7
Окржга въ хигиеническо отношение	«	7
Върху температурата	«	11
Болнични помѣщения	«	13
Кредитни учреждения		
а) Плѣвенска земледѣлческа касса	«	14
б) Луковитска « «	«	16
в) Търговски акц. и спестовни дружества	«	20
Окржга въ учебно отношение	«	20
Ученолюбиви дружества	«	25
Училищни библиотеки	«	26
Градското читалище	«	27
Окржга въ духовно отношение	«	28
Пчеларството въ окржга	«	29
Пашкули	«	32
Лозарство	«	34
Филоксерата въ окржга	«	36
Тютюнъ	«	38
Рапица	«	41
Оризъ	«	42
Градинарство	«	43
Земледѣлието и образцовий чифликъ	«	46
Нравителствени совати	-	5
Занаяти		

[illegible] стр. 59
[illegible] 61
[illegible] постановление общинской канцелярии
[illegible] 61
[illegible] 1 [illegible] 1 [illegible] 65
[illegible] и [illegible] н. сельсовет
[illegible] 67
[illegible] 70
[illegible] 72
[illegible] положение 75
[illegible] 80
[illegible] 83
[illegible] 87
[illegible] 90
[illegible] 92
[illegible] 95
[illegible] 95
[illegible] 101
[illegible] 104
[illegible] 107
[illegible] 109
[illegible] 109
[illegible] 113
[illegible] 113
[illegible] 113
[illegible] 113
[illegible] 114
[illegible] 114

СЪСТОЯНИЕ НА ПЛѢВ. ОКРЖГЪ

НАРОДОНАСЕЛЕНИЕ.

Прѣброяванието на населението въ нашата дръжава става единъ пьть въ течение на 5 години, което врѣме дава най вѣрните данни за размножаванието и обратно на населението по отдѣлно, въ всѣко село, градъ околия и окржгъ. Тоя периодъ на прѣброяване прѣзъ настоящата година е на истичание и нѣма съмнѣние, че правителството ще земе грижата, щото и идущата 1893 да бжде прѣброителна година въ Българското Княжество, която ще ни даде вѣрни резултати на истеклото врѣме, което се смѣта отъ начялото на 1888 година. Прѣди да се сдобиемъ съ новите резултати, ще спомѣна и въ тъзгодишния си отчетъ за числото на населението въ Плѣвенский Окржгъ, ако и да се е спомѣнувало затова въ миналогодишните изложения на моите прѣдшественници, Г-да бившите Окр. Управители, които сж си послужили отъ общата за дръжавата статистика.

Общите разултати отъ прѣброяванието на 1-й Януарий 1888 година, сж слѣдующите:

1) Плѣвенската околия е имала население всичко 59,237 души, въ 9493 домакинства, въ които се числятъ, мьжки 30,163 души и жени 29.074, съ една разлика въ повече мьжки 1089 человѣка.

2) Луковидската околия е броила всичко 32,803 души въ 5839 домакинства, съ 16,593 мьжки и 16,210 женски, въ повече мьжки 385 человѣка, а цѣлото число на населението въ

окржга е възлизало 92,043 души отъ двата пола, въ 15,332 домакинства, съ 46,756 мьжки и 45,284 женски — населени въ всѣки квадратенъ километръ приблизително отъ 34.16 души, а по околии, спорѣдъ отчета отъ 1889-90 година, се пада на Плѣвенската околия 34.76 на единъ □ километръ, а на Луковидската 36.44 на единъ □ километръ, дѣто ще рѣче, Плѣвенската околия, въ сравнение съ Луковидската, е значително по голѣма.

За да би имало по точни и по положителни свѣдѣния за положението на единъ окржгъ въ стопанско, промишленно, икономическо и въ други отношения може да се постигне само съ отдѣлни статистически при всѣки Окр. Управитель, бюра, ако такива се учредеха по съ врѣме, и тогава, предположенията щеха да се замѣнжтъ съ точность и опредѣленность, та, като най нуждни елементи въ изучвание нашия ступански животъ, безъ такива бюра нашата основа, въ изучвание на разнитѣ въпроси въ окржзите, ще бжде не ясна и въ много случяи даже съмнителна.

ДВИЖЕНИЕ НА НАСЕЛЕНИЕТО.

Спорѣдъ числото на населението въ двѣте околии на окржга, Плѣвенската околия е не само по голѣма съ жителите си, но и двойно пространство земя има на расположение, когато въ Луковидската земята при всичко че е помалко, но и населението е по гъсто населено. Нѣкогашните населени съ турци села, като: Торосъ, Дърманци, Тодоричени, Петревенъ, Бльсничево, Орѣшени, Луко-

видъ, Свинаръ — Чериково и други сѫ попълнени съ Българи преселенци отъ разни села на Балкана, а самите Помаци—Мохамедани постепенно сѫ се изселвали въ Турция, на чиная отъ 1878 година дори до сега. За изселяването на тия мѣстни жители въ по ранни години, т. е. отъ 1878 до 1881 година, е имало, така да се каже, причини, които сѫ заставлявали помаците да напущатъ огнищата си, а тия причини не сѫ били друго нищо, освѣнъ страхьтъ, който е преобладавалъ отъ носение военната тегоба, макаръ и да имъ се направиха отстъпки отъ страна на правителството чрезъ откупъ въ пари, по рано съ 1000 лева, а по сѣтне и съ 500 л. Когато прѣзъ 1881 год. вече стана извѣстно, че и турци и българи, безразлично, еднакво ще се ползуватъ отъ правата които имъ сѫздаватъ законите въ новата дьржава и наравно ще поднасятъ всичкитѣ тѣгоби, явиха се отъ Турция проповѣдници и, подъ видъ на религиозни учители мѣжду помаците, проповѣдваха по скорошното напущание на страната, защото щѣло да има нова война, съ нови неприятности за ония, които живѣятъ въ България. Простодушното помашко население естественно бѣше да повѣрва на всичко това и при най тѣжки условия на своя животъ, слѣдъ войната особено, бърже напущаше страната и се засѣлваше тамъ, гдѣто богаташитѣ турци, Бейове, му посочваха на свободнитѣ, по праздни и голи мѣста въ Турско, закупени отъ тѣхъ съ користна цѣль. Въ кьсо врѣме нѣкой отъ изселившите ся почнаха да се врьщатъ назадъ въ България и търсеха отъ нашето правителство

парично пособие и земя да останатъ на ново.— Скоро се узна, че повечето отъ тия възвърнали се турци, слѣдъ като се по закопитиха и спечелиха нѣкоя пара, било отъ продажба на своитѣ имоти, било отъ земледѣлие почнаха на ново да се движятъ дори до сега. И така, прѣзъ 1890 година, въ мѣсеците Септемврий, Октомврий, Ноемврий и Декемврий са напустнали жилищата си 71 человѣкъ, отъ които: 31 мъжие и 40 жени и то повечето отъ с. Чериково, Луковид. околия. Прѣзъ 1891 год., отъ мѣсецъ Януарий до 1-й сѫщий 1892 година, сѫ се изселили въ Турция 46 души турци, отъ които 20 мъжие и 26 жени.— Отъ начялото на 1892 год. до края на мѣсеца Юлий сѫщата година има изселени всичко 42 души, отъ които 18 мѫжие и 24 жени; дѣто ще се каже, Плѣвенский окрѫгъ постоянно се напуща отъ помаците, които съ хубави цѣни напущатъ кѫщите съ находящите ся около тѣхъ имоти, бранища, лозя, ливади и работни ниви.— Преселвания прѣзъ двѣте години 91 и настоящата 92 година въ Плѣвенско не е имало, освѣнь прѣзъ миналите години, една часть Банатчяни, Власи и Българи отъ Балканските мѣста, сѫ завзели нѣкогашното Черкезко село Мьртвица, гдѣто и окончателно сѫ се засѣлили.— Банатчяните, които населяваха прѣди двѣ години правител. суватъ „Дьлбокъ геранъ“, по нѣмание вода достаточно въ тая мѣстность, съ разрѣшение на Министерството, се засѣлиха въ сувата „Мечка“, Никополско, гдѣто намѣриха по сгодни условия за животъ, а мѣстностьта „Дьлбокъ геранъ“ *за сега е праздна* и земите — отъ идущата

година ще трѣбва да се отдаватъ подъ наемъ за паша на добитъкъ или за работение.

ЖЕНИДБИ, РАЖДАНИЯ И УМИРАНИЯ.

Отъ 1-й Септ. 1890 до 1-й същий 91 година само въ гр. Плѣвенъ сж родени 620 души, умрѣли 553, въ което число влизатъ умрѣлите въ Болницата войници, и селени отъ околията. Женидби прѣзъ същиятъ периодъ е имало 160.

Отъ 1-й Септ. 91 до 20 Юлий 92 год. е имало пакъ въ гр. Плѣвенъ 135 женидби, 520 раждания, и 560 смьртности.

Въ Плѣвенската околия, женидби 468, раждания 2179, умирания 1300 (Септем. 1-й 90 до 91 същий); отъ 1-й Септ. до 20 Юлий (91 и 92 години) женидби 498, раждания 1777, умирания 1319.

Въ Луковидската отъ 1-й Септ. 90 до 1-й същий 91 е имало 364 женидби, 1450 раждания и 998 смьртности; отъ послѣднята дата до 20-й того н. година женидби 406, раждания 1231 и умирания 1132 души.— Вьрлующите обикновенни и епидемически болѣсти, причинените отъ тѣхъ смьртности и въобще за характера на тия болѣсти спомѣнувамъ по долу, на основание на свѣдѣнията, които Г. г. Лѣкарите окржжний, градски и военни благоволиха да ми дадътъ, макаръ и повьрхностно.

ОКРЖГА ВЪ ХИГИЕНИЧЕСКО ОТНОШЕНИЕ.

Правителството, водимо отъ желание

да се подобри здравословното състояние на населението и по примѣра на другитѣ просвѣтени държави не е останало на дирѣ съ употрѣбляване и прилагание на всички мѣрки и срѣдства, които сѫ отъ естество да помогнатъ въ хигиеническо отношение на страждущето и не привикнало на медицинска помощь население.— Спорѣдъ съществующитѣ нарѣдби, въ окрѫжнитѣ градове има учрѣдени хигиенически съвѣти, които отъ врѣме на врѣме се събиратъ да промислюватъ за мѣрките и срѣдствата, които би били потрѣбни да се взематъ за охранявание общественото здравие.— Въ засѣданията на тия, така наречени, хигиенически съвѣти сѫ се разисквали най интересните въпроси, които е трѣбвало да се разрѣшятъ, безъ съмнѣние, въ лична полза на населението.— Рѣшенията на тия санитарни съвѣти са възлагани на мѣстните общински власти, като единственни испьлнителни органи.— Въ Плѣвен. хигиенически съвѣтъ сѫ се земали разни рѣшения, но справедливо казано, тѣ не сѫ прилагани въ дѣйствие. Градското Общинско Управление малко е обрьщало внимание на всичко, което се отнася до чистотата на улиците, дворовете, заведенията, касапниците, готварниците и други. Напротивъ, улиците на града не само че се намиратъ непоправени, раскьртени и потьнали въ каль зимно врѣме, или когато завали най малъкъ дъждецъ та ставатъ непроходими, но на често ще види человѣкъ по тѣхъ умрѣли животни да се разлагатъ и испущатъ отвратителна миризма. По дворовете гниятъ всевьзможни *нечистотии* цѣла година, безъ да се зематъ

по сериозни мѣрки, които би били отъ полза за запазвание толкова скъпото обществено здравие.— Ако това може да се каже за едно градско кмѣтство, може ли да има дума и за по селата? Окр. Управитель въ качеството си на предсѣдатель на хигиенический съвѣтъ, по дължность, ся е мьчилъ да приведе въ испьлнение онова, което съвѣта е рѣшилъ, но ограничените му права спрямо общин. кмѣтъ, сж били единственната причина за злото, което трае и продьлжява да се явява, въ всичката си грозота.

За форма кмѣтството е приканвало населението къмъ помитание на улиците и дворовете, но не е бивало никога рѣшително да парне съ глоба нѣкого отъ съгражданите си, за гдѣто не сж испьлнили распорѣжданията му, но защо всичко това, е лѣсно да се отгадае. Ако Окржжния Управитель имаше право да налага парична глоба по административенъ рѣдъ, поне до 50 лева, кмѣта по другояче би поглѣдналъ и на службата и на правата, които тя му дава.

Хвьрленъ единъ малькъ поглѣдъ въ помѣщенията на касапниците, фурните, отъ гдѣто човѣкъ добива най нуждните за храна прѣдмети ще намѣри крайна нечистотия; тѣснитѣ улици изъ разните чясти на градж, барата, па и самия мейданъ (площадъ) на Сжрьпазаръ, сж складове на нечистотия, проводници на разни болѣсти. Ето защо градьтъ Плѣвенъ е станалъ огнище на офтиката. Спорѣдъ представените отъ Г. Град. Лѣкарь свѣдѣния за здравословното състояние на населението въ Плѣвенъ се указва, че прѣзъ 1891 година е имало 553 смьртни случяи, но изъ

тая обща сумма трѣбвало да се извади числото но умрѣлите отъ окржга жители въ държавната болница и числото на умрѣлите военни чинове; така щото, въ градътъ Плѣвенъ, който брои повече отъ 16,000 жители, смъртностьта съставлявала 3,29%—3,12%. При това Град. Лѣкарь констатира, че смъртностьта въ мьжкий полъ била повече, отъ смъртностьта на женский.

Прѣзъ 1892 година здравословното състояние въ градж е било таково: до 20-й Юлий е имало около 350 смьртни случяи, заедно съ умрѣлите въ окржжната болница и въ военната команда. Прѣзъ първите мѣсеци на годината били преобладавали болѣстите отъ настивка, а трѣската се появила по рано отъ друга година, т. е. още отъ мѣсецъ Априлий и продьлжявала и до сега. По Скарлатината и Дифтерита лѣкара отбѣлезва, че населението малко прибѣгвало къмъ медицинска помощь, но като се земало прѣдъ видъ, че общата смъртность на скарлатината при слаба епидемия се считало 10%, то тая година тия двѣ болѣсти се явили въ по слабъ характеръ; изобщо казано и тая година здравословното състояние било удовлетворително, като се вземало низкия процентъ на смъртностьта и слабото развитие на епидемитѣ.

Г-нъ Окр. Лѣкарь, въ общи чьрти описва здравословното състояние въ окржга, така: отъ епидемическитѣ болѣсти най много вьрлувала болѣстьта „Дифтеритъ“, отъ която е имало въ Плѣвенската околия 81 случяи, въ Луковидстата 62, всичко 143 случяи, отъ които 37 били умрѣли и 106 оздравели.

Епидемическа форма е взела само въ

селата: Дърманци, Дол. Джбникъ, Трьстеникъ, Махлата и Карлуково, а въ останалите села се е появила съ по мѣгкъ характеръ и на скоро е била прѣкратена.— Въ нѣкои села се било появило и Скарлатина (Бруница), но въ слаба епидемическа форма, била е тоже за късо врѣме прѣкратена и е имало въ село Карлуково 7 случяи и 5 въ Брашляница.

Другитѣ болѣсти, които сж се явили и вьрлували въ окржга били сезонните: Резматизмъ прѣзъ есенните мѣсеци, Катаралните вьспаления на дихателните органи прѣзъ зимата и пролѣтьта, и Трѣските и вьспаленията на пищеварителния каналъ, прѣзъ лѣтото.

Отъ прилѣпчивите болѣсти най много имало Сифилиса, отъ който 79 души болни сж лѣчени въ болницата и болѣстьта Краста, отъ която имало 16 случяи въ селата Петьрница и Орѣховица.

ПОЛОЖЕНИЕТО НА ВРѢМЕТО И ТЕМПЕРАТУРАТА ПРѢЗЪ 1891 ГОД. ВКЛЮЧИТЕЛНО ДО 20-й ЮЛИЙ НАСТОЯЩАТА.

Благодарение на исказанната готовность отъ Г. Старший учитель на тукашното Земледѣлч. Винарско училище, управлението ми се сдоби съ свѣдѣния по състояние на врѣмето и температурата въ Плѣвенско. Ето тѣзи свѣдѣния.

Отъ началото на 1891 год. до настьпване на пролѣтьта врѣмето е било доста студено, мьглява, по често влажно и рѣдко сжпровождано съ падание на снѣгъ; прѣзъ на-

чялото чякъ до половината на пролѣтьта врѣмето е било също доста студено, мъгляво и влажно, но слѣдъ това се промѣни, настана хубаво врѣме, което твърдѣ рѣдко се прѣкъсваше, ту съ тихи, ту съ бурни дъждове; прѣзъ лѣтото врѣмето бѣше сухо и топло; начялото на есеньта бѣше също сухо и топло, но слѣдъ това почна да се прѣкъсва съ продьлжителни дъждове, които причиниха прѣмахванието на силнитѣ прѣдишни топлини. Прѣзъ послѣдния мѣсецъ есеньта бѣше доста влажна и мъглява; въ начялото си зимата бѣше доста влажна и малко студена, често се съпроваждаше съ дъждъ и снѣгъ.

Съ стъпване на настоящата 1892 година зимата се измѣни, врѣмето стана по студено и често се съпроваждаше съ продьлжително валение на снѣгъ; прѣзъ първите два мѣсеци отъ пролѣтьта врѣмето бѣше доста влажно, мъгляво и студеничко; отъ начялото на мѣсецъ Май и до сега врѣмето е много непостоянно, става ясно и доста топло, настъватъ продьлжителни и силни дъждове, вслѣдствие на което и температурата намалява доста.

Най низската температура прѣзъ 1891 година е била 7°С подъ нула, а най високата 40°С надъ нула; прѣзъ настоящата 1892 год. е била 15°С подъ нула и най високата до сега 30°С надъ нула.— Дъждовете продьлжиха до 26 Юлий, а отъ тогава настъпи, ту топло, ту вѣтровито врѣме, съ Юлиевски *горѣщини.*

Болнични помѣщения. Въ Плѣвенъ има една второкласна болница, подъ ржководството на Окр. Лѣкарь, Д-ръ Друмева.— Воененъ лазаретъ за военните долни чинове, подъ ржководството на Старший Воененъ Лѣкарь Д-ръ Трапинъ; Амбулантна стая устроена отъ мѣстното град. общинско управление, подъ ржководството на Град. Лѣкарь Д-ръ Бжезински.

Помѣщението на държивната болница е старо, отживѣло своя вѣкъ и отдавна станало не годно за назначението си.— Окр. съвѣтъ въ миналогодишната си сесия е приелъ направата на болнични помѣщения въ двѣте околии на смѣтка на окржга, за което и предвидѣ нужните суми. При всичкото си желание да се осъществжтъ тия рѣшения на съвѣта, тая година пост. комиссия не можи да извърши повече нѣщо, освѣнъ да поржча тухли, варь и др. суровъ материялъ, та отъ идущата година да се почнатъ постройките въ Плѣвенъ и въ Луковидъ.— Благодарение на исказанната готовность на населението отъ двѣте околии каменния материялъ и др. ще бждатъ пренесени даромъ на мѣстата, даже нѣкои общини, по покана на пост. комиссия сж опредѣлили и материялни помощи. Тая готовность най добрѣ характеризирва населението отъ Плѣв. окржгъ, че то е почювствувало нуждата отъ подобни благотворителни заведения и затова, съ особени постановления, общинските съвѣти са опредѣлили въ що, и въ какво, ще се сжстоятъ помощите имъ, вънъ отъ окржжна върхнина, общин. право и други налози.

Въ даденій случяй, нѣма съмнѣние, че

[illegible] държавна [illegible] бюджетъ [illegible] сума [illegible] и разходва.

Спрѣмо душите на Град. лѣкарь тая година сж били прѣглѣдани въ общинската амбулантна стая повече отъ 600 души, а въ градската военната окружна болница отъ 1-й Септемврий 1891 до 15-й Юлий н. г. сж постъпили на лѣчение 432 души, отъ които: 372 оздравѣли 34 души умрѣли и 26 останали на лѣчение. Независимо отъ прѣглѣданията въ град. амбулантна стая, въ окр. болница, въ разни врѣмена, прѣзъ годината са прѣглѣдани отъ Г-на Окр. лѣкарь всичко амбулатни болни 1426 души.

Въ военний лазаретъ сж постжпили на лѣчение прѣзъ 1891-92 год. отъ Плѣвенский Полкъ 234 войници, отъ които 231 оздравели, 2 умрѣли и 1 останалъ на лѣчение; отъ квартирующий тукъ 16-й Ловчанский полкъ сж болѣдували отъ разни епидемически болѣсти 304 войници, отъ тѣхъ 285 оздравели, 16 умрѣли и 3 останали на лѣчение.

КРЕДИТНИ УЧРЕЖДЕНИЯ.

Плѣвенска Землѣдѣлческа Касса.— Собственний капиталъ на тая касса на 1-й Септемврий 1890 година е билъ 70,236 лева 60 ст., а на 1-и същий 1891 год. 62,954 лева и 80 ст., слѣдователно, като се направи едно сравнение съ положението на капитала на тѣзи дати, излиза, че въ течението на цѣла година Плѣвенската Землѣдѣлч. касса *остѣнъ*, гдѣто не е спечелила, но е изгуби-

ла отъ капитала си една сумма отъ 7.281 лева 22 ст.— Това се обяснява отъ обстоятелството, че прѣзъ течението на 1890 година, кассата е прибирала предварително лихвите си срѣщу раздаваните отъ нея заеми на разни Землѣдѣлци въ окржга, а отъ 1-й Януарий 1891 година това распорѣждание се отмѣни, така щото, прѣзъ течението на тази година, кассата е прибирала прѣдварително лихвите, отъ издадените пари и е дѣйствувала само съ размѣняване на записите, когато прѣзъ същото врѣме разноските за плащание лихвите на взаимнообразните суммы и за заплата на персонала ѝ сж слѣдвали непрекъснато, отъ което е произтекълъ и дефицита.

Отъ 1-й Септемврий 1891 до 20-й Юлий т. г. капитала на кассата ся е увеличилъ съ 4,505 лева 66 ст. и така, всичкия капиталъ на кассата до 20-й Юлий настоящата 1892 година е достигналъ до цифрата 67.460 лева 46 ст., цифра съвсѣмъ малка и не достаточна да удовлетвори нуждите на една околия съ толкова хилядно население.

На 1-й Септемврий 1890 год. въ кассата е имало взаимнообразни суммы, включително съ Сиротскитѣ и др. чистии капитали една сумма отъ 116.586 лева и 78 ст. На 1-й същий 1891 г.-127,468 л. 11 ст., а на 20-й Юлий настоящата 1892 година-123.205 лева 13 ст.

Разликата на тая сумма, гдѣто не е стояла въ еднакво положение, а се е ту уголѣмявала, ту намалявала, произтичя отъ това, че нѣкои капитали сж били истеглювали, а други внасяни и т. н.

Спечелени лихви. На 1-й Септемврий 1890 година Плѣвенската касса е имала 14,735 л. 36 ст; на 1-й сѫщий 1891 г.-848 л. 79 ст, а до 20-й Юлий 1892 год.-9541 л. 05 ст. Разходите прѣзъ същото врѣме са достигали, така: на 1-й Септ. 1890 г. 10,086 л. 67 ст., на 1-й сѫщий 1891 г.-8494 л. 95 ст., а 20-й Юлий настоящата 1892 год.-7751 л. 55 ст.

Недоборите на кассата се състоятъ въ храни и се дьлжятъ отъ 24 общини, суммата на които възлиза на 19,051 ¼ кофи.— Причинитѣ, по които тѣ не сѫ събрани и до сега, едно защото кассата не е зела о врѣме мѣрки, а друго и Пост. Комиссия, като е имала прѣдъ видъ мьчнотинтѣ по събирането на тия храни, е мислила да се опростятъ и за което миналата година, въ Септемврийската сессия на съвѣта, тоя въпросъ бѣ внесенъ на обсѫждание на ново. Обаче, Министерството на финансітѣ не удобри вземеното рѣшение на съвѣта, което бѣ въ полза на 24 общини и настоя, колкото справедливо толкова и умѣстно, да се приберѫтъ тия храни и внесѫтъ въ пари за усиление капитала на кассата на това основание, че нѣкои отъ общините сѫ се били издьлжили на врѣме.

Луковидска Земледѣлч. Касса. Отъ свѣдѣнията които имамъ, тая касса се намира въ слѣдующето положение.— На 1-й Септемврий 1890 год. собственний капиталъ на касата е възлизалъ на 55,514 лева 77 стот., на 1-й сѫщий 1891 година-„56,554 л. 45 ст., а отъ тогава до 20-й Юлий 1892 год. 50,991 лева 76 ст.

Взаимнообразно дадени суми, Сиротски,

разни дружественни и частни. Срочни и безсрочни влогове е имало въ кассата на 1-й Септемврий 1890 год. както слѣдва:

Взаимнообразно дадени на кассата 35,995 лева, Сиротски 5,065 лева 15 ст., Срочни и безсрочни влогове 788 лева. — На 1-й Сент. 1891 год. взаимнообразните оставать въ сѫщата цифра, както и прѣзъ 1890, Сиротските оставатъ 4959 лева 50 ст., Срочни и безсрочни влогове 1004 лева 27 ст. Отъ 1-й Сент. 1891 г. до 29-й Юлий настоящата година взаимнообразно дадените суммы възлизатъ на 5987., Сиротски 6092 л. 19 ст., Срочни и безсрочни влогове 1609 лева.

Спечелени лихви отъ 1-й Сент. 1890 до 1-й сѫщий 1891 год. 4,856 л. 50 ст., а отъ тогава до 20-й Юлий настоящата година 1372 л. 63 ст.

Направени расходи отъ 1-й Септемврий 1890 год. до 1-й сѫщий 91 г. 4154 л. 32 ст., а отъ тогава до 20-й Юлий 1892 включително 6817 лева 97 ст.

Недоборите на Луковидската Касса въ храни отъ миналите години, т. е. отъ 1883-4 години възлизатъ на 11,496 $^1/_4$ кофи. — Причините за не прибиранието на тоя касовъ недоборъ сѫ били едни и сѫщите, както и за Плѣвен. Землѣдѣлческа Касса, за които говорихъ по горе.

Отъ изложеното до тукъ става ясно, че капиталите на двѣте Землѣдѣлч. Касси въ Плѣвенско не сѫ достаточни да удовлетворятъ нуждите на населението и затова послѣдното се принуждава да продава на зелено храните си, или же да прибѣгва къмъ заемъ отъ частни лица и дружества, съ сѫж-

ни лихви.

Управлението като имаше прѣдъ видъ незавидното положение на капитала на тия двѣ важни за землѣдѣлческото население учреждения, въ миналогодишната сесия на сѣмѣта се разнеква въпроса за подобрѣнието и увеличяванието капитала на кассата и слѣдъ всестранно изучване на въпроса сѣмѣта взе двѣ рѣшения: първото бѣ, да се наложи единъ налогъ отъ 2% върху добитите произведения за въ полза на кассата и второто, да се заставятъ общините да отдѣлятъ отъ мѣрите си по едно пространство земя и всѣко село да я обработва общо прѣзъ всѣка година и добитата отъ това разработване полза, да се внася въ Землѣдѣлч. касси, като основенъ капиталъ на селото, или общината. Слѣдъ утвърждаванието на това рѣшение отъ Финан. Министерство, постоянната комиссия распорѣди за приложението му, но като всѣко нововъведение изведнажъ не можеше да се осъществи и така едни отъ общините отдѣлиха съ постановление чясть отъ мѣрите си, погрижиха се за разработванието имъ, но дъждовната пролѣтъ по прѣчи за посѣванието имъ, а и закъснѣванието на самите общини въ отдѣлванѣ на земите не немалко по прѣчи за прилагание въ дѣйствие на това най рационално и най практическо срѣдство за увеличяване на капиталите. Има се голѣма, обаче, надѣжда че въ идущата година това ще бжде всецѣло исполнено, ако пост. комиссия се покаже още отъ сега толкова дѣятелна и распорѣдителна, колкото и прѣзъ истекната *година, и само* тогава ще можемъ да констан-

тираме плодѣтѣ отъ благородното рѣшение на съвѣта, и да се похвалимъ че сми помогнали нравственно на нашия землѣдѣлецъ въ икономическия му битъ.

Освѣнъ горните мѣрки, било би желателно, ако и самото правителство се притечеше съ помощьта си за подобрѣние на касите и за смѣтка на които да направи единъ заемъ и раздаде отъ него тамъ, гдѣто капиталите на касите сѫ малки и твърдѣ недостаточни за землѣдѣлците.

Като исказахъ до тукъ за материалната страна на касите, мисля, че мѣстото му е тукъ да спомѣна и за управлението на тия каси — Споредъ мѣнѣ, добрѣ би било ако и касиерите имъ, които споредъ устава, биватъ избирани само за една година, да оставаха поне за двѣ години както и общинските кмѣтове по селата. Съ това ще има двояка добрина, първо, че населението нѣма често да се привиква на избори и второ, ще се прѣмахне единъ недостатъкъ, който сега нащьрбява самата касиерска служба. - Щомъ туку едно лице избрано за касиеръ се запознае съ ходътѣ на тая обществена служба, ето че настанали нови избори, избира се други, също като първия и въ продължение на 10 мѣсеци, понеже толкова врѣме трае службата му, едвали може веднъжъ поне да обикоди не състоятелните платци и да ги прикани къмъ разплащание или промѣнязание на записитѣ имъ.

Ако правителството е намѣрило за по практично щото, изборната служба на общинските кмѣтове и съвѣтници да трае двѣ години, то необходимо нуждно е да стане

това и съ касиерите на Земледѣлч. Касси.

Търговски Акционер. и Спестовни Дружества.

Независимо отъ двѣте земледѣлчески касси, за които вече казахме нѣколко думи, въ Окржга има още и разни Търговски, Спестовни Акционерни Дружества, чийто капитали служятъ въ улесняване нуждитѣ на населението. Такива дружества има само въ Плѣвенската околия деветъ, съ капиталъ 726,571 л. 52 ст., както слѣдва:

а) въ г. Плѣвенъ Търг. Акц. друж.	«Напрѣдъкъ»	263,535 л. 00 с.
« « « « « «	«Съединение»	161,980 л. 00 с.
« « « « « «	«Братство»	200,000 л. 00 с.
« « « « « «	«Надѣжда»	62,698 л. 99 с.
« « « Спѣстов. «	«Съзнание»	11,608 л. 69 с.
« « « « « «	«Бѣджщность»	8,733 л. 67 с.

б) въ с. Пелишатъ Акц. друж. „Съединение", което е основано въ 1883 год. съ капиталъ 7,957 л. 17 ст.;

в) въ с. Махлата Търгов. Акц. друж. съ капиталъ 7,000 лева;

г) въ с. Кацамуница (Рибен. община) също 2,958 лева.

Това сж дружествата, които има въ Плѣвѣнский окржгъ, основани въ разни врѣмена.

Капиталите на тия дружества се даватъ съ процентъ до 12 %. А частно даваните подъ лихва пари, процента имъ достига до 20-25 и 30 %.

ОКРЖГА ВЪ УЧЕБНО ОТНОШЕНИЕ.

Прѣзъ послѣднитѣ двѣ учебни години

1890-91 г. 1891-92—въ Плѣвенското окржжие, включително съ градътъ Плѣвенъ, е имало 78 училища. Отъ тѣхъ 9 сѫ градско-общински, 3 на Окржжната Постоянна Коммиссия, а останалитѣ на селскитѣ общини.

Отъ училищата на градската община, прѣзъ учебната 1890-91 г., едно е било четирекласно мжжко, едно триклассно женско, три първоначални мжжки, три първоначални женски и едно смѣсено. Отъ първоначалнитѣ мжжки училища, едното Св. Николаевото е било съ четире отдѣления, отъ които III и IV по съ двѣ паралелки; другото „Долно Махленското—съ три отдѣления, но съ една паралелка; и третото—Горне Плѣвенското—съ двѣ отдѣления. Отъ първоначалнитѣ женски училища, едното—Св. Николаевото—е било съ четире отдѣления, отъ които I и III по съ двѣ паралелки; останжлитѣ сѫ биле по съ едно отдѣление. Смѣсеното училище е било съ двѣ отдѣления, момчета и момичета.

Прѣзъ слѣдуюцата година, т. е. прѣзъ 1891-92 г., училищата на градската община сж биле раздѣлени тъй: окржжната постоянна коммиссия взела първитѣ три класса отъ народното мжжко училище, като го прѣименувала въ триклассно околийско, а на общината останжли само четвъртий классъ отъ классното мжжко училище и дѣвическото классно. Първоначалнитѣ училища сѫ биле распрѣдѣлени тъй: четире мжжки, три женски и едно смѣсено. Въ тия училища, първото отдѣление е било съ 9 паралелки, отъ които 3 мжжки, 3 женски, и 3 смѣсени; второто е било съ 6 паралелки, отъ които 2 мжжки, 1 дѣвическа и 3 смѣсени; третото е би-

и правителството ще се притече съ държавна помощь за усиливание недостаточния бюджетъ на окр. съвѣтъ, отъ когото не малка сумма ще трѣбва да се отдѣли и израсходва.

Споредъ думите на Град. Лѣкарь тая година сѫ били прѣглѣдани въ общинската амбулантна стая повече отъ 300 души, а въ правителствената второкласна болница отъ 1-й Септемврий 1891 до 15-й Юлий н. г. сѫ постъпили на лѣчение 432 души, отъ които: 372 оздравѣли 34 души умрѣли и 26 останали на лѣчение. Независимо отъ прѣглѣданите въ град. амбулантна стая, въ окр. болница, въ разни врѣмена, прѣзъ годината са прѣглѣдани отъ Г-на Окр. Лѣкарь всичко амбулатни болни 1426 души.

Въ военний лазаретъ сѫ постѫпили на лѣчение прѣзъ 1891-92 год. отъ Плѣвенский Полкъ 234 войници, отъ които 231 оздравели, 2 умрѣли и 1 останалъ на лѣчение; отъ квартирующий тукъ 16-й Ловчанский полкъ сѫ болѣдували отъ разни епидемически болѣсти 304 войници, отъ тѣхъ 285 оздравели, 16 умрѣли и 3 останали на лѣчение.

КРЕДИТНИ УЧРЕЖДЕНИЯ.

Плѣвенска Землѣдѣлческа Касса.— Собственний капиталъ на тая касса на 1-й Септемврий 1890 година е билъ 70,236 лева 60 ст., а на 1-и сѫщий 1891 год. 62,954 лева и 80 ст., слѣдователно, като се направи едно сравнение съ положението на капитала на тѣзи дати, излиза, че въ течението на цѣла година Плѣвенската Землѣдѣлч. касса освѣнъ, гдѣто не е спечелила, но е изгуби-

учителитѣ има за максимумъ цифрата 3,600 л., а за минимумъ 400 лева годишно.

За поддържанието на учителитѣ и училищата въ селата и градъть, за учебната 1890-91 г. сж предвидени 130,120 лева, а за 1891-92 г.-149,664 л. 70 ст. Тия цифри сж извлѣчени изъ училищнитѣ бюджети.

Дѣтца, подлѣжащи на задължително учение, въ окржга има всичко 7177. Отъ тѣхъ сж посѣщавали училище само 3320 момчета и 1566 момичета. Процента на дѣтцата които не сж посѣщавали училището е 31·32%.

Отъ книгитѣ, които въ разни врѣмена е подарявало Министерството на Народното Просвѣщение, въ окржга сж образувани 15 училищни библиотеки. Въ тѣхъ се намѣрват и нѣкои вѣстници и периодически списания, доставлявани отъ суммитѣ по училищнитѣ бюджети.

Не всички училища сж удобни и не всички отговарятъ на цѣлта си. Прѣзъ послѣднитѣ години, напстина, въ нѣколко села се построихж зданія по всички изисквания на училищната хигиена; но селата, които могжтъ да се похвалятъ съ такива училища, не сж много. Въ повечето села за училища сж приспособявани стари, нѣкои здания, слѣдъ като сж прѣдварителни по-голѣми или по-малки поправки. И тия здания не могжтъ да служатъ до тогава, до когато общинитѣ се замогнатъ да си построятъ други, нови. Въ това отношение правителството обича да се притича на помощь. Тъй: то е отпустнало 25,000 л. на Плѣвенската Градска Община за постройка на нѣсъ училищно здание, 1,500 лева на с. Бѣлъничево за сѣщата

цѣль. 1500 лева на с. Б. Карагачъ и 1500 лева на с. Радиненецъ, за да доискаратъ починжтитѣ въ тѣхъ училищни здания. Отпустнжти сж, освѣнъ това, и 8000 лева за поддържание на градскитѣ училища.

Взето изобщо, положението на окржга въ учебно отношение не е лошо. Едно сравнение между сегашното положение на училищата и онова, въ което сж се намирали отрано, ще извади на явѣ значителни подобрения—подобрения въ избора на учителский персоналъ, въ училищнитѣ пособия и помагала, въ вжтрѣшната наредба, въ надзора, въобще въ всичко. Това е твърдѣ отрадно явление, което при благоприятнитѣ условия, които прѣдставлява новий законъ за народното просвѣщение, ще докара единъ день нашитѣ училища до положение да отговарятъ на всичкитѣ изисквания на съврѣменната наука.

Тамъ, гдѣто правителствената помощь, по едни или други причини, не е изисквана, Окржжния Съвѣтъ се е притичвалъ съ помощьта си, отдѣлвалъ е часть отъ своя бюджетъ и е подарявалъ на оная общини, които сж заявявали о врѣме; ще каже, както Министерството на Просвѣщението, така и Окржжнинятъ Съвѣтъ живо се стараятъ за подобрѣнието на нашите народни училища въ материално отношение.

Спорѣдъ новия законъ за народното просвѣщение, въ всѣко окржжие има нарѣденъ учебенъ съвѣтъ-състоящъ се: отъ Окр. Управитель като прѣдсѣдатель, съ членове, мѣстнинятъ Училищенъ Инспекторъ, Окржжния и *Градския* Лѣкари, Прѣдсѣдателя на Окр.

Сѫдъ, Прѣдсѣдателя на Пост. Комиссия, Члѣнъ-Секретаря на сѫщата комиссия, Градския Кмѣтъ, Старший учитель на училищата въ градѫ и пр. Тѣ сѫ задьлжени всѣки мѣсецъ, по покана на предсѣдателя на тоя съвѣтъ, да засѣдавать и разглѣждатъ нѣкои въпроси отъ важность за учебното дѣло. Такива засѣдания, въ кржгътъ на дьлжностите и правата, които имъ дава специялний законъ, е имало вече нѣколко, въ които сѫ се разглѣждали и класифицирали въ разряди учителите въ окржжието.

Добрата страница на тия учебни съвѣти ще може да се предѣли въ идущата година, понеже за сега прьвъ пьтъ се прилага новия законъ.

УЧЕНОЛЮБИВИ ДРУЖЕСТВА, УЧИЛИЩНИ БИБЛИОТЕКИ И ЧИТАЛИЩА.

Ученолюбиви дружества. По примѣра на други нѣкои градове въ отечеството ни, гражданките въ Плѣвенъ прѣзъ текущата година, съставиха женско дружество, подъ название „Развитие“, цѣльта на което е, умственното и нравственно развитие на женскийтъ полъ. Главний инициаторъ на това дружество сѫ учителките отъ народните училища, подъ ржководството на Старшята учителка Г-жя Сакѫзова.— Дружеството е провьзгласено още прѣзъ мѣсецъ Май н. г. и има свой Уставъ.— Годишните вносове сѫ опредѣлени по 5 лева; то за сега брои повече отъ 60 члѣнки, а капитала му възлиза на 1000 лева, събранъ отъ рѣдовните вносове, отъ волни пожертвувания на именни дни и отъ да-

дените литературни вечеринки прѣзъ истекшята зима отъ самото дружество.— По нататашна крачка да е направило дружеството за свойто урѣждание и да отговаря на назначението си, поне до сега, не ся вижда.— Прѣзъ истеклите мѣсеци е имало нѣколко засѣдания, но въ що и за какво сѫ се състояли, и какви рѣшения сѫ земали никому не сѫ извѣстни. Има се, обаче, надѣжда, че настоятелството, както и самите члѣнки, ще се погрижятъ за напрѣдъ щото дружеството имъ да почне да функционира рѣдовно. Ако гражданките сѫ почювствували дѣйствителната нужда отъ подобно дружество, съ благозвучното име „Развитие", нѣма съмнѣние, че ще испьдятъ досегашното хладнокржвие, което се появи още отъ рано. Капризътъ и голѣмите честолюбия, прѣди всичко, трѣбва да стоятъ назадъ, прѣдъ благородната задачя на почитаемите Плѣвенски граждани; въ противенъ случяй, правото ще падне на оная страна, която би казала, че отъ „Развитие" дружеството се обърнало на „Разнебитие".

Училищни библиотеки.— Въ нѣкои отъ по главните села въ окржга сѫ съставени вече училищни библиотеки, числото на които възлиза на 15.— Находящите се въ тѣхъ книги сѫ повече подарени отъ Министерството на Просвѣщението. Библиотечнитѣ книги се намиратъ занемарени и расхвърляни изъ общинските канцеларии, съ една дума, грижята е била малка за уреждание на библиотеките. Отъ една страна честото смѣнявание на учителите, отъ друга немарливостьта на настоятелствата още за дълго врѣме ще пречятъ на нѣкои домашни—учи-

лищни работи.— Но надѣждата нѣма да исчезне, щомъ Г-нъ Инспекторьтъ земе по добри мѣрки въ тоя случяй и спрямо училищните настоятели, и спрямо учителите, дължность на които е да пазятъ, кътятъ и нарѣждатъ училищний имотъ.

ГРАДСКОТО ЧИТАЛИЩЕ.

Читалището е основано прѣзъ 1888 година отъ члѣновете на дружеството „Съгласие". То Брой 120 члѣнове основатели и всѣкой отъ тѣхъ внася по 50 ст. мѣсеченъ влогъ.— Освѣнъ тия помощи и Градския Съвѣтъ отпуща по нѣкоя и друга пара ежегодно, съ които се доставятъ книги за библиотеката му и исплащание наема на помѣщението, както и прислугата.— Въ читалищната библиотека има всичко около 2000 тома разни книги.— Приематъ се 12 вѣстници, отъ които 9 български, 3 руски и 12 научни и литературни периодически списания.—

Читалището за сега не располага съ налични сумми, тъй като члѣновете му въ едно засѣдание, миналата година рѣшиха и купиха едно мѣсто, на което ще се построй читалищно театрално здание. Добра мисьлъ, наистина, тъй като градѫтъ се лишява отъ единъ публиченъ салонъ, но кога ли ще се осъществи, е неизвѣстно.— Спорѣдъ земеното рѣшение по постройката на зданието ще трѣбватъ най малко 100,000 лева, безъ купилото на мѣстото, за което тоже ще се израсходватъ повече отъ 25,000 лева.— Най цѣлесъобразно щеше да бъде, ако се постро-

ни лихви.

Управлението като имаше прѣдъ видъ незавидното положение на капитала на тия двѣ важни за землѣдѣлческото население учреждения, въ миналогодишната сесия на съвѣта се разисква въпроса за подобрѣнието и увеличяването капитала на кассата и слѣдъ всестранно изучване на въпроса съвѣта взе двѣ рѣшения: първото бѣ, да се наложи единъ налогъ отъ 2% върху добитите произведения за въ полза на кассата и второто, да се заставятъ общините да отдѣлятъ отъ мѣрите си по едно пространство земя и всѣко село да я обработва общо прѣзъ всѣка година и добитата отъ това разработване полза, да се внася въ Землѣдѣлч. касси, като основенъ капиталъ на селото, или общината. Слѣдъ утвърждаването на това рѣшение отъ Финан. Министерство, постоянната комиссия распорѣди за приложението му, но като всѣко нововъведение изведнажъ не можеше да се осъществи и така едни отъ общините отдѣлиха съ постановление чѣсть отъ мѣрите си, погрижиха се за разработването имъ, но дъждовната пролѣтъ по прѣчи за посѣването имъ, а и закленѣването на самите общини въ отдѣляване на земите не немалко по прѣчи за прилагане въ дѣйствие на това най рационално и най практическо срѣдство за увеличяване на капиталите. Има се голѣма, обаче, надѣжда че въ идущата година това ще бжде всецѣло испълнено, ако пост. комиссия се покаже още отъ сега толкова дѣятелна и распорѣдителна, колкото и прѣзъ истекната *година, и само* тогава ще можемъ да констан-

тираме плодьтъ отъ благородното рѣшение на съвѣта, и да се похвалимъ че сми помогнали нравствено на нашия земледѣлецъ въ икономическия му битъ.

Освѣнъ горните мѣрки, било би желателно, ако и самото правителство се притечене съ помощьта си за подобрѣние на касите и за смѣтка на които да направи единъ заемъ и раздаване отъ него тамъ, гдѣто капиталите на касите сж малки и твърдѣ недостаточни за земледѣлците.

Като исказахъ до тукъ за материалната страна на касите, мисля, че мѣстото му е тукъ да спомѣна и за управлението на тия каси — Споредъ мѣнѣ, добрѣ би било ако и касиерите имъ, които споредъ устава, биватъ избирани само за една година, да оставаха поне за двѣ години както и общинските кмѣтове по селата. Съ това ще има двояка добрина, първо, че населението нѣма често да се привиква на избори и второ, ще се прѣмахне единъ недостатъкъ, който сега нащьрбява самата касиерска служба. — Щомъ туку едно лице избрано за касиеръ се запознае съ ходьтъ на тая обществена служба, сто че настанали нови избори, избира се други, също като първия и въ продьлжение на 10 мѣсеци, поне толкова врѣме трая службата му, едвали може ведньжъ поне да обикоди не състоятелните платци и да ги прикани къмъ расплащание или промѣнязание на записитѣ имъ.

Ако правителството е намѣрило за по практично щото, изборната служба на общинските кмѣтове и съвѣтници да трае двѣ години, то необходимо нуждно е да стане

това и съ касиерите на Земледѣлч. Касси.

Търговски Акционер. и Спестовни Дружества.

Независимо отъ двѣте земледѣлически касси, за които вече казахме нѣколко думи, въ Окржга има още и разни Търговски, Спестовни Акционерни Дружества, чийто капитали служятъ въ улесняване нуждитѣ на населението. Такива дружества има само въ Плѣвенската околия деветъ, съ капиталъ 726,571 л. 52 ст., както слѣдва:

а) въ г. Плѣвенъ Търг. Акц. друж.	«Напрѣдъкъ»	263,535 л. 00 с.
» » » » » »	«Сждинение»	161,980 л. 00 с.
» » » » » »	«Братство»	200,000 л. 00 с.
» » » » » »	«Надѣжда»	62,698 л. 99 с.
» » » Спѣстов. »	«Съзнание»	11,608 л. 69 с.
» » » » » »	«Бѣджщность»	8,733 л. 67 с.

б) въ с. Полишатъ Акц. друж. „Съединение“, което е основано въ 1883 год. съ капиталъ 7,957 л. 17 ст.:

в) въ с. Махлата Търгов. Акц. друж. съ капиталъ 7,000 лева;

г) въ с. Кацамунница (Рибен. община) също 2,958 лева.

Тоа съ дружествата, които има въ Плѣвѣнскій окржгъ, основани въ разни врѣмена.

Капиталите на тия дружества се даватъ съ процентъ до 12 %. А чистно даваните подъ лихва пари, процента имъ достига до 20-25 и 30 %.

ОКРЖГА ВЪ УЧЕБНО ОТНОШЕНИЕ.

Прѣзъ послѣднитѣ двѣ учебни години

1890-91 г. 1891-92—въ Плѣвенското окржжие, включително съ градътъ Плѣвенъ, е имало 78 училища. Отъ тѣхъ 9 сж градско-общински, 3 на Окржжната Постоянна Коммисия, а останалитѣ на селскитѣ общини.

Отъ училищата на градската община, прѣзъ учебната 1890-91 г., едно е било четирекласно мжжко, едно триклассно женско, три първоначални мжжки, три първоначални женски и едно смѣсено. Отъ първоначалнитѣ мжжки училища, едното—Св. Николаевото—е било съ четире отдѣления, отъ които III и IV по съ двѣ паралелки; другото—Долно Махленското—съ три отдѣления, по съ една паралелка; и третото—Горне Плѣвенското—съ двѣ отдѣления. Отъ първоначалнитѣ женски училища, едното—Св. Николаевото—е било съ четире отдѣления, отъ които I и III по съ двѣ паралелки; останжлитѣ сж биле по съ едно отдѣление. Смѣсеното училище е било съ двѣ отдѣления, момчета и момичета.

Прѣзъ слѣдующата година, т. е. прѣзъ 1891-92 г., училищата на градската община сж биле раздѣлени тъй: окржжната постоянна коммисия взела първитѣ три класса отъ народното мжжко училище, като го прѣименувала въ триклассно околийско, а на общината останжли само четвъртий классъ отъ классното мжжко училище и дѣвическото классно. Първоначалнитѣ училища сж биле распрѣдѣлени тъй: четире мжжки, три женски и едно смѣсено. Въ тия училища, първото отдѣление е било съ 9 паралелки, отъ които 3 мжжки, 3 женски, и 3 смѣсени; второто е било съ 6 паралелки, отъ които 2 мжжки, 1 дѣвическа и 3 смѣсени; третото е би-

ло съ 5 паралелки, отъ които 3 мжжки и 2 дѣвически; четвьртото съ 4 паралелки, отъ които 3 мжжки и 1 дѣвическа.

Независимо отъ това, градската община издържа и една забавачница за 4-6 годишни дѣтца, която за първъ пжть се сега отвори.

Отъ училищата издържани на средства на окржжний съвѣтъ, двѣтѣ сж околийски триклассни, по едно въ Плѣвенъ и Луковитъ (Луковитското тъзъ година ще има трети классъ) а другото е окржжно винарно-земледѣлческо. Директора на това послѣдното има подъ свое вѣдомство и триклассното околийско училище въ Плѣвенъ.

Въ винарното-земледѣлческо училище, което сега има само два курса, се прѣподаватъ прѣдмети прѣимущественно по земледѣлието, винарството, скотовъдството и другитѣ отрасли на домашното стопанство. Постоянната коммисия се занимава живо съ въпроса да направи това училище съ три курса, на нѣманьето на учители—специалисти й прочи. Къмъ винарното училище сега се строи образцова пъба, гдѣто ще се произвеждатъ по осъвършенствуванъ начинъ разни видове вина. Има и единъ образцовъ чиѣликъ, въ мѣстностьта „Демиръ—кьой", 12 километра далечъ отъ градътъ, гдѣто отиватъ лѣтѣ ученицитѣ отъ винарното училище на екскурзия и на практически занятия по земледѣлието.

Всичкитѣ тия училища: окржжни, градски и селски, се посѣщаватъ отъ 14,344 ученици, отъ които 11,586 момчета и 2,758 момичета. Учителский персонелъ се състои отъ 105 учители и 38 учителки. Заплатата на

учителитѣ има за максимумъ цифрата 3,600 л., а за минимумъ 400 лева годишно.

За поддържанието на учителитѣ и училищата въ селата и градъть, за учебната 1890-91 г. сж прѣдвидени 130,120 лева, а за 1891-92 г.-149,664 л. 70 ст. Тия цифри сж извлѣчени изъ училищнитѣ бюджети.

Дѣтца, подлѣжащи на задължително учение, въ окржга има всичко 7177. Отъ тѣхъ сж посѣщавали училище само 3320 момчета и 1566 момичета. Процента на дѣтцата които не сж посѣщавали училището е 31·32%.

Отъ книгитѣ, които въ разни врѣмена е подарявало Министерството на Народното Просвѣщение, въ окржга сж образувани 15 училищни библиотеки. Въ тѣхъ се намиратъ и нѣкои вѣстници и периодически списания, доставлявани отъ суммитѣ по училищнитѣ бюджети.

Не всички училища сж удобни и не всички отговарятъ на цѣльта си. Прѣзъ послѣднитѣ години, напетина, въ нѣколко села се построихж здания по всички изисквания на училищната хигиена; но селата, които могжтъ да се похвалятъ съ такива училища, не сж много. Въ повечето села за училища сж приспособявани стари, вѣхти здания, слѣдъ като сж прѣтърпѣвали по-голѣми или по-малки поправки. И тия здания ще могжтъ да служятъ до тогава, до когато общинитѣ се замогнжтъ да си построятъ други, нови. Въ това отношение правителството обича да се притича на помощь. Тъй: то е отпустнало 25,000 л. на Плѣвенската Град. Община за постройка на ново училищно здание, 1,500 лева на с. Бѣсеничево за сграда

цѣлѣ 1500 лева на с. Б. Карагачъ и 1500 лева на с. Радиненецъ, за да доискаратъ почнѫтитѣ въ тѣхъ училищни здания. Отпустнѫти сѫ, освѣнъ това, и 8000 лева за поддържание на градскитѣ училища.

Взето изобщо, положението на окржга въ учебно отношение не е лошо. Едно сравнение между сегашното положение на училищата и онова, въ което сѫ се намирали отрано, ще извади на явѣ значителни подобрения подобрения въ избора на учителскій персоналъ, въ училищнитѣ пособия и помагала, въ вѫтрѣшната наредба, въ надзора, въобще въ всичко. Това е твърдѣ отрадно явление, което при благоприятнитѣ условия, които прѣдставлява новій законъ за народното просвѣщение, ще докара единъ день нашитѣ училища до положение да отговарятъ на всичкитѣ изисквания на съврѣмената наука.

Тамъ, гдѣто правителствената помощь, по едни или други причини, не е изисквана, Окржжния Съвѣтъ се е притичвалъ съ помощьта си, отдѣлвалъ е часть отъ своя бюджетъ и е подарявалъ на онія общини, които сѫ заявявали о врѣме; ще каже, както Министерството на Просвѣщението, така и Окржжнитѣ Съвѣтъ живо се старатъ за подобрѣнието на нашите народни училища въ материално отношение.

Спорѣдъ новия законъ за народното просвѣщение, въ всѣко окржжие има нарѣденъ учебенъ съвѣтъ - състоящъ се: отъ Окр. Управитель като прѣдсѣдатель, съ членове, мѣстнитѣ Училищенъ Инспекторъ, Окржжния *и Градския* Лѣкари. Прѣдсѣдателя на Окр.

Сѫдъ, Прѣдсѣдателя на Пост. Комиссия, Членъ-Секретаря на сѫщата комиссия, Градския Кмѣтъ, Старший учитель на училищата въ градѫ и пр. Тѣ сѫ задьлжени всѣки мѣсецъ, по покана на предсѣдателя на тоя съвѣтъ, да засѣдавать и разглѣждать нѣкои въпроси отъ важность за учебното дѣло. Такива засѣдания, въ кржгътъ на дьлжностите и правата, които имъ дава специялний законъ, е имало вече нѣколко, въ които сѫ се разглѣждали и класифицирали въ разряди учителите въ окржжието.

Добрата страница на тия учебни съвѣти ще може да се предѣли въ идущата година, понеже за сега прьвъ пьтъ се прилага новия законъ.

УЧЕНОЛЮБИВИ ДРУЖЕСТВА, УЧИЛИЩНИ БИБЛИОТЕКИ И ЧИТАЛИЩА.

Ученолюбиви дружества. По примѣра на други нѣкои градове въ отечеството ни, гражданките въ Плѣвенъ прѣзъ текущата година, съставиха женско дружество, подъ название „Развитие“, цѣльта на което е, умственното и нравственно развитие на женскийтъ полъ. Главний иниціаторъ на това дружество сѫ учителките отъ народните училища, подъ ржководството на Старшята учителка Г-жя Сакѫзова.— Дружеството е провьзгласено още прѣзъ мѣсецъ Май н. г. и има свой Уставъ.— Годишните вносове сѫ опредѣлени по 5 лева; то за сега брои повече отъ 60 членки, а капитала му възлиза на 1000 лева, събранъ отъ рѣдовните вносове, отъ волни пожертвувания на именни дни и отъ да-

дените литературни вечеринки прѣзъ истекшята зима отъ самото дружество.— По нататашна крачка да е направило дружеството за свойто урѣждание и да отговаря на назначението си, поне до сега, не ся вижда.— Прѣзъ истеклите мѣсеци е имало нѣколко засѣдания, но въ що и за какво сѫ се състояли, и какви рѣшения сѫ земали никому не сѫ извѣстни. Има се, обаче, надѣжда, че настоятелството, както и самите члѣнки, ще се погрижятъ за напрѣдъ щото дружеството имъ да почне да функционира рѣдовно. Ако гражданките сѫ почювствували дѣйствителната нужда отъ подобно дружество, съ благозвучното име „Развитие“, нѣма съмнѣние, че ще испьдятъ досегашното хладнокржвие, което се появи още отъ рано. Капризътъ и голѣмите честолюбия, прѣди всичко, трѣбва да стоятъ назадъ, прѣдъ благородната задача на почитаемите Плѣвенски гражданки; въ противенъ случяй, правото ще падне на оная страна, която би казала, че отъ „Развитие“ дружеството се обърнало на „Разнебитие“.

Училищни библиотеки.— Въ нѣкои отъ по главните села въ окржга сѫ съставени вече училищни библиотеки, числото на които възлиза на 15.— Находящите се въ тѣхъ книги сѫ повече подарени отъ Министерството на Просвѣщението. Библиотечнитѣ книги се намиратъ занемарени и расхвърляни изъ общинските канцеларии, съ една дума, грижята е била малка за уреждание на библиотеките. Отъ една страна честото смѣняване на учителите, отъ друга немарливостьта на настоятелствата още за дълго *ще ще пречятъ* на нѣкои домашни—учи-

лищни работи.— Но надѣждата нѣма да исчезне, щомъ Г-нъ Инспекторьтъ земе по добри мѣрки въ тоя случяй и спрямо училищните настоятели, и спрямо учителите, дьлжность на които е да пазятъ, кътятъ и нарѣждатъ училищний имотъ.

ГРАДСКОТО ЧИТАЛИЩЕ.

Читалището е основано прѣзъ 1888 година отъ члѣновете на дружеството „Съгласие". То Брой 120 члѣнове основатели и всѣкой отъ тѣхъ внася по 50 ст. мѣсеченъ влогъ.— Освѣнъ тия помощи и Градския Съвѣтъ отпуща по нѣкоя и друга пара ежегодно, съ които се доставятъ книги за библиотеката му и исплащание наема на помѣщението, както и прислугата.— Въ читалищната библиотека има всичко около 2000 тома разни книги.— Приематъ се 12 вѣстници, отъ които 9 български, 3 руски и 12 научни и литературни периодически списания.—

Читалището за сега не располага съ налични сумми, тъй като члѣновете му въ едно засѣдание, миналата година рѣшиха и купиха едно мѣсто, на което ще се построй читалищно театрално здание. Добра мисьлъ, наистина, тъй като градѫтъ се лишява отъ единъ публиченъ салонъ, но кога ли ще се осъществи, е неизвѣстно.— Спорѣдъ земеното рѣшение по постройката на зданието ще трѣбватъ най малко 100,000 лева, безъ купилото на мѣстото, за което тоже ще се израсходватъ повече отъ 25,000 лева.— Най цѣлесъобразно щеше да бъде, ако се постро-

[illegible] колкото е по скоро и по [illegible] такова, което да струва [illegible] и което дълго [illegible].

[illegible]

[illegible] имаше около 32 черк[illegible] и [illegible] 43 души свѣ[illegible]. — Духовното начялство се е [illegible] ще за 4-5 нови черк[illegible] [illegible] по при[illegible] [illegible] новорько[illegible] — [illegible] отъ учителите, чи[illegible] [illegible] писари. На отѣг[illegible] [illegible] свещеници държ[illegible] [illegible] пенсия.— [illegible] за важни въпроси мѣж[illegible] [illegible] материалното [illegible] духовностьта [illegible] да се по[illegible] [illegible] се появиха и [illegible] — Мла[illegible] [illegible] духовното [illegible] единъ отъ същи[illegible] [illegible] да се по пѣнува. [illegible] управлението на черквата има [illegible] [illegible] бѫдаще ще се отстранѧтъ.

Строгите мѣрки земани отъ духовното начялство спрямо многоженството и др. подобни на това, ще отстранѧтъ единъ порокъ, който неусетно се вмъкваше мѣжду населението. Административните власти въ окрѫга винаги са давали своето съдѣйствие тамъ, гдѣто се е имало нужда отъ него.

Случвали сѫ се нѣкои малки недоразумѣния, но тѣ сѫ се уравнявали тутакси; На-

примѣръ, духовната власть е искала отстраняването на нѣкоя мома или жена, отъ нѣкоя къща, гдѣто тя незаконно е отишла. Властьта е прилагала нѣкои срѣдства, но често пъти сж възниквали нови обстоятелства —непредвидени въ самите распорѣдби. Момата, или жената сж вземани и прѣдавани на родителите имъ; послѣдните не сж ги приемвали обратно повече отъ срамъ прѣдъ свойте съсѣди, или роднини.— Какво е трѣбвало по нататькъ да се направи? Да се предадьтъ обратно на духовните власти, подъ надзоръ; но и тѣ нѣматъ нѣкое особенно помѣщение за приемване на такива, и така, злото се е проявлявало въ нова форма и съ нови затруднения на властите.

За да се приведе въ испьлнение подобна распорѣдба и за да има тя извѣстно влияние и тяжесть прѣдъ други подобни незаконни жени, нуждно е висшето духовно начялство да намѣри срѣдствата, за едно по чювствително наказание на законопрѣстьпниците, което не може да бьде друго освѣнъ, устроявание на особенно помѣщение при нѣкоя черква, гдѣто да бьдатъ прибирани отстраняваните отъ чястни домове моми или жени.

ПЧЕЛАРСТВОТО ВЪ ОКРЖГА.

Въ отчета за 1889-90 година прѣдшествениците ми сж спомѣнали по нѣщо за пчеларството, указали сж на тогавашното му положение и сж препоржчяли нѣкои по рационални мѣрки за повдиганието и подобрението на тоя не малъкъ изворъ за поминжкъ:

посочи ли сж на късо за причините на постепенното отпадване на пчеларството и за да може да се види да ли отъ 1890 година до сега е напрѣдняло или обратно, рѣкохъ, да кажя и азъ неколко думи, които, ще бждатъ основани на прѣдварителни изучвания въ врѣме на обикаляннето ми по селата, както и отъ заключенията, които дава мѣстната Окр. Постоянна Комиссия.

Въ Плѣвенското окржжие, пчеларството си стои въ оная степень и положение, въ каквито ги е заварила и оставила 1890 година, безъ никакво подобрѣние, поради което произвежданнето на мѣдъ и восжкъ е незначително, тъй като рѣдко по селата ще може човѣкъ да намѣри въ нѣкои най много до 20-30 кошяри, които за слѣдующите години ще бждатъ намалявани по на 4-5 кошяри. Плѣвенското окржжие притѣжява всички условия за развъждание на пчелите. Нашите земледѣлци държятъ по нѣкой кошаръ и то само за едно удоволствие, отъ колкото да се цѣнжтъ благата, които могжтъ да се добиятъ отъ пчеларството.— Когато нѣкоя година благоприятствува за пчеларството ще чуешъ тукъ тамъ да се говори, че пчелите нея година били добри.

Обратно бива, ако годината е неблагоприятна, което става, когато продьлжителна суша владѣе, та или прѣзъ лѣтото, или прѣзъ зимата умиратъ отъ гладъ и болѣсти.

Дьлжность е на Окр. Съвѣтъ да обмисли начинжтъ за повдигание на пчеларството; дьлжность е и на пьтующия учитель, и отъ неговата дѣятелность ще може да се подтикне населението, защото, както спомѣнахъ по

горѣ, по нашите полета, ливади, градини, бахчи и лозя има толкова ароматически трѣви щото, пчелите винаги могьтъ да намѣржтъ да набѣржтъ изобилно мѣдъ и восжкъ. При тия благоприятни условия за отгледване на пчелите, тѣхното занемарено и лошо гледание не ни дава друго освѣнъ загуба, която достига до значително количество.— Нѣма ни най малко съмнѣние, че при едно по внимателно и по добро отглѣдване пчелите ще достигнатъ да бьдатъ много полѣзни, особено за помалкитѣ землевладѣлци. Пресмѣтнато, като какво количество се произвожда мѣдъ и восжкъ въ окржга, ще видимъ, че е недостаточно да покрий поне нуждите на самото население; пресмѣтнато също въ всичките окржзи на княжеството, ще даде недоимжкъ една завидна цифра, която иде отъ вьнь и за която се изнасятъ сумма парички.

И колкото кошари има въ селата на двѣте околии, Плѣвенска и Луковидска, споредъ добитите ми свѣдения, тъзгодишната реколта е добра и роението на пчелите е било плодотворно. Но кой ли глѣда на мѣдъ и восжкъ, имами ли нѣкаква смѣтка въ икономическия си животъ та настоявами да бждемъ взискателни за единъ продуктъ за селянина, който е повече модеренъ, отъ колкото да му бьде насжщенъ? Забѣлежено е проче е и това, че мѣдъ и восжкъ се произвежда въ онова селско семейство, въ което, слѣдъ като са распредѣлени всички ступански работи, кой за орачъ, кой овчяръ, кой ханджия или нѣщо, като терзия, бакалинъ, крьчмаринъ, па ако е артисалъ нѣкой старецъ, ба-

ща или дѣдо, та некадьренъ за друга работа, тамъ ще чюешь за пчеларство, защото стареца се занимава, съ тая лѣгка работа, която никакъ не се числи въ смѣткитѣ на домакинството.

Въ заключение ще прибавя още една мисѫлъ за причините по които пчеларството не може да напрѣдне и тя е: „До когато широките пространства на дѣвствени земи се намиратъ въ расположение на населението и всяка година се разработватъ нови земи, до тогава не само пчеларството ще се счита като не нуждно занятие въ ступанский животъ, но и скотовьдството, слѣдъ нѣкоя година, ще видимъ да отпадне“.

ПАШКУЛИ.

Както пчеларството, така и произвеждание на пашкулите сѫ нѣща, отъ които както спомѣнахъ по горѣ населението малко очаква облаги.— Положително може се каза, че населението въ Плѣвенско не се занимава съ отхранвание на буби, съ исключение на малко къщи въ селата на Плѣвен. околия, а повече въ Луковидската. Сѣмето се доставя посрѣдствомъ Финан. Министерство и се раздава чрѣзъ кмѣтовете. Реколтата на пашкулите прѣзъ послѣдните двѣ години е била слаба и незначителна, тъй като износъ за вьнь не е имало, а колкото за домашно употрѣблѣние.

Пазарнитѣ цѣни сѫ били отъ 1.50 до 2 лева килограмма.—

Спорѣдъ мнѣнието на Окр. Пост. Комисия *можило* да се даде потикъ за развьжда-

ние въ по голѣмъ размѣръ на бубите, ако се приложятъ тия срѣдства:

1) Окр. Съвѣтъ да постановилъ щото всѣко домакинство да посажда въ нивята и въ дворовете си черничеви дървета, които да се раздаджтъ отъ окр. разсадни градини.

2) Нуждното бубено сѣме да се раздавало за нѣколко години, било отъ Окр. Съвѣтъ или отъ държавата даромъ и на самите домакинства, които се ангажиратъ да произвеждатъ пашкули, а не какго сега се върши отъ общин. кмѣтове и др. спекуланти: да заплащатъ на държавата сѣмето и тѣ сами да го раздаватъ на населението, съ условие щото, то, населението да получява само ½ отъ произведените пашкули, а другата ½ да дава търговецу; въ случай че производителя иска да продаде и свойта часть, да нѣма право другиму да продава освѣнъ на сжщия сѣмераздавачъ и то съ извѣстни отстъпки. По тоя начинъ на експлоатация, естественно е, че трудьтъ се не заплаща, отъ което производителите постепенно охладняватъ и почватъ да търсятъ други занимания.

3) Произведените пашкули отъ раздадените по горния начинъ сѣмена, да се закупватъ двѣ до три години на рѣдъ отъ Окр. Съвѣтъ или прѣпоржчянъ отъ нѣго честенъ търговецъ. Тѣзи били срѣдствата на които можело да се расчита за повди ание на копринарството въ окржга.

Сега да ли посрѣдствомъ прѣпорьчянните отъ Пост. Комисия мѣрки ще се породи желание въ населението да се завземе по сериозно за повдигането на копринарството, азъ немога да опредѣля.— Истина, е че нѣ-

кои търговци злоупотрѣбляватъ съ производителите и послѣдните иматъ причини да охладняватъ постепенно и да се измъкватъ мъ́лкомъ отъ спекулантските рьцѣ, въ врѣда на своятъ собственъ поминжкъ. Може би да бъда излъганъ въ разсжжденията си по тоя въпросъ, но вѣрвамъ; щото, копринарството пó ще може да се повдигне въ побалканскитѣ села, гдѣто земята е по тѣсна и гдѣто полските работи сж по малко и нѣматъ други занимания, отъ колкото да очаквами сериозенъ трудъ по копринарството тамъ, гдѣто хората располагатъ съ богати земи, и гдѣто вниманието е обърнато повече въ разработванието имъ.

ЛОЗАРСТВО.

Въ доклада на предшественниците ми отъ миналите години, сж приведени приблизително въ извѣстность числото на работните лозя въ Плѣвенското Окржжие, въ което число не влизатъ градските лозя. Отъ 1890 година до сега има новопосадени лозя тъй щото, числото имъ е повече порастнало, отъ колкото да се намали.— Прѣзъ истекшята година имаше изобилие отъ гроздѣ, поради което и цѣната на вината не е била голѣма. По списъците въ гр. Плѣвенъ има лозя околу 11,677 дюлюми и набраното вино е възлизало на 333,628 оки, половина отъ което се е употрѣбило въ градж, а другата половина изнесено на вънь въ други окржзи и продадено отъ 3 до 4 лева ведрото, т. е. 12 оки. Тая година обѣщаваше чюдесенъ берѣтъ на гроздие, но отъ една страна градо-

битнината, отъ друга басарата, нарѣчена мана, попрѣчиха и развалиха даже и това, което бѣ останало; на много мѣстности шумата на лозята още прѣзъ мѣсецъ Юлий и Августъ съвършенно изсьхна и главините останаха голи, отъ което и гроздѣто изсьхна и се съсипа.

Лозарството въ градж съставлява единъ отъ съществените поминжци на жителите. Окржжний Съвѣтъ по рано се е завзелъ за повдигание на тоя артикулъ и е открилъ специялно училище по винарството, при което сега се строи, и тъзи есѣнъ ще се довърши, нуждната изба за правение на вино така, както съврѣменната наука прѣпоръчва.— Сждове, както и различни други принадлѣжности по винарството, сж порьчяни и нѣкои отъ тѣхъ вече доставени, и така прѣзъ настоящата есень първь пьть ученицитѣ отъ мѣстното винарско училище ще иматъ възможность да практикуватъ.

По причина на слабата реколта на гроздѣ, старитѣ вина още отъ сега се покачиха и се продаватъ съ добри цѣни, 40 ст. килограмма, така щото недоимака или загубите отъ градобитни и други повреждания по лозята ще се подпьлнятъ.

Не само гражданитѣ въ Плѣвенъ, но и поселата населението съ охота разработватъ нови мѣстности за лозя.— Въ идущата година ще може да се узнае течното количество на лозята въ декари, тъй като измѣряванието имъ е поченато отъ мѣсецъ Юний т. г. и до сега продьлжява.

ФИЛОКСЕРАТА

ВЪ ПЛѢВЕН. ОКРЖГЪ.

Миналата година прѣзъ мѣсецъ Юний тукашната Окр. Пост. Комиссия, щомъ се научи, че лозята на с. Бреница (Бѣлослатин. околия) сж заразени отъ филоксерата веднага командирова тукашний Стар. учитель на Винар. училище, Г-на Емфиеджиева, да провѣри да ли наистина съществува тоя бичь на лозята въ съсѣдния намъ окржгъ и слѣдъ това да ревизира лозята на всичките села отъ Плѣвенско — расположени по край р. „Искрь“, за да не би нѣкои отъ тѣхъ да сж се заразили, понеже сж съсѣдни на първите, Бренишките.

Отъ заразените пунктове, които бѣ обхванала филоксерата въ Брѣнишкитѣ лозя, се виждаше, че заразата не е била прѣнесена въ тѣхъ по рано отъ три—четири години.— Благодарение на бързото распорѣждание и слѣдъ едно грижливо констатирване, освѣнъ въ селото Мьгьовени, Плѣвенско, гдѣто филоксерата се е вмъкнала и заразила 71 дюлюми лозя, които веднага бидоха искоренени, другадѣ не се е появила.

Понеже мѣрките, които сж били земени за искоренявание заразата въ Бренишките лозя, не сж били до тамъ сериозни каквито прѣпоръчва практиката, за туй Г-нъ Емфиеджиевъ, учителя по винарството, въ рапорта си до Пост. Комиссия, мѣжду другото, е капилъ послѣдната да моли Министерството за да се зематъ по крути мѣрки, за прѣдпрѣдвание злото.

И отъ управлението, и отъ Пост. Комисия своеврѣменно бѣ донесено до Финан. Министерство, което не закъснѣ да делегира двама ревизори, а именно Г. Фетваджиевъ, съ Г. Кузмова, които грижливо провѣриха градските лозя, но за добра честь, филоксерата не се указа, жителите на градъ Плѣвенъ до сега не сж прѣтърпели и поднесли никакви жертви, прѣдъ настоящия и бждащия опустошитель на единъ отъ главните поминжци на Плѣвенци.

Жъртвите прѣдъ цѣлия окржгъ сж поднесени отъ Мьгьовенчени; тѣ останаха безъ лозя, тамъ се зеха най сериозни мѣрки, противъ всички хули и заплашвания, отъ страна на лозарите, които имаха нещастието да видять тѣхния дьлгогодишенъ трудъ разоренъ, опустошенъ отъ наети за цѣльта работници. Но благодарение на Министерството на Финансить потерпѣлите не бидоха съвсѣмъ изулирани: стойностьта на всѣко лозе се заплати отъ дьржавата. Така или инакъ, лозарството въ Плѣвенъ е вече застрашено и ако се не приложять всички теоретически и практически мѣрки за въ бждаще, нѣма съмнѣние, че строящата се Винар. избж, която тая година ще се свърши, нѣма да послужи за друго освѣнъ за складъ на бира, която върви да замѣсти нашитѣ вина.

Прѣдъ видъ на голѣмите нужди съ малкия бюджетъ на съвѣта, Окржжната Постоянна Комиссия не ще може да попрѣчи на филоксерата. Тукъ се изисква помощьта на дьржявата, на Финан. Министерство; внимавание на онова отдѣление при това Минис-

търгъ, който носи имѣто: „Отдѣление за земледѣлието и търговия".

ТЮТЮНЪ.

Тютюна, който се произвежда въ нѣкои села на Плѣв. окръгъ не може да се счита за поминъченъ артикулъ на населението, защото начинътъ на обработването му е съвършенно примитивенъ и никакъ не интересува нашия земледѣлецъ, та и приготвяние на почвата става безъ внимание, отъ което естественно слѣдва да се произвежда недоброкачественъ тютюнъ.

Колкото е желателно обработването на това общеупотрѣбително растение, което не малко ще способствува за повдигането на нашето земледѣлие изобщо, толкова повече остава безъ всѣко внимание.— До преди Руско-Тур. война, тютюна, въ некои турски села на Луковид. околия е живо интересувалъ обработвачите му и добрѣ ги е награждавалъ, но съ постепенното изселяване на тур. население и тоя артикулъ на нашята агрикултура е на отпадване и почти занемаренъ.

Слѣдующите свѣдѣния най ясно ще ни покажатъ за положението на това растение:

Въ Плѣвен. околия, прѣзъ 1891 год., е имало посѣти тютюни всичко на всичко въ 10 села отъ 41 тютюнопроизводители и на пространство 113 ¼ декари, а добитий тютюнъ възлиза на 1974 килограмми.

Въ Луковидската, гдѣто и по рано е произвежданъ тютюнъ въ по голѣмъ размѣръ, и миналата година е посѣто, въ 20

села, отъ 151 производители на едно пространство, отъ 192 декари и е получено 3290 килограмми.

Произведений тютюнъ по качеството си е до толкова доленъ щото, самите фабриканти недаватъ по голѣма цѣна отъ 50 ст. за килограмма. Исключение прави само селото Бѣжаново, гдѣто горѣ-долу се произвежда нó доброкачественъ тютюнъ, който се цѣни отъ 80 ст. до 1 л. 50 ст. килограмма.

Като се вземе въ съображение ползата, която извличя населението въ Плѣвенско отъ произвеждание на тютюна, въ сравнение съ глобите, които му се полагатъ за нарушение закона, ще си състави человѣкъ понятие, че е по добрѣ да се запрѣти всѣко садение на тютюна.

За да освѣтля както правителството, така и окржжните съвѣтници за врѣдата на населението отъ саденето на тютюна, ще се основа на издадените постановления отъ повѣренното ми управление прѣзъ 1891 год. върху онѣзи тютюнопроизводители, които сж нарушили закона — Такива постановления сж излѣзли отъ канцеляриятa ми на брой 247 само за Плѣвен. околия, и глобата, която тютюнопроизводителите ще трѣбва да платятъ, вьзлиза на крьглата сумма 61,650 л. 27 ст., а въ Луковид. околия само 795 лева 45 ст., по силата на пѣтъ постановления.

Причинитѣ на такава голѣма глоба произлизатъ отъ това, че отъ освобождението ни до 1891 година колкото тютюнъ е билъ произведенъ въ окржжието, никаква провѣрка не е било правено отъ надлѣжнитѣ власти, които да узнаятъ поне, да ли тютюня е

испушенъ, или пакъ е продаденъ на фабриканти. При провѣряване на тютюните отъ Финан. наглѣдници, и при намѣрване дефицитъ, за свое оправдание, земледѣлците са посочвали на това растение като цѣлително за добитака и тамъ го израсходвали, но спорѣдъ мѣнъ, по вече може да се допустне, че тютюна по немарливость се е разнасялъ по таваните и подгизнувалъ отъ влага цѣли 10 12 години и ставалъ не годенъ за нищо, отъ колкото да е израсходванъ по цѣрение на добитъкъ и пр.

Прѣзъ настоящата 1892 година управлението е издало само 16 постановления спрямо нарушителите на закона отъ Плѣвен. околия и глобата възлиза на 1,157 л. 31 ст. Издадени сѫ още и други 14 постановления, съ които е било запретено въ течение на 3 години, на нѣкои земледѣлци да не се занимаватъ съ садение на тютюнъ.

Като се иматъ прѣдъ видъ мотивите, които изложихъ по горѣ за глобитѣ по нарушение закона за тютюните и за да се расчисти и правителството, и населението единъ пьтъ за винаги, на мнѣние съмъ, глобите до 1891 год. включително, да се опростятъ, и слѣдъ това да се приспособява всичката строгость на закона за тютюните, иначе, констатирано е, че немогътъ да се исплатятъ, а да се замѣни глобата съ затворъ освѣнъ че нѣма да се добие нѣкаква полза, но ще се спропастѫтъ цѣли земледѣлчески семѣйства, понеже нѣкои сѫ обложени съ повече отъ 1200 лева глоба, която за да исплатѫтъ, трѣбва всичкий си имотъ да продадѫтъ и пакъ нѣма да покрилѫтъ исканата сумма.

Прѣзъ настоящата 1892 год. сж посѣти тютюни въ Плѣвенската околия 41 дек. и приблизително ще се набере 2,100 к., а въ Луковитската сж посѣти 168 дек. и приблизително ще се добие 8,700 килограмма, или всичко: 10,800 кил. отъ 209 декара.

РАПИЦА.

Тази година е третата, отъ какъ рапицата е станала извѣстна за населението въ Плѣвен. окржжие.— Преселенците Банатчане въ Свищовско и тукъ дадоха поводъ на малко извѣстното това растение и сега виждаме въ всѣко село почти и на двѣте околий да се практикува обработвание на рапицата и то съ голѣмо напрѣдварвание и охота.— Отъ начяло, нашите земледѣлци, като незнаеха богатата полза, която рапицата може да имъ доставлява, съ недовѣрчивость гледаха на тоя клонъ отъ земната производителность.— Богатото възнаграждение, което се получи на тържищата отъ произведената въ миналата година рапица, тая година мнозина накара да направатъ опити, и засѣха повече отъ колкото миналата година.

Прѣзъ есеньта и пролѣтьта рапицата обѣщаваше чюдесно изобилие, но проливните дьждове осуетиха надѣждите на земледѣлеца; на едни мѣста, особенно въ Луковид. околия, рѣката „Златна Панига“ затлачи въ нискитѣ мѣста цѣли пространства, а въ по високите както рапицата, така и другитѣ сѣидби неможиха да се приберьтъ о врѣме; тамъ гдѣто рапицата бѣ пожьната и чакаше

за вършидба, изрони се и остана по гумнана (харманите) безъ да се прибере нѣщо отъ нея.— При всички тия природни неудобства, пакъ прѣзъ настоящата година Плѣвенский окржгъ е произвелъ 332,458 килогр. рапица, когато миналата 1891 година е било добито всичко на всичко 93,170 килограмма, гдѣто ще се рече съ една разница, въ повече, на 239,288 килограмма отъ миналата година.

Отъ сравнението, което направихъ, наглѣдно се вижда, до колко е било напрѣдварването на нашите земледѣлци, които постепенно се стараятъ за усвояването на още една агрикултурна производителность, която богато ще награждава трудътъ на нашия орачь.

ОРИЗЪ.

Сѣянието на ориза не е напрѣднало. Освѣнъ въ селата Дарманци и отчасти Торосъ, Луковид. околия, гдѣто и прѣминалата година сж били посѣти нѣколко декара, на друго мѣсто нѣма.— Произведений оризъ е доста добръ за употреблѣние, но инициативата за произвеждането му въ други села не ся е появила, ако и да е имало най добри и сгодни условия.— Естественно е, че навикътъ не е станалъ общь, но съ течение на врѣмето и тоя артикулъ постепенно ще се въведе въ нашия ступански икономически животъ.

Сусамъ, анасонъ, памукъ, афионъ и други подобни въ Плѣвенско сж не извѣстни и *произвеждатъ*. Едни казватъ че кило-

матическите условия били главната причина за не произвежданието на тия растения, които изискватъ мѣгкъ и юженъ климатъ. Тъй или инакъ, до сега не е направенъ поне единъ опитъ, който би открилъ същинската причина и чрѣзъ когото би могло да се провѣржтъ прѣдположенията.

ГРАДИНАРСТВО.

Градинарството е едно отъ занятията, които иматъ успѣхъ въ нашето окржжие. Историята на неговото разработване ни го показва най-напрѣдъ като единъ маловаженъ, несамостоятеленъ отрасълъ отъ земната производителность. Тъй напр., нѣколко години прѣди Русско-Турската война, градинарството не е било особенъ занаятъ, отъ дѝбивътъ на който исключително или прѣимущественно да се прѣхранва человѣкъ. Не. Въ отдѣлни земледѣлчески сѣмейства, покрай другитѣ полски работи, нѣкои сж засѣвали малки пространства зеленчукъ, отъ който въ всѣко врѣме на годината се осѣща нужда. Разбира се, начина на придобиваньето, както и начина на разработваньето сж биле тогава твърдѣ примитивни. Хората сж работили градини, често пжти не по-голѣми отъ една лѣха, само за своя потрѣба, а не за печалба; а отъ това лесно може да се разбере, че и добиванитѣ продукти не сж се отличавали съ разнообразие. Довежданьето на тая отрасълъ до положението ня самостоятелно занятие се дължи повече на градинаре отъ чужди окржзи, особенно на Костурчане отъ Македония и Лѣсковчене, които първи сж раз-

брали и оцѣнили полезностьта му. Тѣ най напрѣдъ сѫ посветили всичкитѣ си грижи на градинарството и за прѣхраната си сѫ облѣгнали на тоя занаятъ. Опита, разбира се, е билъ сполучливъ. Заедно съ примѣра и инициативата външнитѣ градинаре сѫ донесли тукъ и нѣкои нови сѣмена, които по-рано не сѫ биле извѣстни на мѣстнитѣ производители.

Въ сегашно врѣме, градинарството, като самостоятеленъ занаятъ, докарва прѣхраната на не малко работнически сѣмейства въ градътъ и окржга. Неговото разработванье има и тая добра сетнина, че населението полегка-легка свиква съ истината, че агри-культурнитѣ произведения, за каквито можемъ да вземемъ и градинарскитѣ, възнаграждаватъ по-добрѣ трудътъ. Това се потвърждава отъ постепенното нарастванье пространствата на градинитѣ. Тъй, прѣзъ 1891 г. въ окржжието е имало 4067 декара съ градини, отъ които 3437 декара въ Плѣвенската окслия и 630 въ Луковитската. Частно гр. Плѣвенъ е ималъ 957 декара, които сравнени съ численностьта на населението и градинитѣ въ окржга, показватъ, че градското население консомира повече зеленчуци отколкото селското. Нетрѣбва да се забравя и това обстоятелство, че значителна часть градински продукти се вкарватъ въ градътъ отъ градинитѣ на Никополската околия.

Въ селата важно за отбѣлѣзванье е това, че, съ редки исключения, градинитѣ и до днешенъ день не сѫ занаятъ на отдѣлни

Тамъ първоначалното обработванье е

ю. Въ градътъ, както казахъ, гради-

ната е вече срѣдство за прѣпитаванье. Въ обработванието се забѣлѣзватъ два начина: сѣмейно частното и съдружественното.

Въ окржжието сега се добиватъ слѣдующитѣ градинарски продукти: моркови, цѣлина, картофи, зеле мѣсечно и есенно, цвѣкло, бамя, грахъ, домати червени и сини, разни видове пиперки, лукъ, арпаджикъ, чесънъ, празъ, ряпа бобъ и лѣща. Тия продукти се продаватъ по слѣдующитѣ цѣни:

Н-о по рѣдъ	ВИДЪ	Мѣрка	Цѣна	
			лева	ст.
1	Моркови . . .	1 кил.	—	10
2	Цѣлина	„	—	05
3	Картофи . . .	„	—	15
4	Зелье	„	—	15
5	Цвѣкло	„	—	05
6	Бамя	„	—	20
7	Грахъ	„	—	10
8	Домати червени .	„	—	05
9	Патладжени сини.	„	—	10
10	Пиперки червени.	„	—	05
11	„ зелени. .	„	—	05
12	Лукъ	„	—	05
13	Празъ	„	—	05
14	Ряпа	„	—	05
15	Чесънъ	100 глави	—	60
16	Бобъ	1 кил.	—	30
17	Лѣща	„	—	40

Градинаретѣ не всѣкога продаватъ съ пари. Трампата и до днешенъ день е запазена у тѣхъ. Есенно врѣме, слѣдъ като се прибере всичко отъ полѣто, тѣ тръгватъ съ кола по селата, гдѣто още нѣма градини, или гдѣто имѣющитѣ сѫ недостатъчни, и продаватъ произведенията си въ замѣна на жито, ечмикъ или кукурузъ. Двѣ мѣрки отъ дребнитѣ продукти се даватъ за една мѣрка храна. Мѣрката е въ обемъ, а не въ тегло. Тоя начинъ на търгуванье, не ще съмнѣние, е повече износенъ на продавачитѣ отколкото на купувачитѣ.

Въ градинарските съестни прѣдмѣти се числи бобътъ и лѣщата като варива. Прѣзъ миналата година е било посѣто около 2,307 декара, отъ които 2,036 въ Плѣвенската и 271 декара въ Луковидската околия. За забѣлежване е, че въ Плѣвенските градини много вирѣе и зелѣето: една глава дохожда до 25 килограмма.

Тази година, по причина на градобитнината, мнозина градинаре напустнаха наетитѣ отъ тѣхъ градини и потърсиха другадѣ поминѫкъ.

ЗЕМЛѢДѢЛИЕТО ВЪ ОКРѪГА И ОБРАЗЦОВИЙ ЧИФЛИКЪ.

Да спомѣнувамъ, че земледѣлието е главния поминькъ на населението въ окрѫга, би значило да приповтарятъ онѣзи същи мисли и взглядове, които се приповтарятъ всѣка година и които сѫ отбѣлѣзани въ годишнитѣ отчети на предшественниците ми отъ миите години.— Никакви измѣнения или

нововедения не сѫ направени по усовершенствуванието на землѣдѣлческата работа; тя си остая въ същото положение, а това, може би, да се продължи и още нѣкоя и друга година.— Достойно е да се отбѣлежи само това, че по рѣшение на Окр. Съвѣтъ миналата година, Пост. Комиссия достави за смѣтка на всѣка община по единъ два плуга „Флотеръ“ отъ системата „Рицаки“, като най лѣгки и най подходящи. Тѣзи плугове се доставиха и занесоха на Образцовий Чифликъ, отъ гдѣто всѣко село или община да си ги земе.— Причините за това распорѣждание на Пост. Комиссия, плуговете да се не испращатъ направо по селата, а да се взематъ отъ Чифлика, има свойто практическо значение.— На Чифлика се прави опитъ съ тѣхъ въ присьтствието на делегирания отъ селото земледѣлецъ, за да се запознае съ чяститѣ и съ употрѣблението на новото „Орало“, безъ която мѣрка то на много мѣста ще да гние и раждясва подъ стрѣхата на общин. канцелария, безъ да бѫде употрѣбено.— Тая система плугове очевидно почнаха да се харесватъ на селяните, защото сѫ легки, практични и свободно могътъ да се теглятъ отъ единъ чифтъ волове. Мнозина тая пролѣтъ си порьчаха и доставиха отъ тѣхъ и плугътъ ще замѣсти вече първобитното „Орало“ и то слѣдъ малко години.

Отъ начяло на годината сѣидбите въ Плѣвенско обѣщаваха изобилна жътва, но постоянните проливни дъждове осуетиха надѣждите на земледѣлеца и най на края се намѣрихми изненадани отъ дрѣбнитѣ храни, които по качеството си нѣмогѫтъ да се на-

рѣкьтъ добри и на тяжесть сж съвсѣмъ лѣгки. Проливните дьждове даже поврѣдиха и на това, че жътвата закьснѣ, неможихж да се приберьтъ храните на врѣме, когато сжсѣдната намъ Романия распродаде съ скьни цѣни своите храни на Европейските тържища тогава, когато ний почнахми вършидбата.— Дъждовете помогнаха само на сѣната и кукурузите и смѣло мога да кажя, че ний имами тая година кукурузъ три пьти повече отъ миналата година; той е, който горѣ долу радва трудолюбивия земледѣлецъ и на него се има надѣжда.

Плѣвенский Окр. Съвѣтъ съ Постоянната си Комиссия се е завзелъ сериозно за подобрѣние земледѣлието, лозарството и скотоводството, та затова се е и нагърбилъ съ устройството на единъ образцовъ чифликъ, който да служи за примѣръ на земледѣлците и скотоводците.

Народното Събрание, съвмѣстно съ правителството, се притекоха на помощь и съ това още повече насърдчиха инициаторите на Образцовий Чифликъ, за образуванието ня който Дьржавата отпустна около 2,000 дюл. земя отъ суватътъ „Демиръ кьой“, който се намира 12 километра на далечъ отъ гр. Плѣвенъ, при р. „Вить“ и мѣжду селата: Мьртвица, Дол. Митрополия, Марашки Трѣстеникъ. Първоначялно и то прѣзъ н. г. се разработиха около 700 дюл. земя, отъ които 260 дюл. бѣха засѣяни съ пролѣтни храни, списъка на които ще дадемъ по долу, а останалите ще се засѣватъ за идущата година; чясть отъ останалите свободни земи, *ще служи за* ливади, а другата за пашя на

образцовия чифлишки добитькъ.

Управлението на Чифлика за сега е повѣрено на Г-на Ив. Бояджиева, който е вършилъ сѫщите работи и въ Садовското училище,; той има и още единъ свой помощникъ, който завѣдва домакинската чясть, съ нуждното число постоянни слуги.

Разноските за заплати на служящите, за купувание на разни орѫдия и машини по земледѣлието, за доставяние отъ вънъ различни сѣмена за посѣви и добитькъ за подобрение скотоводството и земледѣлието възлизатъ за сега на 10 хиляди лева. За да отговори на назначението си Чифлика, повидимому има нужда да се увеличи пространството на земята му: да му се придаде и оная чясть, отъ около 1000 дюлюма, която остава дьржявна и гдѣто околните селяни постепенно ще я заграбватъ, то поне да се даде въ расположение на Чифлика за посаждание на гора, тъй като миналата пролѣть сѫ насадени около 4,000 дьрвчета: акации, брѣстъ, липа, осенъ, черници и круши, които сполучливо се хванаха.

Освѣнъ тия посадени дьрвчета, въ разсадника на Чифлика сѫ поникнали повече отъ 30,000 дьрвчета посѣяни отъ разни сѣмена доставени отъ странство.— Направени сѫ порьчки за доставката на разни хлѣбни растения, каквито тукъ нѣма.

Въобще, Пост. Комиссия съ Окрѫжния Съвѣтъ грижливо сѫ се завзели за нарѣждането на Чифлика. и въ такъвъ случяй правителството не трѣбва да се скъпи въ отстъпванието и оная чясть земя за която спомѣнахъ по горѣ.—

За подобро освѣтление върху сегашното положение на Чифлика, прилагами и слѣдующите описи, отъ които ще се види съ колко добитъкъ располага и какви машини по земледѣлието сж приспособени.

ОПИСЪ

На машинитѣ и орждията, които се намиратъ при Плѣвенский Окржженъ Образцовъ Чифликъ „Демиръ—Кьой“.—

Н-о по рѣдъ	Числото на машинитѣ и орждията.	Наименование на предмѣтитѣ.	Забѣлѣжка.
1	Една	Машина вършачка	
2	«	« Геопелъ на вършачк.	
3	«	« Жътварка	
4	«	« Вързалка	
5	«	« Косачка	
6	«	« Сѣно-Събирачка	
7	«	« Сламо-рѣзачка	
8	«	« Широко-Сѣячка	
9	«	« Редо-Сѣялка	
10	«	« Вѣячка	
11	четири	Грани	
12	петъ	Плуга (стара система)	
13	три	Плуга двоеломежни	
14	петъ	Плуга «Флотеръ», малки	
15	три	Плуга окопователни	

ОПИСЪ

На пролѣтнитѣ посѣви при Плѣвенскій Окржженъ Образцовъ Чифликъ „Демиръ—Кьой“ прѣзъ 1892 година.—

Н-о по рѣдъ	Видътъ на храните, съ които е засѣто пространството.	Засѣтото пространство въ		Забѣлѣжка.
		декаръ	аръ	
1	Царевица Европейска	10	—	
2	« мѣстна	135	—	
3	Овесъ (обикновенъ)	30	—	
4	Бостанъ (отъ разни видове сѣмена)	17	—	
5	Просо (обикновенно)	26	—	
6	Кръмна ряпа	8	—	
7	Бобъ (обикновенъ)	2	2 1/2	
8	Бакла (обикновенна)	—	5	
9	Картофи	—	7 1/2	
10	Просо (Европейско)	—	3	
11	Борчакъ	5	7 1/2	
12	Леща (обикновенна)	2	2 1/2	
13	« (Брашовска едра)	—	1	
14	Бобъ (Европейски)	—	1	
15	Грахъ (Европейски)	—	1/2	
16	Дини, пжпища, и краставици (Европейски)	—	2	
17	Лукъ червенъ, бѣль, спанакъ, миродия и др. градинарски зеленчуци отъ мѣстно произвѣдение	—	3	
18	Гричиха, медоносно растение	1	2 1/2	
	Събрани	239	8	

	Пренесени	239	8
19	Разни медоносни трѣви Европейски	—	3
20	Пипиниера, засѣта съ семена отъ разни горски дървета	2	1 1/2
21	Детелина червена (Европейска)	—	2
22	Лукъ червень (Европ.)	—	1/2
23	Моркови (Европейски)	—	1/4
24	Гора посадена отъ акация	18	—
25	Тикви отъ разни видове и проче	5	—
	Всичко обраб. пространство	265	5 1/4

СПИСЪКЪ

На добитъка, който е собственность на Плѣвенската Окр. Постоянна Комиссия и се намира при Плѣвенский Окр. Образцовъ Чифликъ „Демиръ—Кьой“.—

Н-о по рѣдъ	Броя на добитъка	Наименование на добитака.	Забѣлѣжка.
1	4	Жребци	
2	1	Конъ впрегатенъ	
3	2	Кобили яздитни	
4	3	Крави: 2 мѣстна пор. и 1 унгар.	
5	2	Юнци, единий порода унгарска	
6	1	Теленце малко, женско	
7	1	Даначе мѫжко, на 1 година	
8	1	Бикъ, смѣсъ отъ порода унгарска	
9	6	Волове впр. за работа, пор. тукашна	
10	18	Овце сегмалъ, Карнобатска порода	
11	2	« ялови « «	
12	4	Овни (празове) « «	
13	5	Шилета мѫжки « «	
14	15	« женски « «	
15	12	Агнета мѫжки « «	
16	6	« женски « «	
17	24	Овце мѣстна порода	
18	1	Овенъ (празъ) « «	
19	9	Агнета женски « «	
20	15	« мѫжки « «	

ПРАВИТЕЛСТВЕННИ СОВАТИ ТѢХНОТО ПРОСТРАНСТВО И ГОДИШНИЯ ОТЪ ТѢХЪ ДОХОДЪ.

Освѣнъ селските общин. пасбища, държавата притѣжава свои пасбища наименувани „Совати“.— Въ първите пасьтъ безплатно общинските добитъци, а въ вторитѣ купенъ търговски добитъкъ, който отпослѣ се продава за кланѣ. Ето по главните суввати, които се намиратъ въ повѣренний ми окржгъ.

Н-о по редъ	Наименование на соватите	Гдѣ се намиратъ	Какво е пространството имъ	Колко е годишния имъ наемъ
1	„Боювъ Геранъ“	Г. Митрополи.	7000	2210 л.
2	„Вълчовицъ“	„ „	5000	711 „
3	„Батловецъ, Орта Бунаръ, Чешме соватъ“	Орѣхов.	18,000	3509 „
4	„Башча Арда“	„	1500	560 „
5	„Ченгене сарай и Свирчя“	„	12,000	3253 „
6	„Чешме соватъ“	Рибенъ	7000	1460 „
7	„Черешовецъ“	„	8000	1806 „
8	„Сазлж Соватъ“	Брънлянница	5500	2214 „
9	„Чяллж Соватъ“	„	4000	155 „
10	„Гърнецъ“	Славов.	3500	1425 „
		Всичко:	59,500	17,303

ЗАНАЯТИ.

Слѣдъ земледѣлието, лозарството и скотоводството, които съставляватъ главния поминькъ и търговия въ окржга, идатъ разните занаяти, които допьлнятъ тоя поминькъ.

По главни отъ занаятитѣ въ Плѣвенско сж: Железарството, Столарството, Кожухарство, Бакърджилькъ, Бояджилькъ, Табакльк ъ, Сарачлжкъ, Сапунджийството и прочие. Нѣкои отъ тия занаяти значително сж се подобрили и подпьлнятъ нуждите на населението, напримѣръ, железарството отъ день на день напрѣдва; тукъ отъ него се изработватъ разни мобели. За подобрѣнието на тоя занаятъ се дължи отчасти и на инициативата на самитѣ граждани отъ сжщия еснафъ, но и на Окр. Съвѣтъ, който, на своя смѣтка, е издьржалъ единъ стипендиянтъ дору въ Германия, който се е върналъ и изработва твьрдѣ хубави нѣща.— Столарский занаятъ също удовлетворява нуждитѣ на окржга. Изработените масси, библиотеки, шкафове за дрѣхи и канцелярски книжя, както и разнообразните корнизи за пердета и други украшения не отстьпватъ въ нищо на ония, които се донасяха, по рано отъ странство, дѣто ще се каже и дърводѣлството има подобрѣние. Мѣжду другитѣ нѣща се правятъ хубави и здрави каруци, файтони и пр.

Кожухарский и шиваческий занаяти тоже играятъ главна роль въ общественний поминъкъ; тия два занаяти и още се крепятъ, може би и за дълго да отидятъ, но никакво усовершенствуване нѣматъ.

Миналата година, по мое прѣдложение, мѣжду другитѣ степендии, Плѣвен. Окр. Съвѣтъ отпустна двѣ по кожухарството и двѣ по кроячеството (панталонджилжка) взеха се опитни и практични момци отъ срѣдата на самите еснафи и се испратиха въ Европа да свършятъ.— Тѣ сж били добрѣ приети и настанени и слѣдъ 6 мѣсеци Плѣвена ще има добри кроячи и усовершенствувани кожухари. Истинна е, че мнозина сж възставали противъ ония, които сж си купували дрѣхи, отъ на вьнь, безъ да прѣдпочетятъ мѣстнитѣ направени отъ траетни шаяци и пр. Е, добрѣ, нашите фабрики вече почнаха да ни даватъ хубави и трайни платове, които напьлно замѣстяватъ европейските, но кой е оня пъкъ кроячъ или шивачъ, който ще ти скрои една дрѣха както трѣбва? Всичкитѣ у насъ кроячи и шивачи сж станали отъ абаджии и памукчии на кроячи на Европейски дрѣхи и естественно е, че вьншните дрѣхари ще ги конкурираръ, защото всѣки иска да носи по хубава и по спрѣтнатички дрѣхи.

Другитѣ двама степендиянти по кожухарството също не малка полза ще принесжтъ. Всѣкий знае, че освѣнъ въ градовете и по селата кожухарството работи добрѣ, затова, защото главната дрѣха на нашия селенинъ е кожуха. Суровъ материялъ въ страната ни за тоя толкова важенъ занаятъ, се намира доста; но на ли е суровъ, не усовершенствуванъ, не испеченъ-е нà такива и кожуси ще ни дава, които, особенно на дьждатъ и влагата никакъ не могьтъ да противостоятъ, па освѣнъ това, меризмата имъ

отъ щавата е нетърпима. Въ дадений случяй Плѣвенци сѫ почювствували живо нуждата отъ подобрѣние на кожухарството и тѣ ще бьдатъ първите, които ставатъ причина за повдигание на кожухарската индустрия въ окрѫга.

Бакърджилѫка и Бояджилѫка са на отпадвание и то по твьрдѣ явни причини. Чугунните, тенекиените и порцеланните европейски сѫдове постепенно замѣстиха бакъра по градовете, а по селата и още до нѣйде се придьржятъ и предпочитатъ повечето бакъра, отъ колкото отъ другъ металъ издѣлия.— Бояджилѫка също попадна въ рьцете на жените, които и сами си боядисватъ най потрѣбните за у дома нѣща. Готовите въ пакѣтчета европейски бои отьрваха нашия старъ бояджия отъ колосалната чутура и лость, съ които се разбиваха разните бои; сега е всичко готово и даже по ефтино.

За Табаклѫка и Сарачлѫка не може да се каже, нито че сѫ се повдигнали, нито отпаднали; послѣдния занаятъ повече напрѣдва отъ първия.— Тукъ се изработватъ кожи за мѣстни прости обуща, има тоже единъ отъ занаятчийтѣ, табаци, който на рьцѣ може да приготви прѣвосходенъ маврокинъ, лакъ и др. тънки кожи, които не се различяватъ въ нищо, отъ приготвените такива въ странство. Но на ли е сиромахъ и нѣма капиталъ, неможе да направи нищо въ тоя случяй. Изработените на рьцѣ отъ него 4 парчета кожички за Пловдивското Изложение обьрнаха вниманието и на самите Европейци—промишленници и ний съ радость видѣхми похвалите, които се изливаха по

Европ. вѣстници върху скромния Плѣвенски промишленникъ. Тукъ Окр. Съвѣтъ трѣбва да се поспрѣ и обсѫди по здраво въпроса за повдигание и подпомогване табашкий еснафъ, още повече че той наглѣдно има вече трудьтъ на единъ отъ неговите члѣнове, чийто трудъ е обьрналъ внимание на всички ни.— Сарачите приготватъ хубави сѣдла и здрави хамути и други конски принадлѣжности. Забѣлежително е, че съ тоя занаятъ се занимаватъ само Турците, но не и Българите, които повечето прибѣгватъ и изучватъ кондураджилька. Разнитѣ рѣмици и кожи по сарачский занаятъ се доставятъ повечето отъ Шуменъ, Руссе и отъ други градове.

Сапунджилѫка и свѣщарството сѫ въ първобитната си степенъ.— Отъ добивания суровъ лой правятъ свѣщи и сапунъ, но неможе да има никаква конкуренция върху внасяния отъ навьнъ европейски сапунъ, който е повече въ употрѣбление.— Окр. Съвѣтъ не трѣбва да испуща отъ прѣдъ видъ, а иоще тая година да прѣдвиди една степендия по сапунарството и свѣщарството, съ което ще принесе грамадна полза на нашите сурови произведения, които, въ настояще врѣме, иматъ и се изнасятъ съ твьрдѣ низски цѣни, а послѣ ни се врьщатъ твьрдѣ скъпо.

Тенекеджилѫка е въ рьцѣте на Евреите и се работи твьрдѣ примитивно. Прѣди една или двѣ години е отворилъ и работи единъ чехъ, Г-нъ Хорачекъ, нѣкакъ по вѣщо отъ колкото другитѣ.— Въ неговия ду-

ѣ *се поп*равятъ разни металически и ту-

чени къщни сеждове, приготвятъ се доста сполучливо домашни бани съ тушове, дезинфекционни машинки, кумини и разни водопроводни трьби.

КАЦАРСТВО И АРАБАДЖИЛЪКЪ (КОЛАРСТВО).

Тамъ гдѣто лозарството е въ по голѣма степень развито, естественно е, че и занаята кацарлжкъ ще развива повече своята дѣятелность.— Възелници, каци и малки бьднета за вино и ракия се работатъ изящно, и едва ли ще могьтъ да ги изработватъ другадѣ така, както въ Плѣвенъ. Два три сеждове личеха и въ нашето първо изложение въ гр. Пловдивъ. Спорѣдъ както расказватъ нѣкои отъ посѣтителите, колата воловски и конски, както и бьднетата сж конкурирали надъ другитѣ градове по сжщитѣ прѣдмѣти.— Коларството също е занаятъ, отъ когото се прехранватъ не малко семейства въ Плѣвенъ и окржга му.—

Останалитѣ по малки занаяти, като: Юрганджилжка, Терзилика, Абаджилжка и пр. малко или много блѣщукатъ, но добивьтъ е съвсѣмъ малькъ и недостаточенъ да покрие разноските на едно еснафско семейство.

ТЪРГОВИЯ.

Слѣдъ отдѣлните занаяти, които на кжсо изброихъ по горѣ, както и за настоящето имъ положение, поминъка на нашето население се състои още и въ произвеждание и распродавание на разни сурови мѣстни про-

изведения, като напримѣръ: масло, сирение, вълна, кожи отъ всякакъвъ добитъкъ. Чясть отъ тия произведения остава за домашно употреблѣние, а останалата се продава и вътрѣ въ дръжвата и вънь отъ нея, особенно кожите и вълната, а маслото и сиреньето-въ окржга и въ другите съсѣдни до него окрьзи.

Споредъ свѣдѣнията, които ми прѣдставиха Г. г. Окол. Началници, мѣстната Окр. Пост. Комиссия се указва, че общото количество на произведената вълна въ повѣреното ми окржжие прѣзъ 1891 и 1892 година възлиза приблизително както слѣдва: прѣзъ 1891 година 471,726 килогр. вълна и 12,255 килогр. козина, прѣзъ текущата 1892 -452,982 килогр. вълна и 10,338 килограмма козина. Цѣните на вълната и на козината за миналата и текущата година сж едни и същи, а именно, вълната около 1 л. 20 ст. а козината 60 ст.—

ПРОДАЖБА НА ДОБИТЪКЪ. Продадения прѣзъ 1891 год. добитъкъ на Плѣвенския Сжръ—Пазарь е слѣдующийтъ: конѣ 3831, кобили 2431, крави 7785, волове 7497, магарета 707; биволи 2317 и биволици 2863 глави; а прѣзъ настоящата година: конѣ 1657, кобили 603, крави 3457. волове 3439, магарета 266, биволе 1002 и биволици 766 глави.— Продадените добичета отдѣлно по селата сж неизвѣстни, понеже нѣмахъ възможность да сжбера и за тѣхъ свѣдѣния. Така или инакъ тая година продажната цѣна на добитжка значително се увеличи и то слѣдъ като се *разрѣши* въпроса за изнасяние и на вънь отъ *княжеството* добитъкъ.

КРЪЧМАРСТВО. Крьчмарството тоже напрѣдва; всѣка година крьчмите се увеличяватъ и настоящата година възлазатъ на завидната цифра въ двѣте околии на 791 крьчми, които даватъ на дьржявата единъ доходъ отъ 60,650 лева. Тия заведения се намиратъ въ най незавидно положение; нечистотията господарува, цѣните на съестните нѣдмѣти се равняватъ както по най чиститѣ гостилници и хотели въ Столицата и другадѣ. По първий случяй, е дьлжность на Окрьжний Хигиенически Съвѣтъ да възложи комуто трѣбва за пазение извѣстенъ рѣдъ и чистота, за което е необходимо съставяние на единъ особенъ правилникъ. По втория случяй, т. е. прекратяване на каква и да било експлоатация, на която се подхвьргатъ посѣтителите, е дьлжность на мѣстните общински власти.— Тия послѣдните трѣбва да слѣдътъ съ внимание особенно вьрху ония, които съ нищо и никакьвъ капиталъ, въ година—двѣ, напьлнуватъ тефтерите си съ огромно количество вересии, които сж най голѣмиятъ бичь за простодушното население, въ икономический му битъ.

ОКРЬЖНИ ПОМѢЩЕНИЯ, ОБЩИНСКИ КАНЦЕЛАРИЙ И ХАМБАРИ.

Освѣнъ образцовий Чифликъ, Окрьжний Съвѣтъ на окрьжни срѣдства прѣзъ 1890—91 година е построилъ единъ приютъ, подъ название „Викторовъ“, въ който да се прибиратъ разни недьгави, бѣдни и стари хора. Той се намира въ Луковид. околия и

построенъ на мѣстото на извѣстния старъ мънастиръ „Карлуковски“. Построени сж около 18 стаи и струватъ на окржжния бюджетъ повече отъ 35,000 лева. Това помѣщение е направено безъ нужда, а повече по подражание. Зданието е масивно и свободно могътъ да се помѣстътъ въ него повече отъ 60 кревата. Добро помѣщение за болница, но на уединено мѣсто и далече отъ окол. центръ Луковидъ на 10 километра.— Съ врѣме може да служи само за лудница, или же за складъ на правителств. военни вѣщи. Съ постройката на това здание е много прибързано и никой не се е сѣтилъ, че у насъ още нѣма недъгави, сиромаси и стари хора да се скитатъ по улиците и да мрътъ отъ гладъ.— Израсходваните сумми можеха да се употрѣбътъ за една болница, било въ граджтъ, или въ самия Луковидъ, та въ настояще и въ бждаще врѣме да бъде въ дѣйствителность отъ полза, отъ колкото при сегашното си назначение и положение да се израсходватъ напраздно и безцѣлно по нѣколко хиляди лева за подържката му.

Постоянната Комиссия съ настояване прѣдъ общинските кмѣтове е искала списъкъ не дъгавите и бѣдните да ги настани, на кой отива да се запише? и вързанъ да го държишь пакъ нѣма да стои, до тогава, до когато нашия благодатенъ край, България, дава ефтини срѣдства за поминжкъ и препитавание; до тогава, казвамъ, до когато Българското честолюбие и характеръ не сж се промѣнили отъ да не посрѣщатъ и наглѣдватъ своите бѣдни, било роднини или чяст-

старели сънародци; всѣки отъ тѣхъ има

свои внуци, дъщери, чичови, вуйчови, които ги преглѣждатъ, безъ да иматъ нужда отъ вьншно попечителство, та затова и не искатъ да се посвѣтьтъ на прѣхрана въ нашия приютъ.— Азъ казвамъ, че за сега туй масивно здание не може да послужи за друго освѣнъ, за лудница или нѣкакьвъ складъ за държение на правителственни вѣщи, тъй като то не е далечъ отъ Софийското шоссе, а на 6 километри отъ с. Петревенъ и на 10 километри отъ с. Луковидъ.

Помѣщения за общинскитѣ кенцеларии нѣма нови построени, освѣнъ въ Рибенската община. Тия обществени учреждения за сега се помѣщаватъ, или въ общински стари здания, или наети такива, които по устройството си никакъ не отговарятъ на назначението.— Малките бюджети на общинските управления непозволяватъ и още да се направятъ, горѣ долу, съотвѣтствующи помѣщения.

Общински хамбари тоже нѣма нови построени, а старитѣ поправени останали още отъ Турско врѣме.— Слѣдующата таблица ще ни покаже гдѣ и какви хамбари има, готови да послужятъ въ извѣстенъ случяй.

Плѣвенска околия

По ред.	Наименование на общините и селата	Числото на хамбарите	Стари или нови.	За какво служатъ на общината.	
1	С. Пърдилово	1	Старъ	За събирание правител. десятъци	
2	Ласкаръ	„	„		
3	Бохотъ	„	„		
4	Крушовица	„	„		
5	Трьстеникъ	„	„		
6	Вълчи-Трьнь	„	„		
7	Петьрница	„	„		
8	Орѣховица	„	„		
9	Славовица	„	„		
10	Каменецъ	„	„		
11	Смьрдехчя	„	„		
12	Одьрне	„	„		
13	Катерица	„	„		
14	Махалата	„	„		
15	Пелишятъ	„	„		
16	Радиненецъ	„	„		
17	Бълг. Карагачь	„	„		
18	Песерово	„	„		
19	Кацамуница	„	„		
20	Комарево	„	„		
21	Злокучени	„	„		
22	Буковлжкъ	„	„		
23	Староселци	„	„		
	Всичко:	23			
	Луковидска околия				
1	Хубавени	1	Старъ	—	
2	Ракита	„	„	—	
3	Радомирци	„	„	—	
4	Рупци	„	„	—	

5	Карлуково	1	Старъ	—	
6	Бѣглежъ	„	„	—	
7	Бъркачь	„	„	—	
8	Чериково	„	„	—	
9	Свинаръ	„	„	—	
10	Черв. Брѣгъ	„	„	—	
11	Бѣленци	„	„	—	
12	Петревенъ	„	„	—	
13	Тодоричени	„	„	—	
14	Дърманци	„	„	—	
15	Торосъ	„	„	—	
16	Агленъ	„	„	—	
	Всичко:	16	—	—	

Всичкитѣ тия помѣщения, съвмѣстно съ училищата, Постоянната Комиссия е зела грижята да ги застрахува на Българското Застраховательно дружество „България". Тая инициятива е за похвала и полегка—легка, ний ще почнемъ да предпочитами своето и нашите капитали, които до сега, подъ единъ или подъ други видъ, са истеглювани въ странство, ще си оставатъ въ насъ.—

ОБОЗНИ КОЛА И КОНѢ.

Както е извѣстно прѣзъ 1888 година правителството распорѣди и образува въ цѣлото княжество обозни кола и конѣ, които се доставиха на срѣдствата на всѣко село и община.

Бързитѣ и нетърпящи тогава отлагание распорѣдби, създадоха форменни военни кола, съ които и сега си служятъ нѣкой общи-

ни, въ общински нужди, макаръ и да е запретено употрѣбляванието имъ.— Обозните конѣ се испродадоха пòвече и добититѣ отъ тѣхъ сумми се вложиха въ Земледѣлческите Касси. Такива обозни кола Плѣвенското окржжие е дало на дърржавата 70, отъ които 41 кола Плѣвен. околия и 29 Луковидската.— Малко неприятно, но ще го исповѣдамъ, че тия обозни кола се дърржатъ повечето на открити мѣста по общин. дворища безъ да се присмѣтне, че по тѣхъ сж похарчени сумма пари.— Дължность е на общин. кмѣтове, на Окол. Началници и въобще на всички Административни чиновници—при обикалянието си да заставятъ немарливите общин. служящи по грижливо да глѣдатъ на общинските имоти.

За не излишно считамъ да дамъ свѣдѣнията и за числото на конѣте въ Плѣвен. окржжие, годни за военна служба, распредѣленни както слѣдва:

Н-о по редъ	ОКОЛИИ	Артеллер.	Кавалер.	Обозни	Мулета	Всичко.
1	Плѣвенска	247	10	52	2	309
2	Луковитска	51	1	17	—	69
	Всичко:	298	11	69	2	378

ПОЛОЖЕНИЕ НА СЧЕТОВОДСТВОТО И ДѢЛОВОДСТВОТО НА СЕЛСКИТѢ ОБЩИНСКИ УПРАВЛЕНИЯ ЗА ОПЕРАЦИЙТѢ НА ВСѢКО ИСТЕКЛО БЮДЖЕТНО УПРАЖНЕНИЕ ВЪ ОБЩИ ЧЪРТИ.

Отъ представените въ Окр. Пост. Комиссия за провѣряване годишни отчети на селските общини за операциите имъ по приходо—расхода за всѣко бюджетно упражнение, като се почне отъ 1888 до 1890 год., е констатирано, че счетоводството и дѣловодството на тѣзи общински управления е водено много слабо и дѣлата сѫ намѣрени въ голѣма нередовность.— Справедливостьта го изисква да се спомѣне това и за мѣстното град. общинско управление, гдѣто тоже малко внимание се е обрьщало на счетоводството, а е допускано да ставатъ, напримѣръ, такива нередовности: книжята по всичките до сега прѣдставени отчети, съ исключение на една малка чясть, сѫ водени не рѣдовно, па ако щете и неграмотно, и не съобразно съ правилника за счетоводството и дѣловодството на селските и град. общински управления.

Приключвание на бюджетното упражнение е ставало на 31 Декемврий, вмѣсто на 31 Мартъ, до когато трае това бюджетно упражнение, както е прѣдвидено въ правилника за счетоводството.

Документитѣ, които оправдаватъ направений расходъ сѫ били не форменни, незавѣрявани отъ кмѣта, не означавано въ тѣхъ по отдѣлно купените предмѣти, а просто казано съ общи думи, „За канцелярска и об-

щинска нужда". Освѣнъ това нѣкои параграфи отъ бюджета сѫ били увеличявани, безъ да има нѣкакво постановление или протоколъ на общин. съвѣтъ за това му распорѣждание.

Расхода е извършванъ не съобразно съ бюджета, а по усмотрението на кмѣтовете и пр. и всички тия недостатѫци сѫ се указали дори до 1890 год. За всичко това виновни сѫ били не само кмѣтовете, които като по малограмотни отъ писарите и да сѫ искали да не допущатъ подобни крупни погрѣшки, писаритѣ мьлкомъ са прѣминавали да се отърватъ отъ повече трудъ, който за сега се възнаграждава добрѣ, понеже общин. писари, въ сравнение съ заплатитѣ на кмѣтовете, много повече получяватъ, даже до 100 лева мѣсечна заплата.

Като прибавимъ невниманието и на надлѣжните чиновници, които, съгласно чл. 28 и 53 отъ правил. за дѣловодството и счетоводството за общинитѣ, сѫ били дьлжни поне единъ пьтъ въ годината да направятъ ревизия въ общин. канцелории, ще дойдемъ до най справедливото привѣждание на народната поговорка: „Рибата се умерисва отъ главата".

Книгата за записвание порьчките отъ разните командировани чиновници по общините, си стои въ долапа не пипвана, Финан. наглѣдници сѫ оставяли нѣйде заповѣди, но тѣ сѫ били само по сѫбирание даждията, като че не били дьлжни да провѣрѫтъ дѣловодството и счетоводството въ общината и така грѣшките и недостатаците сѫ се завар*вали едно по* друго дори до 1890 година.

Но отъ представенитѣ отчети отъ общин. управления за истекшята 1891 година, се вижда значително подобрѣние по водение на книжята въ общин. канцелариии. Това подобрение се дължи отчасти на подведомственнтта ми Окр. Постоянна Комиссия, която съ съдѣйствието на управлението, при провѣряване на отчетите, неправилно израсходваните сумми тутакси сж били внасяни отъ отчетнитѣ кмѣтове на прихрдъ за текущий бюджетъ.— Ревизията направена отъ Г. Предсѣдателя на Пост. Комиссия по общинските канцелариии, съвмѣстно съ Секретарътъ ми прѣзъ истекшята 1891 година значително е по стрѣснала както общин. кмѣтове, така и писарите имъ, които, подъ страхъ да не бъдатъ глобени и отчислени, сж се заловили по-сериозно за работа, тъй щото напослѣджкъ, въ по голѣмата чясть отъ общините на повѣренний миокржгъ, ще намѣри единъ чиновникъ пьленъ поряджкъ въ дѣлата на селската общин. канцелария, съ исключение на Дърман. общ. канцелария, гдѣто, за сжжяление, самъ констатирахъ пьленъ безпорядъкъ.

За да се упази заведений рѣдъ до край, Административните и Финан. Чиновници, при обикаляние или посѣщавание на нѣкои села, макаръ и за други служебни работи, въ обязанность имъ е да провѣряватъ дѣлата на канцелариитѣ, както и заведений въ тѣхъ рѣдъ, намѣрените недостатжци да бждатъ отбѣлѣжени въ отредената за това книга, съ опредѣленъ срокъ, за привеждание въ рѣдъ пропуснатите, по едни или по други причини, грѣшки и само по тоя начинъ ний ще можемъ да видимъ за винаги общин.

СПИСЪКЪ

На селскитѣ училищни бюджети прѣзъ 1890—91 и 1890—92 учеб. години.—

№ по редъ	Наименование на общинитѣ.	Наименование на селата, отъ които състои общината	БЮДЖЕТИ За 1890—91 учеб. година		За 1891—92 учеб. година	
			лева	ст.	лева	ст.
1	Бохотска	с. Бохотъ	1200	—	2430	—
2	Бръшлянска	„ Бръшляница	870	—	1040	—
3	Брѣстовска	„ Брѣстовецъ	735	—	935	—
		„ Кжшинъ *	—	—	—	—
		„ Учинъ-долъ	635	—	535	—
		„ Карагуй	740	—	540	—
4	Вълчи Трънска	„ Вълчи Трънъ	1190	—	1360	—
5	Г. Джбнишка	„ Г. Джбникъ	840	—	970	—
6	Г. Митрополска	„ Г. Митрополия	870	—	1010	—
		„ Д. Митрополия	800	—	750	—
7	Гривишка	„ Гривица	890	—	1020	—
		„ Върбица	700	—	1020	—
8	Дисевишка	„ Дисевица	905	—	930	—
		„ Търнене **	—	—	—	—
		„ Кърто жабепе	540	—	475	—
		„ Ясенъ	615	—	545	—
9	Д. Джбнишка	„ Д. Джбникъ	1990	—	2644	—
10	Каменска	„ Каменецъ	1260	—	1390	—
		„ Смърдехча	650	—	500	—

Комаровска	с.	Комарово	780	—	940	—
	„	Смърдехча	690	—	600	—
Крушовишка	„	Крушовица	1100	—	1360	—
Махленска	„	Махлата	2450	—	3040	—
Опанска	„	Опанецъ	540	—	480	—
	„	Биволаре	525	—	490	—
	„	Буковлжкъ	550	—	495	—
Одренска	„	Одърне	1260	—	1340	—
	„	Катерица	376	—	490	—
Орѣховишка	„	Орѣховица	1180	—	1470	—
	„	Славовица	910	—	970	—
Пелишатска	„	Пелишатъ	830	—	945	—
	„	Згалювецъ	800	—	955	—
Песеровска	„	Песерово	1090	—	1340	—
Петърнишка	„	Петърница	1530	—	2210	—
	„	Мждювене	600	—	540	—
	„	Кжбелъ * * *	—	—	—	—
Пордимска	„	Пордимъ	1465	—	1450	—
Пърдиловска	„	Пърдилово	1310	—	1400	—
Радиненска	с.	Радиненецъ	1490	—	1840	—
	„	Бъл. Карагачъ	980	—	1010	—
Рибенска	„	Рибенъ	760	—	940	—
	„	Мъртвица	580	—	500	—
	„	Кацамуница	775	—	930	—
Ральовска	„	Ральово	540	—	540	—
	„	Ласкарь	535	—	480	—
Староселска	„	Староселци	655	—	960	—
Тръстенишка	„	Тръстеникъ	2060	—	2460	—

№ по редъ	Наименование на общинитѣ.	Наименование на селата, отъ които състои общината	БЮДЖЕТИ За 1890—91 учеб. година лева	ст.	За 1891—92 учеб. година лева	ст.
27	Тученишка	с. Тученица	600	—	935	—
		„ Радишево	400	—	540	—
	Луковитска сколия					
1	Бѣглежка	с. Бѣглежъ	970	—	1310	—
		„ Бъркачъ	2545	—	465	—
2	Блъсничевска	„ Блъсничево	735	—	940	—
		„ Джбенъ	520	—	440	—
3	Бѣжановска	„ Бѣжаново	985	30	920	—
4	Бѣленска	„ Бѣленци	735	—	4000	—
		„ Орѣшени	490	—	540	—
5	Дърманска	„ Дърманци	1580	—	1750	—
6	Кърлуковска	„ Кърлуково	760	—	900	—
7	Луковитска	„ Луковитъ	2350	—	3100	—
8	Петревенска	„ Петревене	415	—	460	—
		„ Тодоричени	700	—	890	—
9	Радомирска	„ Радомирска	670	—	890	—
		„ Рупци	570	—	570	—
10	Ракитска	„ Ракита	1625	—	1380	—
11	Телишка	„ Телишъ	930	—	1330	—
12	Тороска	„ Торосъ	1625	—	1400	—
13	Хубавенска	„ Хубавене	515	—	455	

14	Черв. брѣжка	с. Червени брѣгъ	740	—	490
		„ Дѣвенци	680	—	490
15	Чериковска	„ Чериково	740	—	970
		„ Свинаръ	720	—	840
16	Жгленска	„ Жгленъ	1030	—	1320

Забѣлѣжка. * Въ с. Къшинъ нѣма училище. Ученицитѣ посѣщаватъ брѣстовското.
** Дѣцата отъ с. Търнене посѣщаватъ дневн. училище.
*** Кжбелъ е турско село, безъ училище.

ФИНАНСОВО ПОЛОЖЕНИЕ.

Прѣзъ врѣмето, за което се отнася настоящий отчетъ, въ финансовото положение на окржга не сж станжли нѣкои чувствителни промѣни. То остава почти въ сжщето положение, въ каквото е описано отъ моитѣ прѣдшественици. Наистина, часть отъ недоборитѣ се прѣчистихж; ония огромни суми, които достигахж цифрата милионъ, се значително намалихж;— но при всичко това прѣдъ насъ стои горчивий фактъ, че недобори сжществувать. Вопрѣки всички земани мѣрки, извѣстна часть недобори отъ ланскитѣ години останахж несъбрани и азъ незнаж кого да обвинявамъ. Повече ми се струва, че тукъ нѣма само единъ виновникъ. Ако се вникне внимателно въ въпроса, ще намѣримъ еднакво виновни въ това и общинскитѣ власти, които обикновенно гледатъ на задьлженията си по събирание на данъцитѣ като на единъ товаръ; виновни сж и финансовитѣ нагледници, дѣйствията на които

доказахж, че тѣ бѣхж единъ институтъ, създаденъ за да бездѣйствува; виновно е найпослѣ и самото население, което е привикнжло да плаща данъцитѣ си само когато похлопатъ правителственни агенти на вратата му. Поне азъ незнаж такъвъ случай, гдѣто нѣкой данаплатецъ по свое подбуждение да се яви въ общината за да си заплати даждието. Причинитѣ на това едва ли произтичатъ отъ нѣманье. Напротивъ, много заможни хора си правжтъ оглухци, като че ли има единъ опредѣленъ срокъ, слѣдъ истичанието на който правителството не ще търси вече нищо отъ неплатившитѣ. Тоя лошевъ навикъ имà за слѣдствие натрупванието на огромни недобори, които създадохж толкова главоболия на правителството. Не ще дума, че това нѣмаше да бжде тъй, ако отъ една страна населението разбираше подобрѣ своитѣ задължения; а отъ друга - ако кметоветѣ се показвахж по-испълнителни. Тия послѣднитѣ, макаръ и да имахж права по старий законъ за събиранье даждията да прилагатъ извѣстни мѣрки спрямо неисправнитѣ данаплатци, нийдѣ не сж упражнили правата си сами, но сж чакали всѣкога непосрѣдственното участие на властьта. Разбира се, тоя начинъ на дѣйствие неможеше да има другъ резултатъ, освѣнъ описанний погорѣ, т. е. постоянно нарастванье на недоборитѣ. Министерството на финанситѣ, слѣдъ като се убѣди въ слабостьта на закона, касателно начина за събиранье даждията, изработи извѣстний законъ за бирницитѣ и финансовитѣ пристави, който полага на сжвършенно нови основи данъкосъбирането.

Отъ свѣденията, съ които располагамъ, се вижда, че този законъ е твърдѣ практиченъ, и азъ имамъ пълна вѣра, че въ едно недалечно бѫдѫще ний ще имаме постѫпления безъ недобори. Добрата страна на тоя законъ се състои въ това, че събираньето на данъцитѣ е отнето вече отъ общинскитѣ кметове и е възложено на особенни хора, които, като плащани отъ правителството, ще бѫдѫтъ по-прѣвързани къмъ дългътъ си. Едно нѣщо само: сегашното распрѣдѣление на бирническитѣ участъци не е твърдѣ сполучено. Бирницитѣ сѫ малко. За да има пълнъ успѣхъ, явява се неотлагателна нужда да се увеличи числото на бирницитѣ, защото опита доказа, че щата на сегашнитѣ - 6 въ Плѣвенската и 4 въ Луковитската - е недостатъченъ. Ако бирницитѣ станѫтъ повече, съ това значително ще се намали работата на финансовитѣ пристави, защото случаитѣ на данъкосъбиранье по екзекутивенъ редъ ще станѫтъ по-редки. Това е твърдѣ понятно. Закона за бирницитѣ влѣзе въ дѣйствие едва отъ м. Май т. г.; слѣд., на бирницитѣ прѣдстои трудна работа да дѣйствуватъ по единъ законъ, съ наредбитѣ на който населението още не е свикнѫло. Дѫждията сега се събиратъ въ четире срока прѣзъ годината, и всѣкой, който пропустне нѣкой срокъ подпада подъ глоба. Това е добро, но не всѣкой ще разбере тъй скоро задължителностьта на сроковитѣ распрѣдѣления. Ето защо, поне въ първитѣ врѣмена, догдѣто данноплатцитѣ привикнѫтъ на новитѣ наредби, т. е. догдѣто се дисциплинирятъ, тъй да кажѫ, по отношение на редовното вписанье на

даждията, увеличението на бирничискитѣ участъци е една необходимость.

Окржжието, както ще се види отъ вѣдомостьта за окладитѣ прѣзъ 1891 година, плаща 1,994,801 л. 34 ст. прѣки данъци, отъ които: 1,435,292 л. 96 ст. се падатъ на Плѣвенската околия и 559,508 л. 38 ст. на Луковитската. Тая сумма е расхвърлена върху 15,332 домакинства, съставляющи една численность отъ 92,043 души. Това ще каже, че всѣко едно домакинство въ окржжието плаща на годината средно число, 130 л. 10 ст. правителственни данъци, а всѣко лице, безъ разлика на полъ и възрасть,— по 21 л. 67 ст. Жителитѣ отъ Луковитската околия, сравнително, плащатъ много по-малко отколкото жителитѣ въ Плѣвенската. На едно домакинство отъ тая послѣднята се падатъ средно число въ годината правителственни даждия по 151 л. 19 ст., а на едно лице— по 24 л. 23 ст.; въ Луковитската околия пъкъ на домакинство се падатъ по 95 л. 82 ст. на година, а на душа— по 17 л. 05 ст. Значи, всѣко домакинство отъ Луковитската околия плаща 55 л. 37 ст. на година по-малко отъ едно домакинство въ Плѣвенската и всѣко лице отъ първата плаща по 7 л. 18 ст. по-малко отколкото въ втората.

Това интересно сравнение доказва, че населението отъ Плѣвенската околия е по-заможно отъ населението на Луковитската. Потвърждение на горното ний намираме въ имущественното състояние на хората, като при опрѣдѣлението за основа вземемъ прѣкитѣ данъци. Тъй напр., на едно домакинство въ Плѣвенската околия се пада, срѣд-

но число, недвижимъ имотъ за 3415 л., а на едно лице — за 547 л. 50 ст.; въ Луковитската околия едно домакинство владѣе недвижими имоти за 2257 л. 50 ст., а едно лице за 402 л. 50 ст. Значи, едно домакинство отъ Луковитската околия владѣе имотъ за 1157 л. 50 ст. по малко отколкото едно домакинство въ Плѣвенската, а едно лице отъ първата владѣе по-малко имотъ за 145 л. отколкото въ втората. Тия сравнения сѫ взети възъ основа на даждията за 1891 година. Не вземахъ за сравнение данъцитѣ отъ 1892 г., защото, както ще се види отъ вѣдомостьта, не всичкитѣ оклади сѫ утвърдени.

№. по редъ	Наименование на околиитѣ.	Десятъкъ		Ем.
		лева	ст.	лев
1	Плѣвенска околия	920,159	37	129,
2	Луковитска околия	393,514	61	52,
	А всичко въ окржга	1,313,673	98	182,
1	Плѣвенска околия	Не утвърд.		144,9
2	Луков. околия	„	—	58,0
	А всичко въ окржга	—	—	203,5

[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

Наименование на околийтѣ.	Отъ 1 до 10 л.	Отъ 10 до 20 л.	Отъ 02 до 30 л.
Плѣвенска	1887	838	536
Луковитска	1444	836	7

Прилагамъ такава вѣдомость и за ония тъ тъзгодишнитѣ произведения, количество-о на които е извѣстно.

ВѢДОМОСТЬ
за
десетата часть на добититѣ земни произведения въ Плѣвенското окржжие, прѣзъ 1892 г.

Н-о по редъ	Видътъ на произведенията.	Отъ Плѣвен. околия	Отъ Луковитск. окилия	Всичко отъ окржга
		Килограмми	Килограмми	Килограмми
1	Бѣла пшеница	1230	88,400	89,630
2	Червенка	2,389,979	872,260	3,262,239
3	Ржжь	739,785	158,805	898,590
4	Ячмикъ	695,341	176,182	871,523
5	Овѣсъ	226,189	86,903	313,092
6	Смѣсъ	277,407	—	277,407
7	Лимецъ	5349	9822	15,171
	А всичко	4,335,280	1,392,372	5,727,652

Общото число на данаплатцитѣ, които плащатъ десятъкъ, възлиза на 17,118, както ова се вижда отъ настоящата таблица.

Данаплатци, които плащатъ								
Отъ 30 до 40 л.	Отъ 40 до 50 л.	Отъ 50 до 60 л.	Отъ 60 до 70 л.	Отъ 70 до 80 л.	Отъ 80 до 90 л.	Отъ 90 до 100 л.	Отъ 100 л. нагорѣ	Всичко
446	500	434	417	400	349	394	3533	9734
[illegible]	667	651	523	415	307	286	839	7384

Първото заключение, до което се дохожда слѣдъ прѣглежданьето на тая вѣдомость, е че въ Плѣвенската околия има несравненно повече заможни земледѣлци отколкото въ Луковитската, нѣщо, което се намира въ свръска съ факта, че въ Плѣвенската околия има по-добри и по-широки мѣста за обработванье.

По-долу ще видимъ по колко лева, средно число, се пада десятъкъ на домакинство, даноплатецъ и душа, отдѣлно въ околиитѣ и отдѣлно въ окржга.

Распредѣление по околии и окржжие.	За 1891 година.					
	На домакинство		На даноплатецъ		На душа	
	лева	ст.	лева	ст.	лева	ст.
Въ Плѣв. околия	97	—	94	53	15	53
Въ Луков. околия	67	39	53	30	11	99
Въ окржжието	85	70	76	75	14	27

ЕМЛЯКЪ.

Споредъ описваньето, което станж въ 1885 г., окржжието плащаше 143,556 л. 08 ст. Миналата година оклада възлизаше на 182,456 л. 95 ст., а тази година на 203,532 л. 99 ст. Увеличението на това даждие се

Първото заключение, до което се дохожда слѣдъ прѣглежданьето на тая вѣдомость, е че въ Плѣвенската околия има несравненно повече заможни земледѣлци отколкото въ Луковитската, нѣщо, което се намира въ свръска съ факта, че въ Плѣвенската околия има по-добри и по-широки мѣста за обработванье.

По-долу ще видимъ по колко лева, средно число, се пада десятъкъ на домакинство, данoплатецъ и душа, отдѣлно въ околиитѣ и отдѣлно въ окржга.

Распредѣление по околии и окржжие.	За 1891 година.					
	На домакинство		На Данoплатецъ		На душа	
	лева	ст.	лева	ст.	лева	ст.
Въ Плѣв. околия	97	—	94	53	15	53
Въ Луков. околия	67	39	53	30	11	99
Въ окржжието	85	70	76	75	14	27

ЕМЛЯКЪ.

Споредъ описваньето, което станж въ 1885 г., окржжието плащаше 143,556 л. 08 ст. Миналата година оклада възлизаше на 182,456 л. 95 ст., а тази година на 203,532 л. 99 ст. Увеличението на това даждие се

виждa нагледно отъ долната таблица.

Наименование на околиитѣ.	Утвърдений окладъ за 1885 год.		Утвърдено за 1891 год.				Утвърдено за 1892 год.				Обща сума на увеличнията.	
			Окладна сума		Разлика въ повече отъ 1885 г.		Окладна сума		Разлика въ повече отъ 1891 г.			
	лева	ст.	лева	ст.	лева	ст.	лева	ст.	лева	ст.	лева	ст.
Плѣвенска	95,818	56	129,703	75	33,885	19	144,911	52	15,207	77	49,092	96
Луковитска	47,737	52	52,762	20	5024	68	58,621	47	5859	27	10,883	95
Всичко	143,556	08	182,465	95	38,909	87	203,532	99	20,067	04	59,976	91

Това увеличение се обяснява съ постоянното построяванье на нови здания въ градътъ и селата.

Емляка прѣзъ 1891 година е исплащанъ отъ 20,138 данoплатци, распрѣдѣлението на които е показано въ долнята вѣдомость.

Наименование на окоянитѣ	Данoплатци, които плащатъ												
	отъ 1 до 10 л.	отъ 10 до 20 л.	отъ 02 до 30 л.	отъ 30 до 40 л.	отъ 40 до 50 л.	отъ 50 до 60 л.	отъ 60 до 70 л.	отъ 70 до 80 л.	отъ 80 до 90 л.	отъ 90 до 100 л.	отъ 100 л. нагоръ	Всичко
Плѣвенска	8211	2765	939	361	155	62	36	20	21	15	46	12,631
Лъковитска	6041	1117	205	63	31	14	14	4	2	1	15	7507
А всичко	14,252	3882	1144	424	186	76	50	24	23	16	61	20,138

виждa нагледно отъ долната таблица.

Наименование на околитѣ.	Утвърденій окладъ за 1885 год.		Утвърдено за 1891 год.				Утвърдено за 1892 год.				Обща сума на увеличнията.	
			Окладна сумма		Разлика въ повече отъ 1885 г.		Окладна сумма		Разлика въ повече отъ 1891 г.			
	лева	ст.	лева	ст.	лева	ст.	лева	ст.	лева	ст.	лева	ст.
Плѣвенска	95,818	56	129,703	75	33,885	19	144,911	52	15,207	77	49,092	96
Луковитска	47,737	52	52,762	20	5024	68	58,621	47	5859	27	10,883	95
Всичко	143,556	08	182,465	95	38,909	87	203,532	99	20,067	04	59,976	91

Това увеличение се обяснява съ постоянното построяване на нови здания въ градѣтъ и селата.

Емлака прѣзъ 1891 година е исплащалъ отъ 20,138 данаплатци, разпрѣдѣлението на които е показано въ долната вѣдомость.

Наименование на окоянитѣ	Данаплатци, които плащатъ											
	Отъ 1 до 10 л.	Отъ 10 до 20 л.	Отъ 02 до 30 л.	Отъ 30 до 40 л.	Отъ 40 до 50 л.	Отъ 50 до 60 л.	Отъ 60 до 70 л.	Отъ 70 до 80 л.	Отъ 80 до 90 л.	Отъ 90до 100 л.	Отъ 100 л. нагорѣ	Всичко
Плѣвенска	8211	2765	939	361	155	62	36	20	21	15	46	12,631
Луковитска	6041	1117	205	63	31	14	14	4	2	1	15	7507
А всичко	14,252	3882	1144	424	186	76	50	24	23	16	61	20,138

Отъ тая вѣдомость се установява факта, че недвижимата собственность у насъ се намира въ ржцѣтѣ на дребни владѣлци. Лица, които владѣжтъ имоти съ емлякъ отъ 50-100 лева сж твърдѣ малко.

Третята вѣдомость, която помѣствамъ въ настоящий отдѣлъ, показва по колко лева, срѣдно число, емлякъ се пада на данoплатецъ, домакинство и душа, отдѣлно въ околиитѣ и отдѣлно въ окржга.

Распредѣление по околии и окржжие	За 1891 година.						За 1892 година.					
	На домакинство.		На данoплатецъ		На душа		На домакинство		На данoплатецъ		На душа	
	л.	с.	л.	с.	л.	с.	л.	с.	л.	с.	л.	с.
Въ Плѣвенската	13	66	10	27	2	19	15	32	11	47	2	45
Въ Луковитск.	9	03	7	03	1	61	10	04	7	80	1	78
Въ окржжието	10	82	9	06	1	80	13	27	10	10	2	20

БЕГЛИКЪ.

Може да се каже, че беглика е едно отъ даждията, които се събиратъ най-редовно. Недобори отъ него почти нѣма, или, ако има, тѣ сж съвсѣмъ незначителни и проистичатъ повече отъ допустнжти при прѣброяваньето нередовности: нейдѣ погрѣшно записано едно стадо два пжти, нейдѣ неправилно съставили вѣдомостьта и т. н. Една отъ причинитѣ за редовнитѣ постжпления на това даждие се дължи на обстоятелството, че то

се събира въ врѣмена, когато населението е по-охолно отъ къмъ пари. Обаче, отъ нѣколко години насамъ, ако и слабо, това „дждне постепенно спада. Трудно е „да се обяснятъ изведнъжъ причинитѣ на това. Пасищата у насъ не сж недостатъчни, та „да нѣма мѣсто за развъжданье на овце и кози, не е „долна и цѣната на добиванитѣ прѣдмети отъ тѣхъ; но при всичко това овцетѣ и козитѣ намаляватъ, а заедно съ тѣхъ спада и оклада.

Слѣдующата таблица ще ни покаже размѣра на беглика и неговото постепенно спаданье.

Именование на добитѣ.	Утвърдений окладъ за 1890 год.		Утвърд. за 1891 г.				Утвърд. за 1892 г.				Обща сума на наваленията.	
			Окладна сума		Разлика въ по-малко отъ 1890 год.		Окладна сума		Разлика въ по-малко отъ 1891 год.			
	лева	ст.	лева	ст.	лева	ст.	лева	ст.	лева	ст.	лева	ст.
Овчарска	110,519	80	104,402	—	6117	80	97,985	20	6416	80	12,534	60
Козитска	63,787	80	61,625	80	2162	—	58,585	40	3040	40	5202	40
Всичко	174,307	60	166,027	80	8279	80	156,570	60	9457	20	17,737	00

Значи, въ продължиение на двѣ години, даждието е спаднжло съ 17,737 лева.

За сега едно прѣдположение изглежда да има повече вѣроятность: съ издаваньето на новий законъ за горитѣ, надзора върху послѣднитѣ се усили, и добитъка, особенно козитѣ, не се пущатъ на паша изъ младитѣ гори. Чрѣзъ това ограничение ограничава се и развъжданьето на дребний добитъкъ. Има послѣ и това, че населението искарва по-голѣма полза отъ земледѣлието, отколкото отъ скотовъдството.

Долнята таблица ще ни покаже по колко лева, средно число, бегликъ се пада на данoплатецъ, домакинство и душа, отдѣлно въ окржга и отдѣлно въ околиитѣ.

Распредѣление по околии и окржжие	За 1891 година.						За 1892 година.					
	На домакинство.		На данoплатецъ		На душа		На домакинство		На данoплатецъ		На душа	
	л.	с.	л.	с.	л.	с.	л.	с.	л.	с.	л.	с.
Въ Плѣвенската	10	99	19	70	1	75	10	32	18	45	1	65
Въ Луковитск.	10	56	13	59	1	84	10	55	12	99	1	78
Въ окржжието	10	82	16	90	1	80	10	20	15	99	1	70

Даждието бегликъ има 9823 данноплатци.

Слѣдующата таблица показва количеството имъ по размѣра на налога, който плащатъ.

Наименование на околитѣ	Данноплатци, които плащатъ											
	Отъ 1 до 10 л.	Отъ 10 до 20 л.	Отъ 20 до 30 л.	Отъ 30 до 40 л.	Отъ 40 до 50 л.	Отъ 50 до 60 л.	Отъ 60 до 70 л.	Отъ 70 до 80 л.	Отъ 80 до 90 л.	Отъ 90 до 100 л.	Отъ 100 л. нагорѣ	Всичко
Плѣвенска	2162	1385	707	362	271	157	80	71	36	29	38	5298
Луковитска	2570	1057	423	256	113	44	18	25	4	4	11	4525
А всичко	4732	2442	1130	618	384	201	98	96	40	33	49	9832

СЕРЧИМЪ.

И на това даждие оклада спада отъ година на година. Прѣзъ 1890 г. той е достигалъ цифрата 14,842 л. 20 ст., а прѣзъ 1891 г.—10,717 л. 80 ст., т. е слѣдующата година е принесла на държавното съкровище 4124 л. 40 ст. по-малко. Тъзгодишний окладъ още не е извѣстенъ, защото свиньетѣ не сж прѣброени още; но, по всѣка вѣроятность, тѣ нѣма да надминжтъ по численность ония отъ 1891 година.

Таблицата, която прилагамъ тукъ, показва распрѣдѣлението на серчима по околии и неговото постепенно спаданье.

Наименование на околиитѣ.	1890 г.		1891 г.		Разлика въ по-малко отъ 1890 год.	
	Количество	Оклад лева ст.	Количество	Оклад лева ст.	Количество	Оклад лева ст.
Плѣвенска	14,477	8686 20	10,504	6302 40	3973	2383 80
Луковитска	10,260	6156 —	7359	4415 40	2901	1740 60
Всичко	24,737	14842 20	17,863	10717 80	6874	4124 40

Това даждие ни
платци. Ето тѣхното

Наименование на околиитѣ.	Данол
	Отъ 1 до 10
Плѣвенска	4035
Луковитска	6112
Всичко	10,147

Отъ тукъ се ви
Плѣвенското окржжие
търговия, но за час
производителитѣ.

По колко лева се
и околиитѣ за серчим
макинство, даноплате
долнята вѣдомость.

Распрѣдѣление по околии и окржжие.	На домакинс
	лева
Въ Плѣв. околия	—
Въ Луков. околия	—
Въ окржжието	—

Наименование на околиитѣ.	189		
	Даноплатци.		
	Които плащатъ	Които работятъ въ (натура)	
Плѣвенска	9648	1279	10
Луковитска	4296	1442	5
Всичко	13,944	2721	16

Таблицата, която прилагамъ слѣдъ това, показва по-колко лева се пада, средно число, отъ тоя налогъ на домакинство и душа въ окржга и околиитѣ, и по колко дюлюма лозя владѣе едно домакинство и лице.

Распрѣдѣление по околии и окржжие.	За 1892 год. На едно домакинство се падать		За 1892 год. На едно лице се падать		За 1891 год. На едно домакинство се падать		За 1891 год. На едно лице се падать	
	Лозье дюл.	Левчи л. с.	Лозье дюл.	Левчи л. с.	Лозье дюл.	Левчи л. с.	Лозье дюл.	Левчи л. с.
Въ Плѣвенската	3·654	10 96	0·585	1 72	3·938	11 86	0·631	1 89
Въ Луковитската	1·280	3 83	0·230	— 68	1·563	4 55	0·279	— 83
Въ окржжието	2·750	8 20	0·458	1 37	3·032	9 09	0·505	1 52

Отъ това се вижда, че:

1) прѣзъ 1891 година

едно домакинство отъ Плѣвенската околия е имало повече отъ едно домакинство въ *Луковитската:* 2·374 дюлюма лозье и е плащало *7 л. 13* ст. повече налогъ; а на едно лице

НАЛОГЪ ВЪРХУ ЛОЗЯТА.

Отъ вѣдомостьта, която прилагамъ тукъ, се вижда, че налога върху лозята прѣзъ н. г. надминава съ 12, 966 л. налога отъ 1891 година. Това произлиза отъ постоянното уголѣмяванье пространствата на лозята въ окржга.

Долнята таблица показва распрѣдѣлението на това даждие.

Наименование на околитѣ.	1891 год.		1892 год.		Разлика въ повече отъ 1891 г.	
	пкогон	Налогъ лева ст.	пкогон	Налогъ лева ст.	пкогон	Налогъ лева ст.
Плѣвенска	34,687	104,062 —	37,364	112,091 —	2677	8029 —
Луковитска	7485	22,456 —	9131	27,393 —	1646	4937 —
А всичко	42,172	126,518 —	46,495	139,485 —	4323	12,966 —

Таблицата, която прилагамъ слѣдъ това, показва по-колко лева се пада, средно число, отъ тоя налогъ на домакинство и душа въ окржга и околиитѣ, и по колко дюлюма лозя владѣе едно домакинство и лице.

Распрѣдѣление по околии и окржжие.	За 1892 год. На едно домакинство се падать		За 1892 год. На едно лице се падать		За 1891 год. На едно домакинство се падать		За 1891 год. На едно лице се падать	
	Лозье	Данъкъ	Лозье	Данъкъ	Лозье	Данъкъ	Лозье	Данъкъ
	дюл.	л. с.	дюл.	л. с.	дюл.	л. с.	дюл.	л. с.
Въ Плѣвенската	3·654	10 96	0·585	1 72	3·938	11 86	0·631	1 89
Въ Луковитската	1·280	3 83	0·230	— 68	1·563	4 55	0·279	— 83
Въ окржжието	2·750	8 20	0·458	1 37	3·032	9 09	0·505	1 52

Отъ това се вижда, че:

1) прѣзъ 1891 година

едно домакинство отъ Плѣвенската околия е имало повече отъ едно домакинство въ Луковитската: 2·374 дюлюма лозье и е плащало *7 л. 13* ст. повече налогъ; а на едно лице

се е падало повече 0·355 дюл. лозье и 1 л. 04 ст. налогъ;

2) прѣзъ 1892 година

едно домакинство отъ Плѣвенската околия е имало повече отъ едно домакинство въ Луковитската околия 2·375 дюл. лозье и е плащало повече 7 л. 31 ст. налогъ; на едно лице се е падало повече 0·352 дюл. лозье и 1 л. 02 ст. налогъ.

НЕДОБОРИ.

Началото на 1891 година ни завари съ единъ огроменъ недоборъ. Окржжието, както ще се види отъ приложената вѣдомость, на 1 Януарий 1891 год. имаше да исплаща 1, 210,330 л. 77 ст. недоборъ отъ даждия за годинитѣ 1877—1890, включително. Ето происхождението на тия недобори.

Наименование на недоборитѣ.	Недоборъ отъ годинитѣ 1877-1890, останѫлъ за събирание къмъ 1 януарий 1891 г.					
	Отъ Плѣвенската околия		Отъ Луковитската околия		Всичко	
	лева	ст.	лева	ст.	лева	ст.
Десятъкъ	656,690	27	131,330	60	788,020	87
Поземеленъ налогъ вурху лозята	83,607	30	18,487	83	102,095	13
Емлякъ	139,464	91	64,930	37	204,395	28
Иджаръ	9142	15	1076	75	10,218	90
Бегликъ	5767	69	4010	82	9778	51
Серчимъ	7119	34	4598	12	11,717	46
Пѫтна повинность	36,340	69	9025	92	45,366	61
Патентъ	28,466	06	6081	56	34,547	62
Глоба отъ емлякъ	1824	94	813	90	2638	84
Шарабъ—гюмрюкъ	510	78	1040	77	1551	55
А всичко	968,934	13	241,396	64	1,210,330	77

Отъ тая сумма прѣзъ течението на 1891 година се събрахѫ 864,947 л. 12 ст., а именно: а) отъ Плѣвенската околия 696,743 л. 79 ст., б) отъ Луковитската околия 168,203 л. 33 ст., тъй щото на 1 Януарий 1892 година, отъ недоборитѣ за 1877—1890 г., останахѫ да събиратъ само 345,383 лева 65 ст., спорѣдъ долнята вѣдомость.

Наименование на недоборитѣ.	Недоборъ отъ годинитѣ 1877-1890, останѫлъ за събирание къмъ 1 януарий 1892 г.					
	Отъ Плѣвенската околия		Отъ Луковитската околия		Всичко	
	лева	ст.	лева	ст.	лева	ст.
Десятъкъ	84,869	84	19,465	57	104,335	41
Поземеленъ налогъ върху лозята	47,249	15	8813	48	56,062	63
Емлякъ	75,400	81	32,827	49	108,228	30
Иджаръ	7665	87	521	17	8187	04
Бегликъ	4933	66	2634	76	7568	42
Серчимъ	2291	98	963	33	3255	31
Пѫтна повинность	23,415	12	3571	25	26,986	37
Патентъ	23,732	74	3768	59	27,501	33
Глоба отъ емлякъ	1518	41	585	58	2103	99
Шарабъ—гюмрюкъ	392	76	42	09	434	85
Воененъ данъкъ	720	—	—	—	720	—
А всичко	272,190	34	73,193	31	345,383	65

Освѣнъ тоя недоборъ, на 1 Януарий т. г. имаше 224,987 л. 54 ст. останѫли отъ минѫлогодишнитѣ даждия. Ето тѣхната таблица.

Една часть отъ горнята сумма, именно 45,446 л. 11 ст., сж събрахж въ продължение на врѣмето отъ 1 Януарий 1892 г. до 1 Августъ с. г., тъй щото къмъ тая послѣднята дата (1 Августъ 1892 г.) отъ недоборитѣ за 1877—1890 г. останж да се събиратъ още 299,937 л. 54 ст., распрѣдѣлението на които е показано въ слѣдующата вѣдомость.

Наименование на недоборитѣ.	Недоборъ отъ годинитѣ 1877-1890, останжлъ за събирание къмъ 1 августъ 1892 г.					
	Отъ Плѣвенската околия		Отъ Луковитската околия		Всичко	
	лева	ст.	лева	ст.	лева	ст.
Десятъкъ	75,021	21	11,275	24	86,296	45
Поземеленъ налогъ върху лозята	43,018	45	7285	92	50,304	37
Емлякъ	67,788	30	22,831	22	90,619	52
Иджаръ	7457	65	493	22	7950	87
Бегликъ	4877	66	2560	41	7438	07
Серчимъ	2259	58	782	06	3042	64
Пжтна повинность	22,405	56	2907	35	25,312	91
Патентъ	23,175	81	2966	90	26,142	71
Глоба отъ емлякъ	1434	59	241	56	1676	15
Шарабъ—гюмрюкъ	392	76	42	09	434	85
Воененъ данъкъ	720	—	—	—	720	—
А всичко	248,551	57	51,385	97	299,937	54

Това и такъвъ е недобора отъ годинитѣ 1877—1890 включително, който остава за събиранье къмъ 1 Августъ н. г.

Освѣнъ тоя недоборъ, на 1 Януарий т. г. имаше 224,987 л. 54 ст. останжли отъ минжлогодишнитѣ даждия. Това се вижда въ отдвъднята таблица.

Наименование на недоборитѣ.	Недоборъ отъ даждията за 1891 г., нѫлъ за събиранье къмъ 1 януарий				
	Отъ Плѣвенската околия		Отъ Луковитската околия		Вси
	лева	ст.	лева	ст.	лева
Десятъкъ	102,471	74	—	—	102,47
Поземеленъ налогъ върху лозята	29,385	17	7247	27	36,63
Емлякъ	33,248	51	18,456	28	51,70
Иджаръ	1467	10	197	87	166
Бегликъ	752	51	97	24	84
Серчимъ	4049	01	4109	20	815
Пѫтна повинность	10,559	40	3993	64	14,55
Патентъ	7594	87	900	43	849
Глоба отъ емлякъ	7	88	16	92	[illegible]
Воененъ данъкъ	362	50	70	—	43
А всичко	189,898	69	35,088	85	224,98

Прѣзъ течението на настоящата го срѣщу горний недоборъ се събрахѫ 134 л. 43 ст., отъ които:

а) отъ Плѣвен. околия 117,779 л. 98

б) отъ Луковит. околия 16,633 л. 45

тъй щото на 1 Августъ, отъ даждията 1891 година, останахѫ въ недоборъ 90,574 л. 11 ст., подробно означени въ дующата таблица.

	Постжления прѣзъ 1891 г.				
	Отъ недобори за годинитѣ 1877--1890		Отъ текущи даждия		Всичко
	лева	ст.	лева	ст.	лева
Околи... ко	696,743	79	594,061	04	1,290,804
ко	168,203	33	143,943	54	312,146
Плѣвенс о	864,947	12	738,004	58	1,602,951

Луковитс прѣзъ текущата година, въ ковчс ата сѫ постжили 550,394 л. 26 с то 179,859 л. 54 ст. срѣщу недобо 34 л. 72 ст. срѣщу текущи даждс Всичк ова е показано въ таблицата.

...пления прѣзъ 1892 година					
ри г.	Всичко отъ недобори		Отъ текущи даждия		А всичко (отъ недоб и текущи
ст.	лева	ст.	лева	ст.	лева
98	141,418	75	240,259	76	381,678
45	38,440	79	130,274	96	168,715
43	179,859	54	370,534	72	550,394

ДРУЖЕСТВО «ЧЕРВЕНИЙ КРЪСТЪ».

Клонъ отъ това дружество е основанъ въ градътъ на 14 Октомврий 1885 година, по инициативата на нѣколко Плѣвенски госпожи. Редомъ съ него е дѣйствувало и едно мжжко дружество, което е събирало помощи за съединението, записвало и отправлявало е доброволчески чети и едноврѣменно е вършило нѣкои работи, които подпаджтъ подъ вѣдомството на Червений Кръстъ. Това подирнйото дружество, като имѣюще повече врѣмененъ характеръ, само по себе си е прѣстанжло да сжществува слѣдъ свършването на войната. Женското пъкъ дружество, което отъ край още е било съставено по чиститѣ начала на дружествата отъ Червений Кръстъ, е продължило своята дѣятелность и слѣдъ свършването на грознитѣ събития; но и неговий животъ не е билъ съвсѣмъ дълготраенъ. Апатията не закъснѣла да парализира и неговитѣ дѣйствия. Подобно на всички благородни прѣдначинания у насъ, то захванжло все по-слабо и по-слабо да отправлява своята дѣятелность, догдѣто въ 1887 година се почти растуряло. Часть отъ имотитѣ му сж прѣдадени въ мѣстната държавна болница, другитѣ сж пратени до управлението на главното дружество въ София, а паритѣ останжли на съхранение у екс-прѣдсѣдателската, госпожа Мита Игнатова. Голѣмата нѣжда отъ сжществуваньето на тия человѣколюби дружества обърнж се*риозното внимание* на ввѣренното ми управ*ление, което* въ продължение на двѣ години *отрѣби всичко* възможно да подновн сж-

ществующий женски клонъ въ Плѣвенъ и да се основе новъ въ Луковитъ. Трудоветѣ дадохж отрицателенъ резултатъ. Въ Луковитъ не се намѣрихж достатъчно интелегентни хора за да подкрѣпижтъ благородното прѣдначинание; а въ Плѣвенъ други работи и въпроси отвличахж вниманието на хората. Едва на 10 Декемврий 1889 г. членоветѣ на забравений женски клонъ се събрахж на засѣдание и прѣизбрахж ново настоятелство, което обаче, не се чу, не се обади. Смѣткитѣ съ имѣющата се наличность сж прѣдадени въ мѣстното общинско управление за провѣрка, и това е послужило на новоизбраното настоятелство за благовиденъ прѣдлогъ да се оттегли на страна и да резервира своята дѣятелность за въ бждще. То не е отишло вече да работи нищо; тъй щото въ настоящо врѣме въ окржжието ми не сжществува никакъвъ клонъ отъ дружеството на Червений Кръстъ.

Долнята вѣдомость показва какво е събралъ и израсходвалъ женский клонъ прѣзъ периода на своето сжществуванье.

Наименование на прѣдметитѣ	Мѣрка	Приходъ	Расходъ	Остава
		Количество		
Пари	лева	1353·27	523·20	830·07
Ризи долни	парчета	208	168	40
Гащи „	„	157	145	12
Възглавници	„	50	43	7
Чорапи	чифта	57	56	1
Чаршафи	парчета	74	54	20
Кърпи бѣли	„	183	172	11
Пешкири	„	133	123	10
Тифтикъ	оки	12	7	5
Биптове за привързване	парчета	27	15	12
Чехли	чифта	25	13	12
Юргани	парчета	1	1	—
Прѣстилки бѣли	„	18	15	3

Суммата която споредъ настоящата вѣдомость остава въ наличность е предадена въ Плѣвенското Гр. Общ. Управление, за да ѭ прѣдаде на новото—несформированото—настоятелство; а пъкъ материялитѣ сѫ прѣдадени въ мѣстната държавна болница. Управлението ми е направило вече распореждание да се прибере наличностьта 830 л. 07 ст. и да се испрати въ София на главното дружество.

Начиная отъ 1891 г., общинитѣ отъ ввѣренното ми окрѫжие прѣдвиждатъ по една сумма въ бюджетитѣ си за помощь на дружеството въ София. По този начинъ до сега сѫ събрани:

Наименование на околиитѣ	Бюджетъ				Всичко	
	1891		1892			
	лева	ст.	лева	ст.	лева	ст.
Плѣвенска околия	565	—	590	—	1155	—
Луковитска „	380	—	315	—	695	—
Всичко	945	—	905	—	1850	—

Въ полза на сѫщето дружество и Плѣвенский Окр. съвѣтъ е прѣдвидѣлъ една сумма отъ 1000 лева, по бюджета си за 1892 година.

ДРУЖЕСТВО « СВ. КИРИЛЪ И МЕТОДИЙ »

Несравнено по-добрѣ стои клонътъ отъ дружеството „Св. Кирилъ и Методий“. Да ли защото то сѐ явява нѣщо по-съвръменно, да ли защото хората, които го управляватъ, иматъ искренно желание да работѧтъ; но фактъ е, че то успѣва сега. Най-добро доказателство за това служѫтъ цифритѣ на пожертвованитѣ до сега сумми. Най-напрѣдъ клонъ отъ дружеството е съставенъ въ г. Плѣвенъ на 7 Май 1891 година, а тазъ година такива клонове се образуваха въ с. с. Бръшляница, Брѣстовецъ, Орѣховица и Тученица, Плѣвенска околия, и въ с. с. Луковитъ и Бѣленци, Луковитска околия.

Долнята таблица показва постжпили до сега суми въ полза на дружеството.

Но по редъ	Произхождение на пожертвованията	1891 г.		1892 г.		Всич
		лева	ст.	лева	ст.	лева
1	Отъ служащитѣ по вѣдомството на администрацията	22	30	—	—	22
2	Отъ служащитѣ по санитарната часть	82	50	—	—	82
3	Отъ служащитѣ по съдебното вѣдомство	83	20	—	—	83
4	Отъ служащитѣ по финансовото вѣдомство	70	80	—	—	70
5	Отъ служащитѣ по общинитѣ и п. коммиссия	42	—	—	—	42
6	Отъ общинскитѣ бюджети	416	—	970	—	1386
7	Отъ духовни лица	95	10	62	—	157
8	Отъ служащитѣ по вѣдомството на просвѣщението	25	10	—	—	25
9	Отъ частни лица	1313	16	713	20	2026
10	Отъ литературни и танцовални вечеринки, дадени отъ учителското тѣло въ г. Плѣвенъ и отъ женското дружество „Развитие“	201	75	352	05	553
	Всичко	2351	91	2097	25	4449

ВОЕННАТА ПОВИННОСТЬ.

Прѣзъ миналата 1891 год. въ призивнитѣ списъци за XV задължителенъ военен наборъ сж внесени всичко 1367 младежи и отъ тѣхъ трѣбваше да се взематъ 502 души. Въ призивнитѣ списъци за XVI задължителенъ военен наборъ сж внесени всичко 1665 и отъ тѣхъ трѣбваше да се вземжтъ 554 младежи. Отъ насрѣщната таблица ще стане явно колко души по околия биле внесени и колко вземени.

СЪОБЩЕНИЯ.

За да напрѣдне единъ окржгъ въ всѣко едно отношение не стига само да бжде плодовитъ, но трѣбва да има добри и лесни съобщения. Съобщенията сж главния гостъ за развитнето на търговията и на напрѣдъка; къмъ тѣхъ винаги трѣбва да се обръща най сериозно внимание и за подобрението имъ да не се жалятъ никакви срѣдства.

Въ Плѣвенский окржгъ съобщенията ставатъ по сухо: по държавнитѣ и окржжнитѣ шоссета и по мѣжду селскитѣ пжтища.

Държавнитѣ шоссета сж: София—Плѣвенъ, което мѣжду кил. 117—181 на дължина 64 километра, е въ най лошо състояние, особенно въ участъцитѣ мѣжду кил. 121†500 123, 137—137†900, 138†300—139†400 и 144†290—148; останалата часть отъ това шоссе е въ доста добро положение. Участъцитѣ мѣжду кил. 139—144 и 158—164 сж насипани съ трошени камъни, но сж останали безъ пѣсъкъ, тъй щото минаванието имъ е

извънрѣдно трудно и по тъзи причина взети сѫ мѣрки, прѣди още да настѫпи зимата за насипванието съ пѣсъкъ на тѣзи участъци.

Всичкитѣ мостове и водостоци по тъзи линия освѣнъ два водостока, повредени отъ тъзигодишнитѣ наводнения, се намиратъ въ добро състояние.

2) Шоссето Плѣвенъ—Руссе, което при кил. 182 се присъединява на шоссето София Плѣвенъ, е едно отъ най-занемаренитѣ въ окрѫга и ще трѣбва да се взематъ мѣрки да се причисти и поправи, тъй като по него на много мѣста сѫ обрасли трьне и дървета.

3) Шоссето Плѣвенъ—Никополъ се намира и то въ не исправно състояние, тъй като само една малка часть отъ него е послана съ камъци и пѣсъкъ.

4) Шоссето Плѣвенъ—Ловечъ на една дължина отъ 15 километра е въ много добро състояние, останалата часть е послана съ строшени камъци и постиланието й съ пѣсъкъ е дадена вече на прѣдприемачъ.

5) Шоссето Луковитъ—Рахово, се отдѣля при килом. 137†150 по шоссето София—Плѣвенъ; по тая ново проектирана линия сѫ свършени 9 кил. и 500 метра погонни земляни работи, оставѫтъ за довършване още 2 километра.

Мостове и водостоци още нѣма проектирани, но ще е нуждно да се изучятъ и съставѫтъ проекти за единъ мостъ отъ 8—10 *метра, 3 отъ* 3—6 метра и около 7—8 *водостока.*

Отъ всичко до сега изложено може да се заключи, че съобщенията въ Плѣвенскій окржгъ не сж въ цвѣтуще положение и за това желателно би било за прѣзъ идущата година Окржжната Постоянна Коммиссия да положи по голѣми грижи за уреждането на мѣжду селскитѣ пжтища, които немогжтъ въ много мѣста да се нарѣкжтъ освѣнъ случайни пжтеки и които ставатъ съвършенно непроходими въ зимно и дъждовно врѣме. Колкото же се отнася за шоссетата, надѣвамъ се, че почитаемата Дирекция на Общитѣ Сгради прѣзъ идущата година нѣма да бжде толкова индиферентна къмъ нашия окржгъ и ще назначи титуляренъ Окржженъ Инжинеръ, който да се погрижи за подобрението на държавнитѣ шоссета.

Дано поне до година се не удаде случай да се оплакваме толкозъ отъ нашитѣ пжтни съобщения.

ОБЩЕСТВЕННА БЕЗОПАСТНОСТЬ.

Въ цѣлия окржгъ порядъкътъ и тишината сж биле на пълно запазени прѣзъ цѣлата година.

Произшествия. Отъ отдвъдната таблица става явно, че прѣстжпленията, извършени прѣзъ годината, сж 7 умишленни убийства, 7 случайни убийства, 15 обири и кражби 92 пожари.

ТАБЛИЦА

За произшествията, които сѫ се случили въ Плѣвенското Окружие, прѣзъ врѣме отъ 1-й Августъ 1891 г. до Августъ 1892 год.

№ по редъ	Название на околиитѣ	Убити		Ранени		Покушение за самоубийст.	Намѣрени мъртви тѣла	Удавени	Обири и кражби			Порой, градобитнина и наводнения			Пожари		
		Умишленно	Случайно	Умишленно	Случайно				Колко случай	Пагуба		Колко случай	Пагуба		Колко случай	Пагуба	
										лева	ст.		лева	ст.		лева	ст.
1	Плѣвенска	3	4	—	2	—	4	4	12	3237	45	32	553,496	86	50	22,609	00
2	Луковитска	4	3	—	—	—	2	5	3	2474	70	7	97,060	00	42	6296	00
	Всичко	7	7	—	2	—	6	9	15	5712	15	39	651,556	86	92	28,895	—

СТРАЖАРИ.

Цѣлото число на полицейскитѣ стражари се въскача на 61 души, отъ които 37

СТАТИСТИ

За числото на арестантитѣ въ Плѣвенский

Категории на арестантитѣ	Числото на затворницитѣ къмъ 1 септемв. 1891 г.		Постжнили			
			Нововедени въ затвора		Преместени отъ другъ затворъ	
	М.	Ж.	М.	Ж.	М.	Ж.
1 подъ Сждъ и слѣдствие	9	—	55	3	—	—
2 Окончателно осждени	38	—	39	—	4	—
Всичко	47	—	94	3	4	—

пари.

Въ окржга има разновидни дървета, но ползата отъ тѣхъ не е голѣма.

Числото на държавнитѣ гори въ Плѣ

4) Прѣподаването трѣба да има живость. Ако нѣма живость при прѣподаването отъ страна на учительтъ; ако доброто, щастието на человѣчеството не го въодушевлава; ако възвишеното и благородното не намиржтъ съчувствие въ него, той не ще може да възбуди съчувствие въ ученицитѣ си затова, което прѣдава; тѣ никога нещътъ да сж въсхитятъ отъ великитѣ дѣла на историческитѣ личности. Едно приторено въсхищение отъ страна на учительтъ сж познава тутакси отъ ученицитѣ, и то ще поврѣди вмѣсто да ползова. Дѣтцата разбиратъ твърдѣ добрѣ кое иди отъ сърдце, кое не.

5) Прѣподаването трѣба да бжди истенно, вѣрно. Историческа вѣрность, обективна истена, отбѣгване на всѣко субективно изложение на разсказътъ сж нѣща, които трѣба да испълнява всякой учитель на Историята. Много би ся излъгалъ този учитель, който би мислимъ, че дѣйствова патриотически, като изопачава истенностьта на събитията; сжщо и този, който вѣрва, че чрѣзъ нападение на друговѣрцитѣ, утвърдява вѣрата на ученицитѣ си по добрѣ. Учительтъ на историята трѣба да стои по високо отъ сяка партия, отъ всяка народна или религиозна умраза, за да може да излага събитията както си сж. Когато трѣба да ся произнесе върху нѣкое събитие или историческа личность, той трѣба да прави това съ голѣмо прѣдпазване, въ сжщото време той трѣба да земе обстоятелотвата, времето, въ което е станало събитието, въ които ся е намирала личностьта.

6). Прѣподаването трѣба да е наглѣдно. Както при другитѣ прѣдмети, тъй и при Историята, наглѣдностьта бива *външна и вътрѣшна.* Външната наглѣдность ся занимава съ външнитѣ фактове, разсказва какъ сж станали и употрѣбява за по ясното имъ разбирание наглѣдни срѣдства като исторически картини и образи, когато вътрѣшната наглѣдность има за цѣль душевнитѣ вълнения, мнения и причини. При външната наглѣдность учительтъ трѣба да глѣда, когато има да описва исторически личности, да опише, колкото е възможно най-напрѣдъ външний изглѣдъ, послѣ времето и мѣстото, въ които живяла тъзи личность, и тогасъ да раскаже за дѣлата ѝ. Въ такъвъ случай само дѣтцата ще добиятъ единъ портретъ за личностьта въ душата си, къмъ която (личность) ще поглѣдватъ съ очудване за благороднитѣ и великитѣ ѝ подвизи, или пакъ съ отвръщение за сторенитѣ злини, пакости на человѣчеството. Вътрѣшната наглѣдность ся отнася до наглѣдното изложение на душевното състояние, до человѣческитѣ характери, до вълненията, рѣшенията и мотивитѣ. «Тукъ трѣба да говори духътъ (на Историята) чрѣзъ духътъ на (учительтъ) къмъ духътъ (на

СТРАЖАРИ.

Цѣлото число на полицейскитѣ стражари се въскача на 61 души, отъ които 37 конни и 24 пѣши, отъ тѣзи 19 конни и 18 пѣши сж за Плѣвенската околия и 18 конни и 6 пѣши за Луковитската околия.

Числото на стражаритѣ, като се сравни съ работата, която иматъ тѣ да вършятъ, е недостатъчно и желателно е щото стражата да се увеличи поне съ още 10 души.

ЗАТВОРИ И АРЕСТАНТИ.

Затвора, въ когото се помѣщаватъ арестантитѣ, е правителственно здание.

Отъ 1-й Сентемврий м. г. до 20 Юлий т. г. въ затвора сж държани 148 души арестанти, както се вижда отъ насрѣщната таблица.

ГОРИТѢ.

Положението на горитѣ въ Окржга не е отъ завиднитѣ, за това нуждно е да се взиматъ по сериозни мѣрки за посаждането на гори, особенно въ Плѣвенската околия, която сравнително стои много назадъ въ горско отношение. Разсаднитѣ градини сж сжщо много занемарени, за това трѣбва и къмъ тѣхъ да се обърне по сериозно внимание за да се не харчатъ безполезно държавнитѣ пари.

Въ окржга има разновидни дървета, но ползата отъ тѣхъ не е голѣма.

Числото на държавнитѣ гори въ Пл

венский окржгъ е 27, съ пространство отъ около 1987 ½ дюлюма; числото на общинскитѣ е 78 съ пространство отъ около 90,899 дюлюма; а числото на частнитѣ е 5241 съ едно пространство отъ около 170,670 дюлюма, или всичкото пространство съ гори въ Плѣвенский Окржгъ е около 266,556 ½ дюлюма.

РАЗГЛѢДВАНИ ДѢЛА ВЪ ОКРЖЖНОТО СЖДИЛИЩЕ.

Прѣзъ цѣлата 1891 год. сж разгледани 122 граждански и 261 углавни дѣла, въ които влизатъ рѣшенитѣ, помиренитѣ и прекратенитѣ дѣла. Сжщо има разглѣдани 48 граждански частни производства и 1022 разни прѣдмѣти, по които сж написани 1070 опредѣленив. Отъ 1-й Януарий до 20 Юлий т. г. сж разглѣдани 73 граждански и 186 углавни дѣла, 36 граждански и едно углавно частни производства и 613 разни прѣдмѣти, по които сж написани 650 опредѣления.

ПО ПЛОВДИВСКОТО ИЗЛОЖЕНИЕ.

Както отъ всичкитѣ крайща на отечеството ни, тъй сжщо и отъ нашия Окржгъ сж испратени разни предмѣти за да бжджтъ изложени въ Пловдивското изложение. Населението съ въодушевление посрѣщна испратенитѣ му декларации и отъ цѣлия Плѣвенский окржгъ 227 души изложители сж испратили разни предмѣти.

И така, съ изложеното до тукъ, азъ свьршвамъ отчета си за Плѣвенското окржжие. Непълнотитѣ по разнитѣ въпроси, които се помжчихъ да прѣдставя, както на правителството, така и на Г. г. окржжнитѣ съвѣтници ще ми бждятъ простени, тъй като, късото врѣме, съ което съмъ располагалъ, срѣдствата съ които съмъ си служилъ при събирание и съставяние на материяла не ми позволиха да извърша повече нѣщо и съ по-голѣми подробности да се явж. Не само мѣнь, но и на всѣки Окр. Управитель послѣднята фраза ще му служи за оправдание до когато при окржжнитѣ управления не се образуватъ статистически бюра, за който въпросъ по-рано спомѣнахъ, безъ това годишнитѣ отчети винаги ще биватъ не до тамъ пьлни и богати съ материяла си. При послѣдния недостатъкъ като се причисли и кратковрѣменното пребивание на единъ Окр. Управитель въ окржга ще видимъ, че сми готови съ справедливи извинения.

Окр. Управитель: **Ж. ИВ. МАКЕДОНСКИ.**

Плѣвенъ,
Септемврий 1892 год.

496

ПЪРВИЙ
ГОДИШЕНЪ ОТЧЕТЪ
на
ОБЛАСТНАТА РЕАЛНА ГИМНАЗИЯ
въ
СЛИВЕНЪ.

За учебната година 1881—82.

СЪДЪРЖА:

1. Нѣколко думи по методиката на Историята. Отъ преподавателя *П. П. Стойновъ.*
2. Геологическа карта на Южна България. Научно-практичното ѝ приложение. Отъ прѣподавателя *Х. Шкорпилъ.*
3. Училищенъ отчетъ. Съставилъ *Управителятъ.*

СЛИВЕНЪ

Печатница на вѣстникъ „Българско Знаме“.

1882

НѢКОЛКО ДУМИ
по
МЕТОДИКАТА НА ИСТОРИЯТА.

отъ П. П. Стойновъ.

„Най доброто на Историята е въодушевлението, което произвожда.“ *Гете.*

Историята е наука, която ни учи за развитието на человѣческий родъ. Съ излагането на събитията, тѣхнитѣ причини и нравственнитѣ идеи на времето тя ни става оглѣдало, въ което можемъ да виждаме себе си, нашия животъ, нашитѣ стрѣмления и дѣйствия: тя ни става свѣтило, което ни освѣтлява миналото — учителка за настоящето и бѫдащето.

Прѣподаването на Историята има за цѣль, избистрянето на мислитѣ, облагородяването на чувствата, образованието на волята, на характерътъ и приготвянето на добри патриоти — съ една дума усъвършенствованието на человѣкътъ. Чрѣзъ съобщаването причинитѣ на събитията, които (причини) често биватъ незначителни, но които довеждатъ до чудни слѣдствия; чрѣзъ наблюдението и изслѣдването на историческитѣ личности, които сѫ давали направление на всичкитѣ събития или като владетели на народи или като изобретатели, и послѣ доволни отъ извършеното благородно сѫ отстъпвали и оттѣгляли вече въ тихий фамилияренъ кржгъ; чрѣзъ схващанието и запамятяването на едно голѣмо количество знания за сѫдбата на нашитѣ прѣдшественници и най-послѣ чрѣзъ изучванието на разнитѣ исторически моменти, които сѫ принасяли въ разни периоди на человѣч. развитие благословия или проклятие върху цѣли народи — духътъ, разсѫдѫкътъ на ученикътъ ся избистря, изяснява. Прѣподаването на историята казахме облагородява чувствата. Чрѣзъ наблюдението на примѣрний животъ на велики мѫже, учениците ще можатъ да си спѣчелятъ практически принципи за прѣзъ животътъ. Тѣзи послѣднитѣ не сѫ образоватъ тъй лѣсно, а най-малко чрѣзъ теоретически поучения. Като виждатъ дѣтцата какъ прѣобладава рано или късно нравственно доброто и великото, тѣ ще го обикнатъ, чувството за правдата и истината ще ся породи въ тѣхъ. «Но чувството на чувствата е любовьта — любовьта къмъ Бога, къмъ истината, къмъ отечеството.»

ТАБЛИЦА

За произшествията, които сж се случили въ Плѣвенско то Окржжие, прѣзъ врѣме отъ 1-й Августъ 1891 г. до 1-Августъ 1892 год.

№ по реда	Название на околиитѣ	Убити		Ранени		Покушение за самоубийст.	Намѣрени мьртви тѣла	Удавени	Обири и кражби			Порой, градобитнина и наводнения			Пожари		
		Умишленно	Случайно	Умишленно	Случайно				Колко случай	Пагуба		Колко случай	Пагуба		Колко случай	Пагуба	
										лева	ст.		лева	ст.		лева	ст.
1	Плѣвенска	3	4	—	2	—	4	4	12	3237	45	32	553,496	86	50	22,609	00
2	Луковитска	4	3	—	—	—	2	5	3	2474	70	7	97,060	00	42	6296	00
	Всичко	7	7	—	2	—	6	9	15	5712	15	39	651,556	86	92	28,895	—

СТРАЖАРИ.

Цѣлото число на полицейскитѣ стража-
[redacted] възлиза на 61 души, отъ които 37

СТАТИСТИ

За числото на арестантитѣ въ Плѣвенский

Категории на арестантитѣ	Числото на затворницитѣ къмъ 1 септемв. 1891 г.		Постжпили			
			Нововедени въ затвора		Премостени отъ другъ затворъ	
	м.	ж.	м.	ж.	м.	ж.
1 подъ Сждъ и слѣдствие	9	—	55	3	—	—
2 Окончателно осждени	38	—	39	—	4	—
Всичко	47	—	94	3	4	—

пари.

Въ окржга има разновидни дъ
ползата отъ тѣхъ не е голѣма.

Числото на държавнитѣ гори

Прѣзъ мѣс. Ноемврий Господинъ Директоръ на Народното Провѣщение разрѣшава урѣждането на една метеорологическа станция, като отпусна за тая цѣль 2000 златни гроша (№ 2185, Ноемврий 20).

На 4 Февр. се свърши първото полугодие и се раздадохѫ на ученицитѣ полугодишнитѣ свидѣтелства.

Учителя на гимнастиката отъ мѣсецъ Май напуща службата си.

11 Май — деньтъ на българскитѣ просвѣтители — училището отпразднува тържественно. Слѣдъ водосвѣта законоучителя Отецъ Антимъ хубаво прѣдстави живота и заслугитѣ на равноапостолитѣ Кирилъ и Методий.

На 1-ий Май цѣлото училище направи приятна разходка прѣзъ цѣлия день извънъ градътъ. Пансионерската музика, за която имаме да благодариме на управителя на пансиона и на нейний учитель, чудесно забавляваше духътъ на ученицитѣ при тая свободна отпочивка въ природата — на 1 Май.

Божественната служба училището си вьршѣше въ църквата Св. Димитрий прѣзъ течението на цѣлата учебна година, всѣкой праздникъ и всѣка недѣля. Още въ зачалото на годината Управлението се отнесе на нуждното мѣсто за устроение на втора Богослужба за ученицитѣ въ сѫщата църква. Прѣзъ мѣсецъ Октомврий даже Господ. А. Головъ, Дружинний Командиръ при Сливенската Дружина бѫдѣ добьръ да прѣдприеме доброволно съставянето на единъ ученически хоръ за църква. За жалость хубавото туй прѣдприятие не можѣ по нѣкои сѫнки да се осѫществи и голѣмитѣ трудове на Г-нъ Головъ останъха напусто. Господинъ Директоръ на Народного Просвѣщение, както и Управлението на Р. Гимназия произнесохѫ признателностьта си Господ. Голову.

Памятнитѣ дни, а особенно именния день на *Негово Сиятелство Главний Губернаторъ*, великолѣпно се отпразднуваха.

Годишнитѣ испити захванахѫ на 10 Юний и се свьршихѫ на 25 сѫщий. На 27 стана изложение по рисование, чьртание, краснописание и географически карти. Училищната година се завьрши на края на мѣсецъ Юний съ публиченъ актъ, при когото присѫтствува застѫпника на Господина Директора на Народ. Просвѣщение Господинъ Префектъ на Сливенский Департаментъ.

2. Учителско тѣло.

1. В. Атанасовъ, Управитель — Прѣподаватель. Прѣподавалъ въ IIIа и IIIб Физика, въ IV Химия и Физика и въ V Химия, всичко 12 ч.

2. Отецъ **Антимъ Кжичевъ,** Праподаватель. Прѣподавалъ Законъ Божий въ всичкитѣ классове, всичко 16 ч.

3. П. В. Максимовъ, Прѣподаватель. Прѣподавалъ въ Iа, IIа, IIб, и IV Бълг. езикъ, всичко 18 ч. Класний Наставникъ въ Iа кл.

4. Г. Пеневъ, Прѣподаватель. Прѣподавалъ въ Iб, IIIа, IIIв Българ. езикъ и въ IIIа, IIIв, IV и V кл. Старо-Български езикъ, всичко 18 ч. Класний наставникъ въ Iв.

5. А. Тинтеровъ, Прѣподаватель. Прѣподавалъ въ Iб, IIIа, IIIб Аритметика, IV и V Алгебра, V Геометрия, Физика и Руски езикъ, всичко 18 ч. Класний наставникъ въ V кл.

6. Ф. Бертранъ, Прѣподаватель. Прѣподавалъ въ всичкитѣ классове Френски езикъ, всичко 21 ч.

7. П. П. Стойновъ, Прѣподаватель. Прѣподавалъ въ IIа, IIб и V Вс. История, Iа, Iв, IIIа, IIIв и IV География, V Нѣмски (въ първото полугодие), IV и V Педагогика, всичко 20 ч. Класний наставникъ въ IV кл.

8. Х. Шкорпилъ, Прѣподаватель. Прѣподавалъ Естеств. История въ всичкитѣ классове, Нѣмски езикъ въ V кл. (въ второто полугодие) и Чъртание въ IIIв, всичко 21 ч. Класний наставникъ въ IIIб кл.

9. Т. Мошинъ, Прѣподаватель. Прѣподавалъ въ Iа, Iб, IIб, IIIа и IV Чъртание, Дескриптивна Геометрия въ V кл. и Краснописание въ IIв, всичко 21 ч.

10. И. Кадлецъ, Прѣподаватель. Прѣподавалъ Рисование въ всичкитѣ классове, Краснописание въ Iа, Iв, и IIб, Чъртание въ IIа, всичко 21 ч. Класний учитель въ IIа кл.

11. Н. Миновъ, Учитель. Прѣподавалъ Вс. История въ Iб, IIIа, и IIIв, География въ IIа, IIб и V, Счетоводство въ IIIа, IIIв, IV и V кл. всичко 18 ч. Класний наставникъ въ IIIа кл.

12. С. Бояджиевъ, Учитель. Прѣподавалъ Аритметика въ Iа, IIа, IIб, и IV Алгебра въ IIIа и IIIб, Бълг. История въ Iа, всичко 19 ч. Класний учитель въ IIб кл.

13. И. Каломати, Помощникъ Учитель. Прѣподавалъ Нотно пѣние въ всичкитѣ классове, всичко 8 ч. въ недѣлята.

14. Подпоруч. **Драгиевъ,** помощний учитель по гимнастиката за всичкитѣ классове, всичко 8 ч. въ непѣлята.

Л. Младеновъ, Надзиратель на всичкитѣ классове.

3. Означение числото на часоветѣ отъ всѣкой прѣдметъ и въ всѣкой классъ прѣзъ недѣлята.

Прѣдмети	Классове					Всички часове отъ тоя прѣдметъ.
	I	II	III	IV	V	
Законъ Божий	2	2	2	2	2	10
Бълг. и Старобълг. езикъ	6	5	4	4	2	21
Руски езикъ	—	—	—	—	2	2
Френски езикъ	—	3	4	4	3	14
* Нѣмски езикъ	—	—	—	—	3	3
История	2	2	2	2	2	10
География	2	2	2	2	2	10
Матемматика	4	4	4	3	4	19
Дескриптивна Геометрия	—	—	—	—	3	3
Физика	—	—	2	2	2	6
Химия	—	—	—	2	2	4
Естественна История	2	2	2	2	2	10
Геометрическо чьртание	4	3	3	3	—	13
Рисование	—	2	2	2	2	8
Счетоводство	—	—	1	1	1	3
* Педагогика	—	—	—	2	2	4
Краснописание	2	1	—	—	—	3
Нотно Пѣние	2	2	2	2	2	10
Гимнастика	2	2	2	2	2	10
Всички час. прѣзъ недѣлята	28	30	32	35	38	163

*) Прѣдмети, означени съ звѣздица не сж задължителни.

4. Учебна материя.

Въ всѣкой классъ и отъ всѣкой предмѣтъ.

(Вземена прѣзъ учебната 1881-2 година.)

I-ий Классъ.

---

1. Законъ Божий, 2 ч. въ недѣлята. Священна История. Вѣтхий Завѣтъ: за сътворението на свѣта и человѣка. Грѣхопадение. Братоубийство и потопа . . . и т. н. т. до раздѣление на еврейското царство на двѣ: иудейско и израилско.

2. Български езикъ, 6 ч. въ недѣлята. Граматика: сѫществително и прилагателно име, мѣстоимение, членъ, глаголъ, нарѣчие, прѣдлогъ, съюзъ и мѣждуимение. Четение отъ читанката на Т. Икономова. Правописание съ диктовка. Граматически разборъ. Упражнения въ писменни изложения на разкази за видѣно и чуто. Църковно четение отъ К. Божкова.

3. Аритметика, 4 ч. въ недѣлята, Теоретическо и практическо изучение на четиритѣ дѣйствия съ цѣли и именовани числа. Теорическо и практическо изучване на десятичнитѣ числа и метрическата система. Смѣтание и рѣшение на задавки по изученото.

4. Отечественна история, 2 ч. въ недѣлята. Дохождането на Българитѣ въ Европа и раздѣлението имъ. Основанието на Българскитѣ царства. По-главнитѣ събития отъ всичкитѣ периоди на българската история въ хронологически рѣдъ.

5. География, 2 ч. Запознавание съ математическа, естественна и гражданска история. Господарства въ Европа, а особенно на Бълканский полуостровъ съ писание на карти. Азия, Африка, Америка и Австралия.

6. Естествознание 2 ч. Наука за животнитѣ. За человѣка. Най-забѣлѣжителни животни, а особенно дамашнитѣ. Наука за камънитѣ и растенията. Най-употрѣбяемитѣ ископаеми и растения.

7. Чъртание и рисование, 4 ч. *Геометрически образи въ равнината.* Точка, прави линии, ѫгли, триѫглници, четверо-ѫгѫлници, многоѫгѫлници. За окрѫжностьта. За елипсата. Яйцеобразна (овална) линия. Охлювица (спиралка). *Геометрически образи въ пространство.* Прави линии и равнини въ пространството. Тѣла. Чъртание право и криволинейни орнаменти спорѣдъ *Андѣлъ.*

8. Краснописание, 2 ч. българска и латинска азбука. Французка търколѣста и клѣчѣста азбука. Единъ видъ римски букви и тѣхното приспособение на българската азбука.

9. Пѣние 2 ч. Ноти. Нотний рѣдъ, Ключове. Гамма. Мълчание. Проста и удвоена точка. Опрѣдѣление на мѣрката. Раздѣлителна чърта. Прости мѣрки. Диези, бемоли и бекарра.

10. Гимнастика 2 ч. Упражнения частитѣ на тѣлото, безъ наряди.

II-ий Классъ.

1. Законъ Божий 2 ч. Священна История. Новий Завѣтъ: Арахангелъ Гавраилъ се явява на Захария и Мариж Рождеството на Св. Иона прѣдтече. Рождеството на Исуса Христа. . . . . и т. н. т. чакъ до дѣятелностьта на Апостолитѣ.

2. Български езикъ, 5 ч. Граматика: сжществително, прилагателно, мѣстоимение, членъ. За Глаголитѣ: образование на времената и причастията, безлични глаголи. Нарѣчие. Прѣдлогъ. Съюзъ. Мѣждуимение. Съставъ на просто предложение. — Четение по хигиена. Граматически разборъ. Диктовка. Упражнения въ съчинения писма и разни употрѣбителни книжя и описания. Чърковно четение.

3. Французски езикъ 3 ч. Твърдѣ лесни прочити. Прѣводъ на главитѣ отъ прочитътъ. Глаголи върху четиртѣхъ спражения. малки диалози (разговори).

4. Аритмвтика. 4 ч. Дѣлимость на числата и разложение на проститѣ имъ множитѣли. Най-голѣмъ общъ дѣлитель. Наймалко кратно число. Четири дѣйствия съ прости дроби. Практическо изучвание на всичко туй съ задавки. Десетични дроби и тѣхнита видове; четири дѣйствия съ тѣхъ. Обрьщание прости дроби въ десетични и паопъкъ. Практическо изучвание на туй пакъ съ задавки. Прѣговоръ на всичко изучено.

5. История 2 ч. Старий вѣкъ. Землеописателемъ прѣглѣдъ на Стара-Гърция. Баснословни юнаци и воини. Ликургъ въ Спарта и Солунъ въ Атина — като законодатели, Гърски колонии. Грько-персийската война. Атина. Пелопонеска война. Тива. Македония и Филипъ. Александръ Вторий. Падание на Македонската дьржава. География на Стара Италия. Царьетѣ. Триумвиратитѣ.

6. География, 2 ч. Ось, полюсъ, екваторъ и нѣговитѣ успорядни, — меридиянъ, дължина, ширина, — тропикъ, поляренъ кржгъ, поясъ, зенитъ и надиръ. Азия и Африка въ физическо, етнографическо и политическо отношение. Рисувание картитѣ на Азия и Африка.

7. Естествознание, 2 ч. Зоология. Устройството на человѣческото тѣло. Млѣкопитающитѣ и птици. Пълзящи животни. Суховодни. Риби. Насѣкоми или шестокраки животни. Стоноги. Чюрупести. Черви. Мѣгкокожи. Бодливокожи.

8. Чьртание, 3 ч., 1 ч. Прѣподавание, 2 ч. Чьртание. *Основни геометрически конструкции.* Отвѣсни, жгли, паралелни, кржгъ. *Подобность и обиколка на образцить.* Трижгжлникъ. Свойства на странитѣ и жглитѣ му. Четирижгжлникъ. Многожгжлници. *Сходность на образцить.* — Чьртание на листове спорѣдъ Андела и изученото.

9. Рисование, 2. ч. Всичкитѣ ученици рисувжтъ туй, което прѣподавателя имъ нарисува на таблата. Рисувание на геометрически орнаменти пасрѣдствомъ а) квадратъ, б) равностранен трижгжлникъ, в) правиленъ петожгжлникъ (по възможности съ два вида бои). Рисование на листи отъ природата посрѣдствомъ по-горѣспоменатитѣ геометр. образи. Рисование на листи съ вълнообразна чьрта и съ сѣнка (Прѣподаватель рисува на таблата или дава образи).

10. Краснописание, 1 ч. Сжщия материалъ отъ I кл. се повтаря, защото учениците сж слаби. Малка готическа абецеда по Ллбрехтъ Дирераи голѣма готическа отъ срѣдний вѣкъ. Фрактурни букви. Готически търколѣсти букви (мидолини).

11. Пѣние, 2 ч. Сжщото отъ I кл. и: интервали, времена, двойний диезъ и бемолъ, частни названия нотитѣ въ гаммата, кромматическа гамммa.

12. Гимнастика, 2 ч. Упражнения частитѣ на тѣлото безъ варяди.

III-ий Классъ.

1. Законъ Божий, 2 ч. Литургика или учение за Богослужението. Храмътъ. Священно — и церковнослужителитѣ. Св. прѣдмети. Обрядитѣ при Богослужението. Съставнитѣ части на християнското Богослужение. Разнитѣ видове църковно Богослужение. Вечерно Богослужение. Божественна литургия. Великопостно Богослужение. Прѣждеосвященна литургия.

2. Български езикъ, 2 ч. Словосъчинение развито. Рѣчь и прѣдложение. Главни части на прѣдложението. Пояснения. Пълно и непълно прѣдложение. Замѣняване на думитѣ. Пояснения при пояснения. Просто и сложно прѣдложение. Съгласуване. Падежи и подчинения. Подчинение на прѣдставени прѣдложения. Съюзи. — Правописание и диктовка. Граматический и синтактический разборъ. Упражнения въ съчинения.

3. Старобългарски езикъ, 2 ч. Етимологията на граммати-ката отъ началото до глагола по Колосова съ практически у-пражнения въ прѣводъ и разборъ отъ Остромировото Евангелие. (III в. кл. взѣлъ и глагола).

4. Френски езикъ, 4 ч. Прочитъ отъ избрани части. Прѣводъ отъ френски на български. Грамматика, за глаголитѣ. Правилни и неправилни глаголи. Правописание върху четиритѣ първи части на словото.

5. Математика. Аритметика 2 ч. Десетични дроби и 4-тѣ дѣйствия съ тѣхъ. Обрьщание десетичнитѣ дроби въ прости и наопъкъ. Именовани числа и 4 дѣйствия съ тѣхъ. Десетична система. Отношения и пропорции. Просто и сложно тройно правило. Проста и сложна лихва. Правило за побивъ на векселитѣ. Съдружественно правило. Верижно правило. Правило за смѣшение. Задавки върху изученото.

Алгебра, 2 ч. Упражнения, които служять за прѣходъ отъ аритметика въ алгебра. Опрѣдѣление на численни величини на алгебрически изражения. Четири дѣйствия съ алгебрически количества на тѣхнитѣ дѣлители. Най-голѣмъ общъ дѣлитель. Най-малкото кратно число. Дроби и четири дѣйствия съ тѣхъ Двойни дроби. Задавки върху изученото.

6. *Вс. История*, 2. ч Срѣдний вѣкъ. Прѣселение на народитѣ и падание на зап. римско царство. Германски държави. Византия и Арабия. Врѣмена на Каролингитѣ. Борба на царьетѣ съ папитѣ. Крьстоносни походи. Франция, Англия и Испания въ втората половина на срѣдния вѣкъ. Германия въ времето на Хабсбургитѣ. Италия и Скандинавия. Славяни. Падание на Византийската държава.

7. *География*, 2 ч. Подробно изучение на Европа въ физическо, етнографическо и политическо отношение. Раздѣление на Балканский полуостровъ. Подробно изучвание на Балканский полуостровъ.

8. *Физика — Химия*, 2 ч. Вѣщество, тѣло, природа. Общи физически свойства на тѣлата. Химия. Афинита. Кислини, основи и сили. По-забѣлежителни елементи и тѣхнитѣ съединения. Органически съединения. Захаръ. Торение. Механика. Геомеханика. Атфудова машина. За силитѣ. срѣдоточение и равновесие. Лостъ. Теглилки. Чакржкъ. Скрипалецъ. Наклонена площъ. Клинъ. Витло Махало. Закони за махалото. Движение на хвърлено тѣло. Срѣдобежна и отсрѣдобежна сила. Ударъ. Хидромеханика. Равновѣсие на течнитѣ. Налягание върху джното, нагорѣ и върху стѣнитѣ. Истечение. Плавание. Гжстомеръ. Хидростатически

кжпжни. Аеромеханика. Въздушно налягание. Барометръ и употребението му. Наряди и явления, които се основавжаъ на налягането на въздуха.

9. Естествознание, 2 ч. Въ зимното полугодие: *начална минералогия*. Прости минерали. Знаковетѣ, физическитѣ и химически имъ свойства. Смесени минерали. Практич. упражнения.

Въ лѣтното полугодие: *начална ботаника*. Изучване на обикновеннитѣ и най-нуждитѣ растения, прѣсни или изобазени.

10. Счетоводство, 1 ч. Търговия и търговски дѣлания. Опрѣдѣление на разнитѣ търговски термини. Аплография. Дьржение дневникъ и главна книга.

11. Чьртание, 3 ч. Основни геометрически конструкции. Отвѣсни. Ѫгли. Паралелни. Кржгъ. Сходность и обиколка на образцитѣ. Три —, четири — и многожгжлници. Обиколка на праволинейнитѣ образци. Обиколка на кржгътъ. За отношение.

12. Рисование, 2 ч. Перспективно рисование. Изяснение началата и основнитѣ правила отъ живописната перспектива. Нагледно рисование перспективния образъ на нѣкой прѣдметъ (напр. кубъ) върху стъкленна джска. Раздѣление пространството на 4 части. Основна площъ. Главна точка на площъта за изображавание. Дистанчни точки, тѣхното значение и опрѣдѣление. Скѫсена дистанция. Рисование чьрти въ разни положение къмъ площъта за изобразяване. Паралелни чьрти, квадратъ, правожгжлний четирижгжлникъ, пето — и шестожгжлникъ, кубъ, пирамида, призма, кржгъ, валякъ, конусъ — всички въ разни положения.

Рисуванието се върши отъ желѣзни модели съ прьчки, посрѣствомъ линия, метрически раздѣлена и сопрѣдь правила, които ученицитѣ сами ще откривжтъ. Рисува се само отъ свободна ржка и всички ученици наедно.

Рисуване на горнитѣ спорѣдъ дьрвени модели, по контура и сѣнка. Рисуване купища отъ модели.

Орнаментално рисуване спорѣдъ образцитѣ на Andela и спорѣдъ други.

13. Нотно пѣние, 2 ч. Сѫщия материалъ отъ II классъ и: за проститѣ и сложнитѣ мѣрки, за стълбитѣ, за интервалнитѣ названия и за разнитѣ полутонове.

14. Гимнастика, 2 ч. Упражнение частитѣ на тѣлото безъ наряди.

IV-ий Классъ.

1. *Законъ Божий*, 2 ч. Катихизисъ. Прѣдварителни понятия. За Божественното откровение. Священно прѣдание и св писание. За св. писание въ особенности. За символа на вѣрата въобще и за нѣговото происхождение. За първия, втория, третия, четвъртия, петия, шестия, седмия, осмия и деветия членове на символа на вѣрата.

2. *Български езикъ*, 2 ч. Идиотизми варваризми. Синонимиомоними. *Логика*. Пристжпъ. Съставъ и образувание на мислитѣ. Прѣхвати на мислителната дѣятелность. Основни закони, за мисленето. разнообразни видоизмѣнения на мислитѣ. за понятията. Сжждения. Умозаключения. Упражнения въ съчинения.

3. *Старо-български езикъ*, 2 ч. Етимология на грамматиката отъ начало и глагола (по Колосова). Практически упражнения въ прѣводъ и разборъ отъ Остромирово Евангелие.

4. *Френски езикъ*, 4 ч. Прѣводъ отъ френски на български. Грамматика: синтаксисъ на глаголитѣ. Фразеологически упражнения. Правописание върху глаголитѣ.

5. *Математика* а) *Аритметика*, 1 ч. Съразмѣрности. Просто и сложно тройно правило. Рѣшение на проста и сложна лихва по съразмѣрность и по едничка система. Отбивъ. Правило за време на срочно исплащание. Съдружественно и верижно правило. за смѣшение. Квадратний и кубический коренъ. Задачи по цѣлата взета материя. Прѣговоръ на цѣлата аритметика.

б) *Алгебра*, 2 ч. Общи опрѣдѣления. Четири основни алгебрически дѣйствия. Най-голѣмъ общъ дѣлителъ и най-малко кратно. Прости дроби и четири дѣйствия съ тѣхъ. Отношение и пропорции. Уравнения. Отъ I-ий степенъ съ едно неизвѣстно. Съ двѣ неизвѣстни. Съ три и повече неизвѣстни. Упражнения върху съставяние на уравнение съ нѣколко неизвѣстни. Разни значения на неизвѣстното при рѣшение на уравненията. Рѣшения положителни, отрицателни, нулеви, неорѣдѣлни и бѣзконечни.

6. *Вс. История*, 2 ч. Нова История. Голѣми изнамирания и открития. Борба за Италия, възраждание на науката и пекуствата. Реформация въ Германия. Тържество на католичеството и самодържавие въ Франция. Англия въ времето на Тюдорититѣ и Стюартитѣ. Скандинавия, Полша, и Прусия. Тридесетъ годишна война. Реформация въ Германия. Лудвикъ XIV. Романска Европа въ XVIII в. Англия, Северо-американски дьржави и Руссия. Германия въ XVIII вѣкъ. Северна и Източна Европа въ XVIII вѣкъ. Прѣгледъ на събитията отъ французската революция до Виенския конгрѣсъ. Прѣгледъ върху найновитѣ събития.

7. *География*, 2 ч. Америка и Австралия. Видъ и голѣмина на земята. Движението ѝ около осьта и слънцето. Земята и слънцето. Тия и мѣсецътъ.. Звѣздитѣ. Слънцето, мѣсеца и звѣздитѣ. Физическия съставъ на планетитѣ, кометитѣ и метеоритѣ. За времето и календарътъ. — Мѣстни учрѣждения на Източна-Румелия.

8. *Естествознание*, 2 ч. Сѫщия материалъ както въ *III*-ий классъ.

9 *Химия*, 2 ч. *Неорганическа химия*. Химически и Физически явления. Афинита. Стихиометрия. Номенкатура. Наука за атомитѣ. Валенция на атомитѣ. Металоиди: Водородъ, кислородъ, азотъ, хлоръ, бромъ, нодъ, сѣра, въглеродъ, кремий, фосфоръ, боръ. Метали: калий, натрий, аммоний, барий, стронций. варий, магнезий, алуминий, манганъ, желѣзо, цинкъ, калай, антимонъ, арсенъ, бисмутъ, олово, мѣдъ, живакъ, срѣбро, злато. *Органическа химия*. Органически тѣла. Сложни радикали. Изомерия и хомология. Общи свойства на органическитѣ тѣла и тѣхното раздѣление. Киянъ и нѣкои съединение. Въглероди. Смоли. Органически кислини. Алкооли. Въглохидрати. Органически осново или алкалиоди. По-главни части отъ животинското тѣло.

10 *Физика*, 2 ч. *Светлина*. Причина бьрзина и отражение на свѣтлината. Огледала. Прѣломление разлагание. Физически лещи. Недосдатъкъ на лещитѣ и тѣхното исправление — Человѣческо око. Микроскопъ. Делеротетъ. Тъмна стая. Интерференция. *Топлина*. Огрѣвание и охладявание, поглѫщание и испущание. Разширявание на тѣлата. Измѣнявание състоянието на тѣлата. Източници на топлиназа. *Магнетизъмъ*. Полове. Магнетисвание. Съсилвание и съслабвание. Свойства на магнетита. Земски магнетизмъ. *Електричество* отъ търкание. Електроскопъ. Електрофоръ. Франклинова дѫска. Наряди електрически опити съ тѣхъ, Грьмъ. Блясъкъ.. Електричество отъ досѣгание. Волтаически членове. Бунзеновъ членъ.

11. *Счетоводство*, 1 ч. Двѣ методи за дьржание търговскитѣ книги. *Диплография*. Търговски книги. Общи смѣтки. Смѣтки и подраздѣленията имъ. Мѣсечна равносмѣтка. Дилянцъ. Общо уравнение или притваряние на смѣткитѣ. Примѣри отъ квитанции. Простъ записъ, записъ на заповѣдъ, отворено боно. Менителници. Кореспонденция. Приложение въ практика на всичко изучено.

12 *Чьртание*, 3 ч. За крѫгътъ. Обиколка и плоско съдьржание на образцитѣ. Измѣнение на образцитѣ. Повьрхность и кубическо съдьржание на тѣлата. Елипса. Парабола. Хипербола. — Рѣшение задачи за чьртание на листове. — Всѣко полугодие по една композиция. —

Прѣзъ мѣс. Ноемврий Господинъ Директоръ на Народното Провѣщение разрѣшава урѣждането на една метеорологическа станция, като отпусна за тая цѣль 2000 златни гроша (№ 2185, Ноемврий 20).

На 4 Февр. се свърши първото полугодие и се раздадохѫ на ученицитѣ полугодишнитѣ свидѣтелства.

Учителя на гимнастиката отъ мѣсецъ Май напуща службата си.

11 Май — деньтъ на българскитѣ просвѣтители — училището отпразднува тържественно. Слѣдъ водосвѣта законоучителя Отецъ Антимъ хубаво прѣдстави живота и заслугитѣ на равноапостолитѣ Кирилъ и Методий.

На 1-ий Май цѣлото училище направи приятна разходка прѣзъ цѣлия день извънъ градътъ. Пансионерската музика, за която имаме да благодариме на управителя на пансиона и на нейний учитель, чудесно забавляваше духътъ на ученицитѣ при тая свободна отпочивка въ природата — на 1 Май.

Божественната служба училището си вършѣше въ църквата Св. Димитрий прѣзъ течението на цѣлата учебна година, всѣкой праздникъ и всѣка недѣля. Още въ зачалото на годината Управлението се отнесе на нуждното мѣсто за устроение на втора Богослужба за ученицитѣ въ сѫщата църква. Прѣзъ мѣсецъ Октомврий даже Господ. А. Головъ, Дружинний Командиръ при Сливенската Дружина бѫдѣ добьръ да прѣдприеме доброволно съставянието на единъ ученически хоръ за църква. За жалость хубавото туй прѣдприятие не можѣ по нѣкои сѫнки да се осѫществи и голѣмитѣ трудове на Г-нъ Головъ останъха напусто. Господинъ Директоръ на Народного Просвѣщение, както и Управлението на Р. Гимназия произнесохѫ признателностьта си Господ. Голову.

Памятнитѣ дни, а особенно именния день на *Негово Сиятелство Главний Губернаторъ*, великолѣпно се отпразднувахѫ.

Годишнитѣ испити захванахѫ на 10 Юний и се свьршихѫ на 25 сѫщий. На 27 стана изложение по рисование, чьртание, краснописание и географически карти. Училищната година се завьрши на края на мѣсецъ Юний съ публиченъ актъ, при когото присѫтствува застѫпника на Господина Директора на Народ. Просвѣщение Господинъ Префектъ на Сливенский Департаментъ.

2. Учителско тѣло.

1. В. Атанасовъ, Управитель — Прѣподаватель. Прѣподавалъ въ IIIа и IIIб Физика, въ IV Химия и Физика и въ V Химия, всичко 12 ч.

2. Огецъ **Антимъ Кѫнчевъ,** Праподаватель. Прѣподавалъ Законъ Божий въ всичкитѣ классове, всичко 16 ч.

3. П. В. Максимовъ, Прѣподаватель. Прѣподавалъ въ Iа, IIа, IIб, и IV Бълг. езикъ, всичко 18 ч. Класний Наставникъ въ Iа кл.

4. Г. Пеневъ, Прѣподаватель. Прѣподавалъ въ Iб, IIIа, IIIв Българ. езикъ и въ IIIа, IIIв, IV и V кл. Старо-Български езикъ, всичко 18 ч. Класний наставникъ въ Iв.

5. А. Тинтеровъ, Прѣподаватель. Прѣподавалъ въ Iб, IIIа, IIIб Аритметика, IV и V Алгебра, V Геометрия, Физика и Руски езикъ, всичко 18 ч. Классний наставникъ въ V кл.

6. Ф. Бертранъ, Прѣподаватель. Прѣподавалъ въ всичкитѣ классове Френски езикъ, всичко 21 ч.

7. П. П. Стойновъ, Прѣподаватель. Прѣподавалъ въ IIа, IIб и V Вс. История, Iа, Iв, IIIа, IIIв и IV География, V Нѣмски (въ първото полугодие), IV и V Педагогика, всичко 20 ч. Класний наставникъ въ IV кл.

8. Х. Шкорпилъ, Прѣподаватель. Прѣподавалъ Естеств. История въ всичкитѣ классове, Нѣмски езикъ въ V кл. (въ второто полугодие) и Чъртание въ IIIв, всичко 21 ч. Класний наставникъ въ IIIб кл.

9. Т. Мошинъ, Прѣподаватель. Прѣподавалъ въ Iа, Iб, IIб, IIIа и IV Чъртание, Дескриптивна Геометрия въ V кл. и Краснописание въ IIв, всичко 21 ч.

10. И. Кадлецъ, Прѣподаватель. Прѣподавалъ Рисование въ всичкитѣ классове, Краснописание въ Iа, Iв, и IIб, Чъртание въ IIа, всичко 21 ч. Класний учитель въ IIа кл.

11. П. Миновъ, Учитель. Прѣподавалъ Вс. История въ Iб, IIIа, и IIIв, География въ IIа, IIб и V, Счетоводство въ IIIа, IIIв, IV и V кл. всичко 18 ч. Класний наставникъ въ IIIа кл.

12. С. Бояджиевъ, Учитель. Прѣподавалъ Аритметика въ Iа, IIа, IIб, и IV Алгебра въ IIIа и IIIб, Бълг. История въ Iа, всичко 19 ч. Класний учитель въ IIб кл.

13. И. Калъмати, Помощникъ Учитель. Прѣподавалъ Нотно пѣние въ всичкитѣ классове, всичко 8 ч. въ недѣлята.

14. Подпоруч. **Драгиевъ,** помощний учитель по гимнастиката за всичкитѣ классове, всичко 8 ч. въ непѣлята.

Л. Младеновъ, Надзиратель на всичкитѣ классове.

ние. Въ по-високитѣ классове изборътъ на методата остава на учительтъ.

Концентрация на Историята и Географията. Идеята за съединението на Историята съ Географията е възбудена отъ Карлъ Ритеръ. Тя има много противници и защитници. Че сѫ нуждни за доброто разбирание на Историята географически познания става ясно отъ това, дѣто природата, климатътъ на едно мѣсто упражняватъ голѣмо влияние върху человѣкътъ. «Щомъ стѫпи человѣкъ въ свѣтътъ, намира се вече срѣщу природата и тя упражнява тутакси силното си влияние върху му, и му дава направление. Земята, на която той живѣе, и която го храни, въздухътъ, когото той дише, небето, което си издига надъ него, и хиляди други прѣдмети и обстоятелства, които го забикалятъ, не го оставатъ отъ да го не направятъ трибутенъ. Суровий планински синъ е въ всяко отношение другъ, отъ колкото жительтъ на плодородното поле, непреклонний синъ на морето е различенъ отъ жительтъ на вътрѣшнитѣ страни; до природата на Боговетѣ, начинътъ, по който той гя обожава, до най-дълбоката тайна на вътрѣшний му животъ достигатъ връзкитѣ, съ които природата ся стрѣми да го привлича и задържа при себе си». Кригеръ. Всѣкой учитель на Историята трѣбва да употрѣблява карта, за да показва мѣстото, гдѣто е ставало събитието, въ противенъ случай той грѣши противъ принципътъ на наглѣдностьта. Но сливанието на Историята съ Географията, както го разбиратъ послѣдователитѣ на Ритеръ т. е. преподавание на История и География въ единъ и сѫщи часъ—когато ся разсказва за едно събитие да ся земи и мѣстото, на което ся е случило събитието, или обратно при описанието на едно мѣсто, една земя да ся разкажатъ въ видъ на биографни събития, които сѫ станали тамъ —може да се приложи само въ първитѣ отдѣления на народното училище. Другадѣ приспособена концентрацията ще принася врѣда отъ колкото полза, защото прѣдметътъ, който ще се земи за основа ще ся изучва по-добрѣ отъ другия, който ще се прѣподава случайно. А да земеме правото на единъ прѣдметъ, въ полза за по-доброто изучвание на другъ, ще рѣче да земаме правото на единъ гражданинъ за въ полза на другъ. Но още повече, както обѣзправданието на гражданина не остава безнаказанно, тъй е и тукъ. За хармоническото образование на душевнитѣ способности на человѣкътъ е нуждно съдѣйствието на всичкитѣ науки.

4. Учебна материя.

Въ всѣкой классъ и отъ всѣкой предмѣтъ.

(Вземена прѣзъ учебната 1881-2 година.)

I-ий Классъ.

---

1. Законъ Божий, 2 ч. въ недѣлята. Священна История. Вѣтхий Завѣтъ: за сътворението на свѣта и человѣка. Грѣхопадение. Братоубийство и потопа . . . и т. н. т. до раздѣление на еврейското царство на двѣ: иудейско и израилско.

2. Български езикъ, 6 ч. въ недѣлята. Граматика: сѫществително и прилагателно име, мѣстоимение, членъ, глаголъ, нарѣчие, прѣдлогъ, съюзъ и мѣждуимение. Четение отъ читанката на Т. Икономова. Правописание съ диктовка. Граматически разборъ. Упражнения въ писменни изложения на разкази за видѣно и чуто. Църковно четение отъ К. Божкова.

3. Аритметика, 4 ч. въ недѣлята, Теоретическо и практическо изучение на четиритѣ дѣйствия съ цѣли и именовани числа. Теорическо и практическо изучвание на десятичнитѣ числа и метрическата система. Смѣтание и рѣшение на задавки по изученото.

4. Отечественна история, 2 ч. въ недѣлята. Дохождението на Българитѣ въ Европа и раздѣлението имъ. Основанието на Българскитѣ царства. По-главнитѣ събития отъ всичкитѣ периоди на българската история въ хронологически рѣдъ.

5. География, 2 ч. Запознавание съ математическа, естественна и гражданска история. Господарства въ Европа, а особенно на Бълканский полуостровъ съ писание на карти. Азия, Африка, Америка и Австралия.

6. Естествознание 2 ч. Наука за животнитѣ. За человѣка. Най-забѣлѣжителни животни, а особенно дамашнитѣ. Наука за камънитѣ и растенията. Най-употрѣбяемитѣ ископаеми и растения.

7. Чъртание и рисование, 4 ч. *Геометрически образи въ равнината.* Точка, прави линии, ѫгли, трижглници, четверожгѫлници, многожгѫлници. За окрѫжностьта. За елипсата. Яйцеобразна (овална) линия. Охлювица (спиралка). *Геометрически образи въ пространство.* Прави линии и равнини въ пространството. Тѣла. Чъртание право и криволинейни орнаменти спорѣдъ *Андѣлъ.*

8. *Краснописание*, 2 ч. българска и латинска азбука. Французка търколѣста и клѣчѣста азбука. Единъ видъ римски букви и тѣхното приспособение на българската азбука.

9. *Пѣние* 2 ч. Ноти. Нотний рѣдъ, Ключове. Гамма. Мълчание. Проста и удвоена точка. Опрѣдѣление на мѣрката. Раздѣлителна чърта. Прости мѣрки. Диези, бемоли и бекарра.

10. *Гимнастика* 2 ч. Упражнения частитѣ на тѣлото, безъ наряди.

II-ий Классъ.

1. *Законъ Божий* 2 ч. Священна История. Новий Завѣтъ: Арахангелъ Гавраилъ се явява на Захария и Мариѫ Рождеството на Св. Иона прѣдтече. Рождеството на Исуса Христа. . . . . и т. н. т. чакъ до дѣятелностьта на Апостолитѣ.

2. *Български езикъ*, 5 ч. Граматика: сѫществително, прилагателно, мѣстоимение, членъ. За Глаголитѣ: образование на времената и причастията, безлични глаголи. Нарѣчие. Прѣдлогъ. Съюзъ. Мѣждуимение. Съставъ на просто предложение. — Четение по хигиена. Граматически разборъ. Диктовка. Упражнения въ съчинения писма и разни употрѣбителни книжя и описания. Чърковно четение.

3. *Французски езикъ* 3 ч. Твърдѣ лесни прочити. Прѣводъ на главитѣ отъ прочитътъ. Глаголи върху четиртѣхъ спражения. малки диалози (разговори).

4. *Аритмѣтика*. 4 ч. Дѣлимость на числата и разложение на проститѣ имъ множитѣли. Най-голѣмъ общъ дѣлитель. Наймалко кратно число. Четири дѣйствия съ прости дроби. Практическо изучване на всичко туй съ задавки. Десетични дроби и тѣхнита видове; четири дѣйствия съ тѣхъ. Обрьщание прости дроби въ десетични и паопъкъ. Практическо изучване на туй пакъ съ задавки. Прѣговоръ на всичко изучено.

5. *История* 2 ч. Старий вѣкъ. Землеописателемъ прѣглѣдъ на Стара-Гърция. Баснословни юнаци и воини. Ликургъ въ Спарта и Солунъ въ Атина — като законодатели, Гърски колонии. Грько-персийската война. Атина. Пелопонеска война. Тива. Македония и Филипъ. Александръ Вторий. Падание на Македонската дьржава. География на Стара Италия. Царьтѣ. Триумвиратитѣ.

6. *География*, 2 ч. Ось, полюсъ, екваторъ и нѣговитѣ успорядни, — меридиянъ, дължина, ширина, — тропикъ, поляренъ кржгъ, поясъ, зенитъ и надиръ. Азия и Африка въ физическо, етнографическо и политическо отношение. Рисуване картитѣ на Азия и Африка.

7. *Естествознание*, 2 ч. Зоология. Устройството на человѣческото тѣло. Млѣкопитающитѣ и птици. Пълзящи животни. Суховодни. Риби. Насѣкоми или шестокраки животни. Стоноги. Чюрупести. Черви. Мѣгкокожи. Бодливокожи.

8. *Чертание*, 3 ч., 1 ч. Прѣподавание, 2 ч. Чертание. *Основни геометрически конструкции.* Отвѣсни, жгли, паралелни, кржгъ. *Подобность и обиколка на образцитѣ.* Трижгжлникъ. Свойства на странитѣ и жглитѣ му. Четирижгжлникъ. Многожгжлници. *Сходность на образцитѣ.* — Чертание на листове спорѣдъ Андела и изученото.

9. *Рисование*, 2. ч. Всичкитѣ ученици рисувжтъ туй, което прѣподавателя имъ нарисува на таблата. Рисувание на геометрически орнаменти пасрѣдствомъ а) квадратъ, б) равностранен трижгжлникъ, в) правиленъ петожгжлникъ (по възможности съ два вида бои). Рисование на листи отъ природата посрѣдствомъ по-горѣспоменатитѣ геометр. образи. Рисование на листи съ вълнообразна чърта и съ сѣнка (Прѣподаватель рисува на таблата или дава образи).

10. *Краснописание*, 1 ч. Сжщия материалъ отъ I кл. се повтаря, защото ученицитѣ сж слаби. Малка готическа абецеда по Ллбрехтъ Дирерап голѣма готическа отъ срѣдний вѣкъ. Фрактурни букви. Готически търколѣсти букви (мидолини).

11. *Пѣние*, 2 ч. Сжщото отъ I кл. и: интервали, времена, двойний диезъ и бемолъ, частни названия нотитѣ въ гаммата, кромматическа гамммa.

12. *Гимнастика*, 2 ч. Упражнения частитѣ на тѣлото безъ наряди.

III-ий Классъ.

1. *Законъ Божий*, 2 ч. Литургика или учение за Богослужениято. Храмътъ. Священно — и церковнослужителитѣ. Св. прѣдмети. Обрядитѣ при Богослужениято. Съставнитѣ части на християнското Богослужение. Разнитѣ видове църковно Богослужение. Вечерно Богослужение. Божественна литургия. Великопостно Богослужение. Прѣждеосвященна литургия.

2. *Български езикъ*, 2 ч. Словосъчинение развито. Рѣчь и прѣдложение. Главни части на прѣдложениято. Пояснения. Пълно и непълно прѣдложение. Замѣнявание на думитѣ. Пояснения при пояснения. Просто и сложно прѣдложение. Съгласувание. Падежи и подчинения. Подчинение на прѣдставени прѣдложения. Съюзи. — Правописание и диктовка. Граматический и синтактический разборъ. Упражнения въ съчинения.

3. Старобѫлгарски езикъ, 2 ч. Етимологията на граммати-ката отъ началото до глагола по Колосова съ практически у-пражнения въ прѣводъ и разборъ отъ Остромировото Евангелие. (III в. кл. взѣлъ и глагола).

4. Френски езикъ, 4 ч. Прочитъ отъ избрани части. Прѣводъ отъ френски на български. Грамматика, за глаголитѣ. Правилни и неправилни глаголи. Правописание върху четиритѣ първи части на словото.

5. Математика. Аритметика 2 ч. Десетични дроби и 4-тѣ дѣйствия съ тѣхъ. Обрьщание десетичнитѣ дроби въ прости и наопъкъ. Именовании числа и 4 дѣйствия съ тѣхъ. Десетична система. Отношения и пропорции. Просто и сложно тройно правило. Проста и сложна лихва. Правило за побивъ на векселитѣ. Съдружественно правило. Верижно правило. Правило за смѣшение. Задавки върху изученото.

Алгебра, 2 ч. Упражнения, които служять за прѣходъ отъ аритметика въ алгебра. Опрѣдѣление на численни величини на алгебрически изражения. Четири дѣйствия съ алгебрически количества на тѣхнитѣ дѣлители. Най-голѣмъ общъ дѣлитель. Най-малкото кратно число. Дроби и четири дѣйствия съ тѣхъ Двойни дроби. Задавки върху изученото.

6. *Вс. История,* 2. ч Срѣдний вѣкъ. Прѣселение на народитѣ и падание на зап. римско царство. Германски държави. Византия и Арабия. Врѣмена на Каролингитѣ. Борба на царьетѣ съ папитѣ. Крьстоносни походи. Франция, Англия и Испания въ втората половина на срѣдния вѣкъ. Германия въ времето на Хабсбургитѣ. Италия и Скандинавия. Славяни. Падание на Византийската държава.

7. *География,* 2 ч. Подробно изучение на Европа въ физическо, етнографическо и политическо отношение. Раздѣление на Балканский полуостровъ. Подробно изучвание на Балканский полуостровъ.

8. *Физика — Химия,* 2 ч. Вѣщество, тѣло, природа. Общи физически свойства на тѣлата. Химия. Афинита. Кислини, основи и сили. По-забѣлежителни елементи и тѣхнитѣ съединения. Органически съединения. Захаръ. Торение. Механика. Геомеханика. Атфудова машина. За силитѣ. срѣдоточение и равновесие. Лостъ. Теглилки. Чакрѫкъ. Скрипалецъ. Наклонена площъ. Клинъ. Витло Махало. Закони за махалото. Движение на хвьрлено тѣло. Срѣдобежна и отсрѣдобежна сила. Ударъ. Хидромеханика. Равновѣсие на течнитѣ. Налягание върху дѫното, нагорѣ и върху стѣнитѣ. Истечение. Плавание. Гѫстомеръ. Хидростатически

кжпжни. Аеромеханика. Въздушно налягание. Барометръ и употреблението му. Наряди и явления, които се основавжаъ на налягането на въздуха.

9. Естествознание, 2 ч. Въ зимното полугодие: *начална минералогия*. Прости минерали. Знаковетѣ, физическитѣ и химически имъ свойства. Смесени минерали. Практич. упражнения.

Въ лѣтното полугодие: *начална ботаника*. Изучване на обикновеннитѣ и най-нуждитѣ растения, прѣсни или изобазени.

10. Счетоводство, 1 ч. Търговия и търговски дѣлания. Опрѣдѣление на разнитѣ търговски термини. Аплография. Дьржение дневникъ и главна книга.

11. Чьртание, 3 ч. Основни геометрически конструкции. Отвѣсни. Жгли. Паралелни. Кржгъ. Сходность и обиколка на образцитѣ. Три —, четири — и многожгжлници. Обиколка на праволинейнитѣ образци. Обиколка на кржгътъ. За отношение.

12. Рисование, 2 ч. Перспективно рисование. Изяснение началата и основнитѣ правила отъ живописната перспектива. Нагледно рисование перспективния образъ на нѣкой прѣдметъ (напр. кубъ) върху стъкленна джска. Раздѣление пространството на 4 части. Основна площъ. Главна точка на площъта за изображавание. Дистанчни точки, тѣхното значение и опрѣдѣление. Скжсена дистанция. Рисование чьрти въ разни положение къмъ площъта за изобразяване. Паралелни чьрти, квадратъ, правожгжлний четиржгжлникъ, пето — и шестожгжлникъ, кубъ, пирамида, призма, кржгъ, валякъ, конусъ — всички въ разни положения.

Рисуването се върши отъ желѣзни модели съ прьчки, посрѣствомъ линия, метрически раздѣлена и сопрѣдь правила, които ученицитѣ сами ще откривжтъ. Рисува се само отъ свободна ржка и всички ученици наедно.

Рисуване на горнитѣ спорѣдъ дьрвени модели, по контура и сѣнка. Рисуване купища отъ модели.

Орнаментално рисуване спорѣдъ образцитѣ на Andela и спорѣдъ други.

13. Нотно пѣние, 2 ч. Сжщия материалъ отъ II классъ и: за проститѣ и сложнитѣ мѣрки, за стълбитѣ, за интервалнитѣ названия и за разнитѣ полутонове.

14. Гимнастика, 2 ч. Упражнение частитѣ на тѣлото безъ наряди.

IV-ий Классъ.

1. *Законъ Божий*, 2 ч. Катихизисъ. Прѣдварителни понятия. За Божественното откровение. Священно прѣдание и св писание. За св. писание въ особенности. За символа на вѣрата въобще и за нѣговото происхождение. За първия, втория, третия, четвъртия, петия, шестия, седмия, осмия и деветия членове на символа на вѣрата.

2. *Български езикъ*, 2 ч. Идиотизми варваризми. Синонимиомоними. *Логика*. Приступъ. Съставъ и образуване на мислитѣ. Прѣхвати на мислителната дѣятелность. Основни закони, за мисленето. разнообразни видоизмѣнения на мислитѣ. за понятията. Сѫждения. Умозаключения. Упражнения въ съчинения.

3. *Старо-български езикъ*, 2 ч. Етимология на грамматиката отъ начало и глагола (по Колосова). Практически упражнения въ прѣводъ и разборъ отъ Остромирово Евангелие.

4. *Френски езикъ*, 4 ч. Прѣводъ отъ френски на български. Грамматика: синтаксисъ на глаголитѣ. Фразеологически упражнения. Правописание върху глаголитѣ.

5. *Математика* а) *Аритметика*, 1 ч. Съразмѣрности. Просто и сложно тройно правило. Рѣшение на проста и сложна лихва по съразмѣрность и по едничка система. Отбивъ. Правило за време на срочно исплащание. Съдружественно и верижно правило. за смѣшение. Квадратний и кубический коренъ. Задачи по цѣлата взета материя. Прѣговоръ на цѣлата аритметика.

б) *Алгебра*, 2 ч. Общи опрѣдѣления. Четири основни алгебрически дѣйствия. Най-голѣмъ общъ дѣлителъ и най-малко кратно. Прости дроби и четири дѣйствия съ тѣхъ. Отношение и пропорции. Уравнения. Отъ I-ий степенъ съ едно неизвѣстно. Съ двѣ неизвѣстни. Съ три и повече неизвѣстни. Упражнения върху съставяние на уравнение съ нѣколко неизвѣстни. Разни значения на неизвѣстното при рѣшение на уравненията. Рѣшения положителни, отрицателни, нулеви, неорѣдѣлни и бѣзконечни.

6. *Вс. История*, 2 ч. Нова История. Голѣми изнамирания и открития. Борба за Италия, възраждание на науката и искуствата. Реформация въ Германия. Тържество на католичеството и самодържавие въ Франция. Англия въ времето на Тюдорититѣ и Стюартитѣ. Скандинавия, Полша, и Пруссия. Тридесетъ годишна война. Реформация въ Германия. Лудвикъ XIV. Романска Европа въ XVIII в. Англия, Северо-американски дръжави и Руссия. Германия въ XVIII вѣкъ. Северна и Източна Европа въ XVIII вѣкъ. Прѣгледъ на събитията отъ французската революция до Виенския конгрѣсъ. Прѣгледъ върху найновитѣ събития.

7. География, 2 ч. Америка и Австралиж. Видъ и голѣмина на земята. Движението ѝ около осьта и слънцето. Земята и слънцето. Тия и мѣсецътъ.. Звѣздитѣ. Слънцето, мѣсеца и звѣздитѣ. Физическия съставъ на планетитѣ, кометитѣ и метеоритѣ. За времето и календарътъ. — Мѣстни учрѣждения на Источна-Румелия.

8. Естествознание, 2 ч. Сжщия материалъ както въ *III*-ий классъ.

9 Химия, 2 ч. *Неорганическа химия.* Химически и Физически явления. Афинита. Стихиометрия. Номенкатура. Наука за атомитѣ. Валенция на атомитѣ. Металоиди: Водородъ, кислородъ, азотъ, хлоръ, бромъ, подъ, сѣра, въглеродъ, кремий, фосфоръ, боръ. Метали: калий, натрий, аммоний, барий, стронций. варий, магнезий, алуминий, манганъ, желѣзо, цинкъ, калай, антимонъ, арсенъ, бисмутъ, олово, мѣдъ, живакъ, срѣбро, злато. *Органическа химия.* Органически тѣла. Сложни радикали. Изомерия и хомология. Общи свойства на органическитѣ тѣла и тѣхното раздѣление. Киянъ и нѣкои съединение. Въглероди. Смоли. Органически кислини. Алкооли. Въглохидрати. Органически осново или алкалиоди. По́-главни части отъ животинското тѣло.

10 Физика, 2 ч. *Светлина.* Причина бързина и отражение на свѣтлината. Огледала. Прѣломление разлагание. Физически лещи. Недосдатъкъ на лещитѣ и тѣхното исправление — Человѣческо око. Микроскопъ. Делеротетъ. Тъмна стая. Интерференция. *Топлина.* Огрѣвание и охладяване, поглжщание и испущание. Разширяване на тѣлата. Измѣнявание състоянието на тѣлата. Источници на топлиназа. *Магнетизъмъ.* Полове. Магнетисвание. Съсилвание и съслабвание. Свойства на магнетита. Земски магнетизмъ. *Електричество* отъ търкание. Електроскопъ. Електрофоръ. Франклинова джска. Наряди електрически опити съ тѣхъ, Грьмъ. Блясъкъ.. Електричество отъ досѣгание. Волтаически членове. Бунзеновъ членъ.

11. Счетоводство, 1 ч. Двѣ методи за дръжание търговскитѣ книги. *Диплография.* Търговски книги. Общи смѣтки. Смѣтки и подраздѣленията имъ. Мѣсечна равносмѣтка. Дилянцъ. Общо уравнение или притваряние на смѣткитѣ. Примѣри отъ квитанции. Простъ записъ, записъ на заповѣдъ, отворено боно. Менителници. Кореспонденция. Приложение въ практика на всичко изучено.

12 Чъртание, 3 ч. За кржгътъ. Обиколка и плоско съдържание на образцитѣ. Измѣнение на образцитѣ. Повърхность и кубическо съдържание на тѣлата. Елипса. Парабола. Хипербола. — Рѣшение задачи за чъртание на листове. — Всѣко полугодие по една композиция. —

13 Рисование, 2 ч. Раздѣление на главата и характера ѝ въ различни народи. Изяснение на кржгътъ, съ който може да се раздѣли главата на правилни части. Рисуване на главата въ контура: а) отъ дѣсна, б) отъ лѣва страна, в) отъ прѣдъ, г) $^3/_4$ профилъ, е) малко напрѣдъ наклонена, ж) отъ дѣсна страна, наклонена малко назадъ; З) дѣтинска глава отъ страна; сжщата отпрѣдъ. рисуване контури отъ человѣческа глава, при което се означавжтъ и частни мускулни и костяни форми. Рисуване на сѣнчѣсти орнаменти по Carot-а и шарени орнаменти по Andela.

14. Нотно пѣние 2 ч. Сжщия материалъ отъ прѣдидущитѣ класове и: за проститѣ и обьрнатитѣ интервали, за съединението, мелодията и хармонията, за голѣмитѣ тонове (можоръ).

15. Гимнастика, 2 ч. Упражнение частитѣ на тѣлото безъ наряди.

V-ий Классъ.

1. Законъ божий, 2 ч. Църковна история. Въвеждание. Раздѣление. Сошествие на св. Духа надъ апостолитѣ и първитѣ успѣхи на хр. вѣра въ Ерусалимъ. Распространението на църковата въ Юдея и Самария. Сжщо въ Кесария и Антиохия. Първо апостолско пжтушествие на апостола Павла. Апостолский сборъ въ Еросалимъ. Второ и трето пжтеш. на Павла. За проповѣдническитѣ трудове на другитѣ апостоли. Распространението на Християнството въ 2 и 3 вѣкъ. Гонение на християнитѣ отъ юдентѣ и отъ язичницитѣ. Обрьщание на Константина Вел. Послѣдня борба на язичеството съ християнството при Юнияна и окончателно падание на язичеството при Теодосия великий. Распространението на християнството въ IV — X вѣкъ. Отци и учители на източната и западната църкова. За I, II и III, вселенский съборъ. За ерестъта на Пелагия,

2. Български и старобългарски езикъ, 2 ч. Повьрхностно изучване на Етимологията съ нѣкъкви показания отъ началото на синтакса. Практически упражнения въ прѣводъ и разборъ. (Понеже прѣподавателя располага съ малко всеме, тъй като се назначи типьрва въ II полугодие, не възможно бѣше да се прѣкара систематически цѣлия материялъ, прѣдвиденъ въ програмата).

3. Руски езикъ, 2 ч, Граматика. Сжществително и прилагателно име. Мѣстоимение. Глаголъ. Причастие. Прѣдлогъ. Съюзъ. Нарѣчие и мѣждуиметие. Граматически разборъ. Четение и прѣводъ. Фонетика.

4. Френски езикъ, 3 ч. Прѣводъ отъ френски на българъски и наопъкъ. Грамматика: синктаксисъ на причастията. Фразеологически упражнения. Правописание върху глаголитѣ и причастията.

5. Вс. История, 2 ч. Откритието на Америка. Реформацията. Тридесетьгодишната война. Скандинавия, Полша и Росия. Лудвикъ XIV. Англия, Германия и Росия въ XVII в. Французската революция. Наполеонъ. Александръ I. — География на Азия и Финикия. История на финикия. Вавилоняни и Асирияни. География и История на Стара-Индия, Бахтра, Мидия, Персия и Иранъ. География на Африка. История на Египетъ. Картагенъ. Колонии. География на Стара-Европа и Гърция. История на най-старитѣ грьцки държави. Прѣселение на грьцкитѣ плѣмена. Спарта. Атина.

6 *Търговска география,* 2 ч. Слѣдующинѣ държави изучени въ ступанско — промишленно отношение: Балканский полуостровъ, Европейска и Азиатска Росия. Италия. Швейцария. Австро-Унгария. Германия. Холандия. Белгия. Велика-Британия.

7. *Матемматика.*

а). *Алгебра,* 2 ч. Обикновенни дроби и четири дѣйствия съ тѣхъ. Отношения и пропорции. Срѣдно аритметическо и геометрическо число. Хармоническа пропорция. Уравнения. Отъ I степенъ съ едно, двѣ, три и повече неизвѣстни. Различни значения на неизвѣстното при рѣшение на уравненията. Рѣшения положителни, отрицателни, нухеви, неопрѣдѣлени и безконечни. Степени и корени. Ирационални количества и дѣйствия съ тѣхъ. Рѣшение на уравнения, въ които неизвѣстното се намира подъ знака на радикала. Рѣшения и расправи на квадратни уравнения съ едно неизвѣстно. Уравнения, които се привеждѫтъ въ квадратни. Мними величини и дѣйствия съ тѣхъ. Рѣшение на двучленни уравнения отъ *3*-та степень. Рѣшение на квадратни уравнения съ двѣ и повече неизвѣстни.

б). *Геометрия,* 2 ч. Планиметрия. Основни понятия за правата линия и окрѫжностьта. За ѫглитѣ. Успорядни линии. Зѣ триѫгѫлницитѣ, четириѫгѫлницитѣ. Тѣхнитѣ видове и свойства. За пропорционалнитѣ величини въобще. Отношения на величинитѣ. За окрѫжностьта на крѫга. Хорди и касателни. Многоѫгѫлници вписани и описани. Правилни многоѫгѫлници. Измѣрение и сравнение на площитѣ на праволинейнитѣ чьртежи. Задавки върху построение на равномѣрни праволинейни чьртежи. Нѣкои теореми за прѣдѣлитѣ. Измѣрение дължината на кривитѣ чьрти и окрѫжностьта. Исчисление на П. Подобни дѫги. Крѫгово измѣрение на ѫглитѣ. Опрѣдѣление площъта на крѫгътъ и частитѣ му. Задавки.

8 *Естествознание*, 2 ч. Историческо въведение въ ест. науки. Анатомия, Физиология и Систематика на животнитѣ. Млѣкопитающи. Птици. Пълзящи. Суховодни. Риби. Насѣкоми. Чюрупести. Червеи. Мѣгкокожци. Бодливокожци.

9. *Физика*, 2 ч. Въведение въ Физиката. Общи свойства на тѣлата. Топлина. Материална и динамическа теория. Расширение на тѣлата отъ топлина. Видове термометри. Разширение на твърдитѣ тѣла. Разни коефициенти на разширението. Опрѣдѣление на линейния кофициентъ на разширението. Термометри, основани върху свойството на металитѣ, че коефициента на расширението имъ е нееднакъвъ. Расширение на капливитѣ и въздухообразнитѣ. Закона на Гейлиссака. Топлопроводность на тѣлата. Калолиметрия. Промѣна на състоянието на тѣлата. Скрита топлина. Зависимость мѣжду температурата на кипението и атмосферното налягание. Сферондално състояние на капливитѣ тѣла. Теория на парата. Смѣсъ на въздухообразнитѣ съ паритѣ. Далтоновъ законъ. Хигрометрия и видове хигрометри. Приложение на теорията на парата. Машини. Источници на топлината. — Магнетизмъ. Теория. Земний магнетизмъ.

10. *Химия*. Въвеждание. Прѣдметъ и опрѣдѣление. Съединение и разлагание. Сложни и прости тѣла. Афинита. Стихиометрия. Атомическа теория. Сходность на атомическата теория съ стихиометрическитѣ закони. Българска химическа номенклатура. Формули. Валенция на атомитѣ. Стари и нови формули. Уравнения и исчисления. Неорганическа Химия. Металоиди: Водородъ, Кислородъ, Азотъ, Хлоръ, Бромъ, Иодъ, Флуоръ, Сѣра, Фосфоръ, Боръ, Въглеродъ, Кремий. Метали: свойства физически и химически. Калий.

11. *Търговска наука*, 1 ч. Търговски дѣлания. Печала, или загуба. Текущи лихвенни смѣтки. Три методи за смѣтание на текущитѣ лихвенни смѣтки: посрѣдственна, непосрѣдственна и хамбуржоазъ. Примѣри и упражнения върху тия. Най-главнитѣ търговски закони.

12. *Дескриптивна Геометрия*, 3 ч. Точка, линия, площъ, тѣло. Взаимно положение на линиитѣ и площитѣ. Изобразяване изобщо. Ортогонално и клиногонално изобразяване. Площи и пространства. Изобразяване на точка и линия въ 4-тѣхъ пространства. Взаимно положение на точка и линия. Измѣрение части отъ линия и отклоненията имъ. Взаимно положение на линиитѣ. Изобразяване на площи. Точки и линии на площи. Взаимно положение на точки, линии и площи. Изобразяване и употрѣбение на сѣкателната точка на линията съ площъта. Взаимно положение на двѣ площи. Сѣкателната на двѣ

площи. Отклонението мѣжду права линия и площъ, сѫщо мѣжду двѣ площи въ пространството. Задавки. Чертане на листи.

Рисование, 2 ч. Сѫщия материалъ както за IV кл. съ притурка: раздѣление на человѣческото тѣло и изобщо сравнение на частитѣ взаимно. Рисуване на глави на контура и съ слаба сѣнка отъ образци. Рѫцѣ и ноги на контура, разношарени орнаменти спорѣдъ Andel-а.

14. Нотно пѣние, 2 ч. Сѫщия материалъ отъ прѣминълитѣ классове и теория на музиката и акордитѣ.

15. Гимнастика, 2 ч. упражнения частитѣ на тѣлото безъ наряди.

Незадължителни прѣдмети.

IV и V-ий *классъ.*

1. Педагогика, 2 ч. Въведение. Основни понятия. За прѣдметитѣ на прѣподаването. Обща методика. За принципитѣ на прѣподаването. Специална методика. Прѣподаване на вѣроучението: Св. История, Библия, Катихизисъ, училищни молитви.

V-ий классъ.

2. Нѣмски езикъ, 2 ч. Членъ. Сѫществително име. Прилагателни. Спомагателни глаголи. Упражнения въ четене отъ Нѣмска читанка. Домашни задавки.

5. Учебни книги, споредъ които се прѣподаваше прѣзъ

клас сове	Зак. Божий	Български и Ст. Бъл. езикъ	Френски езикъ	Руски и Нѣмски езикъ
I	Священна История Марковъ	Българска Граматик. и Читанка отъ Икономовъ Черковно четение Бошковъ		
II			Историйка (Французска) отъ Мадамъ Каро Грамматика Ломондъ (френ.)	
III	Богослужение Калпазановъ	Бъл. Грамматика отъ Икономовъ Ст.-Славянс. Грамматика Колосовъ (Рус.)	Шоа де лектир отъ Лероа. Грамматика Герардъ (френ.) Французски рѣчникъ-Ларусъ	
IV	Катихизис. Дановъ	Логика Груевъ	Сжщитѣ както въ III кл. и Нарасионъ отъ Филона	
V	Черковна История Душановъ	Ще се пише.	Дисертасион отъ Филона. Литератюр отъ Жюлиен.	Христоматія — Басистовъ Этимологія — Кирпичниковъ
VI	Българска Черковна История Каролевъ		Сжщитѣ както въ V кл. и Логика (фр.) ?	Грамматика за Нѣмски езикъ — Беронъ Нѣмска Читанка отъ Нидергесесъ.

По Счетоводство, Педагогика и Нотно пѣние ще се пише.

тая уч. год. и ще се прѣподава прѣзъ идущ. 1882—83г.

История и География	Математика	Физика и Химия	Естествознание
Българ. История Манчевъ Земеописание Смирново I ч. География Атласъ Ильинъ (Рус.)	Геометрия Мочникъ-Караджовъ Числителница и Сборникъ		Ест. История Ехличка-Бѣлчевъ
Вс. История Иловайский Историч. Атласъ Іорданъ (рус.) Земеописание Смирново II ч. Геогр. Атласъ Ильинъ (рус.)	отъ Аритметика задачи отъ Павловъ за I кл. I ч., за II кл. II ч.		Зоология Покорний-Урум. и Атанасовъ или Макаковъ
Земеописание Смирново III ч. Гиндели Вс. Игор Караджовъ и Саллабашевъ.	Както въ II кл.	Физика Гюзелевъ	Ботаника Покорний Урум. Минералогия Бъркаловъ или Урумовъ
Както въ II кл.	Алгеб.-Малонинъ Буренинъ (рус.) Геометрия Мочникъ-Караджов.	Физика Гюзелевъ Химия Атанасовъ	Человѣческо тѣло Блокъ
Ще се пише	Алгебра Малининъ-Буренинъ (рус.) Геометрия Давидовъ (рус.)	Физика Манилинъ Буренинъ Химия Атанасовъ	Ще се пише.

6. Сбирки отъ учебни пособия.

А. БИБЛИОТЕКА.

А) Учителска.

Устроена прѣзъ тая учебна година. Състои отъ 75 списания въ 327 тома.

Подарѫци. Отъ Г-нъ Н. В. Максимовъ: Беронъ, Зоология. Вс. История Веберъ, Горский пѫтникъ Раковский, Постановления за Българскитѣ колонии (Болгр. 1864), Българский вѣроисповѣдецъ Раковский. Отъ Г-нъ Шкорпилъ: Нѣкои бѣлѣжки върху пловдивскитѣ води и Скиоптиконъ.

Купени. а) По вѣроучение: Доре, Библия (съ прѣкрасни картини, нѣмско издание).

б) Филологическо и лингвистически: Колосовъ, Старославянская грамм.; Радуловъ, учебн. за бълг. езикъ; Галоховъ, История руской словесносни; Пипинъ, История славянской литератури; Словаръ черковно-словянскаго и рускаго языка; Даль, Толковай словарь живаго Великорускаго языка; Мирковичъ Вълг. грамматика.

в) Географически-исторически: Веберъ Вс. История (нѣм.): Д-нъ Егли, Геогр. — етимологически словаръ (нѣмски); Велишский, живота на гърцитѣ и римлянитѣ (чешки); Титъ, основи отъ Вс. История. (нѣм.); Гуревичь, историческия христоматія руской исторіи; Гелвалдъ, земля и ся народи; Тиндалъ, алпийски ледници; Тиндалъ, въ Алпахъ; Гейки, учебн. физической географіи; Овсяниковъ, сборникъ географич. вопросовъ и задачъ.

г) Матемматически и физически; Студничка, Теорія детерминантовъ; Тилшеръ, Дескр. Геометрия съ атласъ (чеш.); Даву, Метеорология (нѣм.); Промптонъ, електрич. освѣтление (нѣм.); Флиднеръ, задачи по физика (нѣм.); Вайнхолдъ, физически опити, Петрушевский, курсъ наблюдателной физики; Соне, основния начала прикладной механики; Тиндалъ, О свѣтѣ и електричествѣ; — Рѣчи и статьи; — Вода въ видѣ облаковъ и пр.: — свѣтъ; Евтушевский, Руководство къ прѣподаванію начальной аритметики; Гано, Физика; Бертранъ, курсъ теоретической аритметики.

д) Ест. История: Фричъ, Европейски птици (атласъ и изяснение, нѣм.); Бремъ, живота на животнитѣ (нѣм.); Саксъ, Ботаника (нѣм.); Шубьртъ, Ботанич атластъ; Дарвиновитѣ списания (нѣм.); Клаусъ, основи зоологіи; Циркелъ, наука за камѣнитѣ (нѣм.); Тула, Геология на зап. Балканъ (нѣм.); Тшихачевъ, Босфоръ (франц.); Тиндалъ, успѣхи знанія: — Произволное зарожденіе; — Очерки изъ естеств. наукъ.

е) Химия: Фрайтагъ, Фабрикация на наличета (нѣмски); Габеръ, Фабрик. на ликьори (нѣм.); Шафарикъ, химия (чеш.); Крамаръ, Технология (чеш.); Жирарденъ, химия (франц.); Фонтенелъ, Фабрик. на олеитѣ (съ атласъ нѣм.) Ришь, лѣкарска химия (франц.); Вилбрандъ, цѣльта на прѣподаването на химията (нѣм.); Фехлингъ, химически словаръ (нѣм.).

ж) Периодически: Весмиръ (чеш.); Генер. отчетъ на нѣм. друж. химич. (нѣм.); химич. листи (чеш.); Дистервегъ, Ровски листи (нѣм.) Ревю де дью монд; Недѣлни листъ отъ Таймсъ: Освѣта (чеш.); Франц. илюстрация; Бъл. илюстрация.

з) Искуство: Хаусеръ, наука за стилътъ (нѣм.); Хареръ, архитектоника (нѣм.); архитект. словаръ (чеш.); Либке, История на архитектурата (нѣм.).

и) Педагогически: Хербартъ, педаг. списания (нѣм.), Чистяковъ, курсъ педагогики; Бенъ, наука воспитанія; Овенъ, Объ образованіи человѣческаго характера.

і) Музика: Праздники нотнаго пѣнія; Нотное пѣніе; обиходъ цьрков. ноти. пѣнія; Антологія, Сборникъ пиесъ; Рожновъ, нотная азбука; Зайцевъ, Дѣтския хори; Рубецъ, Сборникъ хоровихъ піесъ; Гофбауеръ, Вторая Кадрилъ.

б) Ученическа.

Второто отдѣление отъ библиотеката е за ученицитѣ, които състои отъ 1298 тома, отъ които 598 учебници, които се раздавѫть мѣжду бѣднитѣ и правителственнитѣ ученици и 700 тома за прочитание. 1012 сѫ купени тая година за зл. гр. 10774, 150, т. взети отъ учен. Друж. «Надѣжда» и 132 отъ пансионер. учен. Друж. «Учтивость».

География и История. (Карти и атласи.)

Кипертъ, генерална карта на Ю. И. европейский полуостровъ (нѣм.); Кипертъ, историческа карта на Европа (нѣм.); Ильинъ, учебній геогр. атласъ; Волфъ, историч. атласъ (нѣм.); Юрданъ, ист. атласъ; едно цѣло тѣло геогр. карти отъ Ильина съ написи; едно — бѣзъ написи; двѣ тѣла геогр. карти български.

IV-ий Классъ.

1. *Законъ Божий*, 2 ч. Катихизисъ. Прѣдварителни понятия. За Божественното откровение. Священно прѣдание и св писание. За св. писание въ особенности. За символа на вѣрата въобще и за нѣговото происхождение. За първия, втория, третия, четвъртия, петия, шестия, седмия, осмия и деветия членове на символа на вѣрата.

2. *Български езикъ*, 2 ч. Идиотизми варваризми. Синонимиомоними. *Логика*. Пристжпъ. Съставъ и образувание на мислитѣ. Прѣхвати на мислителната дѣятелность. Основни закони, за мисленето. разнообразни видоизмѣнения на мислитѣ. за понятията. Сжждения. Умозаключения. Упражнения въ съчинения.

3. *Старо-български езикъ*, 2 ч. Етимология на грамматиката отъ начало и глагола (по Колосова). Практически упражнения въ прѣводъ и разборъ отъ Остромирово Евангелие.

4. *Френски езикъ*, 4 ч. Прѣводъ отъ френски на български. Грамматика: синтаксисъ на глаголитѣ. Фразеологически упражнения. Правописание върху глаголитѣ.

5. *Математика* а) *Аритметика*, 1 ч. Съразмѣрности. Просто и сложно тройно правило. Рѣшение на проста и сложна лихва по съразмѣрность и по едничка система. Отбивъ. Правило за време на срочно исплащание. Съдружественно и верижно правило. за смѣшение. Квадратний и кубический коренъ. Задачи по цѣлата взета материя. Прѣговоръ на цѣлата аритметика.

б) *Алгебра*, 2 ч. Общи опрѣдѣления. Четири основни алгебрически дѣйствия. Най-голѣмъ общъ дѣлителъ и най-малко кратно. Прости дроби и четири дѣйствия съ тѣхъ. Отношение и пропорции. Уравнения. Отъ I-ий степенъ съ едно неизвѣстно. Съ двѣ неизвѣстни. Съ три и повече неизвѣстни. Упражнения върху съставяние на уравнение съ нѣколко неизвѣстни. Разни значения на неизвѣстното при рѣшение на уравненията. Рѣшения положителни, отрицателни, нулеви, неорѣдѣлни и бѣзконечни.

6. *Вс. История*, 2 ч. Нова История. Голѣми изнамирания и открития. Борба за Италия, възраждание на науката и искуствата. Реформация въ Германия. Тържество на католичеството и самодържавие въ Франция. Англия въ времето на Тюдорититѣ и Стюартитѣ. Скандинавия, Полша, и Пруссия. Тридесетъ годишна война. Реформация въ Германия. Лудвикъ XIV. Романска Европа въ XVIII в. Англия, Северо-американски дръжави и Руссия. Германия въ XVIII вѣкъ. Северна и Източна Европа въ XVIII вѣкъ. Прѣгледъ на събитията отъ французската революция до Виенския конгрѣсъ. Прѣгледъ върху найновитѣ събития.

7. *География*, 2 ч. Америка и Австралиж. Видъ и голѣмина на земята. Движението ѝ около осьта и слънцето. Земята и слънцето. Тия и мѣсецътъ.. Звѣздитѣ. Слънцето, мѣсеца и звѣздитѣ. Физическия съставъ на планетитѣ, кометитѣ и метеоритѣ. За времето и календарътъ. — Мѣстни учрѣждения на Источна-Румелия.

8. *Естествознание*, 2 ч. Сѫщия материалъ както въ *III*-ий классъ.

9 *Химия*, 2 ч. *Неорганическа химия*. Химически и Физически явления. Афинита. Стихиометрия. Номенкатура. Наука за атомитѣ. Валенция на атомитѣ. Металоиди: Водородъ, кислородъ, азотъ, хлоръ, бромъ, иодъ, сѣра, въглеродъ, кремий, фосфоръ, боръ. Метали: калий, натрий, аммоний, барий, стронций. варий, магнезий, алуминий, манганъ, желѣзо, цинкъ, калай, антимонъ, арсенъ, бисмутъ, олово, мѣдъ, живакъ, срѣбро, злато. *Органическа химия*. Органически тѣла. Сложни радикали. Изомерия и хомология. Общи свойства на органическитѣ тѣла и тѣхното раздѣление. Киянъ и нѣкои съединение. Въглероди. Смоли. Органически кислини. Алкооли. Въглохидрати. Органически осново или алкалиоди. По́-главни части отъ животинското тѣло.

10 *Физика*, 2 ч. *Светлина*. Причина бьрзина и отражение на свѣтлината. Огледала. Прѣломление разлагание. Физически лещи. Недосдатъкъ на лещитѣ и тѣхното исправление — Человѣческо око. Микроскопъ. Делеротетъ. Тъмна стая. Интерференция. *Топлина*. Огрѣвание и охладяване, поглѫщание и испущание. Разширяване на тѣлата. Измѣняване състоянието на тѣлата. Источници на топлиназа. *Магнетизъмъ*. Полове. Магнетисвание. Съсилване и съслабване. Свойства на магнетита. Земски магнетизмъ. *Електричество* отъ търкание. Електроскопъ. Електрофоръ. Франклинова дѫска. Наряди електрически опити съ тѣхъ, Грьмъ. Блясъкъ.. Електричество отъ досѣгание. Волтаически членове. Бунзеновъ членъ.

11. *Счетоводство*, 1 ч. Двѣ методи за дьржание търговскитѣ книги. *Диплография*. Търговски книги. Общи смѣтки. Смѣтки и подраздѣленията имъ. Мѣсечна равносмѣтка. Дилянцъ. Общо уравнение или притваряние на смѣткитѣ. Примѣри отъ квитанции. Простъ записъ, записъ на заповѣдъ, отворено боно. Менителници. Кореспонденция. Приложение въ практика на всичко изучено.

12 *Чьртание*, 3 ч. За кржгътъ. Обиколка и плоско съдьржание на образцитѣ. Измѣнение на образцитѣ. Повьрхность и кубическо съдьржание на тѣлата. Елипса. Парабола. Хипербола. — Рѣшение задачи за чьртание на листове. — Всѣко полугодие по една композиция. —

13 Рисование, 2 ч. Раздѣление на главата и характера ѝ въ различни народи. Изяснение на кржгътъ, съ който може да се раздѣли главата на правилни части. Рисувание на главата въ контура: а) отъ дѣсна, б) отъ лѣва страна, в) отъ прѣдъ, г) $^3/_4$ профилъ, е) малко напрѣдъ наклонена, ж) отъ дѣсна страна, наклонена малко назадъ; З) дѣтинска глава отъ страна; сжщата отпрѣдъ. рисувание контури отъ человѣческа глава, при което се означавжтъ и частни мускулни и костяни форми. Рисувание на сѣнчѣсти орнаменти по Carot-а и шарени орнаменти по Andela.

14. Нотно пѣние 2 ч. Сжщия материалъ отъ прѣдидущитѣ класове и: за проститѣ и обьрнатитѣ интервали, за съединението, мелодията и хармонията, за голѣмитѣ тонове (можоръ).

15. Гимнастика, 2 ч. Упражнение частитѣ на тѣлото безъ наряди.

V-ий Классъ.

1. Законъ божий, 2 ч. Църковна история. Въвеждание. Раздѣление. Сошествие на св. Духа надъ апостолитѣ и първитѣ успѣхи на хр. вѣра въ Ерусалимъ. Распространението на църковата въ Юдея и Самария. Сжщо въ Кесария и Антиохия. Първо апостолско пжтушествие на апостола Павла. Апостолский сборъ въ Еросалимъ. Второ и трето пжтеш. на Павла. За проповѣдническитѣ трудове на другитѣ апостоли. Распространението на Християнството въ 2 и 3 вѣкъ. Гонение на християнитѣ отъ юдеитѣ и отъ язичницитѣ. Обрьщание на Константина Вел. Послѣдня борба на язичеството съ християнството при Юнияна и окончателно падание на язичеството при Теодосия великий. Распространението на християнството въ IV — X вѣкъ. Отци и учители на източната и западната църкова. За I, II и III, вселенский съборъ. За ерестъта на Пелагия,

2. Бѣлгарски и старобѣлгарски езикъ, 2 ч. Повърхностно изучвание на Етимологията съ нѣкъкви показания отъ началото на синтакса. Практически упражнения въ прѣводъ и разборъ. (Понеже прѣподавателя располага съ малко всеме, тъй като се назначи типьрва въ II полугодие, не възможно бѣше да се прѣкара систематически цѣлия материялъ, прѣдвиденъ въ програмата).

3. Руски езикъ, 2 ч, Граматика. Сжществително и прилагателно име. Мѣстоимение. Глаголъ. Причастие. Прѣдлогъ. Съюзъ. Нарѣчие и мѣждуиметие. Граматически разборъ. Четение и прѣводъ. Фонетика.

4. *Френски езикъ*, 3 ч. Прѣводъ отъ френски на българъски и наопъкъ. Грамматика: синктаксисъ на причастията. Фразеологически упражнения. Правописание върху глаголитѣ и причастията.

5. *Вс. История*, 2 ч. Откритието на Америка. Реформацията. Тридесетьгодишната война. Скандинавия, Полша и Росия. Лудвикъ XIV. Англия, Германия и Росия въ XVII в. Французската революция. Наполеонъ. Александръ I. — География на Азия и Финикия. История на финикия. Вавилонци и Асирийци. География и История на Стара-Индия, Бахтра, Мидия, Персия и Иранъ. География на Африка. История на Египетъ. Картагенъ. Колонии. География на Стара-Европа и Гърция. История на най-старитѣ грьцки държави. Прѣселение на грьцкитѣ плѣмена. Спарта. Атина.

6 *Търговска география*, 2 ч. Слѣдующинѣ държави изучени въ ступанско — промишленно отношение: Балканский полуостровъ, Европейска и Азиатска Росия. Италия. Швейцария. Австро-Унгария. Германия. Холандия. Белгия. Велика-Британия.

7. *Матемматика.*

а). *Алгебра*, 2 ч. Обикновенни дроби и четири дѣйствия съ тѣхъ. Отношения и пропорции. Срѣдно аритметическо и геометрическо число. Хармоническа пропорция. Уравнения. Отъ I степенъ съ едно, двѣ, три и повече неизвѣстни. Различни значения на неизвѣстното при рѣшение на уравненията. Рѣшения положителни, отрицателни, нухеви, неопрѣдѣленни и безконечни. Степени и корени. Ирационални количества и дѣйствия съ тѣхъ. Рѣшение на уравнения, въ които неизвѣстното се намира подъ знака на радикала. Рѣшения и расправи на квадратни уравнения съ едно неизвѣстно. Уравнения, които се привеждѫтъ въ квадратни. Мними величини и дѣйствия съ тѣхъ. Рѣшение на двучленни уравнения отъ *3*-та степень. Рѣшение на квадратни уравнения съ двѣ и повече неизвѣстни.

б). *Геометрия*, 2 ч. Планиметрия. Основни понятия за правата линия и окрѫжностьта. За ѫглитѣ. Успорядни линии. Зѣ трижгѫлницитѣ, четирижгѫлницитѣ. Тѣхнитѣ видове и свойства. За пропорционалнитѣ величини въобще. Отношения на величинитѣ. За окрѫжностьта на крѫга. Хорди и касателни. Многожгѫлници вписани и описани. Правилни многожгѫлници. Измѣрение и сравнение на площитѣ на праволинейнитѣ чьртежи. Задавки върху построение на равномѣрни праволинейни чьртежи. Нѣкои теореми за прѣдѣлитѣ. Измѣрение дължината на кривитѣ чьрти и окрѫжностьта. Исчисление на П. Подобни дѫги. Крѫгово измѣрение на ѫглитѣ. Опрѣдѣление площъта на крѫгътъ и частитѣ му. Задавки.

8 *Естествознание*, 2 ч. Историческо въведение въ ест. науки. Анатомия, Физиология и Систематика на животнитѣ. Млѣкопитающи. Птици. Пълзящи. Суховодни. Риби. Насѣкоми. Чюрупести. Червеи. Мѣгкокожци. Бодливокожци.

9. Физика, 2 ч. Въведение въ Физиката. Общи свойства на тѣлата. Топлина. Материална и динамическа теория. Расширение на тѣлата отъ топлина. Видове термометри. Разширение на твърдитѣ тѣла. Разни коефициенти на разширението. Опрѣдѣление на линейния кофициентъ на разширението. Термометри, основани върху свойството на металитѣ, че коефициента на расширението имъ е нееднакъвъ. Расширение на капливитѣ и въздухообразнитѣ. Закона на Гейлиссака. Топлопроводность на тѣлата. Калолиметрия. Промѣна на състоянието на тѣлата. Скрита топлина. Зависимость мѣжду температурата на кипението и атмосферното налягание. Сферондално състояние на капливитѣ тѣла. Теория на парата. Смѣсъ на въздухообразнитѣ съ паритѣ. Далтоновъ законъ. Хигрометрия и видове хигрометри. Приложение на теорията на парата. Машини. Источници на топлината. — Магнетизмъ. Теория. Земний магнетизмъ.

10. Химия. Въвеждание. Прѣдметъ и опрѣдѣление. Съединение и разлагание. Сложни и прости тѣла. Афинита. Стихиометрия. Атомическа теория. Сходность на атомическата теория съ стихиометрическитѣ закони. Българска химическа номенклатура. Формули. Валенция на атомитѣ. Стари и нови формули. Уравнения и исчисления. Неорганическа Химия. Металоиди: Водородъ, Кислородъ, Азотъ, Хлоръ, Бромъ, Иодъ, Флуоръ, Сѣра, Фосфоръ, Боръ, Въглеродъ, Кремий. Метали: свойства физически и химически. Калий.

11. Търговска наука, 1 ч. Търговски дѣлания. Печала, или загуба. Текущи лихвенни смѣтки. Три методи за смѣтание на текущитѣ лихвенни смѣтки: посрѣдственна, непосрѣдственнна и хамбуржоазъ. Примѣри и упражнения върху тия. Най-главнитѣ търговски закони.

12. Дескриптивна Геометрия, 3 ч. Точка, линия, площъ, тѣло. Взаимно положение на линиитѣ и площитѣ. Изобразяване изобщо. Ортогонално и клиногонално изобразяване. Площи и пространства. Изобразяване на точка и линия въ 4-тѣхъ пространства. Взаимно положение на точка и линия. Измѣрение части отъ линия и отклоненията имъ. Взаимно положение на линиитѣ. Изобразяване на площи. Точки и линии на площи. Взаимно положение на точки, линии и площи. Изобразяване и употрѣбение на сѣкателната точка на линията съ площъта. Взаимно положение на двѣ площи. Сѣкателната на двѣ

площи. Отклонението мѣжду права линия и площъ, сѫщо мѣжду двѣ площи въ пространството. Задавки. Чертание на листи.

Рисование, 2 ч. Сѫщия материалъ както за IV кл. съ притурка: раздѣление на человѣческото тѣло и изобщо сравнение на частитѣ взаимно. Рисувание на глави на контура и съ слаба сѣнка отъ образци. Рѫцѣ и ноги на контура, разношарени орнаменти спорѣдъ Andel-а.

14. Нотно пѣние, 2 ч. Сѫщия материалъ отъ прѣминълитѣ классове и теория на музиката и акордитѣ.

15. Гимнастика, 2 ч. упражнения частитѣ на тѣлото безъ наряди.

Незадължителни прѣдмети.

IV и V-ий *классъ.*

1. Педагогика, 2 ч. Въведение. Основни понятия. За прѣдметитѣ на прѣподаването. Обща методика. За принципитѣ на прѣподаването. Специална методика. Прѣподавание на вѣроучението: Св. История, Библия, Катихизисъ, училищни молитви.

V-ий классъ.

2. Нѣмски езикъ, 2 ч. Членъ. Сѫществително име. Прилагателни. Спомагателни глаголи. Упражнения въ четение отъ Нѣмска читанка. Домашни задавки.

5. Учебни книги, спорѣдъ които се прѣподаваше прѣзъ

клас сове	Зак. Божий	Български и Ст. Бъл. езикъ	Френски езикъ	Руски и Нѣмски езикъ
I	Священна История Марковъ	Българска Граматик. и Читанка отъ Икономовъ Черковно четение Бошковъ		
II			Историйка (Французска) отъ Мадамъ Каро Грамматика Ломондъ (френ.)	
III	Богослужение Калпазановъ	Бъл. Граматика отъ Икономовъ Ст.-Славянс. Грамматика Колосовъ (Рус.)	Шоа де лектир отъ Лероа. Грамматика Герардъ (френ.) Французски рѣчникъ-Ларусъ	
IV	Катихизис. Дановъ	Логика Груевъ	Сжщитѣ както въ III кл. и Нараспонъ отъ Филона	
V	Черковна История Душановъ	Ще се пише.	Дисертасион отъ Филона. Литератюр отъ Жюлиен.	Христоматія — Басистовъ Этимологія — Кирпичниковъ
VI	Българска Черковна История Каролевъ		Сжщитѣ както въ V кл. и Логика (фр.) ?	Грамматика за Нѣмски езикъ — Беронъ Нѣмска Читанка отъ Нидергесесъ.

По Счетоводство, Педагогика и Нотно пѣние ще се пише.

тая уч. год. и ще се прѣподава прѣзъ идущ. 1882—83г.

История и География	Математика	Физика и Химия	Естествознание
Българ. История Манчевъ Земеописание Смирново I ч. География Атласъ Ильинъ (Рус.)	Геометрия Мочникъ-Караджовъ Числителница и Сборникъ		Ест. История Ехличка-Бѣлчевъ
Вс. История Иловайский Историч. Атласъ Іорданъ (рус.) Земеописание Смирново II ч. Геогр. Атласъ Ильинъ (рус.)	отъ Аритметика задачи отъ Павловъ за I кл. I ч., за II кл. II ч.		Зоология Покорний-Урум. и Атанасовъ или Макаковъ
Земеописание Смирново III ч. Гиндели Вс. Игор Караджовъ и Саллабашевъ.	Както въ II кл.	Физика Гюзелевъ	Ботаника Покорний Урум. Минералогия Бъркаловъ или Урумовъ
Както въ II кл.	Алгеб.-Малонинъ Буренинъ (рус.) Геометрия Мочникъ-Караджов.	Физика Гюзелевъ Химия Атанасовъ	Человѣческо тѣло Блокъ
Ще се пише	Алгебра Малининъ-Буренинъ (рус.) Геометрия Давидовъ (рус.)	Физика Манилинъ Буренинъ Химия Атанасовъ	Ще се пише.

6. Сбирки отъ учебни пособия.

А. БИБЛИОТЕКА.

А) Учителска.

Устроена прѣзъ тая учебна година. Състои отъ 75 списания въ 327 тома.

Подарѣци. Отъ Г-нъ Н. В. Максимовъ: Беронъ, Зоология. Вс. История Веберъ, Горский пѫтникъ Раковский, Постановления за Българскитѣ колонии (Болгр. 1864), Българский вѣроисповѣдецъ Раковский. Отъ Г-нъ Шкорпилъ: Нѣкои бѣлѣжки върху пловдивскитѣ води и Скиоптиконъ.

Купени. а) По вѣроучение: Доре, Библия (съ прѣкрасни картини, нѣмско издание).

б) Филологическо и лингвистически: Колосовъ, Старославянская грамм.; Радуловъ, учебн. за бълг. езикъ; Галоховъ, История руской словесносни; Пипинъ, История славянской литератури; Словаръ черковно-словянскаго и рускаго языка; Даль, Толковай словарь живаго Великорускаго языка; Мирковичъ Влъг. грамматика.

в) Географически-исторически: Веберъ Вс. История (нѣм.): Д-нъ Егли, Геогр. — етимологически словаръ (нѣмски); Велишский, живота на гърцитѣ и римлянитѣ (чешки); Титзъ, основи отъ Вс. История. (нѣм.); Гуревичь, историческия христоматія руской исторіи; Гелвалдъ, земля и ся народи; Тиндалъ, алпийски ледници; Тиндалъ, въ Алпахъ; Гейки, учебн. физической географіи; Овсяниковъ, сборникъ географич. вопросовъ и задачъ.

г) Математически и физически; Студничка, Теорія детерминантовъ; Тилшеръ, Декар. Геометрия съ атласъ (чеш.); Даву, Метеорология (нѣм.); Промптонъ, електрич. освѣтление (нѣм.); Флиднеръ, задачи по физика (нѣм.); Вайнхолдъ, физически опити, Петрушевский, курсъ наблюдателной физики; Соне, основния начала прикладной механики; Тиндалъ, О свѣтѣ и електричествѣ; — Рѣчи и статьи; — Вода въ видѣ облаковъ и пр.: — свѣтъ; Евтушевский, Руководство къ прѣподаванію начальной аритметики; Гано, Физика; Бертранъ, курсъ теоретической аритметики.

д) Ест. История: Фричъ, Европейски птици (атласъ и изяснение, нѣм.); Бремъ, живота на животнитѣ (нѣм.); Саксъ, Ботаника (нѣм.); Шубьртъ, Ботанич. атластъ; Дарвиновитѣ списания (нѣм.); Клаусъ, основи зоологіи; Циркелъ, наука за камънитѣ (нѣм.); Тула, Геология на зап. Балканъ (нѣм.); Тшихачевъ, Босфоръ (френ.); Тиндалъ, успѣхи знанія: — Произволное зарожденіе; — Очерки изъ естеств. наукъ.

е) Химия: Фрайтагъ, Фабрикация на паличета (нѣмски); Габеръ, Фабрик. на ликьори (нѣм.); Шафарикъ, химия (чеш.); Крамаръ, Технология (чеш.); Жирарденъ, химия (френ.); Фонтенелъ, Фабрик. на олеитѣ (съ атласъ нѣм.) Ришь, лѣкарска химия (франц.); Вилбрандъ, цѣльта на прѣподаванието на химията (нѣм.); Фехлингъ, химически словаръ (нѣм.).

ж) Периодически: Весмиръ (чеш.); Генер. отчетъ на нѣм. друж. химич. (нѣм.); химич. листи (чеш.); Дистервегъ, Ронски листи (нѣм.) Ревю де дью монд; Недѣлни листъ отъ Таймсъ: Освѣта (чеш.); Франц. илюстрация; Бъл. илюстрация.

з) Искуство: Хаусеръ, наука за стилътъ (нѣм.); Хареръ, архитектоника (нѣм.); архитект. словаръ (чеш.); Либке, История на архитектурата (нѣм.).

и) Педагогически: Хербартъ, педаг. списания (нѣм.), Чистяковъ, курсъ педагогики; Бенъ, наука воспитанія; Овенъ, Объ образованіи человѣческаго характера.

і) Музика: Праздники нотнаго пѣнія; Нотное пѣніе; обиходъ църков. нотн. пѣнія; Антологія, Сборникъ пиесъ; Рожновъ, нотная азбука; Зайцевъ, Дѣтския хори; Рубецъ, Сборникъ хоровихъ піесъ; Гофбауеръ, Вторая Кадрилъ.

б) Ученическа.

Второто отдѣление отъ библиотеката е за ученицитѣ, които състои отъ 1298 тома, отъ които 598 учебници, които се раздаватъ мѣжду бѣднитѣ и правителственнитѣ ученици и 700 тома за прочитание. 1012 сж купени тая година за зл. гр. 10774, 150, т. взети отъ учен. Друж. «Надѣжда» и 132 отъ паисиопер. учен. Друж. «Учтивость».

География и История. (Карти и атласи.)

Кипертъ, генерална карта на Ю. И. европейский полуостровъ (нѣм.); Кипертъ, историческа карта на Европа (нѣм.); Ильинъ, учебній геогр. атласъ; Волфъ, историч. атласъ (нѣм.); Юрданъ, ист. атласъ; едно цѣло тѣло геогр. карти отъ Ильина съ написи; едно — бѣзъ написи; двѣ тѣла геогр. карти български.

Б. СБИРКА ПО ЕСТЕСТВОЗНАНИЕ.

Прѣди учебната година 1880-81 се купихѫ: 4 карти зоологически, именно: систематический прѣгледъ на млѣкопитающитѣ, птицитѣ, пълзящитѣ, суховодитѣ и безгрьбначнитѣ животни. 13 спиртни препарати (отъ разни видове смокове, скорпионъ и др.) благоизволи да подари на заведението ни Г-нъ П. Ивановъ, Окол. Началникъ въ г. Сейменъ. По Ботаника една карта: «лѣчителнитѣ и отровнитѣ растения на срѣдна Европа.» По минералогия 8 котии съ наподобени кристали и разни минерали. По Анатомията на человѣка 8 таблици и 6 за обяснението имъ.

Прѣзъ учебната годнна 1881-2 сбирката по естествознанието се значително оголѣми съ нови купени прѣдмети отъ фирмата В. Фричь въ Прага. Купихѫ се: имитация на драгоцѣнни камъни въ една хубава кутия на число 36; сбирка отъ 9 камъни, прѣдставляющи твърдостьта на камънитѣ спорѣдъ Моса; 12 кутии съ разни (300) камъни; сбирка отъ прѣдметитѣ на промишленностьта и търговията, отъ царството на животнитѣ, растенията и камънитѣ. По Ботаника: моделъ на младичъкъ фасулъ и ржжъ. По Зоология: скелетъ на человѣка, моделъ на человѣческий мозъкъ, на челов. глава, око, ухо, гърло и трупъ; Сетнѣ черепа на «ателес», образъ (моделъ) отъ черепа на щитоноса, кости отъ крака на едно—, двой—, и могоколитно животно, скелетъ на домашна котка, на гарвана, костенурката, зеления гущеръ, зелената жаба и шарана. Спиртни препарати: постепенно развитие на лососа (5 шишенца) и жабата (4 шиш.) — много поучителни; препарати на лалугера (разтворено тѣло), яйца на главоножецъ, сепия, дългочленна тения, угьръ отъ тения въ свинското мѣсо, митилъ, обикновенна глистия и свределъ мида; сетнѣ постепенно развитие на пчелата (спиртний препаратъ). Сбирка отъ пеперуди и разни буболечки (2 кутии). 19 разни вида морски и рѣчни охлюви и миди, 20 разни вида корали, три вида морски звѣзди, два вида морски търлежи. Морско конче (сухъ препаратъ).

За изучвание природното богатство на милото ни отечество при заведението ни се нарѣжда, благодарение за туй Г-ну Шкорпилу, сбирка отъ прѣдмети по зоологията, ботаниката и минералогията, донесени изъ разни мѣста отъ областьта ни. Въ отдѣлението: «ископаеми отъ южна България» особенно замечателно е самородното злато, което самъ Г. Шкорпилъ изкаралъ изъ пясъка на р. Тополница; сетнѣ: черна желѣзна руда (магнетитъ) отъ Самоковъ, Пещера, Бургасъ и Мѫглишъ;

камъннии въглища отъ Сливенский балканъ, отъ Айтоската околия (антрацитъ), сиви въглища, отъ сѫщата околия, оловена руда (галенитъ) отъ Родопитѣ и отъ Бургашкия департаментъ, пиритъ отъ р. Тополница и Кѫжлъ-Агачъ, кристалчета отъ гранита (Сакаръ-Планина) и аугитъ (Куру-дере и Кортенъ), скаменелини отъ Хасковската, Чирпанската, Панагюрската и Сливенската околии. Въ отдѣлението: «животни отъ южна-България», освенъ споменатитѣ отъ Г. П. Иванова и слѣдующитѣ забѣлѣжителни отъ бубулечкитѣ, намерени въ околностьта на Сливенъ: богомолка, Росенова кобилка, прѣселяющъ скакалецъ, жетваръ, балкански стъргачи и пр. *И отровни скорпиони се намерихѫ* около Сливенъ подъ камъни и въ кѫщитѣ, таквизъ, които като ожилихѫ едно куче 4 пѫти по корема, омъртвихѫ го. Въ околностьта на Сливенъ сетнѣ се намерихѫ замечателнитѣ бръмбари «Атеухусъ», които често виждаме изобразени по старитѣ египетски памятници. Отъ други видове животни: разни видове скрипки, смокове, отровни змии, като пепелянка, осойница, пигмеусъ и пр. — всички домашни. Въ отдѣлението «растения отъ южна-България»: разни растения отъ околностьта на Сливенъ. И туй отъ голѣма важность: Г. Шкорпилъ е събралъ до 100 имена на растенията, изъ устата на самия народъ, които ще могѫтъ да се приспособѫтъ въ науката.

Заслужва да се признае трудътъ на ученицитѣ ни, а особенно отъ I, II, III кл., които доста спомогнахѫ за съставянето на тая «сбирка отъ домашни прѣдмети». Надѣеме се, че сега прѣзъ голѣмия распустъ тѣ ще употрѣбятъ една часть отъ времето си пакъ на сѫщото стремление — да спомагатъ изучването на милата си татковина.

В. СБИРКА ПО ХИМИЯ.

Въ тъзи година купени отъ Прага (фирмата Вшетечка) слѣдующитѣ химически орѫдия и прѣпарати:

1 Кѫпани за 2 К-°, 1 тѣло тѣглилки, 1 зиги, 1 топломѣръ (360 °С.) 1 гѫстомѣръ на лѣгки течни и 1 на тѣжки течни, 1 еудиометръ (250 мм.), 2 калибрувани тржби и 2 кал. пипети, 3 бирети (1 отъ Гай-Люссакъ), 2 валяка съ стъклена запушалка (единъ безъ запушалка), 3 калибрувани стъклени кратунки, 1 стъкленъ газометръ, 2 тѣла чаши, 6 валяка (съ изгладени уста), 1 стъкленъ звѫнецъ съ подложна дъска, 3 Волфови стъклета, 12 стъклени кратунки за варение, 6 реторти съ гърло, 6 реторти безъ гърло, 3 носове за реторти, 3 приемника съ

гърла и 3 безъ гърла, 6 хунийки, 6 стъклени чинийки, 48 епрувети, 4 тржбици съ хунийка, 2 велтерови хунийки, 3 тржби съ главички, *1* либиговъ нарядъ, 3 тржбици на варливъ хлоридъ, 2 тржбици И-образни, 4 К-⁰ тржби за разтапяние, 1 К ⁰ стъкл. пръчици, 16 чинийки и дъсчици, 1 шише съ гърло на джното, 1 диамантъ за писание, 1 порцеланово блюдо за екзикаторъ, 1 тѣло блюдца за испаряване, 1 тѣло порц. гърненца, 1 пнеуматическо корито за живакъ, 2 порц. хаванчета, 2 порц. тржби, 3 хессенски гърнета и 3 графитяни, 3 подложки за гърнета, алках. стъклени лампи, 1 желѣзенъ стоянъ съ три кржга, 2 триножия, 3 жел. триангли и мрѣжи, 1 маша, 1 духалка съ 2 плат. рогчета, 76 стъклета на препарати (150 грама), 52 стъклета (35 гр), 11 стъклета на 500 гр. и 10 ст. на 1000 гр., 2 шиши за течни тѣла (100 гр.), 4 шиши на 35 гр., *12* ш. на 150 гр., 2 ш. на 500 гр., 1 ш. на *1* К-⁰, 5 ш. на 2 К-⁰, 13·2 гр. плат. блюдце, 3·3 гр. плат. телъ, 27 гр. плат. тенекия, 1 пневматический нарядъ, 1 нарядъ за добиване газъ за освѣтление, 1 хаванъ желѣзенъ, 1 тѣло дупчи-гжба, 2 нителки, 5 скрипци, 2 чукчета, 1 наковалня, 3 пини, 2 маши, 2 лопатки, 2 лжжици, 1 сито, 2 ножици, 2 столчета на епрувети и 3 търкалѣсти, 3 за филтрация и 3 ст. за реторти, платно отъ гума, тржби отъ гума и затикалки, 200 различни гжбени затикалки, 2 лопатки отъ рогъ, 2 лжжички отъ рогъ, 4 сламени вѣнци, 4 фурчички, 6 кжсчета експлотивний въгленъ, 2 топа филтръ—папиръ (книга), 2 листа лъскава чърна книга, 2 листа сигнатури и 8 врьзки лакмусова книга.

Отъ химическитѣ прѣпарати:

3 стъклета азотни съединения, 2 ст. хлоряни съединения 2 ст. иодъ и иодно съед., 6 ст. сѣра и съединения, 3 ст. фосфоръ и едно съед., 2 ст. боряни съединения, 2 ст. въглеродъ и съед., 3 ст. кремяни съед., 11 калияни съед., 7 ст. натрияни съед., 3 манганяни съед., 3 циняни съед., 1 ст. молибденни съед., 2 ст. никълъ и съед., 3 кобалтъ и съед., 4 мѣдянни съед., 3 ст. магнезияни съед., 6 ст. хромяни съед., 8 ст. желѣзо и съед. 6 ст. живачени съед., 1 ст. златяно съед., 1 срѣбърно съед., 1 ст. платинено с., 6 ст. олово и съед., 3 ст. бариянни съед., 3 ст. калай и съед., 4 ст. алуминий и с., 2 ст. стронциянни, 4 арсенъ и съед., 6 ст. вариянни съед., 2 бисмутъ и *1* съед., 3 ст. антимонъ и с., 63 органически съединения, 2 К-⁰ мряморъ, ½ К-⁰ флуоритъ, 1 К-⁰ немза, 250 гр. азбестъ, 2 К-⁰ желѣзикъвъ сулфидъ, 1 К-⁰ зърнѣстъ цинкъ, 1 К ⁰ мѣдь, 3 К-⁰ живакъ, ½ К-⁰ криолитъ, 4 К-⁰ петролеянъ етеръ, 3 вида желѣзо, 2 лисца срѣбро, 2 лисца злато.

За наглѣдно учение изработенъ образъ за високата пещъ отъ ученикътъ В. Димитровъ и за софионитѣ отъ В. Тодоровъ — и двамата ученици отъ V класъ.

СБИРКИ ПО РИСУВАНИЕ И ЧЪРТАНИЕ.

1. Орнемант пур ту пар Ф. Карот. № 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7. 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 43, 44, 45, 46, 47 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 66, 67, 68, 71, 73, 74, 75, 78, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 94, 95. Всичко 50 картини прикупвани до учебната година 1881—2.

2. Дас полихроме флахорнамент.

II. Бандъ Деръ орнаментален форменлере, отъ Ю. Андѣл № 1, 2, 3, 4, 5, 6, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 33, 34, 35. Всички 22 картини прикупвани до учебната година 1881—2.

3. Дас полихроме флахорнамент и пр. 80 картини отъ 1—80 Всички картини прикупени на зачалото на учебната година 1881—2.

4). Елементар Цайхеншуле, Фонъ Грандауер.

а). Регелкопф, № 1, 2, 3, 4, 5, 6, 6, 8. 9, 10, 11, 12, 13, 14. Всички 14 картини.

б). Форлаген цум Форцайхнен ауф дер Шултафел. № 91, 93, 94, 95, 96, 97, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 107, 108, 109, 110. Всички 17 картини. — Всички 31 картини прикупени до учебната година 1881 82.

5). Дас геометрише Орнамент фон професор Андѣл. № 1 до 64. Всички купени на зачалото на учебната година 1881-82.

6). Анлайтунг цум елементарен Унтеррихте им перспективишен Фрайхандцайхненъ. I Тейл. № 1 до 21 съ текстъ. — Всички купени на зачалото на учебната год. 1881-2.

7. Желѣзни модели: двѣ линии, единъ четиримгжлникъ, единъ квадратъ, единъ кубъ, единъ кржгъ, една пирамида. — Всички отъ зачалото на учебната година 1881—2.

падание на тѣлата въ праздно пространство, Батерия отъ 4 Бунзенови члена, единъ Даниеловъ членъ, тель мѣденъ за разни опити.

7 Писмени годишни испити.

а) Български языкъ.

I а.

(Н. Максимовъ)

1. Диктовка (правописание).

2. Грамматический разборъ: «Симеоновото царувание е най славната епоха въ българската история. Той, като истинно образуванъ и ученъ человѣкъ, знаѣше какъ да управлява Българската държава и съ това да увеличава нейната слава».

I б.

(Г. Пеневъ)

Расчлени всичкитѣ думи, които сме учили, въ тия прѣдложения тукъ, като кажешь и отъ гдѣ знаешъ че думата е еди-коя-си часть на словото, или еди-кой-си родъ, число, падежъ: «Лястовицата е малка прилѣтна птица. Тя прави гнѣздото си отъ кал. Всѣкой знае това.

II а б.

(Н. Максимовъ)

1 За свойствата на прилагателнитѣ имена.

2. Кои сж прости и кои сложни врѣмена у глаголитѣ? И всяко наклонение колко и кои именно врѣмена има?

3. Значенето на приложението въ прѣдложенията и разликата му отъ опрѣдѣлението.

4. Грамматический разборъ

III а.

(Г. Пеневъ)

1. Съгласяването на частитѣ въ прѣдложението на сказуемото, опрѣдѣлителното, приложението и мѣстоименитѣ вьрски.

2. Управлението на частитѣ. Опрѣдѣления, допълнения, обстоятелствени, сжществителни и глаголи.

3. Употрѣблението на точка, въпросителна, удивителна, запетая и точка.

III б.

(Г. Пеневъ)

1. Видовѣтѣ на прѣдложението — спорѣдъ начинътъ на изражението му и спорѣдъ съдьржанието му.

2. Словоразположение — редътъ на подлежащето, сказуемото, опрѣдѣлението, допълнение и обстоятелственната дума или прѣдложение.

3 Употрѣблението на *ъ ь* и *ѫ* вѫтрѣ въ думитѣ. Употрѣблението на ъ. Гдѣ се употрѣбляватъ началнитѣ букви и раздѣлителнийтъ знакъ.

IV.

(Н. Максимовъ)

Нужно ли е да учимъ чужди язици и защо?

б) Старо-Българска Грамматика.

III а б.

(Г. Пеневъ)

1. Измѣнение, вмѣтание и изхвърляние на съгласнитѣ букви.
2. Прилагателнитѣ имена. Разликата, ако има, въ тѣхното разпрѣдѣление и свойства между старо-българското и днешното имъ склонение.

IV.

(Г. Пеневъ)

1. Причастия. Спряженията — образувание на глаголнитѣ форми въ изявителното наклонение и причастията.

в) Русский Языкъ.

V.

(А. Тинтеровъ)

1. Спряжение на глагола: *идти.*
2. Грамматический разборъ.

г) Нѣмский языкъ

V.

(Х. Шкорпилъ).

1. Склонение на: «дер кларе Таг»
2. Спряжение на неправилния глаголъ: «верфен».
3. Прѣводъ отъ нѣмски на български языкъ: Птици въ зимно врѣме.

д) Французски языкъ.

(Ф. Бертранъ)

II а.

Спряжение на глаголитѣ:
1. Порте, дансе.
2. Вандр, антандр.
3. Аперсевоар, консевоар
Съставяние въ 6 фрази.

II б.

1. Шанте, андоре
2. Финир, герир
3. Девоар, ресовоар

} Спряжение и съставяние на 6 фрази.

III а.

1. Консеил адресѐ а Луи XIV.)
2. Ле пьопл. 3. Ла терр) Прѣводъ.

III б.

1. Де л'екзистанс де Диьо)
2. Ла герр. 3. Ле солей) »

IV.

1. Луи XIV. 2. Контраст де ла натюр соваж е де ла натюр кюлтивѐ.
3. Ле мовез-ерб (прѣводъ.)

V.

1 Калипсо. 2. Барбари дез-аж антик. 3. Расін.

е) Аритметика и Алгебра.

I а.

(С. Бояджиевъ)

1. Намѣри общий най-голѣмъ дѣлитель и най малкото кратно на 945 и 32401

2. Единъ человѣкъ купилъ 4 коня по 106 руб. и 2 крави по 56 руб. и далъ на срѣщо тѣхъ брашно по 2 франка оката, колко оки брашно трѣбва да даде за да исплати дългътъ си?

3. Стъкло напълнено съ вода тегли 275 оки и напълнено съ масло тегли 245 оки.. Колко е маслото по-легко отъ водата?

I б.

(А. Тинтеровъ)

1. Мермера е по-тѣжъкъ отъ водата въ 2,84 пжти. Когато е извѣстно, что 1 куб. см. вода тегли 1 граммъ, то 1000 куб. дм. мермеръ колко ще тѣглѭтъ?

2. Да се исчисли: (2,864 + 3,008). 0,5 —(58,75—56,915). 16?

3. Сушата захваща 0,266 часть отъ земната повьрхнина. Въ колко пжти повьрхнината на сушата е по малка отъ повьрхнината отъ водата?

II а б.

(С. Бояджиевъ)

1. Что е именовапно число? Що е единично отношение? Търговецъ купилъ 4 кжса сукно; първий отъ 24 аршина и 3 руба; вторийтъ отъ 30 арш и 7 р.: третийтъ отъ 25 арш. и 2 р. и четвьртий отъ 27 арш. и 4 р.; за 4567 гроша и 20 пари. Четвьртината отъ това сукно продалъ за 1522 гр. и 20. пари. По печалба е получилъ на аршинътъ?

2. Ако увеличимъ едно число съ $1\frac{3}{4}$, еборътъ умалимъ съ $\frac{3}{8}$, този остатъкъ умножимъ съ $5\frac{2}{5}$ и това произведение раздѣлимъ съ $1\frac{2}{7}$ частно ще бѫде $7\frac{1}{2}$. Колко е това число?

3. Обърни $\frac{13}{9}$ въ десятична дробъ? Обърни 2·8585. . . и 0·48787. . . въ прости дроби?

III а б.

(С. Бояджиевъ).

1. Колко прави направо: $\left(1+\frac{x^{-2}}{2}\right)\left(1-\frac{x^{-4}}{2}\right)$ и защо?

2. Кои количества сѫ взаимно прости? Що е най-малко кратно на нѣколко количества? Намѣри най-малкото кратно на слѣдующитѣ количества: x^6-y^6, $2x^4-4x^2y^2+2y^4$, $4(x^2-y^2)$ и $8x-8y$, ?

3. Колко прави $\left\{\left(\frac{x+y}{x-y}-\frac{x-y}{x+y}-\frac{4y^2}{x^2-y^2}\right)\times\frac{x+y}{2y}\right\}:\frac{2y}{x+y}$?

IV.

(Бояджиевъ)

1. Що е отношение и колко вида отношения има и какво показва всѣкой видъ? Ако 20 человѣка свършиватъ една работа въ 15 дни, то колко души трѣбва да ся прибавятъ при числото имъ за да се свърши работата въ $\frac{4}{5}$ отъ това врѣме?

2. Единъ бакалинъ ималъ 5 качества вино; по 60. по 55, по 50, по 40, и по 35 пари оката; той иска да направи смѣсъ отъ 284, оки, въ която да налѣе и вода и на която оката да продава по 45 пари. Колко вода трѣбва да налѣе и по колко трѣбва да вземе отъ всякой видъ вино?

3. А и Б търгували. А вложилъ отъ начало 4200 рубли и подиръ 9 мѣсеца още 200 руб. Б. вложилъ отъ начало 1500 руб. и подиръ 6 мѣсѣца извадилъ 500 руб. На краятъ на 16 мѣсецъ тѣ имали печала 77220 гр. По колко отъ печалата се пада всѣкиму?

III а б.

(А. Тинтеровъ)

1. Изваждание на формулитѣ за неизвѣстнитѣ, които се трьсятъ въ задавки за отбивъ.

2. Обрьщание на нечисти периодически дроби въ прости; Правило, по което се съставлява простата дробъ въ тоя случай.

3. Десеть души работници били длъжни да свьршѫтъ една

III а.

1. Консепл адресѐ а Луи XIV.)
2. Ле пьопл. 3. Ла терр) Прѣводъ.

III б.

1. Де л'екзистанс де Диьо)
2. Ла герр. 3. Ле солей) »

IV.

1. Луи XIV. 2. Контраст де ла натюр соваж е де ла натюр кюлтивѐ.
3. Ле мовез-ерб (прѣводъ.)

V.

1 Калипсо. 2. Барбари дез-аж антик. 3. Расін.

е) Аритметика и Алгебра.

I а.

(С. Бояджиевъ)

1. Намѣри общий най-голѣмъ дѣлитель и най малкото кратно на 945 и 3240 1

2. Единъ человѣкъ купилъ 4 коня по 106 руб. и 2 крави по 56 руб. и далъ на срѣщо тѣхъ брашно по 2 франка оката, колко оки брашно трѣбва да даде за да исплати дългътъ си?

3. Стъкло напълнено съ вода тегли 275 оки и напълнено съ масло тегли 245 оки.. Колко е маслото по-легко отъ водата?

I б.

(А. Тинтеровъ)

1. Мермера е по-тѣжъкъ отъ водата въ 2,84 пжти. Когато е извѣстно, что 1 куб. см. вода тегли 1 граммъ, то 1000 куб. дм. мермеръ колко ще тѣглѭтъ?

2. Да се исчисли: (2,864 + 3,008). 0,5 —(58,75—56,915). 16?

3. Сушата захваща 0,266 часть отъ земната повьрхнина. Въ колко пжти повьрхнината на сушата е по малка отъ повьрхнината отъ водата?

II а б.

(С. Бояджиевъ)

1. Что е именованно число? Що е единично отношение? Търговецъ купилъ 4 кжса сукно; пьрвий отъ 24 аршина и 3 руба; вторийтъ отъ 30 арш и 7 р.: третийтъ отъ 25 арш. и 2 р. и четвьртий отъ 27 арш. и 4 р.; за 4567 гроша и 20 пари. Четвьртината отъ това сукно продалъ за 1522 гр. и 20. пари. По печалба е получилъ на аршинътъ?

2. Ако увеличимъ едно число съ $1\frac{3}{4}$, еборътъ умалимъ съ $\frac{3}{8}$, този остатъкъ умножимъ съ $5\frac{2}{5}$ и това произведение раздѣлимъ съ $1\frac{2}{7}$ частно ще бѫде $7\frac{1}{2}$. Колко е това число?

3. Обърни $\frac{13}{9}$ въ десятична дробъ? Обърни 2·8585. . . и 0·48787. . . въ прости дроби?

III а б.

(С. Бояджиевъ).

1. Колко прави направо: $\left(1+\frac{x^{-2}}{2}\right)\left(1-\frac{x^{-2}}{2}\right)$ и защо?

2. Кои количества сѫ взаимно прости? Що е най-малко кратно на нѣколко количества? Намѣри най-малкото кратно на слѣдующитѣ количества: x^3-y^3, $2x^4-4x^2y^2+2y^4$, $4(x^2-y^2)$ и $8x-8y$, ?

3. Колко прави $\left(\left(\frac{x+y}{x-y}-\frac{x-y}{x+y}-\frac{4y^2}{x^2-y^2}\right)\times\frac{x+y}{2y}\right)\cdot\frac{2y}{x+y}$?

IV.

(Бояджиевъ)

1. Що е отношение и колко вида отношения има и какво показва всѣкой видъ? Ако 20 человѣка свършватъ една работа въ 15 дни, то колко души трѣбва да ся прибавятъ при числото имъ за да се свърши работата въ $\frac{4}{5}$ отъ това врѣме?

2. Единъ бакалинъ ималъ 5 качества вино; по 60. по 55, по 50, по 40, и по 35 пари оката; той иска да направи смѣсъ отъ 284, оки, въ която да налѣе и вода и на която оката да продава по 45 пари. Колко вода трѣбва да налѣе и по колко трѣбва да вземе отъ всякой видъ вино?

3. А и Б търгували. А вложилъ отъ начало 4200 рубли и подиръ 9 мѣсеца още 200 руб. Б. вложилъ отъ начало 1500 руб. и подиръ 6 мѣсѣца извадилъ 500 руб. На краятъ на 16 мѣсецъ тѣ имали печала 77220 гр. По колко отъ печалата се пада всѣкиму?

III а б.

(А. Тинтеровъ)

1. Изваждание на формулитѣ за неизвѣстнитѣ, които се трьсятъ въ задавки за отбивъ.

2. Обрьщание на нечисти периодически дроби въ прости; Правило, по което се съставлява простата дробъ въ тоя случай.

3. Десеть души работници били длъжни да свьршатъ една

работа за 8 деня. Слѣдъ като работили два дни, станжло нужда да се свърши работата слѣдъ три дена. Колко работника ще сж потрѣбни още?

V.

(А Тинтеровъ)

1. Дадена окржжность съ радиусъ p; трѣбва да се найде окржжность концентрична съ дадената — такава, щото кржговия пласть, който е заключенъ мѣжду тия двѣ окржжности, да бжде срѣдно-гармонически пропорционаленъ мѣжду площитѣ на двата концентрични кржга.

2. Въ уравнението $x^2+py+2=0$, трѣбва да се найде такава величина, чтото отношението между коренитѣ да е равно на m.

3. А и Б. излѣзли въ едно и сжщо врѣме изъ двѣ мѣста С. и Д. Когато се срѣщнали на пжтя, то А билъ изминалъ 30 километра повече отъ Б. Ако, послѣ срѣщата, А и Б продължаватъ да вървжтъ съ сжщата скорость, съ която вървѣли и до срѣщата, то А ще стигне въ Д слѣдъ 4 часа а Б въ С слѣдъ 9; да се найде разтояниѣто между С и Д.

з). Геометрия и Дескриптивна Геометрия.

II а.

(И Кадлецъ)

1. На какво правило е основано раздѣлението на дадената чърта? Доказателство.

1. Направете касателни (тангенти) къмъ една дадена окржжность отъ точката a дадена извънъ окржжностьтѣ, и докажете, че като спуснемъ отъ срѣдата на окржжностьта върху касателнитѣ два радиуса, трижгжлницитѣ, които ще се образувжтъ, ще сж по мѣжду си сходни.

II б.

(Т. Монинъ)

1. Да се състрои паралелограмъ А Б С Д, когато е дадена страната А Б = 4·3 см. диагоналата Б Д = 3·2 см. и ∢ Б = 128°.

2. Кой многожгжлникъ се нарича правиленъ? Да се състрои правиленъ пето и десетожгжлникъ, вписанъ въ кржгъ, на който радиуса е равенъ на 2·5 см.

III а.

(Т. Монинъ)

1. Въ крайната точка на една права линия да се издигне перпендикуляръ и да се докаже правостьта на конструкцията.

2. Какъ се конирвжтъ многожгжлницитѣ съ помощьта на тогоналнитѣ координати?

3. Да се намери четвъртата пропорционална x на линиитѣ а б с [а = 2·3 см., б = 3·4 см., с = 2·9 см.], тъй щото а : б = с : х.

III б.

(Х. Шкорпилъ).

1. Да се опрѣдѣли съдържанието на правилний петожгжлникъ когато страната му е 3·4 м., а растоянието отъ срѣдоточието до коя да е отъ страниитѣ му е 3 м.

2. Единъ покривъ, който е 4 м. дългъ и 5 м. широкъ, трѣбва да се покрие съ куршумъ (олово): колко оловени дъски сж нуждни, когато всѣка една дъска е 1·5 м. дълга и 8 м. широка, и когато отъ всѣка страна на дъската се изгубва по 3 см. за прѣгъвание.

3. Диагоналитѣ на квадрата и ромба стоятъ върху себе си отвѣсно! Доказателство.

IV.

(Т. Мошинъ).

1. Кой да е неправиленъ четирижгжлникъ да се промѣни на квадратъ.

2. Да се изобрази ортогоналния валякъ (цилиндръ) и да се намери формулата за повърхностьта и кубич. съдържание.

3. Да се изобрази кълбо и да се напише формула за повърхностьта и кубич. съдържание.

V.

(Т. Мошинъ)

Дескриптивна Геометрия.

1. Да се изобрази права линия, която минува прѣзъ точката а (— 3, 1, — 2), и на която отклонението отъ първата площъ е 30°, а отъ втората 45°.

5. Двѣ прави линии А и Б се сѣкжтъ въ точката *а* [А паралелна съ М, а Б съ N]. Да се опрѣдѣли отклонението мѣжду двѣтѣ линии.

3. Да се опрѣдѣли отклонението между осьта Х и една площъ, която има обикновенно положение въ пространството.

V кл.

(А. Тинтеровъ)

Геометрия.

1. Да се построи трижгжлникъ по дадената площадъ K^2, основанието *а* и жгжла *п*, противоположенъ на основанието *а*.

2. Да се опрѣдѣли радиуса на вписания отъ вънъ кржгъ въ трижгленника, когато сж извѣстни страниитѣ на послѣдния.

3. Да се раздѣли трижгжлника А Б С на двѣ части въ отношение *м* : *н* съ линия паралелна на една дадена права линия.

и). Счетоводство.

(Въ всички класове П. Миновъ).

III а б.

1. За търговията въобще и за развитието ѝ.
2. Що е камбиала или мѣнителница. Една мѣнителница за да бѫде законна що трѣба да съдържа.
3. Упражнения въ нѣколко търговски дѣлания.

IV.

1. Какъ се прави мѣстна равносмѣтка на една търговска кѫща?
2. Какъ се прави билянсъ или годишна равносмѣтка на една търговска кѫща?
3. Какъ се уравнява въобще една смѣтка?
4. Нѣколко търговски дѣлания по методата Диплография (да се прѣминѫтъ отъ нарѫчникъ на дневникъ).

V

1. Законни условия за полици и начинъ за тѣхното размѣняване мѣжду търговцитѣ.
2. Комиссионери и тѣхнитѣ длъжности.
3. Нещастно и лукаво испадание на търговци.

к). Педагогика.

IV и V.

(П. Стойновъ).

1. Прѣподаването съобразно съ природата.
2. Прѣподаването трѣбва да образова трайно.
3. Прѣподавателната или монологическата форма.

л). Нотно Писъ.

Въпроси изъ изучената материя по теорията на пѣнието.

7. Смѣтка на вътрѣшния приходъ на заведението.

ПРИЕМА	зл. гр.	ст.	ДАВА	зл. гр.	ст.
1). Отъ ученицитѣ платили до 10 Юний 1882 г. 180 души по $7\frac{1}{2}$ златни гроша .	1350		1). 15 Декемв. за книги за библиотеката отъ книжарницата на Хр. Г. Дановъ въ Пловдивъ . .	237	5
2). Прости отъ ученическото Дружество «Учтивость» . . .	465		2). 15 Януар. за книги отъ книжарниц. на Д-ръ Мирковичъ въ Сливенъ	922	50
3) Отъ Артистическото забавление, дадено на 1-ий Февруарий	916	50	3). 27 Февруар. за книги отъ книжарниц. на Хр. Г. Дановъ въ Пловдивъ.	244	55
			4). 11 Мартъ за французски книги отъ книжар. на Вайса въ Цариградъ чрѣзъ Г-на Ф. Бертрана	455	15
			5). 5 Май за книги отъ книжарницата Д. Вляховъ и К. Пауновъ .	300	
			6). 13 Февруарий на управителя на Пансиона дадени отъ прихода на Артестическото забавление за въ полза на пансионерската музика .	429	
			7). 18 Фефр. на бѣдни ученици пак отъ тоя приходъ	208	50
			8). 7 Февруарий на печатницата «Бълг. Знаме» за печатание на обявления за забавлението .	60	
Всичко	2731	50	Всичко	2856	75

Доброволна сбирка мѣжду учител. за частни на учителското тѣло поржки.

ПРИЕМА	зл. гр.	ст.	ДАВА	зл. гр.	ст.
1). Отъ 12 души по $\frac{1}{2}$ л. т. събрани	600		1). Чрѣзъ Г. Л. Лукаша въ Пловдивъ за $\frac{1}{2}$ год. течение отъ «Ревю де дьо Монд» и «Иллюстрасион»	256	
			2). Чрѣзъ Книжарницата на Д-ръ Мирковичъ за двѣ години отъ «Българската Иллюстрация»	150	
			3). Чрѣзъ Книжарницата Грегръ въ Прага за: «Освѣта» «Хумористич. листи»)	80	
			4). Чрѣзъ Г. Пенева за недѣлното чис. на Таймсъ	62	50
			5. За телеграмми до Г. Директора и до учител. тѣло въ Пловд. на 11 май	22	50
			6). За 4 фотографии на учителското тѣло, заедно съ рамкитѣ . . .	60	
Всичко	600		Всичко	631	

8. Извлечения изъ Правилницитѣ за Областнитѣ Реални Гимназии.

Учебната 1882-3 год. ще захване на 1 Септ. 1882 година.

Ученицитѣ ще се записвѫтъ въ канцеларията на Управителя, новитѣ отъ 20—25 Августа; а ония, които сѫ посѣщавали миналата учебна година, отъ 25—28 сѫщ.

Всѣкой ученикъ при записванието си трѣбва да заплати 15 злат. гр. въ полза на училищната библиотека. Исключение се прави за правителственитѣ ученици и за ония, които докажатъ бѣдностьта си (съ свидѣтелство отъ градското кметство).

Ученици, които сѫ слѣдвали на друго срѣдне заведение трѣбва да се прѣдставятъ съ най-новото си свидѣтелство и съ забѣлѣжка на него, че извѣстили отчислението си и че нѣмѫ причини за не приеманието имъ на друго заведение.

Ученици се прибирѫтъ въ гимназията само въ зачалото на учебната година прѣзъ горѣозначенитѣ дни.

Слушатели ученици не се приемѫтъ.

Нови ученици се прѣдставятъ за записване придружени отъ родителитѣ си (баща или майка). Ако нѣмѫтъ родители или тѣ сѫ отъ другъ градъ и не могѫтъ да дойдѫтъ, тогазъ трѣбва да дойде съ тѣхъ въ управлението нѣкой тѣхенъ рода или познайникъ или ступанина на кѫщата, въ която щѣ живѣятъ (таквозъ лице се нарича наставникъ на ученикътъ).

Всѣкой ученикъ трѣбва да помоли записванието си съ прошение до управительтъ. Прошението ще се пише на цѣлъ листъ бѣла гладка книга, прѣгѫната прѣзъ половина на дължъ и ще съдържа туй:

До Господина Управителя на Обл. Реал. Гимназия въ Сливенъ

Господине Управителю!

Подписанний . . . . . .
учтиво моля да ме зачислите като ученикъ въ Обл. Реал. Гимназия. При това донасямъ Ви Г-не Управителю, изискуемитѣ отъ закона свидѣлства. (Въ случай когато ще прави приемний испитъ: Тъй като се лишавамъ отъ свидѣтелство, моля да ми дозволите да правя приемний испитъ).

г. СЛИВЕНЪ,
_____1882 год.

Съ всичкото си почитание

Всички ученици трѣбва да притурятъ при прошенията си най-ново училищно свидѣтелство, сетнѣ свидѣтелство за рождение и лѣкарско, че сѫ прѣсадени.

Нови ученици, които нѣмѫтъ никъкви училищни свидѣтелства, или имѫтъ, но застарели отъ една година, подлѣжятъ на приемний испитъ. Тоя става по всичко изучено въ по-долний отъ оня классъ, въ който ученика желай да влезе.

Приемни и поправителни (придрьжки) испити ще ставѫтъ отъ 20—28 Августа.

За дупликати отъ годишно свидѣтелство се зима за въ полза на библиотеката право 50 зл. гроша.

Имената на ученицитѣ прѣзъ цѣлия курсъ на Гимназията оставѫтъ неизмѣняеми.

Въ пансиона се прибирѫтъ ученици отъ всички классове. Болни и недѫгѫви не се приемѫтъ. Въспитанницитѣ плащѫтъ заплата отъ 25 т. л., а полустипендиатитѣ отъ 10 т. л. Тогазъ тѣ получвѫтъ двѣ облѣкла (униформи) прѣзъ годината.

Въспитанницитѣ сѫ длъжни да си донесѫтъ (освѣнъ ако иматъ други условия): постелка и завивка за спание, ризи, бели гащи, чорапи (най-малко по 6), по 6 кърпи за бърсание, по 6 мандили, двое облѣкло, гребенъ и фурча (за дрѣхи и зѫби).

Годишнината на пансиона се брои отъ 10 мѣсеца отъ 1-й Септемврий до 30 Юний.

Опрѣдѣлената заплата въспитанницитѣ внасятъ на 4 пѫти: въ началото на Септ. $^{4}/_{10}$, въ началото на Дек. $^{3}/_{10}$, въ началото на Мартъ $^{2}/_{10}$ и въ началото на Юний $^{1}/_{1}$.

9. Статистически прѣгледъ на ученицитѣ.

	КЛАССЪ								Всичко
	I		II		III		IV	V	
	а	б	а	б	а	б			
1). Числото на ученицитѣ.									
На началото на годината записани	51	50	44	44	51	44	38	14	336
а). Рѣдовни ученици	46	48	40	39	49	42	37	14	315
б). Слушатели	5	2	4	5	2	2	1	—	21
На края на годината останали	46	48	41	40	42	38	33	13	302
а). Рѣдовни	43	46	39	37	40	36	32	12	285
б). Слушатели	3	2	2	3	2	2	1	1	16
Такса платили до 10 Юний	32	32	19	26	22	19	22	8	180
Освободени	3	7	15	14	13	17	11	5	85
Неплатили	10	9	8	—	9	4	—	—	40

	КЛАССЪ								Всичко
	I		II		III		IV	V	
	а	б	а	б	а	б			
2). Областни стипендии									
На зачалото на годината:	2	1	10	11	6	14	9	4	57
а). Пълни въ пансиона	—	1	8	10	4	10	8	—	41
б). Половини въ пансиона	—	-	2	—	—	3	1	4	10
в). » въ частни кѫщи	2	—	—	1	2	1	—	—	6
На края на годината	2	1	11	11	8	15	8	4	60
а). Пълни въ пансиона	—	1	8	10	5	11	7	—	42
б). Половини въ пансиона	—	—	3	—	—	3	1	4	11
в). » въ частни кѫщи	2	—	—	1	3	1	—	—	7
3). Отечество									
Отъ Източна Румелия	45	46	40	34	36	37	30	13	281
» Българско Княжество	—	—	1	—	—	—	—	—	1
» Македония	—	1	2	2	2	2	—	—	9
» Турско	—	1	—	3	4	—	3	—	11
Отъ Сливенский Департаментъ	37	44	39	33	29	24	27	11	244
» Бургаский »	1	3	1	—	8	4	2	1	20
» Ст.-Загорский »	6	1	3	5	5	11	4	—	35
» Хасковский »	—	—	—	—	—	—	—	1	1
» Т. Пазарджикский »	—	—	1	—	—	—	—	—	1
» Пловдивский »	1	—	—	—	—	—	—	—	1
4). Народность и вѣра									
Българи Православни	45	48	42	39	42	39	33	13	301
Ерменци »	—	—	1	—	—	—	—	—	1
5). Гдѣ сѫ живѣли въ Сливенъ									
При родители	35	30	26	21	20	15	18	9	174
На частни кѫщи									
а). Заедно съ храна	4	9	2	4	5	2	1	—	27
б). Безъ храна	6	8	4	4	10	7	6	—	45
Въ Пансионътъ	—	1	11	10	7	15	8	4	56
6). Отъ каква възрасть									
11 годишни	2	4	1	1	—	—	—	—	8
12 »	7	5	4	2	—	—	—	—	18
13 »	10	10	7	6	2	2	—	—	37
14 »	10	10	6	10	9	5	5	—	55
15 »	10	9	10	9	10	10	2	2	62
16 »	4	2	10	9	10	14	9	5	63
17 »	2	6	6	—	9	6	9	2	40
18 »	—	1	—	1	2	1	2	2	9
19 »	—	1	—	—	—	—	5	2	8
22 »	—	—	—	—	—	1	1	—	2

	КЛАССЪ								Всичко
	I		II		III		IV	V	
	а	б	а	б	а	б			
7). Минаватъ въ по-горенъ классъ:									
а) съ първостепенни награди	4	1	3	4	1	2	1	1	17
б) » второстепенни »	7	6	4	4	4	10	7	3	45
в) безъ награди . - . . .	17	17	16	13	12	10	15	5	105
г) ако слѣдъ ваканцията направятъ повторителенъ испитъ отъ по единъ прѣдметъ.	4	10	4	6	6	7	5	2	44
д) слушатели издържавши испитъ	1	1	—	—	—	—	—	—	2
8). Оставжтъ въ сжщий класъ	*9*	*10*	*12*	*8*	*11*	*4*	*3*	*1*	*58*
9). Исключаватъ се по причина, че биле двѣ години въ единъ и сжщи классъ . .	2	2?	—	—	—	*1*	—	—	5
10). Слушатели, които има да правятъ приемний испитъ	*2*	*1*	*2*	*3*	*2*	*2*	*1*	*1*	*14*
11). Неиспитани останѣли отъ единъ или нѣколко прѣдмета	*3*	*2*	*2*	*2*	*7*	*3*	*1*	*1*	*21*
12). Получили свидѣтелства									
а) съ прилѣжание:									
постоянно	6	2	15	16	11	12	21	6	89
добро	9	9	9	13	16	7	10	5	78
умѣренно	13	28	10	4	7	5	—	1	68
слабо	10	5	4	1	—	9	—	—	29
ничтожно	2	—	1	1	—	—	—	—	4
б). съ поведение:									
примѣрно	21	5	22	9	31	21	31	13	153
добро	6	18	12	11	2	15	—	—	56
удовлетвор.	6	20	5	11	—	2	—	—	44
недобро	5	1	—	2	1	—	—	—	9
лошо	2	—	—	2	—	—	—	—	4

10. Пансиона при заведението.

Основанъ и управляванъ отъ 1 окт. 1879 год. до сега отъ Г-нъ Ф. Бертрана.

Въ първата година състоѣше отъ 20 правителственни стипендиати и 25 частни. Послѣдната година донесе още 25 стипендиати и 11 полустипендии. Много самоподдържници неможѣхж да се приемжтъ по тая причина че зданието е малко.

Една особенна коммисия, състояща отъ Г-на Префекта, Г. Градский ни Кметъ и Управителя на Р. Гимназия, назначена отъ Г-на Директора на Народ. Просвѣщение, наглѣдва вьрвежътъ на пансиона.

Въ пансиона е добрѣ урѣдена и гимнастика за упражнение прѣзъ опрѣдѣлено време.

Управителтъ на пансиона, за да въспитае ученицитѣ си и въ музикаленъ духъ, та съ туй да облагородява душитѣ и сърцата имъ, направи заистина голѣми жертви около състава на една пансионерска музика, състояща отъ повечето пансионери, и която доста похвално напрѣдва.

СПИСЪКЪ
на Областнитѣ стипендиати

ИМЕ И ФАМИЛИЯ	Пъленъ или половинъ стипендиатъ	Классъ	Въ коя година е назначен.	гдѣ живѣе
Ф. Николовъ	Пъленъ	I	1880	Въ Пансиона
П. Жековъ	„	II	1881	„ „
А. Ивановъ	„	„	1880	„ „
М. Щилияновъ	„	„	1881	„ „
И. Василевъ	„	„	1880	„ „
Г. Каменски	„	„	„	„ „
М. Райновъ	„	„	1881	„ „
Г. Шишковъ	„	„	„	„ „
И. Великовъ	„	„	1880	„ „
М. Михалевъ	„	„	„	„ „
Е. Крьстевъ	„	„	„	„ „
К. Георгевъ	„	„	„	„ „
Х. Джобовъ	„	„	„	„ „
Г. Николовъ	„	„	„	„ „
П. Поповъ	„	„	„	„ „
Д. Анастасовъ	„	„	1881	„ „
А. Сарафовъ	„	„	1880	„ „
С. Николовъ	„	„	1881	„ „
П. Германовъ	„	„	„	„ „
Н. Бойчевъ	„	III	1880	„ „
К. Партенцевъ	„	„	„	„ „

ИМЕ И ФАМИЛИЯ	Пъленъ или половинъ степендиатъ	Классъ	Въ коя година е назначен.	Гдѣ живѣе
К. Поповъ	Пъленъ	III	1881	Въ Пансиона
Л. Поповъ	„	„	1879	„ „
Д. Стояновъ	„	„	1878	„ „
С. Златаревъ	„	„	1880	„ „
Х. Благоевъ	„	„	„	„ „
Г. Добревъ	„	„	„	„ „
П. Липчевъ	„	„	„	„ „
К. Паневъ	„	„	1881	„ „
Х. Великовъ	„	„	1879	„ „
З. Зайковъ	„	„	1881	„ „
Г. Тодоровъ	„	„	„	„ „
Д. Иосифовъ	„	„	„	„ „
Г. Кондевъ	„	„	„	„ „
С. Димитровъ	„	„	1880	„ „
А. Патковъ	„	IV	1881	„ „
И. Петковъ	„	„	1880	„ „
М. Коджабашевъ	„	„	„	„ „
С. Ивановъ	„	„	„	„ „
В. Георгевъ	„	„	1878	„ „
Т. Маджуновъ	„	„	1881	„ „
Д. Нешевъ	„	„	1878	„ „
П. Михаиловъ	Половинъ	II	1880	„ „
И. Кривошиевъ	„	„	1881	„ „
Х. Димитровъ	„	„	1882	„ „
Х. Луковъ	„	III	1881	„ „
Г. Николовъ	„	„	„	„ „
Г. Матевъ	„	„	„	„ „
С. Калевъ	„	IV	1880	„ „
П. Гочевъ	„	V	„	„ „
П. Гудевъ	„	„	„	„ „
Н. Поповъ	„	„	„	„ „
Т. Станчевъ	„	„	1880	„ „
А. Георгиевъ	„	I	1881	Въ частна къща
Г. Куртевъ	„	„	„	„ „ „
Д. Грозевъ	„	II	„	„ „ „
Г. Вълковъ	„	III	1881	„ „ „
Д. Стефановъ	„	„	„	„ „ „
Г. Ивановъ	„	„	„	„ „ „
П. Поповъ	„	„	1882	„ „ „
Исключени и напустнали:				
Илия Ивановъ	Пъленъ	II	1878	Въ Пансиона
Недѣлко Шивачевъ	„	III	„	„ „
Василъ Драгулевъ	„	IV	„	„ „

11. СПИСЪКЪ

НА

Ученицитѣ въ краятъ на годината и отъ гдѣ сѫ:

I а

В. Антоновъ отъ г. Сливенъ
А. Арнаудовъ » » »
П. Божиловъ » » »
Г. Бѣлевъ » » Ямболъ
В. Василевъ » » Сливенъ
В. Василевъ » » »
С. Ганевъ » » »
А. Георгиевъ » » »
И. Георгиевъ » » »
Н. Георгиевъ » » »
С. Георгиевъ » » »
Т. Георгиевъ » » »
Т. Дечевъ » » »
Н. Джисовъ » » »
Г. Димитровъ » » »
И. Х. Димитровъ » » »
Н. Димитровъ » » Жеравна
Я. Ецовъ » » Айтосъ
И. Жилѣсковъ » » Сливенъ
П. Ивановъ » с. Пандаклий
Т. Иордановъ » г. Сливенъ
Г. Куртевъ » » »
Д. Кутевъ » » »
И. Кутевъ » » »
Г. Марковъ » » »
В. Минковъ » » »
Г. Михаиловъ » » »
В. Панайотовъ » » Ямболъ
И. Петровъ » » Сливенъ
Иор. Петровъ » » »
И. П. Георгиевъ » » »
А. Савовъ » » »
П. Савовъ » » »
А. Стефановъ отъ г. Ст. Загора
Т. Стефановъ » » Сливенъ
Г. Теневъ » » »
К. Теневъ » » »
И. Трифоновъ » » »
Н. Умайниковъ » » »
Д. Христовъ » » »
Б. Черневъ » с. Кортенъ
С. Стоевъ » г. Н. Загора
П. Славовъ » » »
С. Славовъ » с. Козосмади
С. Стефановъ » » »

I б

И. Апостоловъ отъ г. Сливенъ
Д. Василевъ » » »
Г. Величковъ » » »
Д. Вълкановъ » с К.-Агачъ
П. Георгиевъ » г. Сливенъ
К. Н. Георгиевъ » » »
А. Гиичевъ » с. Налбантл.
А. Георгиевъ » г. Сливенъ
Д. М. Гюлмязовъ » » »
Г. Димитровъ » » »
Ив. П. Димчовъ » с. Стрелча
М. Жечевъ » г. Сливенъ
П. Захариевъ » » »
М. Ивановъ » » »
А. Ивановъ » с. Попово
И. Ивановъ отъ г. Сливенъ
Б. Кировъ » » »
П. Кировъ » с. Налбантл.
А. Костовъ » г. Сливенъ
Р. Колевъ » с. Налбантл.
Х. Куртевъ » с. Джиново
Р. Мариновъ отъ г. Сливенъ
Т. Михаиловъ » » »
А. Николовъ » » »
С. П. Николовъ » » »
Ф. Николовъ » » Айтосъ
М. Петровъ » » Сливенъ
С. Петровъ » » Ямболъ
С. Поповъ » с. Попово
Р. Поповъ » с. Кутрудже
М. Поповъ » » Попово
Г. Райковъ » » Търново
С. Райчовъ » г. Сливенъ
Г. Рандиевъ » » »
П. Стефановъ » » »
З. Стефановъ » » »
Н. Стефановъ » с. Налбантл.
И. Стефановъ » г. Сливенъ
П. Тодоровъ » » »
Г. Тодоровъ » » »
Н. Тодоровъ » с. Курудере
Д. Христовъ » » Артаклари
Г. Цанковъ » » Жеравна
Г. Д. Чендовъ » г. Сливенъ
Г. Спирдоновъ » » »
К. Николовъ отъ г. Сливенъ
И Михаловъ » с. Гердеме
А. Георгиевъ » г. Сливенъ

II а

Г. Атанасовъ отъ г. Ст.-Загора
Г. Андоновъ » » Сливенъ

Ю. Боевъ отъ г. Сливенъ
И. Василевъ » с. Емборе (мак.)
И. Великовъ » » Урум-кьой
А. Гарабедовъ » г. Одринъ
И. Георгевъ » » Сливенъ
Р. Георгевъ » с. Ашиклий
А. Георгевъ » г. Сливенъ
А. Димитровъ » с. Русокастро
Г. Н. Дуланчиев. » г. Сливенъ
Г. Димитровъ » » Жеравна
И. Димитровъ » г. Сливенъ
С. Д. Чендовъ » » »
С. Димитровъ » » »
Х. В. Димитров. » » Градецъ
П. Жековъ » » Сливенъ.
А. Ивановъ » с. Златари
В. Ивановъ » г. Сливенъ
К. Ивановъ » с. Кортенъ
Р. Ивановъ » г. Сливенъ
Г. Каменски » » Т. Пазардж.
Д. Кондевъ » » Сливенъ
П. М. Кутевъ » » »
С. С. Мирковичь » » »
Д. Минчевъ » » »
В. Михаиловъ » » »
П. Михаиловъ » » Ямболъ
Д. Нидѣлковъ » » Сливенъ
С. Николовъ » » »
П. Поповъ » » »
Д. Петровъ » » »
Н. В. Поповъ » с. Върбица
М. Райновъ » г. Сливенъ
Т. Станевъ » » »
Я. Станковъ » с. Копадила
С. Тодоровъ » г. Сливенъ
Р. Цоневъ » с. Автаня
С. Чаракчиевъ » г. Сливенъ
Г. Д. Шишковъ » » »
М. Щилияновъ » » »
И. Кривошиевъ » » Казалнжкъ
Щ. Ивановъ » » Сливенъ
Д. Стефановъ » » »

П б

С. Авраамовъ отъ г. Ос. Пазаръ
С. Александровъ » Сливенъ
А. Арнаудовъ » » »
Д. Анастасовъ » » Ст.-Загора
П. Боевъ » » Сливенъ
А. Бояджиевъ » с. Жеравна
В. Василевъ » г. Сливенъ
И. Велчевъ » » »
К. Георгевъ » » Костуръ
Н. Георгевъ » с. Катунница
П. Германовъ » » Дере-кьой
Д. Грозевъ » » Авга-дере
Х. Джобовъ » » Казлачь-дер
П. Захариевъ » г. Сливенъ
Н. Ивановъ » » »
И. Кировъ » » »
Е. Кржстевъ » с. Подмочени
Е. Курданиевъ » » Попови
П. Лазаровъ » г. Сливенъ
М. Михаиловъ » с. Дирекиою
П. Мухтарровъ » г. Сливенъ
С. Неновъ » » »
Г. Николовъ » » Одринъ
С. Николовъ » » Ямболъ
Д. Панаиотовъ » » Сливенъ
А. Петровъ » » »
Г. Петровъ » » »
И. Петровъ » » »
П. Поповъ » с. Каз.-агачъ
С. Распоповъ » » Кортенъ
П. Савовъ » » Жеравна
А. Сарафовъ » » Любехово
В. Стефановъ » » Жеравна
Г. Стефановъ » г. Сливенъ
Д. Христовъ » с. Градецъ
А. Тодоровъ отъ г. Сливенъ
М. Ташевъ » » С.-Загора
И. Славовъ » с. Габарево
И. Миновъ » г. Сливенъ

III а

Х. Авраамовъ отъ с. Кору-дере
П. Ангеловъ » » Орманъ
И. Атанасовъ » г. Сливенъ
П. Бобевъ » » Н.-Загора
Н. Бойчевъ » с. Рахманлий
Г. Вълковъ » » Пирокъ
И. Ганевъ » » Ичера
Ь. Димитровъ » г. Сливенъ
Г. Димитровъ » » »
И. Димитровъ » » Ямболъ
М. Димитровъ » » Н.-Загора
Д. Димовъ » » Кжрклисий
Я. Димовъ » » Айтосъ
А. Дочковъ » » Царигра́дъ
С. Драгановъ » » Сливенъ
П. Жилѣзсковъ » с. Драка
И. Ивановъ » » Исирлий
Р. Ивановъ » г. Н.-Загора
Г. Койчовъ » » Бургасъ
Н. Марковъ » » Сливенъ
Т. Мичевъ » » Н.-Загора
Н. Панаиотовъ » » Сливенъ
К. Партениевъ » с. Годиево

К. Поповъ » г. С.-Загора
Л. Поповъ » » Бургасъ
С. Поповъ » с. Козлу-дере
С. Русевъ » » Зжбеново
М. Ставревъ » г. Сливенъ
Д. Стефановъ » » »
Д. Стояновъ » » Бургасъ
Т. Сяровъ » » Сливенъ
В. Тодоровъ » » »
И. Тодоровъ » » »
Д. Филовъ » » Цариградъ
С. Юруковъ » с. Любаница
П. Янковъ » г. Сливенъ
П. Поповъ » с. Ичира
С. Неповъ » » Д. Сахране
П. Дражевъ » » Ямболъ
Н. Гиндовъ » » Сливенъ
П. Николовъ » » »

III б

Г. Бакаловъ отъ г. Сливенъ
Х. Благоевъ » » С. Загора
Г. Бузуковъ » с. Кортенъ
В. Василевъ » » Жеравна
Х. Великовъ » » Градецъ
С. Георгиевъ отъ г. Сливенъ
А. Господиновъ » » Н. Загора
И. Гюлмезовъ » » Сливенъ
Г. Добревъ » с. Орманъ
М. Драндаровъ » » Кортенъ
И. Дяковъ » г. Сливенъ
Х. Жиковъ » с. Градецъ
З. Зайковъ » » Жеравна
С. Златаревъ » г. Н. Загора
Г. Ивановъ I » » Сливенъ
Г. Ивановъ II » » Бургасъ
Д. Ивановъ » » Сливенъ
М. Ивановъ » » »
Д. Иосифовъ » » Казанлжкъ
А. Караджовъ » » Карнобатъ
К. Кировъ » » Сливенъ
Г. Кондевъ » » »
Н. Костадиновъ » с. Карабопаръ
П. Коевъ » г. Н. Загора
П. Личевъ » с. Еркечъ
А. Лоловъ » с. Медвенъ
Х. Луковъ » г. Сливенъ
Г. Матевъ » » Чирпанъ
Х. Михалевъ » » Сливенъ
Д. Мишковъ » » »
Г. Николовъ » » Чирпанъ
С. Николовъ » с. Исирлии
А. Ноевъ » г. Сливенъ
К. Паневъ » с. Медвенъ
[illegible] » г. Сливенъ
Г. Тодоровъ » » С. Загора
С. Димитровъ » с. Кърчево
К. Георгевъ » » Сливенъ
И. Петковъ » » »

IV

Г. Василевъ отъ г. Сливенъ
П. Галунский » с. Жеравна
В. Георгиевъ » г. Карнобатъ
Н. Далакчиевъ » с. Медвенъ
Г. Димитровъ » г. Сливенъ
И. Златаровъ » » Н. Загора
С. Ивановъ » » Сливенъ
К. Ивановъ » » »
И. Пордановъ » » »
С. Калевъ » » Н. Загора
Б. Каловъ » » Сливенъ
И. Каловъ » » »
М. Коджабашев. » » Муст. Паша
П. Лоловъ » с. Медвенъ
Т. Маджуновъ » г. Сл. Загора
С. Миновъ » » Сливенъ
А. Мариновъ » » »
Д. Нешевъ » с. Корудере
А. Патковъ » г. Сливенъ
И. Петковъ отъ г. Сливенъ
Д. Писковъ » » Карнобатъ
Г. Поповъ » с. М. Гюнел.
Д. Повивковъ » » Градецъ
В. Ранковъ » » Жеравна
К. Русчевъ » г. Сливенъ
С. Стойновъ » » »
В. Саллабашевъ » » »
С. Чолаковъ » » Н. Загора
Д. Чинтуловъ » » Сливенъ
М. Сапунаровъ » » »
И. Начевъ » » »
Г. Пордановъ » » »
Д. Миновъ » » »

V

Л. Бѣлчевъ отъ г. Сливнъ
Б. Бѣлчевъ „ „ „
П. Гочевъ „ с. Гарваново
П. Гудевъ „ „ Градецъ
И. Гюлмезовъ „ г. Сливенъ
Д. Димитровъ „ „ „
Б. Икономовъ „ с. Градецъ
В. Пордановъ „ г. Сливенъ
Н. Калчевъ „ „ „
П. Поповъ „ „ Карнобатъ
Т. Станчевъ „ „ Айтосъ
Н Топаловъ „ „ Сливенъ
В. Тодоровъ „ „ „

D
18
0

02608

02608

Всички ученици трѣбва да притурятъ при прошенията си ,й-ново училищно свидѣтелство, сетнѣ свидѣтелство за рожде-ıе и лѣкарско, че сѫ прѣсадени.

Нови ученици, които нѣмѫтъ никъкви училищни свидѣтел-ва, или имѫтъ, но застарели отъ една година, подлѣжятъ на ›иемний испитъ. Тоя става по всичко изучено въ по-долний ъ оня классъ, въ който ученика желай да влезе.

Приемни и поправителни (придрьжки) испити ще ставѫтъ ъ 20—28 Августа.

За дупликати отъ годишно свидѣтелство се зима за въ ›лза на библиотеката право 50 зл. гроша.

Имената на ученицитѣ прѣзъ цѣлия курсъ на Гимназията ;тавѫтъ неизмѣняеми.

Въ пансиона се прибирѫтъ ученици отъ всички классове. ›лни и недѫгѫви не се приемѫтъ. Въспитанницитѣ плащѫтъ плата отъ 25 т. л., а полустипендиатитѣ отъ 10 т. л. Тогазъ › получвѫтъ двѣ облѣкла (униформи) прѣзъ годината.

Въспитанницитѣ сѫ длъжни да си донесѫтъ (освѣнъ ако ıатъ други условия): постелка и завивка за спание, ризи, ли гащи, чорапи (най-малко по 6), по 6 кърпи за бърсание, по мандили, двое облѣкло, гребенъ и фурча (за дрѣхи и зѫби).

Годишнината на пансиона се брои отъ 10 мѣсеца отъ 1-й ›птемврий до 30 Юний.

Опрѣдѣлената заплата въспитанницитѣ внасятъ на 4 пѫти: › началото на Септ. $^4/_{10}$, въ началото на Дек. $^3/_{10}$, въ нача-›то на Мартъ $^2/_{10}$ и въ началото на Юний $^1/_1$.

9. Статистически прѣгледъ на ученицитѣ.

	КЛАССЪ								Всичко
	I		II		III		IV	V	
	а	б	а	б	а	б			
1). Числото на ученицитѣ.									
а началото на годината записани	51	50	44	44	51	44	38	14	336
а). Рѣдовни ученици	46	48	40	39	49	42	37	14	315
б). Слушатели	5	2	4	5	2	2	1	—	21
а края на годината останали	46	48	41	40	42	38	33	13	302
а). Рѣдовни	43	46	39	37	40	36	32	12	285
б). Слушатели	3	2	2	3	2	2	1	1	16
акса платили до 10 Юний	32	32	19	26	22	19	22	8	180
Освободени	3	7	15	14	13	17	11	5	85
Неплатили	10	9	8	—	9	4	—	—	40